اکابرِ علی گڑھ

علی گڑھ ریفرینس انسائکلو پیڈیا

(مآخذ کے حوالے)

مرتبہ

ڈاکٹر شایستہ خان

مولانا آزاد لائبریری، علی گڑھ مسلم یونیورسٹی

اکابرِ علی گڑھ

ایک ریفرینس انسائکلوپیڈیا

(مآخذ کے حوالے)

مرتبہ

ڈاکٹر شائستہ خان

مولانا آزاد لائبریری، علی گڑھ مسلم یونیورسٹی

محدود اشاعت

اہم لائبریریوں اور اہم کتاب دوستوں کو پیش کرنے کے لئے

۲۰۱۵ء

قیمت :

بک جاتے ہیں ہم آپ متاعِ سخن کے ساتھ
لیکن عیارِ طبع خریدار دیکھ کر

انتساب

ہم، اپنی یہ حقیر کاوش

آزاد ہندوستان میں پروردہ

نئے علی گڑھ کی نئی نسل کے نام کرنا چاہتے تھے

جس کے لئے ہمیں ایک علامت کی تلاش تھی :

زندہ، توانا، روشن علامت ! جو علی گڑھ کے لائق فرزندوں میں،

۲۰۱۵ء کے ہندوستان میں،

سبھی کے لئے عزیز ترین ہو !

قحط الرجال تو ہے، پر :

ع کچھ روشنی باقی تو ہے، ہر چند کہ کم ہے

اسی زندہ، توانا، روشنی کی نذر ہے ہماری ناچیز کوشش !

مخدومِ محترم شاہد مہدی صاحب کے نام

تعارف

نئے علی گڑھ کا تعارف ذاکر صاحب کے سوا کون لکھ سکتا تھا! کون لکھ سکتا ہے!!

زندہ ہوتے اور ہم اپنی اس ناچیز پیشکش کا تعارف ذاکر صاحب سے لکھواتے تو، وہ وہی الفاظ دوہراتے جو علیگڑھ قبیلے کی سرداری قبول کرتے ہوئے انھوں نے کہے تھے۔ وہ لکھتے:

علی گڑھ کے ماضی اور حال کے شب و روز کو سامنے رکھ کر

ہم اسکے مستقبل کی دھوپ چھاؤں کے بارے میں سوچتے ہیں تو،

موجودہ نمناک، کہر آلود اور سونی فضا

تحلیل ہوتی ہوئی دکھائی دیتی ہے، اور

دور افق پر صبح نو کی روشنی پھوٹتی، پھیلتی معلوم ہوتی ہے،

جسے ہم نئے ہندستان کے لئے ایک نئی بشارت سمجھتے ہیں۔

پھر وہ لکھتے :

مجھے دکھائی دیتا ہے کہ ہندوستانی قومی زندگی کی تعمیر میں اس ادارہ کا ایک بہت اہم مقام ہے۔

مجھے اس بات کا یقین نہ ہوتا تو،

میں جامعہ ملیہ کے کام کو چھوڑ کر، جس کے ساتھ میری ساری ذہنی اور روحانی نشو و نما وابستہ تھی، علی گڑھ نہ آتا۔

میں آنے پر اور یہاں ٹھہرنے پر صرف اس لئے اپنے آپ کو راضی کر سکا کہ مجھے صاف محسوس ہوا کہ

یہاں اہم قومی کام کا ایک نادر موقع ہے:

کرشمہ دامن دل می کشد کہ جا اینجاست!

وہ کام ہندوستانی تدبر اور ہندوستانی تعلیم دونوں کا بنیادی کام ہے یعنی،

ایک سیکولر جمہوری ریاست میں ایک متحدہ قوم کی تعمیر کا کام اور

اس کی زندگی میں چار کروڑ مسلمان شہریوں کا حصّہ اور مقام!

کتنا بڑا کام ہے اور کتنا دلکش کام،

یہ مختلف تمدنی و تہذیبی عناصر کو باہم سمو کر ایک متوازن اور ہم آہنگ زندگی کی تعمیر کا کام،

جس میں ہر جزو دوسرے جزو کی رونق کو چمکائے اور ایک حسین و جمیل کُل کی تشکیل میں مدد دے۔

ہمارے ملک کے سامنے ایک عظیم الشان کام ہے،

ایک اچھی قومی زندگی کی تعمیر کا کام!

اس میں ضرورت ہے کہ قوت کا ایک ایک شمہ خوشی خوشی اس کام میں لگا دیا جائے

علی گڑھ جس طرح کام کرے گا، علی گڑھ جس اسلوب پر سوچے گا،

علی گڑھ ہندوستانی زندگی کے مختلف شعبوں کی خدمت کے لئے جو پیشکش دے گا،

اس سے متعین ہوگا، ہندوستانی قومی زندگی میں مسلمانوں کا مقام!

اور، ہندوستان علی گڑھ کے ساتھ جو سلوک کرے گا، اس پر،

ہاں بڑی حد تک اس پر، منحصر ہوگی وہ شکل،

جو ہماری قومی زندگی مستقبل میں اختیار کرے گی۔

☆

فہرست

☆

تقدیم

علی گڑھ: تاریخ تحریک، ادارہ، افراد

علی گڑھ، دنیا کی تعلیمی تاریخ، ملت اسلامیہ کی تہذیبی تاریخ اور ہندستانی قوم کی تعلیم، تہذیب اور جدوجہد آزادی کی تاریخ کا ایک ممتاز اور یادگار باب بن چکا ہے۔ تاریخ کے ایک روشن باب کی حیثیت سے اسے ہمیشہ یاد کیا جاتا رہے گا۔ علی گڑھ ایک عظیم تعلیمی تحریک تھی: انیسویں صدی کے نصف آخر میں انگریز کی غلامی کا جوا پہنے، زوال آمادہ مسلمانوں کی اپنی بازیافت کی ایک کوشش، اور بیسویں صدی کے نصف آخر میں آزاد ہندستان کی سیکولر جمہوریہ میں اپنی کارکردگی کے موافق ایک باعزت مقام پانے کی مسلسل جدوجہد! انیسویں صدی کے نصف آخر کی یہ تحریک تھی جس نے ایک بڑے ادارے کو جنم دیا۔ بیسویں صدی کے نصف آخر میں جب تحریک ادارہ میں سکڑتی جارہی تھی، اسکے لائق فرزند ذاکر حسین نے اس کو نئی زندگی دی۔ پھر تحریک کی صورت کچھ ایسی چلتی رہی کہ صورتِ خورشید اِدھر ڈوبے، اُدھر نکلے۔ آخری دہائیوں میں اپنے ایک اور لائق فرزند، سید حامد کے ہاتھوں یہ تحریک نئے برگ وبار لائی، پوری توانائیوں کے ساتھ!

ادارے کو تحریک بنانا آسان نہیں ہوتا، شاید ناممکن کی حدود میں آتا ہے۔ شہاب ثاقب کی مانند کوئی فرد اٹھتا ہے اور کچھ دیر کے لیے اردگرد کو منور کر جاتا ہے۔ یوں بھی تحریک سے ادارہ یا ادارے سے تحریک اٹھے، اہمیت تو فرد ہی کی ہوتی ہے۔ تحریک اور ادارے نے تاریخ میں جن افراد کو پیدا کیا، جن افراد نے اس تحریک اور اس ادارے کی تاریخ بنائی ہم نے انہیں زندہ رکھنے کی ایک کوشش کی ہے۔ ویسے ہم کیا زندہ رکھیں گے، ان کا کام انہیں زندہ رکھنے کے لیے کافی ہے۔ مگر وہ جو کسی نے کہا ہے، گاہے گاہے بازخواں! تو یہ "سینے کے داغوں کو تازہ رکھنے کی" ایک تدبیر ہے، ایک حقیر کوشش! علی گڑھ کی عظمت کی یہ کہانیاں، جو ہم ریزہ ریزہ جمع کررہے ہیں، آنے

والی نسلوں کے لئے جب بھی راستے کی دھند منزل تک پہنچنے میں رکاوٹ بنے گی تو یہ روشنی کے مینار قدم قدم پر انکی دست گیری کے لئے موجود رہیں گے، باقی تو، بالآخر مالک الملک پر غیر مشروط بھروسہ ہی ہر مشکل کو آسان کرتا ہے۔

☆

دانش گاہ علی گڑھ کے زائیدہ یا اس سے وابستہ اکابر کے احوال اور آثار کے لئے (شخصیت، احوال اور متعلقات) مآخذ کے حوالوں کی ایک طور کی انسائکلوپیڈیا پیش کی جارہی ہے، جسے اس سلسلے کی پہلی جلد سمجھا جائے۔ پہلی اس لیے کہ اس میں سارے مآخذ کا احاطہ نہیں ہوا ہے، لیکن میسر مآخذ ایسے محیطِ کل قسم کے دستیاب ہوگئے ہیں کہ ۹۰ فی صد علی گڑھ اس میں آگیا ہے۔

ہماری اس پیشکش کا پہلا حصہ جو وقیع ترین ہے چند بڑے مآخذ پر مشتمل ہے:

پہلے آپ ملاحظہ فرمائیں گے یونیورسٹی کے سہ ماہی "فکر ونظر" کے نامورانِ علی گڑھ سلسلے کے چار کارواں، گویا خصوصی نمبر؛ اور پھر فکر ونظر کے عمومی شماروں میں موجود اکابر۔

فکر ونظر کی برابری تو کوئی نہیں کرسکتا کہ موضوع بھی وقیع، اور لکھنے والے بھی وقیع! تاہم چھوٹے پیمانے پر ایک فرد واحد کا کارنامہ بھی کم وقیع نہیں: خلیل الرحمن اعظمی کی تحریر "علی گڑھ کی چند شخصیتیں"! یوں تو یہ ایک بڑے رسالہ **نقوش** میں منجملہ دوسرے مضامین کے ایک ضخیم مضمون ہے۔ مگر ایک فرد واحد نے اتنی اہم شخصیتوں کا احاطہ کرلیا ہے، اور اس طور پر، کہ دوسری کسی جگہ کم ہی ملے گا؛ پھر معاصرین پر ایک اہم معاصر کے قلم سے! اور معاصر بھی کیسا: اس عہد میں علی گڑھ کے معروف ترین گنے چنے دانشوروں میں نمایاں حیثیت کا مالک! : ہر حلقے میں محبوب، مقبول، محترم! اہم تر مآخذ میں ہم نے یہ تحریر بھی شامل کرلی ہے۔

یہی نوعیت، اہمیت اور حیثیت ان علی گڑھ نمبروں کی ہے جو علیگڑھ میگزین والوں نے دو مختلف مواقع پر خصوصی نمبر شایع کیے، ایک ۱۹۳۹ء میں، دوسرا ۵۴-۱۹۵۵ء میں نسیم قریشی کا مرتبہ علی گڑھ نمبر؛ انہیں بھی اہم تر مآخذ میں شامل ہونا تھا؛ لیکن جب تک یہ خیال آئے تب تک ہم

علی گڑھ میگزین کی یہ دونوں خصوصی اشاعتیں، علی گڑھ میگزین کے انفرادی عنوان کے تحت، سمندر میں ندیوں کو ملا چکے تھے: کیا فرق پڑتا ہے، یہاں ذکرِ خیر ہی سہی۔

اہم ترین مآخذ میں ہی شامل ہے پروفیسر ابوالحسن صدیقی کی ڈیوٹی سوسائٹی والی یادگاری پیشکش، جو اصلاً انگریزی میں ہے، ہماری اس تالیف کے لئے ان اکابر کے ناموں کا ایک ابجدی اشاریہ تیار کیا گیا ہے۔

اگلے حصہ میں مذکور ہیں وہ اکابر، جو قریب پچاس ہزار صفحوں پر پھیلی ہوئی **اہم کتابوں** اور قریب ڈھائی لاکھ صفحات پر پھیلے ہوئے رسائل وجرائد سے لئے گئے۔ رسائل وجرائد سے چنے گئے سارے اکابر کو بلا اس کا لحاظ کئے کہ ان کے ذکرِ خیر کا مأخذ کیا ہے، ان کے ناموں کے تحت جمع کر دیا گیا ہے لیکن پھر یہ خیال ہوا کہ کوئی ان اکابر کو کسی ایک رسالہ میں بھی شاید تلاش کرنا چاہے اس لئے انہیں ہمارا مأخذ بننے والے ان رسائل کے ناموں کے تحت بھی دیدیا گیا ہے: ہر رسالہ الگ الگ!

☆

علیگڑھ والوں پر ایسے نوادر جو آسانی سے دستیاب نہ ہوں، مگر مل جائیں تو حرزِ جاں بنا کے لوگ آنکھوں سے لگائیں، ایسی تحریروں کو محض دو چار سطروں کا حوالہ دیکر آگے بڑھ جانا، نہ ہمیں زیب دیتا ہے نہ قارئین کے ساتھ انصاف لگتا ہے۔ مگر کیا کریں وقت ہے کہ اڑا جاتا ہے:

ع   نے ہاتھ باگ پر ہے نہ پا ہے رکاب میں!

تو ہمارے چند لفظی بیانات پر اکتفا کرنے کے مقابلے میں، ہماری یہ ہزاروں خواہشیں ایسی کہ ہر خواہش پہ دم نکلے! والی کیفیت کا اظہار، سوچا کہ، ایک آدھ جگہ تو ہو ہی جائے تاکہ ہماری حسرت اظہار بھی آپ تک پہنچ جائے اور جس مواد کی طرف ہم اشارہ کر رہے ہیں اسکی ایک جھلک بھی آپ ملاحظہ کرسکیں۔ یہ قیمتی سرمایہ جو اکثر وبیشتر رسائل وجرائد میں محفوظ ہے، اور جسکو حسب حوصلہ وخواہش ہم آپکے ملاحظہ میں نہیں لا پا رہے ہیں کہ جس کے لئے، وقت تو اجازت

دیتا ہی نہیں، اس پیش کش کا ظرف بھی اس میں مانع آتا ہے، اسکی چند جھلکیاں اس تالیف میں ایک دو جگہ ملاحظہ کرلیں اور اسے نمونہ سمجھ کر، ہم سے زیادہ حوصلہ مندوں کے لئے ریسرچ کے بڑے کاموں کا آغاز قرار دے لیں۔

اوپر جن جھلکیوں کا ذکر ہوا وہ رسایل وجرائد کے عنوان کے تحت **رسالہ ادیب** اور **رسالہ صبح امید** کے ذیل میں نمونۃً ملاحظہ فرمالیں۔

ایسی ہی کچھ صورتِ حال سے ہمیں دوچار ہونا پڑا جب رسائل وجرائد کے بعد ہمارا دوسرا اہم مأخذ، آٹو بایوگرافی یا خودنوشتیں سامنے آئیں۔ ہر آٹو بایوگرافی میں نہ سہی، بیشتر میں خودنوشت نگار اپنے سوانح میں لازماً اپنے ہمعصروں کے ذکر کے ساتھ انکے متعلق کتنے ہی ایسے احوال وافکار قلم بند کرتا جاتا ہے جو بالعموم دوسری جگہ نہیں ملتے کہ یہ تو اسکی ذاتی زندگی کا حصہ بن کر اسکے سوانح میں رل مل کر شاید انجانے میں ہم تک پہنچ جاتے ہیں۔ ایسی مثال میں، (محض مثال اس لئے کہ یہ بات ساری خودنوشتوں پر صادق آتی ہے) رحم علی الہاشمی کی آٹو بایوگرافی 'یادیں' پیش کرسکتے ہیں۔ جس کی تفصیل اس پیشکش کے ذیلی باب آٹو بایوگرافی میں ملاحظہ کریں۔

☆

ہماری نیت یہ نہیں تھی کہ خاکے سوانح اور عمومی جائزوں کے سوا، اکابر کے خصوصی میدان یا اسپشلائزیشن پر لکھی ہوئی تحریریں بھی لی جائیں مگر کئی جگہ، بے چاہے ایسے آئیٹم بھی در آئے: اب آگئے ہیں تو ہٹانے کو جی بھی نہیں چاہا۔

☆

دو مجلدات میں یہ کام ہونا ہے۔ اہم مآخذ اس پہلی جلد میں آگئے ہیں: لگ بھگ ایسے ہی نہ سہی، اس سے کچھ ہی کم اہم، اگلی جلد کی زینت بنیں گے۔ مثلاً: رسائل میں: ہماری زبان،

ماہ نو، کتاب نما، اردو دنیا وغیرہ؛ اور ہمارے مستعملہ رسائل و جرائد میں، قومی زبان، کانفرنس گزٹ اور علیگڑھ میگزین وغیرہ کے بقیہ شمارے۔ اسی طرح کتابوں میں بھی متعدد اہم نام ابھی ہمارے اگلے مجلد کی زینت بننا باقی ہیں، امید ہے دوسری جلد کی تکمیل ہوتے ہوتے، ہمارا کچھ حوصلہ تو نکل ہی جائے گا۔

☆

رسائل جو استعمال ہوئے ان میں کچھ کے اشاریے بعض نیک بندوں نے تیار کر دیے، ہم نے اس سے مدد لے لی، ہم ان اکابر کے شکر گزار ہیں۔ ان مستعملہ اشاریوں کے صفحات کی تعداد دس ہزار کے قریب آتی ہے۔ اشاریوں کے یہ کارنامے درج ذیل ہیں: آجکل (ڈاکٹر جمیل اختر)، جامعہ (ڈاکٹر شہاب الدین انصاری)، سچ /صدق /صدق جدید (ڈاکٹر عبد العلیم قدوائی)، سوغات (ڈاکٹر سلمان عابد)، علی گڑھ میگزین (ڈاکٹر سلطان احمد)، نگار (ڈاکٹر عطا خورشید)، نیا دور (ڈاکٹر مصباح الدین، کراچی)، نیا دور (ڈاکٹر اطہر مسعود خاں، لکھنؤ)، اخبار اردو (ڈاکٹر اشرف کمال، اسلام آباد)۔ متعدد ایسے اشاریے بھی دیکھے جن میں ہمارے کام کا مواد نہیں ملا۔ یہ تین درجن سے کچھ اوپر تحقیقی/تنقیدی: خالص ادبی رسائل تھے، جن کا ادب میں بڑا مقام ہے، مگر ہمارا ہدف کچھ دوسرا ہی تھا۔ انہیں دیکھا تو؛ مگر مفید مطلب نہ پایا۔

رسائل و جرائد جن کی ورق گردانی ہم نے خود کی، ان کے صفحات کی تعداد دو لاکھ سے کچھ اوپر ہے۔

☆

کام تکمیل تک پہنچ چکا تھا کہ: چلتے چلتے، جو چند حوالے ایسے ملے، جنھیں عارضی طور سے ہی سہی، چھوڑنے کو جی نہیں چاہا (یعنی وہ مآخذ جن کے چند شمارے فوری توجہ چاہتے تھے مگر جن

کے مکمل اندراجات ہمارے اگلے مجلد کے لئے موقوف رہی) انہیں فی الحال انہیں ہم نے متفرق رسائل وجرائدو کے تحت لے لیا ہے۔

☆

کتابیں، جو ہمارا ماٰخذ ٹھیریں ہیں، ان میں آپ ایک فرد پر ایک فرد کی تصنیف نہیں پائیں گے مثلاً نہ حالی کی حیات جاوید ملیگی نہ اکرام اللہ خاں کی وقار حیات، نہ امین زبیری کی تذکرۂ محسن، نہ پروفیسر مجیب کی ڈاکٹر ذاکر حسین، نہ نجمہ محمود کی 'سید حامد'۔ مگر اس میں ہیں آفاق؛ اس میں ملیں گے تو، سرسید سے لیکر سید حامد تک انگنت رسالوں میں بکھرے ہوئے مقالات، جو کسی ایک نے نہیں، انگنت مقالہ نگاروں نے لکھے؛ اور وہ تحریریں جو ایسی کتابوں میں چھپی ہوئی ہیں جو یا تو اس کتاب کے مصنف نے مختلف اشخاص پر لکھی ہیں یا ایسے مجموعے جن میں ایک شخص پر مختلف افراد نے لکھا ہے، اور کسی نیک بندے نے انہیں ایک کتاب میں مرتب کر دیا۔ آخر الذکر قسم کی ترتیبات سیمینار کی روداروں، یا 'نذروں' کی شکل میں ملتی ہیں یا یا عام کتابوں کی صورت میں۔ عام کتابوں کے ناموں سے یہ اندازہ نہیں ہوسکتا کتاب کے مصنف نے کن کن افراد پر، اپنے مضامین اس کتاب میں جمع کر دئے ہیں۔ اس لئے اس سارے چھپے ہوئے خزانے کو زیادہ سے زیادہ عام کر کے متعلقہ موضوعات/اشخاص کے متلاشیوں تک برسوں، مہینوں، ہفتوں، گھنٹوں کے بجائے دو چار منٹ میں پہنچا دینا، بس یہ کام ہم نے فرض سمجھ کر (فرضِ کفایہ سمجھ لیں) اپنے ذمہ لے لیا کہ کسی کو تو یہ فریضہ ادا کرنا ہی تھا ورنہ ہم کتابداروں کی پوری امت پر ایک جرم عائد رہ جاتا اور ہم میر درد کے ساتھ یہ کہتے ہوئے رخصت لیتے:

کس لئے آئے تھے ہم کیا کر چلے
تہمتیں چند اپنے ذمے دھر چلے

☆

☆

اشاریہ سازی نیکی کا کام ہے جو دوسروں کے قیمتی وقت کو بچانے کی ایک راہ نکل آئی ہے۔ اچھا کام ہے، اور اچھا کام اسکا بھی مطالبہ کرتا ہے کہ اسے اچھے طور سے انجام دیا جائے ۔ مگر مجھے لگتا ہے کہ یہ اچھے کام سے بھی بڑھ کر ہم کتابداروں پر تو یہ فرض عائد ہوتا ہے کہ اپنا وقت ایسے کاموں میں لگا دیں تا کہ دوسروں کا وقت بچ جائے ، بلکہ، جیسا کہ اوپر عرض ہوا، میری نظر میں تو یہ فرض سے بڑھ کر ایک فرض کفایہ ہے جسے ہم میں سے کسی نہ کسی کو انجام دینا ہی ہے۔ فرض کفایہ، تو آپ جانتے ہی ہوں گے کہ، یہ وہ فرض ہوتا ہے جو اپنے اپنے حلقوں میں بٹی ہوئی سوسائٹی کے ہر حصہ پر، اسکے ہر فرد پر، عائد ہوتا ہے۔ اور، سوسائٹی کا ہر فرد اس وقت تک گناہگار ٹھہرتا ہے جب تک ان سب کی طرف سے کوئی ایک فرد اس مخصوص فرض کو اپنے ذمہ لے کر انجام نہیں دے دیتا۔ اور کیسا دلچسپ ہے یہ فرض کفایہ، کہ جب کوئی ایک فرد اپنے اردگرد کی ساری کمیونٹی کے behalf پر وہ فرض انجام دینے کی ذمہ داری سنبھال لیتا ہے تو پوری کمیونٹی کی طرف سے وہ فرض ادا ہو جاتا ہے۔ بلکہ بعض مذہبی حلقوں میں یہ امر نجات کا تصور لے لیتا ہے: پھر کہیں مسیح کے مصلوب ہونے کو پوری قوم کی نجات کا باعث قرار دیدیتا ہے اور کہیں کربلا کے استعارہ میں ڈھل جاتا ہے۔ ہم اتنی بڑی سی کوئی بات تو نہیں سمجھتے، تاہم وقت، قوت، توانائی اور صلاحیتوں کی ایک بڑی قربانی تو یہ بھی ہے کہ برسوں تک کام کیا جائے ریزہ ریزہ حوالے جمع کئے جائیں اور انہیں ضرورتمند ریڈر تک ایسی رسانیت سے پہنچا دیا جائے کہ اسے پتا بھی نہ چلے کہ جو اسکی ضرورت کی اطلاعات تھیں، جنہیں تلاش کرنے میں اسے مہینے لگتے، وہ چند منٹ میں اسے کیسی آسانی مل گیئں۔

۲۸/مارچ ۲۰۱۵ء

شائستہ خان

اکابرِ علیگڑھ کے لئے اہم ترماخذ۔۱

سہ ماہی رسالہ فکرونظر (علی گڑھ) : ناموران علی گڑھ نمبر

سہ ماہی فکرونظر (علی گڑھ) کے خصوصی نمبر

ناموران علی گڑھ : ۴ کارواں

علی گڑھ کی شناخت سرسید کے عہد میں ان کا گزٹ تھا، پھر مزید شناخت کے لئے علی گڑھ کالج میگزین اور علی گڑھ منتھلی، پچھلی صدی کے اواخر اور اس صدی کے دو دہائیوں تک چلے، (اگر چہ گرتے پڑتے)۔ آں کہ کالج کی جگہ یونیورسٹی نے لے لی اور میگزین کا نام علی گڑھ میگزین ہو گیا جو اپنے پیش روؤں کی طرح اردو اور انگریزی دونوں زبانوں میں نکلتا رہا ہے، اردو میگزین شعبۂ اردو کی نگرانی میں اور انگریزی میگزین شعبۂ انگریزی سے شائع ہوتے رہے ہیں۔ کبھی کبھی یہ میگزین سال میں دو تین بار بھی نکلا لیکن زیادہ تر سال میں ایک بار ہی پر اکتفا ہوتا رہا، بلکہ کئی بار تو تین چار سال بھی اشاعت کو گزر جاتے۔

۱۹۶۰ء میں ڈاکٹر یوسف حسین خاں علی گڑھ کے پرو وائس چانسلر ہو کر آئے تو انھوں نے علی گڑھ کو ایک تحفہ دیا کہ علی گڑھ میگزین تو گویا شعبۂ اردو اور شعبۂ انگریزی کا آرگن ہوا، کوئی ایک ایسا مجلّہ ہو جو پوری یونیورسٹی کا آرگن ہو جس میں ادارے کے سارے شعبوں کی رنگارنگی اور نمائندگی ہو۔ چنانچہ فکرونظر شائع ہونے لگا۔ فکرونظر کے ادارے نے "ناموران علی گڑھ" کے کارواں کے نام سے، علیگڑھ کے بڑوں کو فکرونظر کے چار شماروں میں یک جا کر کے اردو میں اس موضوع پر ایک نیم قاموسی کام کا اہم اضافہ کر دیا ہے۔

'فکرونظر' کے یہ شمارے ناموران علی گڑھ کا پہلا کارواں، دوسرا کارواں، تیسرا کارواں، حصہ اول و دوم، کے طور سے شائع ہوئے ہیں مگر کسی "کارواں" میں بھی ابجدی ترتیب نہیں آپائی۔ بس اکابر میں جس جس پر، جب جب، جو کچھ تیار ہو گیا، شائع ہوتا گیا۔ ہم نے بہتر سمجھا کہ چاروں

حصوں کو ابجدی ترتیب میں لے آئیں تو پڑھنے والوں کو سہولت ہوگی۔ان چاروں اشاعتوں کے حوالے، ہم نمبر۱، ۲، کے بعد۳، ۴تو دے نہیں سکتے تھے کہ نمبر۱، ۲ کا تو معاملہ صاف تھا لیکن: اگلے دو کو تیسری جلد کے دو حصے، حصہ اول و حصہ دوم قرار دیکر شایع کیا گیا؛ اور یہ بغیر کسی وجہ کے (حصہ دوم کو چوتھی جلد قرار دیا جاتا، حصہ اول محض تیسری جلد رہ جاتا!) نتیجے میں ہمیں حوالوں میں نمبر۳،۴ لکھنے کے بجائے مجبوراً ۳(۱)اور۳(۲) لکھنا پڑا۔ تو فکر ونظر کا یہ ابجدی اشاریہ ملاحظہ فرمائیں:

آرچبولڈ، اے جے (قمر الہدیٰ) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں۔۱

آرنلڈ، سر ٹامس (عبدالباری) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۱

آغا خاں، سر (نسیم انصاری) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۲

آفتاب احمد خاں، صاحبزادہ (ضیاءالدین انصاری) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۲

ابو بکر احمد حلیم (جلیل قدوائی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۱)

ابو بکر شیث (محمد صابر) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۱)

احسن مارہروی (ظفر الاسلام) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۱)

احمد شجاع، حکیم (شبیر رسول) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۱)

احمد عباس، خواجہ (زاہدہ زیدی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۲)

اسٹوری، چارلس ایمبروز (سالم قدوائی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۱)

اسحاق خاں، نواب محمد (کبیر احمد جائسی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۲

اسلم جیراج پوری (سالم قدوائی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۱)

اسماعیل خاں دتاولی، اور چند غیر معروف رفقا (فرخ جلالی) فکر ونظر: کارواں ۱

اسماعیل، نواب محمد (ظفر الاسلام) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۱)

الیاس برنی، محمد (الطاف حسین ندوی) فکر ونظر نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۲)

اوٹو اسپیس (اکمل ایوبی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۲

بابر مرزا (اطہر صدیقی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۱)

بشیر الدین، خان بہادر مولوی (محمد الدین مارہروی) فکر ونظر نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۲

بشیر الدین، سید (حبیب الرحمان چغانی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۲)

بیک، تھیوڈور (نفیس بانو) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۱

پانیکر، سردار کے ایم (محب الحسن) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں۔۳(۱)

ٹول، جے ایچ (قمر الہدیٰ فریدی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۲

ٹونکی، سید محمد (نسیم انصاری) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۲)

جاں نثار اختر: (عقیل احمد) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۲)

جوہر، محمد علی (مشرف علی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۱)

جے کشن داس، راجہ (انظار الحق) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۱

چراغ علی (کبیر احمد جائسی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۱

چکرورتی، بابو جادو چند (ایم اے۔ پٹھان) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۲

چھتاری، نواب احمد سعید خاں (الطاف حسین ندوی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: ۳(۱)

حالی (صالحہ عابد حسین) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۱

حالی (جمال آرا نظامی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۱

حبیب الرحمان خاں شروانی (عبدالباری) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۲

حبیب الرحمان شاستری (کبیر احمد جائسی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: کارواں ۳(۲)

حبیب اللہ خاں، خان بہادر (شجاع الدین فاروقی) فکر ونظر: نامورانِ علیگڑھ: ۲

حبیب، محمد (محمد یٰسین مظہر صدیقی) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

حسرت موہانی (نورالحسن نقوی) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

حسن عطا، شاہ (سید حسین جعفری) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

حمیداللہ خاں، نواب (حکیم سید ظل الرحمان) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

حیدر، ایل کے (مختار مسعود) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

خان عبدالغفار خاں (محمد محمود فیض آبادی) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

خلیفہ عبدالحکیم (محمد انظارالحق) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

خلیق الزماں، چودھری (شان محمد) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ کارواں ۳ (۱)

خلیل الرحمان اعظمی (مرزا خلیل احمد بیگ) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

خوشی محمد ناظرؔ (انوار احمد خاں) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

ذاکر حسین، ڈاکٹر (محمد ضیاالدین انصاری) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

راس مسعود، سر (ارشد مسعود) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

رالے، سر والٹر (اقبال احمد انصاری) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

رشید احمد صدیقی (مالک رام) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

رشید جہاں، ڈاکٹر (ثریا حسین) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

رضا حسین، قاضی سید (مختارالدین احمد) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

رضا علی، سر (صبیحہ انور) فکر و نظر: کارواں ۲

رفیع احمد قدوائی (محمد ہاشم قدوائی) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

ریلے = رالے

سجاد علی انصاری (قمرالہدیٰ فریدی) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

سڈنس (ظفرالاسلام) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

سرسید (آل احمد سرور) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۱

سرسید (خلیق احمد نظامی) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۱

سرسید (عتیق احمد صدیقی) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۔۱

سرسید کے مخالفین (ضیاالدین انصاری) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۱

سر شاہ سلیمان (اخلاق احمد) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ ۲

سعید احمد اکبرآبادی (محمد یٰسین مظہر صدیقی) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ کارواں ۳ (۲)

سکندر حیات خاں، سر (عبدالمجید سالک) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

سلطان جہاں بیگم، نواب (نفیس بانو) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

سلطان حیدر جوش (وحید احمد) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

سلیمان اشرف، سید (عبدالباری) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

سمیع اللہ خاں (شجاع الدین فاروقی) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

شبلی نعمانی (سید محمد ہاشم) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۱

شوکت علی، مولانا (قمرالہدیٰ فریدی) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

شیخ محمد عبداللہ بانی گرلز کالج، علی گڑھ (ثریا حسین) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

صدر یار جنگ = حبیب الرحمان خاں شروانی

ضیا احمد بدایونی (مالک رام) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

ضیاالدین احمد، سر (عشرت علی قریشی) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

طاہر سیف الدین، سیدنا (حامد علی خاں) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

طفیل احمد منگلوری، سید (یٰسین مظہر صدیقی) فکر و نظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

ظفر علی خاں (ضیاءالدین انصاری) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

عابد حسین، ڈاکٹر (صغرا مہدی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳

عاشق علی، سید (حکیم سید کمال الدین حسین ہمدانی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

عبداللہ انصاری انبیٹھوی (مفتی نورالحسن راشد کاندھلوی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

عبداللہ، ڈاکٹر شیخ محمد = شیخ محمد

عبداللہ، شیخ (آل احمد سرور) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

عبدالحق، مولوی (ابوالکلام قاسمی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

عبدالرحمان بجنوری (خورشید الاسلام) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

عبدالرزاق کان پوری (سعیدہ بانو) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

عبدالستار صدیقی (ضیاالحق چودھری) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

عبدالعلیم، ڈاکٹر (عابد سہیل) فکرونظر ناموران علیگڑھ: ۳ (۲)

عبداللطیف، حکیم (حکیم سید ظل الرحمان) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

عبداللطیف، مفتی (ریاض الرحمان خاں شروانی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

عبدالماجد دریابادی (ظفر حسین خاں) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

عبدالمجید قریشی (جمال آرا نظامی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

عزیز مرزا، محمد (حبیب الرحمان چغتائی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

عظیم بیگ چغتائی (محمد علی جوہر: شعبۂ اردو) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

علی نقی نقوی (سید مرتضیٰ حسین بلگرامی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

علی یاور جنگ (مصطفیٰ شروانی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

عمرالدین (اخلاق احمد) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

عنایت اللہ، مولوی (محمد صابر صبر حدی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

غلام الثقلین، خواجہ (خواجہ غلام السیدین) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

غلام السیدین، خواجہ (صالحہ عابد حسین) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

فاروق دیوانہ (معتصم عباسی آزاد) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

فانی بدایونی (ظہیر احمد صدیقی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

فراہی، حمیدالدین (عبیداللہ فہد) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

فیاض علی خاں بہادر، سر محمد (الطاف حسین ندوی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

کرامت حسین، جسٹس (حکیم سید کمال الدین حسین ہمدانی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

کرینکو، سالم (عبدالباری) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

کفیل احمد چودھری (محمد اقبال) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

ماریسن، تھیوڈور (ظفر الاسلام) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۱

مجاز، اسرارالحق (حمیدہ سالم) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

مجنوں گورکھپوری (محمد یٰسین) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

محسن الملک (سید محمد طارق) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۱

محفوظ علی بدایونی (شمس بدایونی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

سید محمد علی، نواب سید (محمد ابوصالح) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

محمد علی جوہر (مشرف علی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

محمد علی خاں، مہاراجہ (محب الحسن) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

محمد علی، نواب سید (محمد ابوصالح) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

محمود احمد عباسی امروہوی (مالک رام) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

محمود، جسٹس سید (فرخ جلالی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ا

محمود، جسٹس سید (جسٹس ہدایت اللہ ترجمہ منظر عباس نقوی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ا

محمود، ڈاکٹر سید (عبدالباری) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

مزمل اللہ خاں (اسلوب احمد انصاری) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

مشتاق حسین، مولوی (ثاقب حسین رضوی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ا

مقتدیٰ خاں شروانی (مالک رام) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

مکرجی، ڈی پی (اولاد احمد صدیقی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

منظور حسین، خواجہ (اسلوب احمد انصاری) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳

مہدی علی خاں، سید = محسن الملک (سید محمد طارق) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ا

مہندر پرتاب سنگھ، راجہ (محمد انظار الحق) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

میمن، عبدالعزیز (شیخ نذیر حسین) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

ناظر = خوشی محمد خاں

ناظر یار جنگ (ہادی نقشبندی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

نجم الدین، منشی: سرسید کے رفیق (مختار الدین احمد) فکر ونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ا

وحید الدین سلیم (منظر عباس نقوی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

وقار الملک (ثاقب حسن رضوی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ا

ولایت حسین، میر (مرتضیٰ حسین بلگرامی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲

ہادی حسن (کبیر احمد جائسی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

ہارون خاں شروانی (حسن الدین احمد) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

ہورویز، جوزف (ظفر الاسلام) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۲)

یلدرم، سید سجاد حیدر (ثریا حسین) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

یوسف حسین خاں (صباح الدین عبدالرحمٰن) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۳ (۱)

یوسف، خواجہ محمد (سید فرخ جلالی) فکرونظر: ناموران علیگڑھ: کارواں ۲۔

☆

ناموران کے لکھنے والے

ذیل میں فکر و نظر ناموران علی گڑھ نمبر کے مضمون نگاروں کے اسمائے گرامی درج کیے جا رہے ہیں۔ انکے نام اس لئے ریکارڈ پر لانا ضروری ہیں کہ کبھی آئندہ خود ان پر لکھا جائے تو ناموران نمبر میں محفوظ انکی تحریریں بھی نہ کچھ کام دے جائیں گی۔ نیچے جو حوالے دیے گئے ان میں چاروں شماروں کا اس طور سے احاطہ کیا گیا ہے کہ پہلے مصنف ہے پھر مضمون کا عنوان بریکٹ میں، پھر فکر و نظر کی سیریز ایک تا چار، کے حوالے اس طور سے دیے گئے ہیں کہ پہلے شمارہ نمبر کا حوالہ ہے اور پھر صفحہ نمبر ہے۔ چار شماروں کی گنتی ذرا نیڑھی ہوگی یعنی تیسرے کارواں کو، اس وقت کے انتظامیہ نے، کسی منطق کے تحت دو حصوں میں منقسم کر دیا؛ گنتی بہر حال چار ہی ہوئی۔ لیکن ہم اس وقت کے ایڈیٹروں کے احترام میں، اپنے حوالوں میں ۳(۱) اور ۳(۲) ہی لکھ رہے ہیں:

آل احمد سرور (علی گڑھ اور عصر حاضر) ۱/۱۹

آل احمد سرور (شیخ عبداللہ) ۳/۳۸۵

اخلاق احمد، (زین العابدین) ۱/۱۷۷

اخلاق احمد، (اقبال سہیل) ۳/۳۰۹

اخلاق احمد، (پروفیسر عمر الدین) ۳(۲)/۱۳۵

اخلاق احمد، (سر شاہ سلیمان) ۲/۳۳۱

ابوالکلام قاسمی، (مولوی عبدالحق) ۲/۱۷۳

ابوالکلام قاسمی، (سعادت حسن منٹو) ۳(۲)/۷۷

ابوصالح (نواب سید محمد علی) ۲/۳۳۱

ابوصالح (نواب سید محمد علی) ۲/۳۳۱

ابوصالح (نواب سید محمد علی) ۲/۳۳۱

ارشد مسعود گنگوہی (راس مسعود) : ۲

اسلوب احمد انصاری (خواجہ منظور حسین) ۳/۳۲۵

اقبال محمد (پروفیسر کفیل احمد چودھری) ۳/۳۴۳

اقبال احمد انصاری، (سر والٹر رالے)

اکمل ایوبی، (اوٹو اسپیس) ۲/۲۶۳

الطاف حسین ندوی (نواب احمد سعید خاں چھتاری) ۳/۱۰۱

الطاف حسین ندوی (پروفیسر محمد الیاس برنی) ۳(۲)/۱۰۷

انظار الحق، (راجہ جے کشن داس) ۱/۱۹۱

انظار الحق، (راجہ مہندر پرتاپ سنگھ) ۲/۳۳۵

انظار الحق، (خلیفہ عبدالحکیم) ۳/۲۰۵

انوار احمد خاں، (خوشی محمد خاں ناظر) ۲/۳۱۹

اولاد احمد صدیقی، (پروفیسر ڈی۔ پی۔ مکرجی) ۳(۲)/۱۳۱

ایم۔ اے۔ پٹھان، (بابو جادو چندر چکرورتی) ۲/۲۵۷

بدر عالم صدیقی (مسعود حسین خاں) مارچ ۲۰۱۱ء

ثاقب حسن رضوی، (وقار الملک مولوی مشتاق حسین)

ثریا حسین، (ڈاکٹر شیخ محمد عبداللہ) ۲/۳۱۹

ثریا حسین، (سید سجاد حیدر یلدرم) ۳/۲۶۹

ثریا حسین، (مسز ممتاز جہاں حیدر) ۳/۳۷۹

ثریا حسین، (ڈاکٹر رشید جہاں) ۳(۲)/۶۹

جلیل قدوائی، (پروفیسر ابوبکر حلیم) ۳/۲۸۷

جمال آرا نظامی، (خواجہ الطاف حسین حالی) ۱/۱۱۱

جمال آرا نظامی، (پروفیسر عبدالمجید قریشی) ۳/۱۵۱

حامد علی خاں، (سیدنا ابو محمد طاہر سیف الدین) ۳/۳۵۵

سید حامد، (ادارہ اور رہنما) ۱/۱۳

حبیب الرحمن چغتائی، (مولوی محمد عزیز مرزا) ۳/۱۲۷

حبیب الرحمن چغتائی، (پروفیسر سید بشیر الدین) ۳(۲)/۳۱۵

حسن الدین احمد، (پروفیسر ہارون خان شروانی) ۳/۱۹۹

حمیدہ سالم، (اسرار الحق مجاز) ۳(۲)/۹۷

خلیق احمد نظامی، (علی گڑھ تحریک کا پس منظر) ۱/۲۵

مرزا خلیل احمد بیگ، (پروفیسر خلیل الرحمن اعظمی) ۳(۲)/۲۵۷

خورشید الاسلام، (علامہ شبلی نعمانی) ۱/۸۷

خورشید الاسلام، (ڈاکٹر عبدالرحمن بجنوری) ۳/۹۳

ریاض الرحمٰن خان شروانی، [illegible] (مفتی عبداللطیف) ۱۲۳/(۲)۳

زاہدہ زیدی، [illegible] (خواجہ احمد عباس) ۳۳۹/(۲)۳

محمد سالم قدوائی [illegible] (مولانا اسلم جیراجپوری) ۱۱۵/۳

محمد سالم قدوائی [illegible] (چارلس ایمر وزاسٹوری) ۲۳۵/۳

خواجہ غلام السیدین [illegible] (خواجہ غلام الثقلین) ۹۳/۲

سعیدہ بانو، (مولانا عبدالرزاق کانپوری) ۵۳/۳

شان محمد، [illegible] (چودھری خلیق الزماں) ۱۳۵/۳

شجاع الدین فاروقی، [illegible] (مولوی سمیع اللہ خاں) ۱۲۹/۱

شجاع الدین فاروقی، [illegible] (خان بہادر مولوی حاجی حبیب اللہ خاں) ۲۷۷/۲

شمس بدایونی، [illegible] (میر محفوظ علی بدایونی) ۷۵/۳

شہپر رسول، [illegible] (حکیم احمد شجاع) ۱۸۳/۳

محمد صابر صبر حدی، (مولوی عنایت اللہ) ۳۶۳/۲

صالحہ عابد حسین، [illegible] (خواجہ الطاف حسین حالی) ۱۰۵/۱

صالحہ عابد حسین، [illegible] (خواجہ غلام السیدین) ۳۱۹/۳

صباح الدین عبدالرحمٰن [illegible] (ڈاکٹر یوسف حسین خاں) ۴۴۹/۳

صبیحہ انور، (سر رضا علی) ۳۵۵/۲

صغرا مہدی، [illegible] (ڈاکٹر عابد حسین) ۲۷۵/۳

ضیاء الدین احمد برنی، [illegible] (راجہ غلام حسین) ۳۹/۳

ضیاء الدین انصاری [illegible] (سرسید کے مخالفین) ۲۱۱/۱

ضیاء الدین انصاری [illegible] (ڈاکٹر ذاکر حسین) ۲۱۷/۳

ضیاء الدین انصاری [illegible] (مولانا راغب بدایونی) ۵۵/(۲)۳

ضیاء الدین انصاری [illegible] (صاحب زادہ آفتاب احمد خاں) ۶۵/۲

ضیاء الدین انصاری [illegible] (مولانا ظفر علی خاں) ۶۱/۳

سید محمد طارق، [illegible] (محسن الملک) ۶۳/۱

ظفر الاسلام [illegible] (پرنسپل تھیوڈور ماریسن) ۲۷/۱

ظفر الاسلام [illegible] (مسٹر سڈنس) ۲۵۱/۲

ظفر الاسلام [illegible] (نواب محمد اسماعیل خاں) ۳۰۷/۲

ظفر الاسلام [illegible] (مولانا احسن مارہروی) ۲۹۵/۳

ظفر الاسلام [illegible] (جوزف ہورویز) ۳۱/(۲)۳

ظفر حسین خان (عبدالماجد دریابادی) ۲۱۷/۳

حکیم سید ظل الرحمٰن [illegible] (نواب حمید اللہ خاں) ۴۳۱/۲

ظل الرحمٰن، حکیم سید [illegible] (شفاء الملک حکیم عبداللطیف) ۳۶۱/۳

ظہیر احمد صدیقی [illegible] (فانی بدایونی) ۱۲۷/۳

عابد سہیل، [illegible] (ڈاکٹر عبدالعلیم) ۲۲۳/(۲)۳

عبدالباری، [illegible] (پرنسپل سر تھامس واکر آرنلڈ) ۲۳۳/۱

عبدالباری، [illegible] (حبیب الرحمٰن خاں شروانی) ۵۱/۲

عبدالباری، [illegible] (پروفیسر سالم کرنکو) ۳۹۳/۳

عبدالباری، [illegible] (مولانا سید سلیمان اشرف) ۴۲/(۲)۳

عبدالمجید سالک، [illegible] (سر سکندر حیات خاں) ۱۹۵/۳

عبیداللہ فہد [illegible] (مولانا حمید الدین فراہی) ۷/۳

عتیق احمد صدیقی [illegible] (سرسید) ۳۳/۱

عشرت علی قریشی [illegible] (ڈاکٹر سر ضیاء الدین احمد) ۱۲۷/۲

عقیل احمد، [illegible] (جاں نثار اختر) ۳۳۹/(۲)۳

فرخ علی جلالی، سید، [illegible] (جسٹس سید محمود) ۱۳۵/۱

فرخ علی جلالی، سید، [illegible] (حاجی اسماعیل خاں اور چند غیر معروف رفقا) ۲۹۱/۱

قمر الہدیٰ فریدی، [illegible] (پرنسپل ڈبلیو۔ اے۔ جی۔ آرچ بولڈ) ۲۸۳/۱

قمر الہدیٰ فریدی، [illegible] (پرنسپل۔ جے۔ ایچ۔ ٹول) ۲۷۱/۲

قمر الہدیٰ فریدی، [illegible] (مولانا شوکت علی) ۲۱/۳

قمر الہدیٰ فریدی، [illegible] (سجاد علی انصاری) ۱۹/(۲)۳

کبیر احمد جائسی [illegible] (مولوی چراغ علی) ۲۰۱/۱

کبیر احمد جائسی [illegible] (نواب محمد اسحاق خاں) ۲۰۵/۲

کبیر احمد جائسی [illegible] (پروفیسر ہادی حسن) ۳۲۵/۲

کبیر احمد جائسی [illegible] (حبیب الرحمٰن شاستری) ۱۹۹/(۲)۳

کمال الدین حسین ہمدانی، حکیم سید، [illegible] (جسٹس کرامت حسین) ۳۲۷/۲

☆☆

رسالہ فکر و نظر کے عام شماروں میں : اکابرِ علیگڑھ

رسالہ فکر و نظر کے عام شماروں میں : اکابرِ علیگڑھ

ناموران علی گڑھ نمبر کے علاوہ فکر و نظر کے عام شماروں میں علی گڑھ کے اکابر پر جو تحریریں ملیں انھیں فکر و نظر کے ناموران کے تسلسل ہی میں یکجا کر دینا ہمیں مناسب لگا، ملاحظہ ہو:

آل عبا آوارہ: (قمر الہدیٰ فریدی)، ۴۸(۱)، مارچ ۲۰۱۱ء، فکر و نظر

ابوبکر محمد شیث جونپوری (طفیل احمد انصاری) ۳۷(۳) ۲۰۰۰ء، فکر و نظر

افہام اللہ، حکیم (ظفر احمد صدیقی) ۳۷(۳) ۲۰۰۰ء، فکر و نظر

اقبال سہیل (اخلاق احمد) جنوری ۷۸ء، فکر و نظر

ایم اے او کالج سے متعلق غیر مطبوعہ خطوط (یوسف حسین خاں، فکر و نظر) اکتوبر ۹۴: جنوری ۹۵

تقی امینی، مولانا (کبیر احمد جائسی) ۳۷(۳/۲) ۲۰۰۰ء، فکر و نظر

جذبی کا کلام (سید وقار حسین) (۳۸/۴)، دسمبر ۲۰۰۱ء، فکر و نظر

حالی کا تعلیمی خطبہ (مظفر حسین غزالی) ۲۹(۲) ۱۹۹۲ء، فکر و نظر

حالی کے سیاسی، سماجی افکار، جذبی کی تحقیق کی روشنی میں (از زاہدہ زیدی) فکر و نظر، دسمبر ۲۰۰۶)

حالی (حالی نمبر: اہم فاضلوں کی وقیع تحریریں) فکر و نظر ۱۹۹۱ء، فکر و نظر

حسرت موہانی، علی گڑھ کالج کے طالب علم کی حیثیت سے، ۳۷(۲) ۲۰۰۰ء، فکر و نظر

حسرت موہانی (کریم الرضا خاں) ۳۷/۲: ۲۰۰۰ء، فکر و نظر

خلیق احمد نظامی (اخلاق احمد) ۳۷/۳: ۲۰۰۰ء، فکر و نظر

خلیل الرحمن اعظمی (اخلاق احمد) (۳۲/۱) ۱۹۹۵ء، فکر و نظر

ذاکر حسین کتابیات: نقش ذاکر (ضیاء الدین انصاری) دسمبر ۱۹۷۳ء، فکر و نظر

ذاکر حسین: جدید ذہن کا معمار (مسعود عالم قاسمی) ۳۵(۱) ۱۹۹۸ء، فکر و نظر

راس مسعود (سید ظل الرحمن) ۳۰/۳، ستمبر ۲۰۰۳، فکرونظر

رشید احمد صدیقی (معین احسن جذبی) ۳۷(۳) ۲۰۰۰، فکرونظر

رشید جہاں (از قمر الہدیٰ) فکرونظر جون ۲۰۰۷

زاہدہ زیدی (تعزیتی اداریہ) ۴۸/۲، جون ۲۰۱۱، فکرونظر

سڈنس: ایم. اے. او. کالج کے پہلے پرنسپل (ایس. کے بھٹناگر ترجمہ مرزا خلیل احمد بیگ)
۳۳(۴) ۱۹۹۶ جولائی، اکتوبر ۱۹۶۲؛ جنوری، اپریل، جولائی ۱۹۶۴، فکرونظر

سرسید احمد خاں کی مہم پنجاب: ایک صدائے بازگشت (سید حسن احمد) ۲۵(۲-۳)

سرسید احمد خاں: شعروادب میں اصلاح کی ضرورت (قمر الہدیٰ فریدی) ۴۷/۲، جون ۲۰۱۰، فکرونظر

سرسید اور قدیم دہلی کالج از اصغر عباس (فکرونظر ستمبر ۲۰۰۶)

سرسید اور علی گڑھ تحریک: منتخب کتابیات (ضیاء الدین انصاری) اکتوبر ۱۹۹۲، فکرونظر

سرسید کا مذہبی فکر (سالم قدوائی) ۳۶(۲) ۱۹۹۹، فکرونظر

سرسید کا مغربی تعلیم کا تصور اور اس کا نفاذ علی گڑھ میں (رشید احمد صدیقی) اپریل، جولائی،
اکتوبر ۱۹۶۵؛ اکتوبر ۱۹۶۶؛ اپریل ۱۹۶۷؛ اکتوبر ۶۷؛ جنوری ۶۸، فکرونظر

سرسید کا نقطۂ نظر ذریعہ تعلیم کے بارے میں (نور الحسن نقوی) اکتوبر ۱۹۹۲، فکرونظر

سرسید کی کتاب اسباب بغاوت ہند (اقبال حسین) اکتوبر ۱۹۹۲، فکرونظر

سرسید کی نظر میں تعلیم وتربیت (عتیق احمد صدیقی) اکتوبر ۱۹۹۲، فکرونظر

سرسید کے چند خطوط (محمود الٰہی) اکتوبر ۳/۲/۷، ۶۲، فکرونظر

سرسید کے چند غیر مطبوعہ خطوط (مشتاق حسین) جنوری ۱۹۶۲/۲/۴، ۷، فکرونظر

سرسید کے خط آرنلڈ کے نام: دو غیر مطبوعہ خط (اصغر عباس) ۳۶(۴) ۱۹۹۹، فکرونظر

سرسید کے تعلیمی تصورات (از آفتاب شمسی، فکرونظر، ۱۰/۳-۴ ستمبر ۱۹۷۰؛ ستمبر ۲۰۰۷)

سرسید اور تخلیق پاکستان (شان محمد) اکتوبر ۱۹۹۲، فکرونظر

سرسید اور جدید تعلیم کا تصور (عبد الحیٰ) ۴۷/۱، مارچ ۲۰۱۰، فکرونظر

سرسید اور جمال الدین افغانی (ذوالفقار احمد) ۴۸/۴، دسمبر ۲۰۱۲، فکرونظر

سرسید اور علم تاریخ (محمد الیاس اعظمی) ۳۸(۲) جون ۲۰۰۱، فکرونظر

سرسید اور عیسائی مبلغین ومورخین (ابوسفیان اصلاحی) اکتوبر ۱۹۹۲، فکرونظر

سرسید اور مولانا قاسم نانوتوی (ظفر احمد صدیقی) اکتوبر ۱۹۹۲، فکرونظر

سرسید اور اکبر الہ آبادی (اصغر عباس) ۴۷/۴، دسمبر ۲۰۱۰، فکرونظر

سرسید اور ایم. اے. او. کالج کا قیام (ایس. کے بھٹناگر، ترجمہ مرزا خلیل احمد بیگ) اکتوبر ۱۹۹۲، فکرونظر

سرسید پر ثریا حسین کی تالیف (عقیل احمد صدیقی) ۲۹/۴، فکرونظر

سرسید پر ولی اللہ تحریک اور وہابی تحریک کے اثرات (اقتدار حسین صدیقی) اکتوبر ۱۹۹۲، فکرونظر

سرسید تحریک اور صوبۂ بہار (اشفاق احمد عارفی) اکتوبر ۱۹۹۲، فکرونظر

سرسید کا تصور الٰہ (کرسچین ٹرول ترجمہ قاضی افضال حسین) اکتوبر ۱۹۹۲

سرسید کا تصور تعلیم (ظفر الاسلام) اکتوبر ۱۹۹۲، فکرو نظر

سرسید کا تصور مذہب اور اس کی عصری معنویت (وحید اختر) ۱۳(۱-۲) ۱۹۷۳، فکرونظر

سرسید کا تعلیمی منصوبہ: عہد حاضر میں، اس کی معنویت (نور الحسن نقوی) ۲۹(۱) ۱۹۹۲، فکرونظر

سرسید کا تہذیبی شعور (ابوالکلام قاسمی) اکتوبر ۱۹۹۲، فکرونظر

سرسید کا منصب مسلمانوں کی فکری تاریخ میں (عبد الباری) اکتوبر ۱۹۹۲، فکرونظر

سرسید کا نظریہ عقل وفطرت (اسلوب احمد انصاری) ۲۸(۴) ۱۹۹۱، فکرونظر

سرسید کی جدیدیت (قاضی جمال حسین) ۳۲(۴) ۱۹۹۵، فکرونظر

سرسید کی خطابیات (خورشید احمد) اکتوبر ۱۹۹۲، فکرونظر

سرسید کی سائنٹفک سوسائٹی (اصغر عباس) ۱۲(۳)۲،۱۹۷۲،۱۹۹۲، فکر ونظر

سرسید کی سائنٹفک سوسائٹی کے متعلق غیر مطبوعہ خطوط (یوسف حسین خاں) اپریل،

سرسید کی سائنٹفک سوسائٹی میں سرسید کی پہلی تقریر (مشتاق حسین) اکتوبر ۱۹۶۲، فکر ونظر

سرسید کی سیرت نگاری: خطبات احمدیہ کے حوالے سے (منظر صدیقی) اکتوبر ۱۹۹۲، فکر ونظر

سرسید کی عظمت (شمس تبریز خاں) ۳۰(۱) ۱۹۹۳، فکر ونظر

سرسید کی کتاب آثار الصنادید (انصار اللہ) اکتوبر ۱۹۹۲، فکر ونظر

سرسید کے ایک استاد و مربی: نور الحسن کاندھلوی (از نور الحسن راشد کاندھلوی، فکر ونظر مارچ ۲۰۰۷)

سرسید کے تین غیر مطبوعہ خطوط (ہارون خاں شروانی) جولائی ۶۰، فکر ونظر

سر ایک نابغہ، عزیم رہنما (از خلیق احمد نظامی) فکر ونظر، ستمبر ۲۰۱۴ء

سرسید اور جدید فن تاریخ نگاری (از افتخار عالم خاں) فکر ونظر، جون ۲۰۱۴ء

سرسید کا سائنٹفک سوسائٹی (از اصغر عباس) فکر ونظر، جون ۲۰۱۴ء

سرسید: ادبی اور سماجی انفرادیت (قمر الہدیٰ فریدی) اکتوبر ۱۹۹۲، فکر ونظر

سرسید کا نذریہ اعجاز القرآن (از احسان اللہ فہد) فکر ونظر، ستمبر ۲۰۱۴ء

سرسید کے خطوط، ایک جائزہ (علی احمد فاطمی)، فکر ونظر

سرسید کے دو غیر مطبوعہ خطوط (مختار الدین احمد) جنوری ۶۰؛ جولائی ۶۰؛ اکتوبر ۶۰؛

سرسید کے غیر مطبوعہ خطوط (اصغر عباس) ستمبر ۲۰۱۱ء، فکر ونظر

سرسید کے مکاتیب نواب کلب علی خاں کے نام (اکبر علی خاں) جولائی ۱۹۶۱، فکر ونظر

سرسید کے مکاتیب نور الرحمن کے دادا کے نام (نور الرحمن) جولائی ۱۹۶۴، فکر ونظر

سرسید کی سوانح کا ایک قدیم مأخذ (محمود الٰہی) جنوری ۱۹۶۵، فکر ونظر

سرسید کے مکاتیب، مزمل اللہ خاں کے نام (ادارہ) جنوری ۱۹۶۱، فکر ونظر

سرسید، حیاتِ جاوید کے آئینے میں (افتخار عالم خاں) ۴۰/۳، ستمبر ۲۰۰۳ء، فکر ونظر

سرور: آل احمد: سرور نمبر، (اہم فاضلوں کے وقیع مضامین) نومبر ۲۰۰۳، فکر ونظر

سرور دانشور (شمس الرحمن فاروقی) فکر ونظر مارچ ۲۰۱۱

سرور، آل احمد (قاضی افضال حسین) ۳۹/۱، مارچ ۲۰۰۲ء، فکر ونظر

شبلی کا تصور لفظ و معنی (از مرزا خلیل احمد بیگ) ۳۳(۴) ۱۹۹۶، فکر ونظر

شبلی کی اولیات اردو تحقیق میں (شمس بدایونی) مارچ ۲۰۱۳، فکر ونظر

شبلی کے غیر مدون خط (شمس بدایونی) ستمبر ۲۰۱۳، فکر ونظر

شبلی (شبلی نمبر: اہم فاضلوں کی وقیع تحریریں) جون ۱۹۹۲، فکر ونظر

شیخ عبداللہ اور تعلیم نسواں (مظفر حسین غزالی) ۳۲(۲) اکتوبر ۱۹۹۵، فکر ونظر

عبدالحق، مولوی (ابن علی بدایونی) اکتوبر ۱۹۶۸، فکر ونظر

عبدالحق، مولوی (رشید احمد صدیقی) اکتوبر ۱۹۶۱، فکر ونظر

عبدالحق، مولوی (ضیاء الدین اصلاحی) ۲۸(۲) ۱۹۹۱، فکر ونظر

عبدالحق، مولوی (از آل احمد سرور) ستمبر ۲۰۱۱، فکر ونظر

عبدالحق کے قواعد اردو (از شہاب الدین ثاقب) فکر ونظر، جون ۲۰۱۴ء

عزیزانِ علی گڑھ (رشید احمد صدیقی) ۱۲(۱-۲)؛ ۱۳(۱-۲) ۱۹۷۳؛ (۱-۲، ۳) ۱۹۷۲، فکر ونظر

علی گڑھ: سلام ہو نجد پر (رشید احمد صدیقی) اپریل ۱۹۶۱، فکر ونظر

علی گڑھ: سن تو سہی جہاں میں ہے تیرا فسانہ کیا (رشید احمد صدیقی) اکتوبر ۶۲؛ جنوری ۶۳، فکر ونظر

علی گڑھ: ایک تعارف (مظہر علوی) ۳۴(۳) ۱۹۹۷، فکر ونظر

علی گڑھ ظہور وارڈ اور منٹو سرکل (ابوسفیان اصلاحی) ۳۳ (۳) ۱۹۹۶، فکر و نظر

علی گڑھ اور عصر حاضر (آل احمد سرور) ۲۲ (۱-۳) ۱۹۸۵، فکر و نظر

علی گڑھ میں محفوظ اقبال کے خط ایڈورڈ تھامسن کے نام (مختار احمد مکی) ۳۹/۲، جون ۲۰۰۲، فکر و نظر

علیگڑھ: پھر چھیڑا حسن نے اپنا قصہ (رشید احمد صدیقی) جولائی ۱۹۶۲، فکر و نظر

علیگڑھ تحریک کی ہمہ گیریت (از علی احمد فاطمی) فکر و نظر دسمبر ۲۰۰۶

قاضی عبدالستار (صغیر افراہیم) ۴۷/۱، مارچ ۲۰۱۰، فکر و نظر

قاضی عبدالغفار اور اردو تحریک (مرزا خلیل احمد بیگ) ۳۲ (۲) ۱۹۹۵، فکر و نظر

قبلہ رندان جہاں: مجاز

قرۃ العین حیدر: وہی چراغ بجھا جس کی لو قیامت تھی (از معراج رعنا، فکر و نظر ستمبر ۲۰۰۷)

قرۃ العین حیدر، سرسید اور علی گڑھ (از اصغر عباس) فکر و نظر، ستمبر ۲۰۰۸)

کریم الرضا خاں (سالم قدوائی) ۳۷/۳: ۲۰۰۰، فکر و نظر

لکھنے والے: آزرمیدخت، شہریار، محمود الہی، کبیر احمد جائسی، انصار اللہ محمد یاسین، سلطان احمد، شمس الرحمان فاروقی، باقر مہدی، خلیق انجم، عتیق احمد صدیقی، عتیق اللہ، قاضی افضال حسین، عابد رضا بیدار، محمد حسن، نیر مسعود، ریاض الرحمان شیروانی، ابو الکلام قاسمی، الطاف احمد اعظمی، علی احمد فاطمی، صغیر افراہیم، امتیاز احمد، سعید الظفر چغتائی، آصف نعیم، امیر زہرا حسین، سید احتشام ندوی، ضیاء الدین انصاری، سراج اجملی موضوعات: یادیں – خطوط – دانشور سرور – سرور بحیثیت نقاد – میر تقی میر پر – اقبال پر اور فکشن پر سرور صاحب کی تحریریں – ادبی صحافت – سرور صاحب کی کتابیں: تنقیدی اشارے، خواب اور خلش، خواب باقی ہیں، سرور ببلیو گرافی – سوانح سرور و کلام سرور بخط سرور)۔

لودی کریم حیدر (مختار مسعود) جنوری ۸۱، جولائی ۱۹۸۸، فکر و نظر

مجاز کا تخلیقی سفر اور علی گڑھ (نفیس بانو) ستمبر ۲۰۱۱، فکر و نظر

مجاز فہمی کا ایک نیا باب (علی احمد فاطمی)، دسمبر ۲۰۱۰، فکر و نظر

محسن الملک اپنی مذہبی تحریروں کے آئینہ میں (از ثمینہ حسنین)، فکر و نظر، جون ۲۰۰۸)

محمد علی اور گاندھی جی: پہلی نظر کی محبت سے ترک تعلق تک کا تاریخی سفر (عابدہ سمیع الدین)

محمد علی جوہر کی صحافت (از احسان اللہ فہد) فکر و نظر، مارچ ۲۰۱۴،

محمد علی جوہر (کریم الرضا خاں) ۳۷/۲، ۲۰۰۰، فکر و نظر

محمود الظفر اور رشید جہاں (فاخر حسین) ۳۸(۱) مارچ ۲۰۰۱، فکر و نظر

مسعود حسین خاں (محمد بدر عالم صدیقی) مارچ ۲۰۱۱، فکر و نظر

ممتاز علی خاں (کبیر احمد جائسی) ۳۷ (۳) ۲۰۰۰، فکر و نظر

موریسن، تھیوڈور (ظفر الاسلام) جنوری۔ ستمبر ۱۹۸۵، فکر و نظر

میمن راجکوٹی، عبدالعزیز: چند خوشگوار یادیں (از ظہور احمد اظہر تلخیص و ترجمہ از مسعود الرحمان خاں ندوی) ۳۸ (۲) جون ۲۰۰۱

میمن، عبدالعزیز: ان کا اردو کلام (یحییٰ ہاشم) ۴۰/۱، مارچ ۲۰۰۳، فکر و نظر

نذیر احمد، ڈپٹی: اہم فاضلوں کے وقیع مضامین، جون ۱۹۹۴، فکر و نظر (نذیر احمد نمبر)

وامق: گفتنی و نا گفتنی کے حوالے سے (از علی احمد فاطمی، فکر و نظر جون ۲۰۰۸)

وحید اختر کے مراثی میں عصری اور آفاقی بصیرتوں کی بازیافت (زاہدہ زیدی) فکر و نظر ۳۹/۱، مارچ ۲۰۰۲۔

وقار الملک اور محسن الملک کے خطوط (مشتاق حسین) ۱۰ (۱) ۱۹۷۰، فکر و نظر

(محمد حسن) ۳۸/۳، ستمبر ۲۰۰۱، فکر و نظر

☆

اکابرِ علیگڑھ کے لئے اہم تر مآخذ-۲

علی گڑھ کی چند شخصیتیں

از خلیل الرحمن اعظمی:

(شامل در نقوش شخصیات نمبر-۲)

علی گڑھ کی چند شخصیتیں

از خلیل الرحمن اعظمی

خلیل الرحمان اعظمی نے ۱۹۵۶ کے نقوش شخصیات نمبر (لاہور) کے لئے 'علیگڑھ کی چند شخصیتیں' کے عنوان سے مضمون لکھنے کا ڈول ڈالا تھا جو شوق کی بے پایانی سے ایک چھوٹی موٹی کتاب بنتا گیا۔ اسکی سب سے بڑی اہمیت یہ بھی ہے کہ یہ تحریر ایک معاصر کے قلم سے اپنے معاصروں یا قریب العہد شخصیتوں کے بارے میں ہے، اور اس لئے اسکی ایک دستاویزی حیثیت بھی ہو جاتی ہے۔ پھر یہ بھی تو ہے کہ اس کا مصنف خود بھی اہم نقادوں، اور اہم شاعروں میں شمار ہوتا ہے۔ اس تحریر کی غیر معمولی نوعیت کے پیش نظر ہم اپنی اس پیشکش کے سرآغاز کے طور پر اس کے اشاریہ کو یہاں اپنے اہم تر حصہ میں بھی شامل کر رہے ہیں ملاحظہ ہو:۔ (ش)

اختر انصاری (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر-۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

اکرام اللہ خاں (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر-۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

جذبی، معین احسن (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر-۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

حبیب الرحمان خاں شیروانی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر-۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

حبیب الرحمان شاستری، پنڈت (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر-۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

حبیب اللہ خاں، وزیر (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر-۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

خواجہ منظور حسین (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شخصیات نمبر-۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

ذاکر حسین (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شخصیات نمبر-۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

ذوقی، مسعود علی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شخصیات نمبر-۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

رشید احمد صدیقی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شخصیات نمبر-۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

سرور، آل احمد (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

سلطان حیدر جوش (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

ضیا احمد بدایونی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

ظفر عمر (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

عبدالعزیز میمن (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

عبدالعلیم (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

عبدالغفار = قاضی عبدالغفار

عزیز، مرز (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

عشرت حسین انور (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

قاضی عبدالغفار (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (رنقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

محمد حسن (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶

مختار الدین آرزو (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

مسعود حسین خاں (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

مقتدیٰ خاں شیروانی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶

منیب الرحمان (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

نجم الدین، مل (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶

☆

اکابرِ علیگڑھ کے لئے اہم تر مآخذ۔۳

پروفیسر ابوالحسن صدیقی کا مرتّبہ

ڈیوٹی سوسائٹی یادگاری مجلد

Aligarh Muslim University:
Contributions and Achievements:
Duty Society Centenary Celeberations ,1989

سرور، آل احمد (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

سلطان حیدر جوش (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

ضیا احمد بدایونی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

ظفر عمر (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

عبدالعزیز میمن (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

عبدالعلیم (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

عبدالغفار = قاضی عبدالغفار

عزیر، بور (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

عشرت حسین انور (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

قاضی عبدالغفار (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (رنقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

محمد حسن (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶

مختار الدین آرزو (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

مسعود حسین خاں (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

مقتدیٰ خاں شیروانی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶

منیب الرحمان (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

نجم الدین، منو (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶

☆

اکابرِ علیگڑھ کے لئے اہم تر مآخذ۔۳

پروفیسر ابوالحسن صدیقی کا مرتبہ ڈیوٹی سوسائٹی یادگاری مجلد

Aligarh Muslim University:
Contributions and Achievements:
Duty Society Centenary Celeberations ,1989

آف سائنسیز) نے پروفیسر ضمیر الدین علوی (سابق صدر کرکٹ کلب)، پروفیسر سلطان اختر (سابق صدر فٹ بال کلب) اور ڈاکٹر پی ایس گل (سابق صدر ایتھلیٹک) کے تعاون سے لکھا ہے۔ اسی باب کا ایک ذیلی سیکشن آرٹ اور کلچر کے عنوان سے ڈاکٹر آصف الزماں خاں (صدر ڈراما کلب) نے تحریر کیا ہے۔

چودھواں اور آخری باب پروفیسر ابوالحسن صدیقی، ڈیوٹی سوسائٹی کے کیپر (سکریٹری) کا تحریر کردہ ہے۔ اس میں ڈیوٹی سوسائٹی کے متعلق اطلاعات بہم پہنچائی گئی ہیں۔ دیگر تفصیلات کے علاوہ سوسائٹی کے پیٹرنز، لائف ممبرز اور ہمدردان کا بھی تذکرہ شامل ہے۔ اس طرح یہ باب قدرے طویل ہوگیا ہے۔

اس دستاویز کی تاریخی وعصری اہمیت کے پیش نظر اس میں شامل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کے فارغین و متعلقین کے ان ناموں کا ایک اردو اشاریہ تیار کیا گیا ہے۔

ایک اور کام بھی کرلیا گیا: وہ یہ کہ ڈیوٹی سوسائٹی کی پیشکش میں مشاہیر کو ان کے اختصاص کی بنا پر الگ الگ رکھا گیا تھا جس سے سب لوگ بکھر گئے۔ ہم نے سب کو الفبائی ترتیب میں لے لیا ہے تاکہ تلاش میں آسانی ہوجائے۔ الفبائی ترتیب میں پہلے نام ہے پھر مقام، پھر تاریخِ پیدائش (اور وفات)، اور پھر وہ صفحہ نمبر جس پر، ابوالحسن تالیف میں صاحب تذکرہ کا ذکر ہے۔

ایک کام اور جو کرنے کا تھا اور ہم نے نہیں کیا وہ سامنے کے ایسے بڑے نام تھے جو ابوالحسن ترتیب میں شامل ہونے سے رہ گئے، انہیں ہم اس فہرست کے آخر میں دیدیتے مگر اس سے کتاب کی اُور یجنیلیٹی قائم نہ رہتی۔ ایک کام ابوالحسن صدیقی نے کردیا اب آگے ہم آپ! ایسی کمیاں علیگ برادری اپنی اپنی جگہ جمع کرکے اس ابوالحسن پیشکش کی تکمیل کرادے تو کارِ ثواب ہوگا۔ ہم یہاں صرف چند مثالیں دیدیتے ہیں، اور اس کمی سے اس لئے صرفِ نظر کرتے ہیں کہ ایسے بڑے کاموں میں یہ چھوٹی موٹی کمیاں رہ ہی جاتی ہیں۔ وہ چند نام جو ہمیں ارتجالاً یاد آگئے مثلاً: کنور محمد اشرف غائب ہیں سید محمد اشرف موجود ہیں، مسعودالحسن غائب ہیں، مسعود حسین خاں کا نام موجود ہے؛ اکبر علی خاں (حیدرآباد) موجود ہیں، اکبر علی خاں عرشی زادہ (رامپور رضا لائبریری) غائب ہیں؛ نواب رضا علی خاں علی گڑھ والے موجود ہیں؛ نواب رضا علی خاں رامپور

والے نہیں آسکے جو مدت تک علی گڑھ کے چانسلر رہے؛ حقی انوار الحق علی گڑھ والے موجود ہیں، حقی شان الحق کراچی والے غائب ہیں؛ جاوید عثمانی موجود ہیں؛ انکے سینیئر، مشہور سائنسدان یونسکو اوارڈ یافتہ جاوید حسین خاں ابن مسعود حسین خاں نہیں آسکے؛ رضوی کے تحت پروفیسر اطہر رضوی موجود ہیں؛ انہیں کے معاصر محمود رضوی اور یونیورسٹی لائبریرین محمد حسن رضوی اور نہال رضوی غائب ہیں؛ ظل الرحمٰن خاں موجود ہیں؛ ظل الرحمٰن حکیم غائب ہیں؛ عبدالخالق چودھری موجود ہیں؛ علی گڑھ کی عبدالخالق روڈ والے، پروفیسر حفیظ الرحمٰن (کریمنل لا والے) کے والد، پروفیسر رشید الظفر (ہمدرد کے وی سی) کے دادا غائب ہیں؛ جب کہ خود بیٹا اور پوتا موجود ہے؛ عبدالعزیز، کشمیر کے دو علیگ موجود ہیں اور مشہور تر ڈاکٹر عبدالعزیز ڈالڈا والے (جو علی گڑھ کے بعد عبدالحمید صاحب کے ہمدرد سے وابستہ ہوگئے تھے) موجود نہیں؛ علوی زیڈ ایچ موجود ہیں؛ بدر الدین علوی، ضمیر الدین علوی غائب ہیں ضمیر الاسلام موجود ہیں (میرٹھ پ ۱۹۳۳ء) ان کے دو سینئیر ڈاکٹر ضمیر الدین صدیقی شعبۂ تاریخ علی گڑھ (الہٰ آباد پ ۱۹۳۰ء) اور ضمیر احمد انصاری (جائس پ ۱۹۳۴ء) غائب ہیں اول الذکر تاریخ کے مشہور پروفیسر اور شعبۂ کے چیرمین تھے، اور آخر الذکر پینگوئن انڈیا کے مشہور ڈپٹی چیف؛ اعجاز بیگ موجود (پ ۱۹۳۳ء) اور انہی کے ہم عمر علی گڑھ اور بعدۂ جواہر لال نہرو کے جغرافیا کے مشہور پروفیسر اور چیرمین اعجاز احمد غائب، اسی زمانے کے دوسرے اعجاز احمد، احمد آباد کے گجرات ہائی کورٹ کے مشہور وکیل، بھی غائب ہیں؛ نصیر الدین خاں (یو۔ ایس۔ اے) (پ ۱۹۳۴ء) موجود؛ نصیر الدین شاہ مشہور آرٹسٹ اور راجہ نصیر الدین خاں، بہار کے ایک زمانے کے مشہور منسٹر غائب ہیں؛ سید مظفر علی جغرافیہ کے عالمی سطح کے جانے مانے ماہر، اور سید مظفر علی عالمی سطح کے لائبریرین شپ کے ماہر (ہم نے جب اس چراغ کو علی گڑھ میں بجھانے کی کوشش کی تو کناڈا کے علوم اسلامیہ کی لائبریری اس سے روشن ہو گئی) بھی غائب ہیں۔ وغیرہ۔

اب مکمل الف بائی فہرست ملاحظہ فرمائیں (ش):

الف مد

آبادا احمد (دہلی)، (۱۹۳۶ء) ۵۱ ☆ آرنلڈ، تھامس واکر (۱۹۳۰- ۱۸۶۴ء) ۴۰

☆ آصف ابراہیم (مدھیہ پردیش) ۱۴۳ ☆ آصف الزماں (علی گڑھ) (۱۹۵۰ء) ۴۸۷ ☆ آغا خاں، (۱۹۵۷ء) ☆ آغا ظہور الدین (کشمیر)، (۱۹۳۵ء) ۵۸ ☆ آغا محی الدین شاہ (میرٹھ) (۱۹۲۲ء) ۵۷ ☆ آفاق احمد انجینیر، سید (لکھنؤ) (۱۹۲۷ء) ۵۵۴ ☆ آفتاب احمد خاں، صاحبزادہ (وائس چانسلر (۱۹۳۰ء -) ☆ آفتاب حسین (جنیوا) (۱۹۲۷ء) ۵۷ ☆ آفریدی، ایم۔ آر۔ کے (علی گڑھ) (۱۹۳۱ء) ۲۵۴

الف

☆ ابرار حسن، سید (علی گڑھ)، (۱۹۵۱ء) ۵۵۳ ☆ ابرار مصطفیٰ خاں، پروفیسر (ایف۔ این۔ اے۔) (۱۹۱۹ء) ۲۳۰ ☆ ابصار مصطفیٰ خاں، ڈاکٹر (بلند شہر)، ۱۹۳۵ء) ۴۷۷ ☆ ابوبکر احمد حلیم (پرو وائس چانسلر)، ۲۰۴ ☆ ابو بکر شیث، مولانا (جونپوری) (۱۹۳۰ء - ۱۸۸۰ء) ۳۹۶ ☆ ابوالحسن صدیقی، پروفیسر (علی گڑھ)، (۱۹۴۳ء) ۴۳۳ ☆ ابو سالم (۱۹۲۵ء) ۴۱۶

☆ اجمل، محمد، ڈاکٹر (علی گڑھ) (۱۹۳۸ء) ۴۸۰ ☆ احتشام اے۔ نظامی (علی گڑھ) (۱۹۲۷ء) ۴۷۹ ☆ احتشام بن حسن، ۴۹۲ ☆ احسان رشید (کراچی)، ۶۸ ☆ احسن مارہروی، ۳۶۷ ☆ احمد رضا (بمبئی) (۱۹۳۳ء) ۴۱۷ ☆ احمد، زیڈ، پروفیسر ۵۷۱ ☆ احمد سعید خاں چھتاری، نواب (علی گڑھ) (۱۸۸۹ء/۱۹۸۲ء) ۱۲۳ ☆ احمد، شمس الدین (جموں کشمیر) (۱۹۳۱ء) ۴۷۸ ☆ احمد عباس، سید (فرخ آباد)، (۱۹۲۱ء) ۳۱۰ ☆ احمد، ق۔ ج۔، میجر (کٹیہار، بہار) (۱۹۳۸ء) ۵۳۲ ☆ احمد محی الدین (ایم پی) (۱۸۹۸ء) ۵۹ ☆ اختر انصاری (۱۹۰۹-۱۹۸۸ء) ۳۶۷

☆ اختر الایمان (۱۹۱۵ء) ۳۶۸ ☆ اختر حسن رضوی، ڈاکٹر، ۴۸۱ ☆ اختر مجید، ڈاکٹر (علی گڑھ) (۱۹۲۷ء) ۴۸۰ ☆ اودت نرائن سنگھ، پروفیسر (بھوپال)، ۲۸۴ ☆ ارشاد محمود، ڈاکٹر (علی گڑھ) (۱۹۵۵ء) ۴۹۸ ☆ ارشد محمود (گورکھپور) (۱۹۵۳ء) ۴۸۵ ☆ **ارون سیٹھی**، ڈاکٹر

(علی گڑھ) (۱۹۵۵ء) ۴۹۸ ☆ ارشد محمود (گورکھپور) (۱۹۵۳ء) ۴۸۵ ☆ **ارون سیٹھی**، ڈاکٹر
(علی گڑھ) (۱۹۵۷ء) ۴۸۶ ☆ اسحاق خاں، نواب محمد (۱۸۶۰ء–۱۹۱۸ء) ۳۶ ☆ اسرار احمد، صحافی (پاکستان) (۱۹۲۳ء) ۶۱ ☆ اسرار احمد، محمد (بدایوں) (۱۹۰۸ء) ۱۰۴، ☆ اسرار حسن، سید (علی گڑھ)، ۵۵۶ ☆ اسرائیلی، پروفیسر ایس۔ ایچ (علی گڑھ) (۱۹۲۴ء) ۲۷۶ ☆ اسعد احمد، پروفیسر (۱۹۳۹ء) ۲۳۶

☆ اسلم قدیر، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۹ء) ۲۹۲ ☆ اسلوب احمد انصاری (۱۹۲۵ء) ۳۶۹ ☆ اسماعیل خاں، نواب (۱۸۸۴ء–۱۹۵۸ء) ۱۷۹ ☆ اشتیاق عابدی، سید (دہلی) (۱۹۳۱ء) ۱۳۵ ☆ اشتیاق محمد خاں (۱۹۳۰ء) ۳۳۵ ☆ اشرف حسین انور (علی گڑھ) ۵۰۲ ☆ اشرف ملک (علی گڑھ) (۱۹۴۸ء) ۵۲۱ ☆ **اشوک بل**، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۶ء) ۳۲۹ ☆ **اشوک ناتھ متر**ا (دہلی یونیورسٹی)، (۱۹۲۹ء) ۲۳۶

☆ اطہر اے۔ قادر (حیدرآباد) (۱۹۴۱ء) ۲۹۲ ☆ اطہر، ایچ صدیقی (علی گڑھ)، ۲۳۷، ☆ اظہار الحسن، ڈاکٹر محمد (علی گڑھ) (۱۹۲۷ء) ۲۳۵ ☆ اظہار حسین، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۲۵ء) ۲۷۵ ☆ اعجاز بیگ، مرزا (علی گڑھ) (۱۹۳۳ء) ۵۱۴ ☆ افتخار بیگم صدیقی (دہلی) (۳۷ء) ۴۹۷ ☆ اقبال۔ ایچ خان، پروفیسر (جامعہ ملیہ دہلی) (۱۹۲۹ء) ۲۹۷ ☆ اقبال۔ ایم۔ شفیع (پاکستان) (۱۹۲۷ء) ۸۱ ☆ اقبال سہیل، (۱۸۸۴–۱۹۵۵ء) ۳۷۶ ☆ اقبال مسعود، مسز (الہ آباد)، ۴۹۸ ☆ اقتدار حسین صدیقی، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۷ء) ۳۵۳ ☆ اکبر علی خاں، میر (حیدرآباد)، (۱۸۹۹ء) ۱۰۰ ☆ اگروال، ایس۔ این (علی گڑھ) (۱۹۱۱ء) ۵۶۱ ☆ اگروال، کے۔ این (۱۹۲۰ء) ۵۰۸ ☆ اگروال، لاجپت رائے (لکھنؤ) (۱۹۳۲ء) ۲۹۹ ☆ اگروال، وجے کمار (لکھنؤ) (۱۹۴۰ء) ۳۱۴ ☆ الگزینڈر، سروالٹر، (۱۸۶۱ء–۱۹۲۲ء) ۴۳ ☆ الیاس، پروفیسر ایم (علی گڑھ)، ۱۹۴۰ء، ۵۲۱

ج

☆ چراغ علی (نواب اعظم یار جنگ) (۱۸۹۵ء-۱۸۴۴ء) ۳۷ ☆ چندر کانت گپتا، مسز، (جمو) (۱۹۳۷ء) ۴۲۱ ☆ چھتاری، ابن سعید خاں (علی گڑھ) (۱۹۲۳ء) ۲۹۷۔

☆ چھتاری = احمد سعید خاں

ح

☆ حالی، الطاف حسین، خواجہ (۱۹۱۴ء-۱۸۳۷ء) ۱۷، ۳۷۸ ☆ سید حامد (علی گڑھ) (۱۹۲۰ء) ۱۹۷ ☆ حمیدہ سعید الظفر، پروفیسر (یوپی) (۱۹۸۸ء-۱۹۲۱ء)، ۳۳۱ ☆ حبیب الرحمٰن، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۸۹۷ء) ۳۵۲ ☆ حبیب رسول، پروفیسر سید (علی گڑھ) (۱۹۳۲ء) ۲۷۳ ☆ حسرت موہانی، مولانا (لکھنؤ)، (۱۹۵۱ء-۱۸۵۷ء) ۷۹ ☆ حسن، پروفیسر ایس. ایم، ۳۱۱ ☆ حبیب، اے (بمبئی)، (۱۹۲۹ء) ۳۱۶

☆ حسین احمد، سید (علی گڑھ) (۱۹۳۵ء) ۵۵۵ ☆ حسنین، ڈاکٹر ایس احمد (پاکستان) (۱۹۳۱ء) ۳۱۳ ☆ حفیظ الرحمٰن، پروفیسر، (۱۹۸۲ء-۱۹۰۹ء) ۳۰۹ ☆ حقی، پروفیسر انوار الحق (علی گڑھ) (۱۹۲۲ء) ۲۶۱ ☆ حامد انصاری، محمد (نئی دہلی) (۱۹۳۷ء) ۱۰۹ ☆ حمید اللہ خاں، نواب سر محمد (علی گڑھ) (۱۹۶۰ء-۱۸۹۴ء) ۱۵۹ ☆ حنیف بیگ، ڈاکٹر محمد (علی گڑھ)، (۱۹۵۴ء) ۵۱۶ ☆ حیات اللہ انصاری (ایم. پی. لکھنؤ) (۱۹۱۲ء) ۸۱ ☆ حیدر عزیز صفوی، (کلکتہ) (۱۹۵۴ء) ۷۷

خ

☆ خالد احمد، پروفیسر (۱۹۲۶ء) ۳۵۴ ☆ خالد محمود، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۳ء) ۳۴۸ ☆ خان، اسلم شیر، ۴۳۴ ☆ خاں، اے ایل (۱۹۵۶ء) ۶۳ ☆ خسرو، پروفیسر علی محمد، (۱۹۲۵ء) ۱۹۶ ☆ خلیق احمد نظامی، پروفیسر، ۲۰۹ ☆ خلیل اے. بیگ مرزا (علی گڑھ)، ۵۱۵ ☆

خلیل الرب (الہ آباد)، ۵۰۶ ☆ خورشید احمد خاں، ۵۰۷ ☆ خورشید الاسلام، (۱۹۱۹ء) ۳۷۶ ☆ خورشید عالم خاں (نئی دہلی) (۱۹۱۹ء) ۸۷۵

د

☆ دیش راج سنگھ (نئی دہلی) ۶۶ ☆ دیوندر سنگھ (یو. پی) (۱۹۳۱ء) ۲۹۳

ڈ

☆ ڈیسائی، رنچھور جی ڈیجی بھائی (گجرات)، (۱۸۹۷ء) ۲۶۰

ذ

☆ ذاکر حسین، ڈاکٹر (۱۹۶۹ء-۱۸۹۷ء) ۱۸۸ ☆ ذکاء اللہ دہلوی (۱۹۱۰ء-۱۸۳۲ء) ۳۹۱ ☆ ذکاء اللہ صدیقی، ایم (بمبئی، پٹن) (۱۹۳۹ء) ۴۵۰ ☆ ذکی الدین احمد (علی گڑھ) (۱۹۸۳ء-۱۹۰۸ء) ۱۵۲ ☆ ذاکر اے. صدیقی "مسز" (علی گڑھ) (۱۹۳۶ء) ۲۲۲ ☆ ذیل سنگھ، گیانی (سابق صدر جمہوریہ ہند) (۱۹۱۶ء) ۱۵۱۔

ر

راحت محمود چودھری (نئی دہلی) (۱۹۵۲ء) ۵۳۴ ☆ راس مسعود، سر (۱۹۳۹ء-۱۸۸۹ء) ۱۷۳ ☆ راشد جیلانی (نئی دہلی) (۱۹۴۱ء) ۴۲۱ ☆ راشد علی، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۴۴ء) ۵۳۸ ☆ رشید مسعود، قاضی (ایم. پی) (۱۹۴۷ء) ۱۲۳ ☆ راشد منظور خاں، (علی گڑھ)، (۱۹۵۵ء) ۵۳۸ ☆ راوت، جگدیش پرشاد (علی گڑھ) (۱۹۴۱ء) ۵۰۲ ☆ راہی، معصوم رضا، ڈاکٹر (بمبئی) (۱۹۲۷ء) ۱۲۶

☆ رشید احمد صدیقی (۱۹۷۷ء-۱۸۹۲ء) ۳۸۴ ☆ رشید الظفر، پروفیسر ایم، (۱۹۴۴ء) ۴۱۰ ☆ رضا حسین، قاضی سید (۱۸۹۲ء-۱۸۳۶ء) ۳۱ ☆ رضا علی خاں، نواب (علی گڑھ) (۱۹۶۶ء-۱۹۰۶ء) ۱۶۱ ☆ رضوان الرشید (یوپی)، ۵۴۱ ☆ رضوان اللہ، پروفیسر قاری محمد، (۱۹۸۷ء-۱۹۴۰ء) ۴۰۲ ☆ رضوی، پروفیسر ایس. اطہر ایچ (علی گڑھ) (۱۹۴۰ء) ۳۱۲ ☆

ز

س

ش

☆شان محمد، ڈاکٹر (علی گڑھ)(۱۹۳۷ء) ۵۳۹ ☆شاہ، ڈاکٹر آر. کے. ڈی (نئی دہلی)، (۱۹۳۹ء) ۳۰۵ ☆ شاہد جمیل (نئی دہلی) (۱۹۵۷ء) ۵۳۵ ☆ شاہد حمید، میجر جنرل (پاکستان)۱۹۱۲ء،۱۳۳، ۵۴۴ ☆ شاہد، خواجہ ایم (جامعہ ملیہ دہلی)، (۱۹۵۱ء) ۹۰ ☆ شاہد قمر قاضی، ڈاکٹر ۵۳۵ ☆ شائستہ محسن، پروفیسر ''مسز'' (علی گڑھ) ۳۳۹ ☆شبانہ نظام ''مسز'' (الہ آباد)،۵۴۳، ☆شبلی نعمانی، مولانا، (۱۸۵۷–۱۹۱۴ء)۲۶، ۳۸۶ ☆شبیر خان، پروفیسر محمد (علی گڑھ) (۱۹۲۴ء) ۳۵۷ ☆شرما، پروفیسر ایچ. آر (نئی دہلی) (۱۹۳۴ء)۲۹۶ ☆شریف الحسن نقوی (دہلی) (۱۹۲۷ء)۵۳۹ ☆ شریف الدین، ملک (دہلی) (۱۹۳۰ء) ۹۸ ☆شفیع اللہ، پروفیسر (علی گڑھ)(۱۹۴۱ء)۵۴۷

☆ شفیع قریشی، محمد (جموں وکشمیر) (۱۹۲۹ء)۱۱۱ ☆ شکیل احمد خاں (کلکتہ) (۱۹۴۲ء)۵۴۶ ☆شکیلہ رضا (بمبئی) ۵۴۶ ☆شمس الاسلام جعفری (جج الہ آباد ہائی کورٹ) ۱۳۴ ☆شمس الحیٰ (''پ. بلیا''، انگلینڈ) (۱۹۱۹ء) ۱۲۹ ☆شمسی تہرانی، مولانا، ۱۹۳۹ء، ۵۴۸ ☆شمشیر عالم، (الہ آباد)، ۵۴۷ ☆شمیم احمد، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۸ء) ۳۰۸ ☆شمیم جہاں رضوی ''مسز'' پروفیسر (علی گڑھ) ۳۴۰ ☆ شمیم جیراجپوری، پروفیسر محمد، (۱۹۴۲ء) ۲۵۲ ☆ شمیم قدوائی (نئی دہلی) ۴۹۶ ☆ شوکت علی (مجاہد آزادی (۱۸۷۳–۱۹۳۸ء) ۱۳۴، ۵۵۰ ☆شوکت علی (علی گڑھ) (۱۹۴۰ء) ۵۵۰ ☆شہاب الدین احمد (دہرادون)، (۱۹۳۴ء) ۳۰۸

☆شکتی رئیس، پروفیسر (اندرا گاندھی اوپن یونیورسٹی) (۱۹۲۹ء) شہاب الدین عراقی (علی گڑھ) (۱۹۶۴ء) ۵۴۴ ☆شہاب الدین احمد، پروفیسر ایم (علی گڑھ)، (۱۹۳۳ء) ۲۵۱ ☆ شہریار، پروفیسر اخلاق محمد خاں (علی گڑھ)، (۱۹۳۶ء) ۴۳۲ ☆ شہلا حیدر ''مس'' (نئی دہلی) (۱۹۳۶ء) ۱۳۳ ☆شہلا مونس رضا ''مسز'' (دہلی) (۱۹۳۱ء) ۵۵۱ ☆ شیخ عبداللہ (جموں وکشمیر)

(۱۹۸۵ء) ☆ شروانی، احمد رشید (نئی دہلی) (۱۹۳۳ء) ۴۳۵ ☆ شروانی، امان اللہ خاں (علی گڑھ) (۱۹۲۶ء) ۴۸۲ ☆شروانی، انیس الرحمن خاں (علی گڑھ) (۱۹۳۶ء) ۶۰

☆شروانی، حبیب الرحمن خاں (۱۸۶۶–۱۹۵۰ء) ۱۹ ☆ شروانی، خورشید زماں خاں (علی گڑھ) ۵۰۷ ☆شروانی، نواب رحمت اللہ خاں (علی گڑھ) ۵۳۶ ☆شروانی، ریاض الرحمن خاں (علی گڑھ) (۱۹۲۴ء) ۵۳۶ ☆ شروانی، سرور نظام (الہ آباد) (۱۹۴۵ء) ۵۴۳ ☆شروانی، سلیم آئی (۱۹۵۳ء) ۱۲۸ ☆شروانی، عبیدالرحمن خاں (۱۸۹۷–۱۹۹۲ء) ۱۸۶ ☆ شروانی، غلام رافع خاں (الہ آباد) ۳۹۴ ☆شروانی، غلام السبطین (۱۹۲۸ء) ۳۹۵ ☆شروانی، ہارون خاں (۱۸۹۱–۱۹۸۰ء) ۳۷۴

ص

☆صابر رضا خاں، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۰ء) ۳۰۶ ☆صادق، سلطان علی، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۸ء) (۵۵۳) ☆ صادق، جی. ایم (جموں وکشمیر) ۲۸ ☆ صدیق حسن (علی گڑھ) (۱۹۴۰ء) ۵۵۲ ☆صدیقی، بہار، اے (علی گڑھ) (۱۹۴۵ء) ۴۹۰ ☆صدیقی، پروفیسر جمیل. اے (کناڈا) (۱۹۲۵ء) ۴۴۶ ☆ صدیقی ڈاکٹر کے. ایس (علی گڑھ) (۱۹۴۵ء) ۵۰۹ ☆صفدر حسین خاں (نئی دہلی) ۵۴۱ ☆صلاح الدین، پروفیسر اے (علی گڑھ) ۳۳۰

ض

☆ ضمیر الاسلام (میرٹھ) (۱۹۳۳ء) ۳۱۵ ☆ ضیاء احمد بدایونی (۱۸۹۴–۱۹۷۳ء) ۳۹۴ ☆ ضیاءالدین احمد، سر (۱۸۷۳–۱۹۴۷ء) ۱۸۰

ط

☆طارق احمد (کلکتہ) (۱۹۵۷ء) ۵۶۴ ☆طاہر حسن (الہ آباد) (۱۹۳۶ء) ۴۳۴، ۵۶۴ ☆طاہر حسین (مظفر آباد یونیورسٹی پاکستان) (۱۹۲۵ء) ۲۸۱ ☆ طاہر رضوی، پروفیسر

ایس. ایم (علی گڑھ) (۱۹۰۲ء-۱۹۸۸ء) ۲۸۱ ☆ طاہر سیف الدین، سیدنا (علی گڑھ) (۱۸۸۵ء-۱۹۶۵ء) ۱۶۲ ☆ طالب حسین، چودھری (جموں کشمیر) (۱۹۴۴ء) ۶۵ ☆ طفیل احمد منگلوری، (۱۸۶۸ء-۱۹۴۶ء) ۳۸۹ ☆ طلعت عزیز (نئی دہلی) (۱۹۵۰ء) ۵۶۳ ☆ طیب جی، بدرالدین، فیض حسن، بدرالدین (۱۹۰۷ء) ۱۹۳ ☆ طیب حسین (ہریانہ) (۱۹۳۶ء) ۱۵۰

ظ

☆ ظفر اقبال (نئی دہلی) (۱۹۵۶ء) ۳۳۷ ☆ ظفر عالم (علی گڑھ) ۵۶۹ ☆ ظفر علی خاں (۱۸۷۳ء-۱۹۵۶ء) ۳۹۰ ☆ ظل احمد نظامی (۱۹۳۱ء) ۱۵۳ ☆ ظل الرحمن خاں، پروفیسر محمد (علی گڑھ) (۱۹۳۴ء) ۲۵۳ ☆ ظہور قاسم، سید "پدم بھوشن" ۱۳۹ ☆ ظہیر احمد صدیقی، ڈاکٹر (دہلی) (۱۹۲۹ء) ۱۶۹ ☆ ظہیر الدین ملک، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۲۵ء) ۳۶۳

ع

☆ عابد حسین، سید (مدھیہ پردیش) (۱۸۹۶ء-۱۹۷۸ء) ۱۳۸ ☆ عابداللہ غازی (یو. پی) ۴۷۷ ☆ عابدہ احمد، بیگم (ایم. پی) (۱۹۲۳ء) ۵۶ ☆ عابدہ ملک (علی گڑھ) (۱۹۴۹ء) ۴۷۶ ☆ عابدی، سید آصف حسین (نئی دہلی) (۱۹۴۰ء) ۱۴۳ ☆ عابدی، ڈاکٹر سید مہدی حسین (علی گڑھ) (۱۹۴۰ء) ۵۵۵ ☆ عارف احمد (کلکتہ) (۱۹۵۹ء) ۴۸۴ ☆ عارف، سید شمس الحسن (بھوپال) (۱۹۴۵ء) ۵۵۸ ☆ عارف فیاض، ڈاکٹر (لکھنؤ) (۱۹۵۱ء)

☆ عارف محمد خاں (ایم. پی) (۱۹۵۱ء) ۶۱ ☆ عباس علی خاں، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۲ء) ۳۲۹ ☆ عبدالشبیر خاں، پروفیسر محمد (علی گڑھ) (۱۹۱۶ء) ۳۳۸ ☆ عبدالجمیل قادری، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۲۹ء) ۳۳۶ ☆ عبدالحق، ڈاکٹر، افضل العلماء، ۲۰۵ ☆ عبدالحق، بابائے اردو (۱۸۶۹ء-۱۹۶۱ء) ۱۳، ۳۶۶ ☆ عبدالحمید، حکیم (دہلی) ۷۷ ☆ عبدالخالق چودھری (جموں کشمیر) (۱۹۶۴ء) ۴۷۵ ☆ عبدالرشید، مرزا (جموں کشمیر) (۱۹۳۶ء) ۱۰۱

☆ عبدالستار صدیقی (۱۸۸۵ء-۱۹۷۲ء) ۳۶۶ ☆ عبدالسلام، پروفیسر (پاکستان، حال مقام اٹلی) (۱۹۲۶ء) ۵۴ ☆ عبدالعزیز (کشمیر) (۱۹۶۱ء) ۵۲ ☆ عبدالعزیز بھٹ (جموں وکشمیر) (۱۹۳۵ء) ۵۲ ☆ عبدالعظیم، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۳ء) ۴۷۴ ☆ عبدالعظیم خاں (علی گڑھ) (۱۹۴۲ء) ۴۷۵ ☆ عبدالعلیم، پروفیسر (۱۹۰۶ء-۱۹۷۶ء) ۱۹۵ ☆ عبدالعلیم خاں، ڈاکٹر (علی گڑھ) ۴۷۴

☆ عبدالغفار خاں، خان (پشاور، پاکستان) (۱۸۹۰ء-۱۹۸۷ء) ۸۴ ☆ عبدالغفار، قاضی (۱۸۸۸ء-۱۹۵۵ء) ۳۸۳ ☆ عبدالغنی لون (جموں کشمیر) (۱۹۳۲ء) ۹۵ ☆ عبدالقیوم انصاری (روہتاس، بہار) (۱۹۶۲ء) ۴۷۶ ☆ عبداللطیف، مفتی (۱۸۸۵ء-۱۹۵۹ء) ۳۹۶ ☆ عبدالمالک، محمد (کناڈا) (۱۹۳۹ء) ۴۴۹ ☆ عبدالمجید خاں (نئی دہلی) (۱۹۳۷ء) ۴۷۶ ☆ عبدالمجید خواجہ (جامعہ ملیہ دہلی) (۱۸۸۵ء-۱۹۶۲ء) ۸۸ ☆ عبدالمجید صدیقی، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۳ء) ۴۴۹ ☆ عبدالمجید قریشی (علی گڑھ) (۱۸۸۵ء-۱۹۸۲ء) ۵۳ ☆ عبدالرحمن، پروفیسر، قاضی (کناڈا) (۱۹۳۴ء) ۲۵۹

☆ عبید صدیقی (علی گڑھ) (۱۹۳۲ء) ۲۵۵ ☆ عتیق احمد صدیقی (علی گڑھ) ۳۷۱ ☆ عثمان عارف، محمد (گورنر یو. پی) (۱۹۲۳ء) ۱۱۲ ☆ عثمان علی خاں، میر (نظام حیدرآباد) (۱۸۸۶ء) ۱۶۰ ☆ عذرا، ایچ صدیقی "مسز" (علی گڑھ) ۴۸۹ ☆ عزیز احسن مارہروی (علی گڑھ) (۱۹۲۹ء) ۵۵۴ ☆ عزیز الدین حسین، ایس. ایم (۱۹۵۲ء) ۵۵۹ ☆ عزیز مرزا (۱۸۶۵ء-۱۹۱۲ء) ۲۵، ۳۷۲، ۳۷۳ ☆ عشرت حسین انور (علی گڑھ) ۵۰۲ ☆ عشرت حسین فاروقی، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۱ء) ۴۱۸ ☆ عشرت عزیز (سعودیہ عربیہ میں ہند کے سفیر، دہلی) (۱۹۴۰ء) ۸۲

☆ عشرت علی صدیقی (چیف ایڈیٹر قومی آواز، پٹنہ) (۱۹۱۸ء) ۵۰۰ ☆ عشرت علی قریشی، ڈاکٹر (ایڈیشنل لائبریرین علی گڑھ) (۱۹۳۳ء) ۳۹۹ ☆ عطیہ سلیمان (لکھنؤ) ۴۸۸،

☆عظمت اللہ خان ، ۱۹۲۷ء۔ ۱۸۸۷ء، ۳۷۳ ☆ عظیم بیگ چغتائی، ۱۹۲۷ء۔ ۱۸۸۷، ۳۷۲
☆علوی، زیڈ ایچ (ہردوار، یوپی) (۱۹۳۹) ۳۱۵ ☆علی احمد، سید (جج پٹنہ ہائی کورٹ) (۱۹۳۲ء) ۱۳۲

☆علی سردار جعفری (علی گڑھ) (۱۹۱۳ء) ۳۳۳ ☆ علی عباس، سید (پاکستان) (۱۹۳۸ء) ۳۸۱ ☆علی محمد خاں (۱۹۳۱ء -۱۸۷۹ء) ۱۶۸ ☆علی نقی، مولانا سید (۱۹۸۸ء-۱۹۰۵ء) ۳۰۳ ☆ علی نواز، سید (پاکستان) (۱۹۲۵ء) ۳۱۰ ☆علی یاور جنگ، نواب (۱۹۷۶ء-۱۹۰۵ء) ۳۰۳ ☆علی نواز ، سید (۱۹۱۸ء) ۲۱۸ ☆ عمر افضل، ڈاکٹر (یو ایس اے یونیورسٹی) (۱۹۳۹ء) ۱۲۲ ☆ عمر الدین، پروفیسر ایم (۱۹۶۳ء-۱۹۰۲ء) ۵۵۳
☆ عنایت احمد، پروفیسر (وائس چانسلر مگدھ یونیورسٹی، گیا، بہار) (۱۹۳۲ء) ۲۳۲ ☆ عنایت حسین شاہ، سید (بھاگلپور) (۱۹۳۱ء) ۱۳۳ ☆ عنایت اللہ دہلوی (۱۹۴۳ء) ۳۷۵ ☆ غزالہ انور انصاری، مسز، پروفیسر (علیگڑھ) (۱۹۴۳ء) ۳۵

غ

☆ غلام الثقلین، خواجہ (۱۸۷۰ء۔۱۹۱۵ء) ۱۹ ☆ غلام رسول لاہروال (جموں و کشمیر) (۱۹۲۸) ۲۹۴ ☆ غلام السیدین، خواجہ (۱۹۰۴ء۔۱۹۷۱) ۸۹ ☆ غلام فاروق (پاکستان) (۱۹۰۱) ۷۲
☆ غلام قادر بچہ (کشمیر) (۱۹۳۳ء) ۲۳ ☆ غلام مرسلین (علیگڑھ) (۱۹۵۵) ۲۹۴ ☆ غلام محی الدین صابری (پاکستان) ۱۹۲۵ء) ۷۳ ☆ غنائی محمد اکبر (کشمیر) (۱۹۳۹) ۷۱

ف

فاروق عبد اللہ (وزیر اعلیٰ جموں و کشمیر) (۱۹۳۷ء) ۶۹ ☆ فاروق نعمانی (الہ باد) ۵۱۶
☆ فاروقی، محمد ابرار حسین (۱۹۱۸ء) ۳۹۹ ☆ فاروقی، مفتی بہاء الدین (جموں کشمیر (۱۹۲۴) ۱۱۹
☆ فاروقی، رضوان احمد (بمبئی) ۴۵۱ ☆ فاروقی، پروفیسر کیو ایچ (علیگڑھ) (۱۹۲۰) ۴۲۰

☆ فانی بدایونی (۱۸۷۹ء۔۱۹۴۱) ☆ فخر الدین احمد، پروفیسر (جموں کشمیر) (۱۹۱۶) ۲۳۳
☆ فدا محمد خاں (پشاور) (۱۹۱۹ء) ۷۰ ☆ فرحان احمد نظامی (آکسفورڈ) (۱۹۵۶) ۶۸
☆ فردوسی، اس این اے (علیگڑھ) (۱۹۳۴) ۲۶۱ ☆ فصیح احمد صدیقی، پروفیسر (علیگڑھ) ۱۹۳۷) ۴۹۳

☆ فضل الرحمان، محمد، ۲۰۸ ☆ فضل الرحمان گنوری (علیگڑھ) (۱۹۳۰ء) ۳۹۷ ☆ فضل الرحمان لکھنو (۱۹۳۳ء) ۲۹۳ ☆ فلک انور حسینی (لکھنو) (۱۹۳۷ء) ۳۹۲ ☆ فیروز احمد، ڈاکٹر (۱۹۴۱ء) ۳۹۳۱ ☆ فیاض علی خاں، نواب (۱۸۵۱ء۔۱۹۲۲) ۱۸

ق

☆ قدوائی اے آر (علیگڑھ) (۱۹۳۰ء) ۱۶۵ ☆ قدوائی، توفیق الرحمان (بمبئی) ۵۶۴
☆ قدوائی، رفیع احمد (وزیر حکومتِ ہند (۱۸۹۴ء) ۱۲۴ ☆ قدوائی، ہاشم (ایم پی) ۴۹۶ ☆ قمر الحسن انصاری (علیگڑھ) ۱۹۵۹ء) ۳۲۳ ☆ قمر ظفر حسین، مسز (نئی دہلی) ۵۳۱ ☆ قیم الدین حکیم (اجمل خاں طبیہ کالج) (۱۹۳۲ء) ۲۲۳ ☆ قیصر، مسز (الہ آباد) ۵۳۰ ☆ قیصر خاں، راؤ محمد (پاکستان) (۱۹۲۶ء) ۵۳۷ ☆ قیصرہ محمود، مسز (گورکھپور) ۵۳۰

ک

کاشیہ مقبول مسز (کلکتہ) ۵۰۶ ☆ کاظمی، پرفیسر ایس این اے (دہلی) (۱۹۳۸ء) ۲۱۳
☆ کاظمی، رضا (سہارنپور) (۱۹۶۵ء) ۵۰۵ ☆ کاسٹھ، ایس ایل (بنارس) (۲۷۷) ☆ کرامت حسین، جسٹس (۱۸۵۲ء۔۱۹۱۷) ۳۱۰ ☆ کریم اللہ خاں (حیدر اباد۹ (۱۹۳۳ء) ۳۰۰ ☆ کفیل احمد چودھری، پروفیسر (۱۹۲۰۔۱۹۷۸ء) ۲۴۷ ☆ کلیم اے خاں (الہ اباد) (۱۹۵۰) ۵۰۵ ☆ کوتوال، ڈی این (جموں کشمیر) (۱۹۲۷) ۶۷ ☆ کوکب حمید (لکھنو) (۱۹۵۳ء) ۱۱۰ ☆ کیشپ، پروفیسر آر کے، (علیگڑھ) (۱۹۳۶ء) ۳۰۵ ☆ گنجو پروفیسر پی

این (۱۹۱۶ء۔۱۹۶۲ء) ۲۵۹ ☆ گوہر، غلام نبی (کشمیر) (۱۹۳۴ء) ۷۳ ☆ گوکل، کے پی (دہرہ دون) (۱۹۳۲ء) ۲۹۸

ل

لنکا، اے ایم (جموں و کشمیر) (۱۹۶۲ء) ۲۶ ☆ لیاقت علی خاں، صاحبزادہ (پاکستان) (۱۸۹۵ء) ۹۳ ☆

م

☆ ماتر، ایس پی (لکھنؤ) (۱۹۳۳ء) ۳۱۳ ☆ ماجدہ بیگم (نئی دہلی) (۱۹۳۶) ۵۱۱ ☆ مبارک شاہ، خواجہ (جموں کشمیر) (۱۹۲۲ء) ۸۹ ☆ مبین الرحمان خاں (علیگڑھ) (۱۹۴۴ء) ۵۱۸ ☆ مجاز، اسرار الحق (۱۹۱۱ء۔۱۹۵۵ء) ۳۷۰ ☆ مجاز مونس، ڈاکٹر (دہلی) ۵۱۱ ☆ مجتبیٰ حسین مکن پوری، مولانا (۱۹۷۴ء) ۹۱۳ ☆ مجیب احمد، سید (پاکستان) (۱۹۴۴ء) ۵۵۷ ☆ محبوب، پروفیسر جی (گل برگہ) (۱۹۲۸ء) ۲۹۵ ☆ محسن، شمیم -ایچ، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۸ء) ۳۰۹

☆ محسن الملک (۱۹۰۷ء-۱۸۳۷ء) ۲۸ ☆ محسنہ قدوائی (منسٹر حکومت ہند) (۱۹۳۲ء) ۱۱۵ ☆ محفوظ احمد ڈاکٹر (نئی دہلی) (۱۹۳۴ء) ۳۵۶ ☆ محفوظ علام، ڈاکٹر (علی گڑھ) (۱۹۵۱ء) ۵۱۰ ☆ محفوظ علی، میر (۱۹۲۷ء-۱۸۷۰ء) ۳۷۹

ذیل کے پیراگراف میں سب نام محمد سے شروع تھے ہم نے ان کو بھی ابجد میں لا دیا مگر جگہ یہی برقرار رکھی کہ پانچ سات سطروں میں اندازہ ہو جائے کہ نام کا جزوی آغاز محمد سے ہو سکتا ہے مگر ابجدی ترتیب میں محمد کے بعد والا لفظ آئے گا سوائے محمد علی، محمد حسن، محمد حسین، محمد احمد کے۔ تاہم ذیل کے ان سارے ناموں کو ہم نے اپنی اپنی جگہ نہیں پہنچایا بلکہ نمونتاً یہیں رکھا ہے تاکہ آئندہ فہرست نگاروں کے سامنے یہ اصول رہے۔ (ش)

☆ ابراہیم، حافظ، محمد (اتر پردیش) (۱۹۶۸ء-۱۸۸۹ء) ۱۰۹ ☆ اشرف، سید محمد (علی گڑھ) ۱۴۷ ☆ انس، پروفیسر محمد (غازی پور) (۱۹۸۳ء-۱۹۲۵ء) ۲۰۵ ☆ حبیب،

پروفیسر محمد (۱۹۷۱ء-۱۸۹۵ء) ۱۰۶، ۳۵۴ ☆ سلیمان، سر شاہ، محمد (سابق وائس چانسلر علی گڑھ یونیورسٹی) (۱۸۸۶ء) ۱۳۲، ۱۷۷ ☆ سلیمان، محمد (لکھنؤ) (۱۹۳۲ء) ۵۱۹ ☆ ظہیر، پروفیسر، محمد (علی گڑھ) (۱۹۳۳ء) ۳۳۷ ☆ عثمان، پروفیسر شیخ محمد (علی گڑھ) (۱۹۲۹ء) ۲۷۱ ☆ عرفان، ڈاکٹر محمد (علی گڑھ) (۱۹۴۹ء) ۵۱۷ ☆ محمد علی، چودھری (سابق وزیر اعظم پاکستان) (۱۹۰۵ء) ۶۴ ☆ محمد علی جان (نئی دہلی) (۱۹۶۴ء) ۵۱۵ ☆ نسیم، سید، محمد (اڑیسہ) ۱۴۷

☆ محی الدین، ملک (جموکشمیر) (۱۹۳۶ء) ۹۷ ☆ مختار الدین احمد، پروفیسر (سہسرام، بہار) (۱۹۲۴ء) ۳۸۱ ☆ مدحت لقمان (الہ آباد) (۱۹۳۷ء) ۵۱۴ ☆ مزمل اللہ خاں، نواب (وائس چانسلر علی گڑھ یونیورسٹی) (۱۹۳۸ء-۱۸۶۵ء) ۱۶۹ ☆ مسعود حسن، پروفیسر سید (علی گڑھ) (۱۹۳۴ء) ۳۱۱ ☆ مسعود الحسن زیدی، سید (پاکستان) (۱۹۱۰ء) ۵۵۷ ☆ مسعود حسین خاں، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۱۹ء) ۹۸، ۲۷۸

☆ مسعود عالم، شاہ (علی گڑھ) ۲۷۰ ☆ مسعود محمود، ۵۵۷ ☆ مسعودہ عارف "مسز" (الہ آباد) ۵۱۳ ☆ مسیح الدین صدیقی، محمد (لاہور) (۱۹۳۰ء) ۵۱۷ ☆ مشتاق علی (جامعہ ملیہ، دہلی) (۱۹۱۹ء) ۱۲۲ ☆ مشتاق علی، سید (۱۹۱۳ء) ۴۳۶ ☆ مشفق -ڈی، ڈاکٹر ایم (علی گڑھ) (۱۹۴۷ء) ۲۲ ۵ ☆ مشہود عالم، پروفیسر شاہ (علی گڑھ) (۱۹۲۱ء) ۲۷۰ ☆ مشیر الحق (وائس چانسلر کشمیر یونیورسٹی) (۱۹۹۰ء-۱۹۳۳ء) ۱۲۱ ☆ مظفر محسن خاں (جھانسی) (۱۹۳۲ء) ۳۰۲ ☆ مظفر علی، پروفیسر ایس (مدھیہ پردیش) (۱۹۸۶ء-۱۹۱۹ء) ۲۷۹ ☆ مظہر، پروفیسر ایس، ایم (کویت) (...۱۹۳ء) ۲۷۹ ☆ مظہر الحق، مولانا (بہار) (۱۸۶۶ء) ۹۹ ☆ معین الحق، چودھری (ایم. پی. آسام) ۱۱۶ ☆ معین الحق چودھری، الحاج (بمبئی) (۱۹۲۳ء) ۴۳۹ ☆ مفتی محمد سعید (سابق وزیر داخلہ ہند) (۱۹۳۶ء) ۱۱۹

☆ مقبول احمد پروفیسر (کلکتہ) (..۱۹۲ء) ۴۴۷ ☆ مقبول احمد، سید، پروفیسر (علی

گڑھ) ۳۶۰ ☆ مقبول احمد لاری (لکھنؤ) (۱۹۱۶ء) ۴۴۸ ☆ مقبول ڈار، محمد (جموں کشمیر) (۱۹۴۳ء) ۱۱۰ ☆ ممتاز احمد خاں، پروفیسر (علی گڑھ) ۵۲۰ ☆ ممتاز جہاں حیدر، ممتاز آپا (۱۹۰۷ء) ۱۲۰ ☆ ممتاز ناصر ''مسز'' ۵۲۰ ☆ منٹو سعادت حسن (۱۹۵۵ء-۱۹۱۲ء) ۳۸۵ ☆ منظور احمد، ایس ایم (بنارس) (۱۹۲۲ء) ۵۶۰ ☆ منظور عالم، شاہ (وائس چانسلر کشمیر یونیورسٹی) (۱۹۲۸ء) ۱۳۱

☆ منوج شکلا، ڈاکٹر (علی گڑھ) ۵۱۲ ☆ منیر پروفیسر جے. اے (علی گڑھ) (۱۹۲۷ء) ۲۹۸ ☆ موریا، بی پی (غازی آباد) (۱۹۲۸ء) ۶۳ ☆ موریسن، تھیوڈور، ۳۹ ☆ مونس رضا (وائس چانسلر دہلی یونیورسٹی) (۱۹۲۵ء) ۱۱۷ ☆ مہندر پرتاپ، راجہ (۱۹۷۹ء) ۹۵ ☆ مہدی حسن، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۶ء) ۳۳۴ ☆ مہدی رضا، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۱ء) ۵۱۳ ☆ میاں محمد شریف (پرووائس چانسلر) (۱۸۹۳ء) ۲۰۳ ☆ میر قاسم، سید (جموں کشمیر) (۱۹۲۱ء) ۱۳۶

ن

☆ ناظر، خوشی محمد (۱۹۴۴ء-۱۸۷۲ء) ۳۷۷ ☆ ناظم الدین، خواجہ (پاکستان) (۱۸۹۴ء) ۹۱ ☆ نبی ہادی، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۱ء) ۵۲۳ ☆ نجات اللہ صدیقی (علی گڑھ) (۱۹۳۱ء) ۱۱۱ ☆ نجم الحسن، پروفیسر (علی گڑھ) ۳۲۰ ☆ نجم الحسن پروفیسر ایس (نئی دہلی) (۱۹۳...ء) ۳۱۲ ☆ نجم الدین احمد، پروفیسر خواجہ (علی گڑھ) (۱۹۳۶ء) ۳۳۴ ☆ نذر محمد خاں (الہ آباد) ۵۲۵ ☆ نذیر احمد بجنوری، مولوی (۱۹۱۲ء-۱۸۳۳ء) ۳۰، ۳۸۲ ☆ نذیر احمد (کناڈا) (۱۹۱۵ء) ۳۸۳ ☆ نرائن دت گپتا (کناڈا) (۱۹۳۶ء) ۲۵۴ ☆ نریندر کمار گپتا، پروفیسر، ۵۲۳ ☆ نزہت آرا ادھمی (الہ آباد) ۵۲۹

☆ نسیم انصاری، پروفیسر محمد (علی گڑھ) (۱۹۳۰ء) ۲۳۶ ☆ نسیم بیگ، (علی گڑھ)

(۱۹۴۳ء) ۵۲۴ ☆ نصیر الدین خاں (یو. ایس. اے) (۱۹۳۴ء) ۵۲۴ ☆ نصر اللہ، میر (جموں کشمیر) (۱۹۲۸ء) ۱۰۰ ☆ نظام حسین صدیقی (پاکستان) (۱۹۳۱ء) ۳۰۳ ☆ نظام الدین خاں (علی گڑھ) (۱۹۴۶ء) ۵۲۶ ☆ نقوی، ڈاکٹر زیڈ. اے (نئی دہلی)، ۵۷۲ ☆ نکہت فیروز ''مسز'' (علی گڑھ) ۵۲۵

☆ نواب حسن خاں، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۲۵ء) ۴۹۵ ☆ نور الاسلام، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۳۷ء) ۵۲۸ ☆ نور افضل، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۴۵ء) ۳۰۴ ☆ نور الحسن، سید (سابق گورنر اڑیسہ) (۱۹۱۲ء) ۱۴۸ ☆ نور الحسن (بنارس) (۱۹۲۶ء) ۵۲۷ ☆ نور الحسن خاں، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۴۰ء) ۵۲۷ ☆ نور اللہ، سید (پرووائس چانسلر) ۲۰۶

و

☆ وارثی، محمد تاج الدین (پاکستان) (۱۹۲۵ء) ۱۰۱ ☆ وجاہت حسین، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۹۲۷ء) ۵۶۸ ☆ وجیہ احمد علوی (جموں کشمیر) (۱۹۴۹ء) ۵۶۷ ☆ وجیہ احمد نظامی (علی گڑھ) (۱۹۵۰ء) ۵۶۷ ☆ وجیہ الحسن، پروفیسر (۱۹۳۴ء) ۵۶۸ ☆ وحید بخش (پاکستان) (۱۹۲۳ء) ۵۶۵

☆ وحید الدین سلیم، سید (۱۹۶۸ء-۱۸۵۹ء) ۳۷، ۳۹۰ ☆ وحید ہاشم علی ''مسز'' (۱۹۳۰ء) ۵۶۶ ☆ وورا جے. پی (۱۹۳۲ء) ۵۰۵ ☆ وزیر حسن عابدی، پروفیسر (لکھنؤ) (۱۹۲۲ء) ۲۸۷ ☆ وصی الرحمٰن (پرووائس چانسلر) (۱۹۲۷ء) ۲۱۴ ☆ وسیم احمد صدیقی، ڈاکٹر (یو. ایس. اے) (۱۹۳۴ء) ۲۸۶ ☆ وقار الملک (۱۹۱۷ء-۱۸۴۱ء) ۴۲ ☆ ولی محمد، پروفیسر (علی گڑھ) (۱۸۸۶ء) ۲۸۵

ہ

☆ ہادی، ایس. ایم (علیگڑھ) (۱۹۶۴ء) ۹۵۹ ☆ ہادی حسن (حیدرآباد)

☆

پروفیسر ابوالحسن صدیقی
کے
یادگاری مجلد کے لکھنے والے

پچھلے صفحوں میں ڈیوٹی سوسائٹی کی یادگاری تالیف میں شامل اکابر کا ہجری اشاریہ آچکا۔ ہر باب کے الگ الگ مصنفوں کا اشاریہ ذیل میں دیا جارہا ہے۔

شفیع محمد و اظہار حسین (سینیر پروفیسران وسائنسداں صاحبان) ۵

ضمیر الدین علوی (اسپورٹس) ۱۳

ظل الرحمن خان (اسپورٹس) ۱۳

عتیق صدیقی و جمیل قادری (ادبیات) ۸-۹

عشرت علی قریشی (یونیورسٹی کے بڑے عہدیدار) ۴

عشرت حسین فاروقی (تجارت کے اکابر) ۱۲

گل، پی ایس (اسپورٹس) ۱۳

محسن، ایم ایس (انجینیرنگ کے اساتذہ) ۶

محفوظ عالم (پبلک لائف وایڈمنسٹریشن سے منسلک اکابر) ۳

نجات اللہ صدیقی (مذہب کے اکابر) باب ۱۰

☆

اکابرِ علیگڑھ : اہم کتابوں میں

اکابرِ علیگڑھ: اہم کتابوں میں

کتابیں جو ہمارا ماخذ ٹھیری ہیں ان میں آپ، ایک فرد پر، ایک فرد کی تصنیف نہیں پائیں گے۔ مثلاً نہ سرسید پر حالی کی حیات جاوید ملیگی نہ اکرام اللہ خاں کی وقار حیات، نہ امین زبیری کی تذکرہ محسن، نہ پروفیسر مجیب کی ڈاکٹر ذاکر حسین، نہ نجمہ محمود کی سید حامد۔ گم اس میں ہیں آفاق: کہ یہ سب تو سامنے کا مواد ہے، یعنی: سید حامد پر کتابیات، ان پر کام کرنے والے کو دیکھنا ہی دیکھنا ہیں، اور اس میں نجمہ محمود کی 'سید حامد' کو آنا ہی ہے۔ وغیرہ۔ اس باب میں یہ سامنے کی چیزیں نہیں ملیں گی۔ اس میں ملے گا تو، سرسید سے لیکر سید حامد تک انگنت رسالوں میں بکھرے ہوئے مقالات جو کسی ایک نے نہیں، انگنت مقالہ نگاروں نے لکھے: اور وہ تحریریں جو ایسی کتابوں میں چھپی ہوئی ہیں جو یا تو اس کتاب کے مصنف نے مختلف اشخاص پر لکھی ہیں یا ایسے مجموعے جن میں ایک شخص پر مختلف افراد نے لکھا ہے، اور کسی نیک بندے نے انہیں ایک کتاب میں مرتب کر دیا۔ آخر الذکر قسم کی ترتیبات سیمینار کی روداد، یا نذروں کی شکل میں ملتی ہیں یا یا عام کتابوں کی صورت میں۔ عام کتابوں کے سے ناموں سے، کئی بار، یہ اندازہ نہیں ہوسکتا کہ کتاب کے مصنف نے کن کن افراد پر، اپنے مضامین اس کتاب میں جمع کر دیے ہیں۔ اس لئے اس سارے نچھے ہوئے خزانے کو زیادہ سے زیادہ عام کر کے متعلقہ موضوعات / اشخاص کے متلاشیوں تک برسوں، مہینوں، ہفتوں، گھنٹوں کے بجائے دو چار منٹ میں پہنچا دینا، بس یہ کام ہم نے فرض سمجھ کر (فرض کفایہ سمجھ لیں) اپنے ذمہ لے لیا: کہ کسی کو تو یہ فرض ادا کرنا ہی تھا ورنہ ہم کتابداروں کی پوری امت پر ایک جرم عائد ہو جاتا۔

سو، اب پہلے ہمارے ساتھ کتابوں میں چلئے پھر اور آگے بڑھیں گے: (ش)

آر نلڈ (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

آل احمد سرور (آئینہ خانے میں از اسلوب احمد انصاری)

آل احمد سرور: (نقوش تابندہ از اخلاق احمد): انکھلی کتاب (از عابد سہیل):

آل احمد سرور: آخری سلام (از محمد حسن)

آل احمد سرور: (ارمغان سرور مرتبہ اصغر عباس): مضمون نگار: سلمی صدیقی، محمود الحسن، امیر عارفی، شہباز ہاشمی، زاہدہ زیدی، محمد عرفان، ڈاکٹر عبدالباری، صدیق الرحمان قدوائی، ریاض الرحمان شروانی، شہاب الدین ثاقب، خلیق انجم، نورالحسن نقوی، سعید الظفر چغتائی، انجمن آرا انجم، سلطان احمد، عبداللہ ولی بخش قادری، ظفر احمد صدیقی، نثار احمد فاروقی، کے پی سنگھ، عبدالمغنی، خورشید احمد

آل احمد سرور (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون): علیگڑھ ۲۰۰۴

آل احمد سرور، خط بنام جنید احمد (شخصیات و واقعات جنہوں نے مجھے متاثر کیا از جنید احمد، بمبئی)

آل احمد سرور (خودنوشت: شخصیات و واقعات جنہوں نے مجھے متاثر کیا از جنید احمد، بمبئی)

آل عبا قادری آوارہ (حیدرآباد کے ادیب از زینت ساجدہ)

ابراہیم جلیس (جناب از محمد طفیل)

ابن سعید خان چھتاری (نایاب ہیں ہم از ابوسفیان اصلاحی)

ابوبکر شیث (گنج ہائے گراں مایہ۔ ۱)

ابوبکر محمد شیث جونپوری (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

ابواللیث صدیقی (ملاقاتیں از سید عبدالباری)

اجمل خاں حکیم، ص ۱۵۰ (عظمت رفتہ از ضیاالدین برنی)

احسن مارہروی (گنج ہائے گراں مایہ۔ ۱)

احمد جمال پاشا: (انکھلی کتاب از عابد سہیل)

احمد سورتی (جاگتے رہو از کوثر فاطمہ)

احمد شجاع (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)، علیگڑھ ۲۰۰۴

اختر الایمان: (نئی نسل: ایک خط، سوغات، اکتوبر ۱۹۶۱ء)

اختر الایمان (ملاقاتیں از ندا فاضلی؛ شعور و ادراک از ایوب واقف؛ رموز فکر و فن از زاہدہ زیدی)

اختر حسین رائے پوری (بیسویں صدی کے اردو مصنفین، از سنجیدہ خاتون) علیگڑھ ۲۰۰۴

اختر حسین رائے پوری (تماشائے اہل قلم)

اختر حسین رائے پوری (مشمولہ ہم سفر از حمیدہ اختر)

اختر الایمان: وفات مارچ ۹۶ (مشمولہ اک گوشۂ بساط، ص ۱۵۷، ۱۵۹)

اخلاق احمد (نایاب ہیں ہم از ابوسفیان اصلاحی)

اسحاق خان، نواب، محمد (ڈھونڈو گے جنہیں از کبیر احمد جائسی)

اسحاق، نواب، محمد : (انجمن از فقیر سید وحید الدین)

اسرار احمد، پروفیسر (نایاب ہیں ہم از ابوسفیان اصلاحی)

اسعد بدایونی (نایاب ہیں ہم از ابوسفیان اصلاحی)

اسلم جیراجپوری (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون) علیگڑھ ۲۰۰۴

اسلم جے راجپوری : (جانے والوں کی یاد آتی ہے از صالحہ عابد حسین)

اسلم جے راجپوری : (نقوش تابندہ از اخلاق احمد)

اسلوب احمد انصاری (نایاب ہیں ہم از ابوسفیان)

اسماعیل خاں، نواب (ہم نفسان رفتہ)

اسماعیل خاں، نواب (یادِ رفتگاں از ماہر القادری ۔ ج ۲)

اشتیاق حسین قریشی، (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون) علیگڑھ ۲۰۰۴

اشرف، ڈاکٹر محمد (چند یادیں چند تاثرات از عاشق حسین بٹالوی)

اشرف، کنور محمد : خط بنام جنید احمد (شخصیات و واقعات جنہوں نے مجھے متاثر کیا از جنید احمد، بمبئی)

اشرف، کنور محمد (شخصیات و واقعات جنہوں نے مجھے متاثر کیا از جنید احمد، بمبئی)

اشرف، کنور محمد : (راہ ساز از فاخر حسین)

اطہر پرویز (ضلع بجنور کے جواہر از فرقان احمد سنبھلی)

اقبال انصاری، پروفیسر محمد، (نایاب ہیں ہم از ابوسفیان اصلاحی)

اقبال سہیل : (نقوش تابندہ از اخلاق احمد؛ مضامین رشید؛ گنج ہائے گراں مایہ ۔ ۲)

اقبال سہیل (نقوش ماضی از اخلاق اثر؛ خیر خواہان جہان علم و زبان از ساحل احمد)

اقتدار حسین خاں (اوراق زندگی از اخلاق احمد)

الطاف حسین، سید: ڈاکٹر ذاکر حسین کے استاد (سب کہاں کچھ از امان اللہ خاں شیروانی)

امان اللہ خان شیروانی (از سردار احمد علیگ مشمولہ سب کہاں کچھ از امان اللہ خاں شیروانی)

امیر حسن صدیقی (یادِ رفتگاں از ماہر القادری ۔ ۱)

انصار الحق ہروانی (ہم ساتھ تھے از حمیدہ سالم)

انور عظیم (لذت آشنائی از زاہدہ زیدی)

ایوب خاں، صدر پاکستان (گھنگرو ٹوٹ گئے مصنف قتیل شفائی)

ایوب عباسی (گنج ہائے گراں مایہ ۔ ۱)

باری صاحب (منٹو کے خاکے مرتبہ ہمایوں اشرف)

باری (چند یادیں چند تاثرات از عاشق حسین بٹالوی)

باقر مہدی (ملاقاتیں از ندا فاضلی)

بدر الدین طیب جی (ملاقاتیں از سید عبد الباری)

بدر الدین علوی (مشمولہ مشاہیر اہل علم کی محسن کتابیں از فیصل احمد بھٹکلی)

بشیر حسین زیدی (سید شریف الحسن نقوی) دلی والے ۔ ۳ (چار مجلدات پر مشتمل ڈاکٹر صلاح الدین وغیرہ کی مرتبہ، (۱۹۸۶، ۱۹۸۸، اور ۲۰۰۳ کی مطبوعہ)

بیگم حسرت ص ۱۹۱ (عظمت رفتہ از ضیاالدین برنی)

تسنیم سلیم چھتاری (مشمولہ سرخ آنچل از پرکاش پنڈت)

تقی امینی (ڈھونڈو گے جنہیں از کبیر احمد جائسی؛ نایاب ہیں ہم از ابوسفیان اصلاحی)

ثریا حسین (ضلع بجنور کے جواہر از فرقان احمد سنبھلی)

جاں نثار اختر (ملاقاتیں از ندا فاضلی؛ پراگندہ طبع لوگ از غلام رضوی گردش)

جذبی (ڈھونڈو گے جنہیں از کبیر احمد جائسی)

جذبی: خدا بخش سیمینار کا افتتاحیہ از محمد حسن (نذر جذبی، نومبر ۲۰۰۵)

جذبی: خدا بخش سیمینار کا اختتامیہ از امتیاز احمد (نذر جذبی، نومبر ۲۰۰۵)

جذبی (گوشہ جذبی: پر ایک نظر) (از خلیل الرب، کتاب نما فروری ۱۹۹۱ء)

جلیل احمد قدوائی: (ہمارے عہد کا ادب) از سید ابوالخیر کشفی

چراغ علی (ڈھونڈو گے جنہیں از کبیر احمد جائسی)

حالی (عظمت رفتہ از ضیاالدین برنی) ص ۱۰۴

حالی، شمس العلما خواجہ الطاف حسین (مشمولہ: یادایام مصنفہ محمد عبدالرزاق، ص ۳۱۱)

حالی، الطاف حسین: (انجمن۔ از فقیر سید وحید الدین)

حالی، الطاف حسین: (جانے والوں کی یاد آتی ہے از صالحہ عابد حسین)

حالی الطاف حسین: مسدس مد و جزر اسلام، صدی ایڈیشن پر مبنی خدا بخش ایڈیشن
(مضمون نگار: راس مسعود، ذاکر حسین، سیدین، عبدالحق، عابد رضا بیدار وغیرہ؛ سرسید کا تحسینی خط حالی کے نام، وغیرہ)

حامد علی خاں: (عربی کے استاد) (نایاب ہیں ہم از ابوسفیان اصلاحی)

حبیب الرحمان خان شیروانی (مشاہیر اہل علم کی محسن کتابیں از فیصل احمد بھٹکلی)

حبیب الرحمان خان شیروانی (گنجہائے گراں مایہ۔۲)

حبیب الرحمان خان شیروانی (پرانے چراغ از ابوالحسن علی ندوی)

حبیب الرحمان خاں شیروانی (یادرفتگاں از سید سلیمان ندوی)

حبیب الرحمان خاں شیروانی (یادرفتگاں از ماہر القادری۔۱)

حبیب الرحمان خاں شیروانی (بیسویں صدی کے اردو مصنفین۔از سنجیدہ خاتون)

حسرت موہانی: (خشک چشمے کے کنارے۔ از ناصر کاظمی)

حسرت موہانی: (یہ لوگ بھی غضب کے تھے۔ از سید ابوالخیر کشفی)

حسرت موہانی: (ہمارے عہد کا ادب۔ از سید ابوالخیر کشفی)

حسرت موہانی از وقار راشدی: (مشمولہ مشاہیر اہل علم کی محسن کتابیں) از فیصل احمد بھٹکلی، برادران شوق از عبادت بریلوی)

حسرت موہانی ص ۱۸۷ (عظمت رفتہ از ضیاالدین برنی)

حسرت موہانی (: یادوں کے سائے۔ از سید مقصود زاہدی)

حسرت موہانی (یادرفتگاں از سید سلیمان ندوی)

حسرت موہانی (یادرفتگاں از ماہر القادری۔۱)

حسرت (گنجہائے گراں مایہ۔۲)

حسن عبداللہ، شیخ (گنج ہائے گراں مایہ۔۱)

حسن نعیم (ضلع بجنور کے جواہر از فرقان احمد سنبھلی)

حقی، شان الحق: سخنور (سلطانہ مہر)

حمیدہ سالم (از سلمان اختر مشمولہ پرچھائیوں کے اجالے از حمیدہ سالم)

حیات اللہ انصاری: (انکھلی کتاب۔ از عابد سہیل)

خالد علیگ: (سخنور۔ از سلطانہ مہر)

خسرو = علی محمد

خسرو، علی محمد (از نورالحسن نقوی) کتاب نما، جون ۱۹۹۱ء

خلیق احمد نظامی (آئینہ خانے میں از اسلوب احمد انصاری)

خلیق احمد نظامی (نایاب ہیں ہم از ابوسفیان اصلاحی)

خلیق احمد نظامی (شنیدہ و دیدہ از اختر الواسع)

خلیق احمد نظامی: (نقوش تابندہ۔ از اخلاق احمد)

خلیل الرحمان اعظمی: (نقوش تابندہ۔ از اخلاق احمد)

خلیل الرحمان اعظمی (ڈھونڈو گے جنھیں از کبیر احمد جائسی؛ شخص وعکس)

خلیل عرب (یادِ رفتگاں از ماہر القادری۔ ج ۲)

خواجہ احمد عباس (خودنوشت: شخصیات وواقعات جنھوں نے مجھے متاثر کیا۔ از جنید احمد، بمبئی)

خواجہ احمد عباس (خط بنام جنید احمد) شخصیات وواقعات جنھوں نے مجھے متاثر کیا۔ از جنید احمد، بمبئی

خواجہ احمد عباس (ملاقاتیں از ندا فاضلی؛ گھونگرو ٹوٹ گئے از قتیل شفائی؛ رموز فکر وفن

خواجہ غلام الثقلین (چند ہمعصر از مولوی عبدالحق)

خواجہ غلام السیدین (محمد حسن) دلی والے ۔۲ (چار مجلد مرتبہ صلاح الدین وغیرہ، (۱۹۸۶، ۱۹۸۸، ۲۰۰۳ء)

خواجہ غلام السیدین (شنیدہ و دیدہ از اختر الواسع)

خواجہ منظور حسین از سید وقار حسین، نذیر احمد، سید وحید الدین مشمولہ نذر منظور مرتبہ اسلوب احمد انصاری)

خواجہ منظور حسین (گنج ہائے گراں مایہ۔۲)

خواجہ منظور حسین (آئینہ خانے میں از اسلوب احمد انصاری)

خورشید احمد فارق: (غزالان رعنا۔ از عبادت بریلوی)

خورشید الاسلام (نایاب ہیں ہم از ابوسفیان اصلاحی؛ ضلع بجنور کے جواہر از فرقان احمد سنبھلی)

خورشید الاسلام (اک گوشۂ بساط، ص ۱۰۵)

خوشی محمد ناظر: چند یادیں چند تاثرات، ج ۲ (عاشق حسین بٹالوی)

خوشی محمد ناظر (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

ذاکر حسین (مراسلت کا کیلینڈر مرتبہ عزیز الدین حسین: مقدمہ) انگریزی

ذاکر حسین (از تارا چند، رشید احمد صدیقی، محمد حبیب، یوسف حسین خاں مشمولہ نذر ذاکر مرتبہ مالک رام)

ذاکر حسین (آئینہ خانے میں از اسلوب احمد انصاری)

ذاکر حسین (سب کہاں کچھ؛ خیر خواہان جہاں از ساحل احمد؛ ہست و بود از عرش ملسیانی)

ذاکر حسین (مغیث الدین فریدی) دلی والے ۔۲ صلاح الدین کی مرتبہ: ۱۹۸۶، ۱۹۸۸ اور ۲۰۰۳ء

ذاکر حسین (ذاکر صاحب کے خطوط مرتبہ عابد رضا بیدار: مقدمہ جلد اول و دوم)

ذاکر حسین (ذاکر صاحب کے خطوط مرتبہ مختار الدین احمد: مقدمہ جلد سوم و چہارم)

ذاکر حسین: جانے والوں کی یاد آتی ہے۔ (از صالحہ عابد حسین)

ذاکر حسین (مضامین میر از میر مشتاق احمد؛ نقوش وتاثرات از امامی؛ پرانے چراغ از ابوالحسن علی ندوی)

ذاکر حسین: خط بنام جنید احمد (شخصیات وواقعات جنھوں نے مجھے متاثر کیا از جنید احمد، بمبئی)

ذاکر حسین (شنیدہ و دیدہ از اختر الواسع)

ذاکر علی خاں: (ابوصفیان اصلاحی کی مرتبہ "ذاکر علی گڑھ" میں ابوالخیر کشفی، معزز جہاں اور متعدد مضمون نگار)

ذکاءاللہ، ص ۹۹ (عظمت رفتہ از ضیاالدین برنی)

ذکاءالرب (ضلع بجنور کے جواہر از فرقان احمد سنبھلی)

راجہ غلام حسین ص ۶۰ (عظمت رفتہ از ضیاالدین برنی)

راس مسعود :(یاران رفتہ از سید یوسف بخاری)

راس مسعود (مشمولہ یاد ایام مصنفہ محمد عبدالرزاق، ص ۳۷۱)

راس مسعود (از سید نسیم احمد فردوسی؛ از شمون احمد) بزم وفا، یوم سرسید اولڈ بوائز ایسوسی ایشن، لکھنو ۱۹۹۷

راس مسعود (کیا خوب آدمی تھا؛ آندھی میں چراغ از خواجہ غلام السیدین)

راشدہ خلیل (اوراق زندگی از اخلاق احمد)

رحمت اللہ رعد، مالک نامی پریس ایڈیٹر اخبار عالم تصویر کانپور (مشمولہ یاد ایام مصنفہ محمد الرزاق کانپوری)

رشید احمد صدیقی خط بنام جنید احمد (شخصیات وواقعات جنھوں نے مجھے متاثر کیا از جنید احمد، بمبئی)

رشید احمد صدیقی (لوح و قلم از خاور ہاشمی؛ آخری سلام از محمد حسن؛ تاثرات و تعصبات از نظیر صدیقی)

رشید احمد صدیقی (ابر نیساں از طیبہ خسرو)

رشید احمد صدیقی (اوراک از محمد نفیس حسن؛ پرانے چراغ از ابوالحسن علی ندوی)

رشید احمد صدیقی (آئینہ خانے میں از اسلوب احمد انصاری)

رشید احمد صدیقی (یاد رفتگاں از ماہر القادری۔۱)

رشید الظفر (شنیدہ و دیدہ از اختر الواسع)

رشید جہاں (عارض گیتی از سجاد حیدر زیدی؛ تفہیم و تحریر از عزیز بانو؛ سرخ آنچل از پرکاش پنڈت)

رفعت سروش (مشمولہ اک گوشۂ بساط، ص ۲۳۶)

رفیع احمد قدوائی (ایسے تھے رفیع صاحب)

ریاض الاسلام (ضلع بجنور کے جواہر از فرقان احمد سنبھلی)

ریاض الرحمان شروانی (نایاب ہیں ہم از ابوسفیان اصلاحی)

زاہدہ زیدی: ضلع بجنور کے جواہر از فرقان احمد سنبھلی)

زیدی، کرنل بشیر حسین (از نواب چھتاری، صالحہ عابد حسین، مادر خود بشیر حسین زیدی مشمولہ تذکرہ زیدی مالک رام)

زین العابدین (فاروق بخشی) دلی والے۔۲ (ڈاکٹر صلاح الدین وغیرہ کی مرتبہ (۱۹۸۶، ۱۹۸۸، اور ۲۰۰۳ء)

زین العابدین: (نقوش تابندہ از اخلاق احمد)

زین العابدین (نقوش ماضی از اخلاق اثر)

ساغر نظامی (از خلیق انجم) دلی والے۔۲، (ڈاکٹر صلاح الدین وغیرہ کی مرتبہ (۱۹۸۶، ۱۹۸۸، ۲۰۰۳ء)

ساغر نظامی (خیر خواہان جہان علم و زبان، جلد ۱۳ از ساحل احمد)

سالم قدوائی: (نقوش تابندہ از اخلاق احمد)

سالم قدوائی (اوراق زندگی از اخلاق احمد)

سبط حسن: (نقوش تابندہ از اخلاق احمد؛ امریکہ کی شام و سحر از اخلاق احمد)

سجاد مرحوم: (یہ لوگ بھی غضب کے تھے۔ از سید ابوالخیر کشفی)

سردار جعفری از رفیعہ شبنم عابدی وغیرہ (کتاب نما نومبر ۱۹۹۰ء)

سردار جعفری (خود نوشت: شخصیات و واقعات جنہوں نے مجھے متاثر کیا از جنید احمد، بمبئی)

خواجہ احمد عباس (خدا حافظ جنید احمد) شخصیات و واقعات جنہوں نے مجھے متاثر کیا۔ از جنید احمد، بمبئی

سردار جعفری (شعور و ادراک مصنفہ محمود ایوب واقف؛ آخری سلام از محمد حسن)

سردار جعفری، (: گفتگو از مظہر جمیل)

سرسید، عربی تحریروں میں (از محمد صلاح الدین عمری) سرسید صدی سمینار مقالات مرتبہ ریاض الرحمن شیروانی

سرسید اور اردو تعلیم کا مسلہ (از جعفر رضا) سرسید صدی سمینار مقالات مرتبہ ریاض الرحمن خان شیروانی

سرسید اور اقبال و مماثلتوں کی تلاش (از قاضی عبید الرحمٰن حاشمی) سرسید صدی سمینار مقالات

سرسید اور علی گڑھ تحریک کے بارے میں: مجموعہ کا پیش لفظ سرسید صدی سمینار مقالات مرتبہ ریاض الرحمن شیروانی

سرسید اور مسلمانوں میں سیاسی شعور کی بیداری (از شان محمد) سرسید صدی سمینار مقالات

سرسید تحریک اور تعلیم نسواں (از ثریا حسین) سرسید صدی سمینار مقالات مرتبہ ریاض الرحمن خان شیروانی

سرسید کا تعلیمی تصور (از عتیق احمد صدیقی) سرسید صدی سمینار مقالات مرتبہ ریاض الرحمن خان شیروانی

سرسید کا کارنامہ: اسباب بغاوت ہند (از عابد رضا بیدار) سرسید صدی سمینار مقالات

سرسید کا تہذیبی شعور (از ابوالکلام قاسمی) سرسید صدی سمینار مقالات مرتبہ ریاض الرحمن خان شیروانی

سرسید کی اسلامی بصیرت (از جمال خواجہ) (انگریزی) سرسید صدی سمینار مقالات مرتبہ ریاض الرحمن خان شیروانی

سرسید کی کانفرنس (شہاب الدین ثاقب) سرسید صدی سمینار مقالات مرتبہ ریاض الرحمن خان شیروانی

سرسید کے تعلیمی تصورات اور ۲۱ صدی کی چنوتیاں (از عشرت علی قریشی) (انگریزی) سرسید صدی سمینار مقالات مرتبہ ریاض الرحمن خان شیروانی

سرسید کے سیاسی نظریات اور کارنامے (از عارف الاسلام) سرسید صدی سیمنار مقالات

سرسید، علی گڑھ تحریک اور ان کے مبصرین (از اولاد احمد صدیقی) سرسید صدی سیمنار مقالات

سرشاہ سلیمان (گنج ہائے گراں مایہ۔ا)

سرشاہ سلیمان (از نصیر الدین صدیقی) بزم وفا، یوم سرسید، لکھنو ۱۹۹۷

سرسید احمد خان (عکس بصیرت از مطیع اللہ ناز ش)

سرسید اور انڈین نیشنل کانگریس (شان محمد) بزم وفا، سوونیر، یوم سرسید ۱۹۹۷، لکھنو

سرسید اور قاسم نانوتوی (افکار و شخصیات از ظفر احمد صدیقی)

سرسید اور اقبال کے فکری اکتسابات (از عبدالحق) سرسید صدی سیمنار مقالات مرتبہ ریاض الرحمٰن خان شیروانی

سرسید کی ادبی خدمات (عتیق احمد صدیقی) بزم وفا، یوم سرسید، لکھنو ۱۹۹۷

سرسید (احوال جدید اور اسلام از قیصر حبیب ہاشمی)

سرسید اپنے مکاتیب میں (الاقربا از محمد زاہد)

سرسید (غریب لڑکے جو نامور ہوئے از شاہد احمد دہلوی)

سرسید (مضامین میر از میر مشتاق)

سرشاہ سلیمان (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی؛ نقوش تابندہ از اخلاق احمد)

سرور صاحب : آخری سلام (محمد حسن)

سرور، آل احمد : (انکھلی کتاب۔ از عابد سہیل، نقوش تابندہ از اخلاق احمد)

سرور، آل احمد (ارمغان سرور مرتبہ اصغر عباس۔)

سرور، آل احمد (از سلمیٰ صدیقی، محمود الحسن۔ مشمولہ ارمغان سرور مرتبہ اصغر عباس)

سرور، آل احمد (امیر عارفی، شہناز ہاشمی وغیرہ۔ مشمولہ ارمغان سرور مرتبہ اصغر عباس)

سرور، آل احمد (زاہدہ زیدی، محمد عرفان۔ مشمولہ ارمغان سرور مرتبہ اصغر عباس)

سرور، آل احمد (عبدالباری، صدیق الرحمان قدوائی، ریاض الرحمان شروانی۔ مشمولہ ارمغان سرور مرتبہ اصغر عباس)

سرور، آل احمد (شہاب الدین ثاقب، خلیق انجم، نور الحسن نقوی۔ مشمولہ ارمغان سرور مرتبہ اصغر عباس)

سرور، آل احمد (سید اظفر چغتائی، انجمن آرا انجم، سلطان احمد۔ مشمولہ ارمغان سرور مرتبہ اصغر عباس)

سرور، آل احمد (عبداللہ ولی بخش قادری، ظفر احمد صدیقی، نثار احمد فاروقی۔ مشمولہ ارمغان سرور مرتبہ اصغر عباس)

سرور، آل احمد (کے پی سنگھ، عبدالمغنی، خورشید احمد۔ مشمولہ ارمغان سرور مرتبہ اصغر عباس)

سرور، آل احمد (شارب ردولوی، شمس الرحمان فاروقی، سید حامد، اصغر عباس۔ مشمولہ ارمغان سرور مرتبہ اصغر عباس)

سریندر ناتھ چترویدی (راجہ جے کشن داس کے خاندان سے ہیں) (نقوش تابندہ۔ از اخلاق احمد

سعد محمود ہاشمی (ابر نیساں از طیبہ خسرو)

سلطان جہاں بیگم (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

سلطان حیدر جوش (عہد ساز لوگ از ابوالفضل صدیقی)

سلطان حیدر جوش، (بیسویں صدی کے اردو مصنفین، از مجیدہ خاتون)

سلمیٰ صدیقی (خود نوشت: مشمولہ شخصیات و واقعات جنہوں نے مجھے متاثر کیا)

سلیم الزماں (مسلمان اور سائنس از سراج الدین ندوی)

سلیمان اشرف (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

سمیع الدین (ضلع بجنور کے جواہر از فرقان احمد سنبھلی)

سید حامد (مشمولہ اک گوشۂ بساط،)

سید حامد (نایاب ہیں ہم از ابوسفیان)

سید حامد کا خطبۂ صدارت (مشمولہ ارمغان سرور)

سید حامد (آئینہ خانے میں از اسلوب احمد انصاری)

سید علی بلگرامی (چند ہمعصر از مولوی عبدالحق)

سید محمود (سید محمد سنانی) دلی والے۔۲۔(ڈاکٹر صلاح الدین کی مرتبہ،(۱۹۸۶،۱۹۸۸،اور ۲۰۰۳ء)

سید محمود، جسٹس (مشمولہ یادِ ایام مصنفہ محمد عبدالرزاق)

سید محمود (چند ہمعصر از مولوی عبدالحق)

سید محمود، ڈاکٹر: خط بنام جنید احمد (شخصیات و واقعات جنہوں نے مجھے متاثر کیا از جنید احمد، بمبئی)

سید محمود، ڈاکٹر: (ملاقاتیں از سید عبدالباری)

سیدین، خواجہ غلام السیدین: (جانے والوں کی یاد آتی ہے۔ از صالحہ عابد حسین)

شان الحق حقی، (میرے بزرگ میرے ہمعصر از وقار راشدی)

شبلی نعمانی (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

شمیم جیراجپوری، پروفیسر محمد (نایاب ہیں ہم از ابوسفیان اصلاحی؛ خیر خواہان جہان علم و زبان از ساحل احمد)

شوکت علی خان فانی (عظمتِ رفتہ از ضیاالدین برنی)، ص ۱۰۶

شوکت علی (عظمتِ رفتہ از ضیاالدین برنی)، ص ۶۶

شوکت علی (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

شہاب الدین ثاقب (ضلع بجنور کے جواہر: فرقان احمد صدیقی)

شہریار: (نقوشِ تابندہ از اخلاق احمد)

شہریار (از اطہر علی صدیقی، امتیاز احمد) (مشمولہ رفتار، شہریار ۲۰۱۰ء، ۲۰۱۱ء، مرتبہ محمد علی جوہر)

شہریار (از علی عمران عثمانی، ایم اسلم صدیقی) (مشمولہ رفتار، شہریار)

شہریار (اوراقِ زندگی از اخلاق احمد)

شہریار (تفہیم و تحریر مصنفہ عزیزہ بانو)

صاحبزادہ آفتاب احمد خاں (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

صادق، غلام محمد (جانے والوں کی یاد آتی ہے از صالحہ عابد حسین)

صدر یار جنگ مولانا حبیب الرحمان خان شیروانی (سب کہاں کچھ، مصنفہ امان اللہ خاں شیروانی)

صدیق احمد صدیقی ((گنجہائے گراں مایہ۔۲)

صدیقہ بیگم سیوہاروی (ضلع بجنور کے جواہر: فرقان احمد صدیقی)

صولت علی خاں رامپوری (یادِ رفتگاں از ماہر القادری۔۱)

ضیا احمد بدایونی، (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

ضیا احمد بدایونی (آئینہ خانے میں از اسلوب احمد انصاری)

ضیا احمد بدایونی (یادِ رفتگاں از ماہر القادری۔۱)

ضیاالدین احمد برنی (یادِ رفتگاں از ماہر القادری۔۱)

ضیاالدین انصاری (نایاب ہیں ہم مصنفہ ابوسفیان اصلاحی)

ضیاالدین، سر (گنج ہائے گراں مایہ۔ ۱،۲)

ضیاءالدین احمد زبیری: (انجمن از فقیر سید وحید الدین)

طارق حسن، سید محمد: (سوغات، مرتبہ غلام اشرف قادری) لکھنے والے کبیر احمد جائسی، اور دوسرے۔

طفیل احمد منگلوری، (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

طیبہ خسرو: کے بارے میں: از خلیل الرحمان اعظمی (ابر نیساں از طیبہ خسرو)

ظفر الاسلام: (نقوشِ تابندہ از اخلاق احمد)

ظفر الاسلام اصلاحی (اوراقِ زندگی از اخلاق احمد)

ظفر علی خان، مولانا: (یادوں کے سائے از سید مقصود زاہدی)

ظفر علی خان، مولانا: (انجمن از فقیر سید وحید الدین)

ظفر علی خان، مولانا: (چند یادیں چند تاثرات، ج۲ از عاشق حسین بٹالوی)

ظفر علی خاں، ص ۲۴۲ (عظمتِ رفتہ از ضیاالدین برنی)

ظفر علی خاں (یادِ رفتگاں از ماہر القادری۔۱)

ظفر علی خاں، مولانا (نقوش تاثرات از حکیم محمد امام امامی)

ظل الرحمان، پروفیسر حکیم سید (نایاب ہیں ہم مصنفہ ابوسفیان اصلاحی)

ظلی، اشتیاق احمد (نقوش تابندہ از اخلاق احمد)

عابد حسین، سید: (یادوں کے سائے از سید مقصود زاہدی)

عابد حسین، سید (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

عابد حسین، سید (از خواجہ غلام السیدین بحوالہ عابد حسین، مالک رام جمیل احمد قریشی، مشمولہ نذر عابد، ۱۹۸۰ء)

عابد حسین، سید (از صالحہ عابد حسین) (ڈاکٹر صلاح الدین وغیرہ کی مرتب (۱۹۹۶، ۱۹۹۹) اور ۲۰۰۲ء کی مطبوعہ)

عابد حسین، سید (شنیدہ و دیدہ از اختر الواسع)

عابدہ سمیع (ضلع بجنور کے جواہر: فرقان احمد صدیقی)

عبدالحق (نقوش و تاثرات از حکیم محمد امام امامی)

عبدالحق، بابائے اردو (یادِ رفتگاں از ماہر القادری۔ ج ۲)

عبدالحق (ہم نفسان رفتہ: جناب از محمد طفیل)

عبدالحق، مولوی (حیدر آباد کے ادیب از زینت ساجدہ)

عبدالحق، مولوی (گنج ہائے گراں مایہ۔ ۱، ۲)

عبدالحق، مولوی (رہنوردان شوق از عبادت بریلوی)

عبدالحق، مولوی: (ہمارے عہد کا ادب از سید ابوالخیر کشفی)

عبدالحق، مولوی: (یاران رفتہ از سید یوسف بخاری)

عبدالحق، مولوی: (چند یادیں چند تاثرات، ج ۲ از عاشق حسین بٹالوی)

عبدالحق، مولوی (میرے بزرگ میرے ہمعصر از وفا راشدی)؛

عبدالحق، مولوی: (یادوں کے سائے) از سید مقصود زاہدی

عبدالحق، مولوی (یہ لوگ بھی غضب کے تھے از سید ابوالخیر کشفی)

عبدالرحمان بجنوری، (از سنجیدہ خاتون) بیسویں صدی کے اردو مصنفین عبدالرحمان صدیقی ص ۲۹۵ (عظمت رفتہ از ضیاء الدین برنی)

عبدالعلیم خان، پروفیسر (نایاب ہیں ہم مصنفہ ابوسفیان اصلاحی)

عبدالعلیم (آئینہ خانے میں از اسلوب احمد انصاری)

عبدالعلیم، ڈاکٹر: (اگلی کتاب) از عابد سہیل

عبدالعلیم، ڈاکٹر: نقوش تابندہ (از اخلاق احمد)

عبدالغفار، قاضی (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

عبداللطیف اعظمی مرحوم از سبط محمد نقوی (معارف جون ۲۰۰۲)

عبدالماجد دریابادی، (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

عبدالماجد دریابادی، خط بنام جنید احمد (شخصیات و واقعات جنہوں نے مجھے متاثر کیا)

عبدالماجد دریابادی، (خود نوشت: شخصیات و واقعات جنہوں نے مجھے متاثر کیا از جنید احمد، بمبئی)

عبدالودود، قاضی (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجید خاتون)

عبدالحق، افضل العلما (یادِ رفتگاں از ماہر القادری۔ ج ۲)

عبدالستار صدیقی، (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

عبدالشکور (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

عبدالعزیز میمن (پرانے چراغ مع محلہ بیتے کے داغ): (افکار و شخصیات از ظفر احمد صدیقی)

عبدالعزیز میمن (مشاہیر اہل علم کی محسن کتابیں از فیصل احمد بھٹکلی)

عبدالغفار، قاضی = قاضی عبدالغفار

عبدالغفار، قاضی (از محمد طفیل)

عبدالماجد دریابادی (یادِ رفتگاں از ماہر القادری۔ ج ۲)

عزیز سیدین: (جانے والوں کی یاد آتی ہے از صالحہ عابد حسین)

عزیز الدین بلگرامی (گنج ہائے گراں مایہ)

عصمت چغتائی (خور نوشت: شخصیات وواقعات جنھوں نے مجھے متاثر کیا از جنید احمد، بمبئی)

عصمت چغتائی (سرخ آنچل از پرکاش پنڈت)؛ (تماشائے اہل قلم از لطف اللہ خاں)؛ (منٹو کے خاکے مرتبہ ہمایوں اشرف)

عضد الدین خان: (نقوش تابندہ از اخلاق احمد)

علی برادران: (چند یادیں چند تاثرات، ج:۲، از عاشق حسین بٹالوی)

علی گڑھ تحریک اور ۲۱ ویں صدی کے تقاضے (از شان محمد) سرسید صدی سمینار مقالات

علی گڑھ کے فرزندوں کا حصہ: جدید ہندوستان کی تعمیر میں (از ضیاء الدین انصاری) صدی سمینار مقالات

علی محمد خسرو (نایاب ہیں ہم مصنفہ ابوسفیان اصلاحی)

علی محمد خسرو (شنیدہ و دیدہ از اختر الواسع)

علی یاور جنگ (ابرنیساں از طیبہ خسرو)

علیم صاحب از محمد حسن (مشمولہ عالمی اردو ادب)

علیم صاحب (امریکہ کی شام وسحر از اخلاق احمد)؛ (آخری سلام از پروفیسر محمد حسین)

عماد الملک (یاد رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

عماد الملک، نواب (ابرنیساں از طیبہ خسرو)

عنایت اللہ (یاد رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

عنایت اللہ (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

عنایت اللہ، مولانا (گنجینۂ گوہر از شاہد احمد دہلوی؛ چند ادبی شخصیتیں)

غلام السیدین (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

غلام حسین، سید (آسماں ایسے ایسے از فاخر جلالپوری)

فانی = شوکت علی خاں

فانی بدایونی: (کاروانِ رفتہ از محمد ایوب قادری)

فرقت کاکوروی (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

قاسم صدیقی: (نقوش تابندہ از اخلاق احمد)

قاسم صدیقی (اوراق زندگی از اخلاق احمد)

قاسم صدیقی، محمد (ضلع بجنور کے جواہر: فرقان احمد صدیقی)

قاضی عبدالغفار (مشمولہ نذر قاضی عبدالستار مرتبہ غیاث الدین) لکھنے والے: کنور پال سنگھ، غیاث الدین، لطیف الزماں خاں، نیتا سنگھ، سید محمد اشرف، راجندر یادو، محمد حسن، شانتی سروپ گپتا، اقبال متین، نصیر احمد خاں، علی احمد فاطمی، طارق چھتاری، عبدالصمد، اطہر صدیقی، حکیم سید ظل الرحمان، شاہد سلیم، قمر رئیس، عبدالمغنی، اقتدار عالم خاں، وارث علوی، سعید اظفر چغتائی، انوار احمد، عابد سہیل، مریش کمار، ابن کنول، انیس رفیع، صغیر افراہیم، فصیح احمد صدیقی، ہمایوں اشرف، اسعد بدایونی، پریم کمار، طارق سعید، مختار الدین احمد)

قاضی عبدالغفار (حیدر آباد کے ادیب از زینت ساجدہ: جناب از محمد طفیل)

قدسیہ زیدی: جانے والوں کی یاد آتی ہے (صالحہ عابد حسین)

قرۃ العین حیدر (مشمولہ پرچھائیوں کے اجالے، از حمیدہ سالم ص ۱۴۹)

قیصر زیدی، پروفیسر (ضلع بجنور کے جواہر: فرقان احمد صدیقی)

قیوم خاں: (نقوش تابندہ از اخلاق احمد)

کبیر احمد جائسی: (نقوش تابندہ از اخلاق احمد)

کبیر احمد جائسی (میرے بزرگ میرے ہمعصر از وفا راشدی)

کبیر احمد جائسی (اوراق زندگی از اخلاق احمد)

کبیر احمد جائسی (نایاب ہیں ہم مصنفہ ابوسفیان اصلاحی)؛

کے. پی. سنگھ، ،، (نایاب ہیں ہم مصنفہ ابوسفیان اصلاحی)

لیاقت علی خان (نقوش و تاثرات از حکیم محمد امام امامی)

مجاز: (جناب از محمد طفیل)

مجاز: (ہمارے عہد کا ادب از سید ابوالخیر کشفی)

مجاز: (یہ لوگ بھی غضب کے تھے از سید ابوالخیر کشفی)

مجاز کی شاعری (مشمولہ پرچھائیوں کے اجالے، ص ۱۷۷)

مجاز لکھنوی (خیر خواہان جہاں علم و زباں)

مجاز میرا بھائی (مشمولہ پرچھائیوں کے اجالے)

مجاز (ہم ساتھ تھے از حمیدہ سالم)

مجاز (مشمولہ پرچھائیوں کے اجالے)

مجنوں گورکھپوری (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

محسن الملک (آئینۂ افکار مصنفہ محمد طارق ایوبی ندوی)

محسن الملک (چند ہمعصر از مولوی عبدالحق)

محسن الملک (مشمولہ کارنامہ سروری، ص ۲۴۶)

محفوظ علی بدایونی (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

محفوظ علی بدایونی (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

محفوظ علی بدایونی (گنج ہائے گراں مایہ۔۱)

محمد حسن (عالمی اردو ادب از نند کشور وکرم ۲۰۱۱)؛ (وفیات)

محمد علی جوہر (گنج ہائے گراں مایہ۔۱)

محمد علی جوہر (پرانے چراغ مع تکملہ سینے کے داغ از ابوالحسن علی ندوی)؛ (مضامین میر مشتاق)؛

('کیا خوب آدمی تھا' میں شامل: از مولانا عبدالماجد)

محمد علی جوہر (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

محمد علی جوہر، ص ۱۴۸ (عظمت رفتہ از ضیاالدین برنی)

محمد علی (شنیدہ و دیدہ از اختر الواسع)

محمد علی (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

محمود حسین خاں: (یہ لوگ بھی غضب کے تھے از سید ابوالخیر کشفی)

محمود حسین خاں: (یادِ رفتگاں از ماہر القادری۔ ج ۲)

مختار الدین احمد (نایاب ہیں ہم مصنفہ ابوسفیان اصلاحی)

مختار الدین احمد (از مالک رام، نذیر احمد، اسلوب احمد انصاری، عبدالمغنی) (مشمولہ نذر مختار مرتبہ مالک رام)

مختار الدین احمد (از گیان چند، علی جواد زیدی، نور الحسن نقوی) (مشمولہ نذر مختار مرتبہ مالک رام)

مختار الدین احمد (روشنائی از علی حیدر ملک)

مختار الدین احمد (آئینہ خانے میں از اسلوب احمد انصاری)

مختار مسعود: کتابی چہرے (سید قمر جعفری)

مزمل اللہ خاں، نواب (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

مسعود الحسن، پروفیسر (نایاب ہیں ہم مصنفہ ابوسفیان اصلاحی)

مسعود حسین خان (ڈھونڈو گے انہیں از کبیر احمد جائسی)

مسعود حسین خان (از مختار الدین احمد، عبدالمغنی، عبداللطیف اعظمی، کبیر احمد جائسی) (مشمولہ نذر مسعود مرتبہ خلیل احمد بیگ)

مسعود حسین خان ([illegible]) (مشمولہ: مسعود مرتبہ خلیل احمد بیگ)

مسعود حسین خان ([illegible]) (مشمولہ: مسعود مرتبہ خلیل احمد بیگ)

مسعود حسین خان ([illegible]) (مشمولہ: مسعود مرتبہ خلیل احمد بیگ)

مسعود حسین خان ([illegible]) (مشمولہ: مسعود مرتبہ خلیل احمد بیگ)

مسعود حسین خان ([illegible]) (مشمولہ: مسعود مرتبہ خلیل احمد بیگ)

مشیر الحق (ڈھونڈو گے انہیں از کبیر احمد جائسی)

مشیر الحق (شنیدہ و دیدہ از اختر الواسع)

مقبول احمد، سید (اوراق زندگی از اخلاق احمد)

مقبول صاحب (امریکہ کی شام و سحر از اخلاق احمد)

مقتدی خاں شیروانی (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

ممتاز آپا (سب کہاں کچھ، مصنفہ امان اللہ خاں شیروانی)

ممتاز علی خان (ڈھونڈو گے انہیں از کبیر احمد جائسی)

مولوی عبدالحق = عبدالحق

مونس رضا (شاب رودولوی) [illegible]

مہدی افادی (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

میر خلیل الرحمٰن (آنکھیں انہیں تلاش کر رہی ہیں) (مشمولہ اک گوشۂ بساط، ص ۱۳۶)

ناظر یار جنگ (یادِ رفتگاں از ماہر القادری۔ ج ۲)

نذر سجاد حیدر (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

نذیر احمد، مولوی ([illegible])

نذیر احمد، مولوی (عظمت رفتہ از ضیاالدین برنی)، ص ۱۱۰

نذیر احمد، پروفیسر (ڈھونڈو گے انہیں از کبیر احمد جائسی)

نذیر احمد (عظمت رفتہ از ضیاالدین برنی)، ص ۱۱۰

نصیر الدین علوی (گنج ہائے گراں مایہ۔ ۱)

نور الحسن، پروفیسر سید ([illegible])

نور الحسن جعفری (مشمولہ اک گوشۂ بساط، ص ۱۶۱)

نور الحسن نقوی ((نایاب ہیں ہم مصنفہ ابوسفیان اصلاحی)

نور الحسن ہاشمی (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

نور الحسن، سید: غزالانِ رعنا (عبادت بریلوی)

نیرنگ، غلام بھیک (چند یادیں چند تاثرات از عاشق حسین بٹالوی)

وحید اختر (نایاب ہیں ہم از ابوسفیان اصلاحی)

وحید الدین سلیم پانی پتی (مشمولہ یاد ایام مصنفہ محمد عبدالرزاق، ص ۳۴۲

وحید الدین سلیم (چند ہمعصر از مولوی عبدالحق)

وحید الدین سلیم (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

وحید الدین سلیم (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

وسیم محمد خاں شروانی: نقوش تابندہ (اخلاق احمد)

وقار الملک (مشمولہ یاد ایام مصنفہ محمد عبدالرزاق، ص ۳۲۵)

وقار الملک (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

وقار الملک (عظمت رفتہ از ضیاالدین برنی)، ص ۱۷۰

ہادی حسن، پروفیسر (مشمولہ انعکاس، ص ۱۲۵)

ہادی حسن، پروفیسر (یادِ رفتگاں از ماہر القادری۔ ج ۲)

ہارون خاں شیروانی (یہ لوگ از سری نواس لاہوتی)

ہارون خاں شیروانی (حیدرآباد کے ادیب از زینت ساجدہ)

ہاشم علی، سید (از [illegible] مشمولہ [illegible] کی تلاش از سید ہاشم علی، مرتبہ سیدہ فاطمہ [illegible])

ہاشم علی، سید (از [illegible] مشمولہ [illegible] کی تلاش از سید ہاشم علی، مرتبہ سیدہ فاطمہ [illegible])

ہاشم علی، سید (از [illegible] مشمولہ [illegible] کی تلاش از سید ہاشم علی، مرتبہ سیدہ فاطمہ [illegible])

ہاشم علی، سید (از [illegible] مشمولہ [illegible] کی تلاش از سید ہاشم علی، مرتبہ سیدہ فاطمہ [illegible])

ہاشم علی، سید ([illegible] مشمولہ [illegible] کی تلاش از سید ہاشم علی، مرتبہ سیدہ فاطمہ [illegible])

ہاشم علی، سید (از [illegible] مشمولہ [illegible] کی تلاش از سید ہاشم علی، مرتبہ سیدہ فاطمہ [illegible])

یلدرم = سجاد حیدر

یلدرم، سجاد حیدر (ضلع بجنور کے جواہر از فرقان احمد صدیقی یادوں کے سائے۔ از سید مقصود زاہدی)

یلدرم، سجاد حیدر (یادِ رفتگاں از سید سلیمان ندوی)

یوسف حسین خاں (بیسویں صدی کے اردو مصنفین از سنجیدہ خاتون)

☆

اکابرِ علیگڑھ

اہم رسائل و جرائد میں

اکابرِ علیگڑھ اہم رسائل وجرائد میں

آزرمی دخت صفوی از سید محمد اسد علی خورشید و محمد احتشام الدین (تہذیب الاخلاق، ج ۶، جولائی ۲۰۱۳)

آفتاب احمد خاں (خط بنام وقار الملک، مولوی اختر عباسی) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

آفتاب احمد خاں از اولاد احمد صدیقی (کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۰۳ء)

آفتاب احمد خاں از مولانا احسن مارہروی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۰۳ء)

آفتاب احمد خاں کی ایک مفید خدمت (نابینا لوگوں کی تعلیم لئے مدرسہ احمدی کا قیام) سچ ۱۰ جولائی ۱۹۲۵ء

آفتاب احمد خاں مرحوم، سچ ۲۴ نومبر ۱۹۳۳ء

آفتاب حسن، میجر۔ از جمال حسین قادری (اردو ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

آل احمد سرور از ابوسفیان اصلاحی (ادارۂ سرسید کے چند شعراء) (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

آل احمد سرور (بنام نادم سیتاپوری)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

آل احمد سرور کی تنقید نگاری (محمد عظیم) نگار اگست ۱۹۴۸ء

آل احمد سرور کے مجموعہ کلام: ذوق جنوں کے بارے میں (نظیر صدیقی) نگار جون ۵۶ء

ابرار حسین فاروقی، مولانا: از سبط محمد نقوی (نیا دور) ستمبر ۱۹۸۲ء

ابرار حسین فاروقی گوپاموی، از پروفیسر محمد صلاح الدین عمری (تہذیب الاخلاق، ج ۳، مارچ ۲۰۱۳)

ابن سعید خان چھتاری از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۵، جون ۲۰۱۳)

ابن علی نقوی (علیگڑھ کی یادیں) آج کل (مارچ ۱۹۷۱)

ابن فرید از حبیب الرحمن چغانی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

ابوالکلام قاسمی از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

ابومحفوظ الکریم معصومی از ڈاکٹر محمد اشرف علی (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

ابوالکلام قاسمی از محمد جلال الدین (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

ابواللیث صدیقی از مختار الدین احمد (کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۸ء)

ابواللیث صدیقی (از صابر علی خاں نقوش شخصیات)، ۶۴۷

ابواللیث صدیقی از معین الدین عقیل (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

ابوبکر شیث از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی، بعنوان علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

اجتبا ندوی، از احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۰۸ء)

اجتبا ندوی از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، اگست ۲۰۰۹ء)

اجمل خاں، حکیم (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

اجمل خاں، حکیم، علی گڑھ سے ان کا تعلق (سید ظل الرحمن) تہذیب الاخلاق، مارچ ۲۰۱۲ء

اجمل خاں، محمد، پروفیسر از سید اوصاف علی، آج کل (اکتوبر ۱۹۷۰ء)

احسان احمد بیگ، مرزا از کبیر احمد جائسی (کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۰۵ء)

احسان احمد، مرزا از محمد الیاس اعظمی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

احسان عباس، از فخر عالم (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۱ء)

احسن مارہروی (از رشید احمد صدیقی) جامعہ (۴/۳۵) اکتوبر ۱۹۴۱ء

احسن مارہروری کی وفات م ۱۹۴۰ (شذرات از مدیر) جامعہ (۱۰/۳۵) اکتوبر ۱۹۴۰ء

احسن مارہروی: حیات وشاعری از محمد عثمان عارف نقش بندی (نیا دور) دسمبر ۱۹۸۶

احسن مارہروی: شخصیت اور خدمات، از اسعد بدایونی (نیا دور) اکتوبر ۱۹۸۹

احسن مارہروی از ضیا احمد بدایونی (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) ۵۵-۱۹۵۳ء

احسن مارہروی از عثمان، ہر (اگست ۱۹۴۷ء) واز اثر لکھنوی واز محمد علی، آج کل (جنوری ۱۹۵۶ء)

احسن مارہروی کی وفات پر (ماہنامہ برہان) ۵ (۴) از سعید احمد اکبر آبادی

احسن مارہروی کے نام اکبر مرحوم کے چند خطوط، زمانہ (دسمبر ۱۹۲۲ء)

احسن مارہروی (نقوش آپ بیتی)، ۱۴۰۶

احسن مارہروی (بنام مسعود حسن رضوی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

احسن مارہروی (از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی، بعنوان علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں (تہذیب الاخلاق، ج فروری ۲۰۱۳)

احسن مارہروی: خط بنام مولوی بشیر الدین، محمد دین فوق، (نقوش مکاتیب نمبر)

احسن مارہروی: خط بنام محمد اظہار الحسن، ول شاہجہاں پوری، (نقوش مکاتیب نمبر)

احسن مارہروی: خط بنام منشی مہیش پرشاد، سید الطاف علی بریلوی، (نقوش مکاتیب نمبر)

احسن مارہروی: خط بنام تمکین کاظمی، خواجہ حمید الدین، محی الدین زور (نقوش مکاتیب نمبر)

احسن، شیخ محمد (از ریاض الرحمٰن شروانی) کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۴ء

احمد جمال پاشا: از عبد الباری، ڈاکٹر سید (نیا دور) اپریل۔ستمبر ۱۹۸۸

احمد جمال پاشا: از شمس تبریز خاں، (نیا دور) یادرفتگاں نمبر اپریل۔ستمبر ۱۹۸۸

احمد جمال پاشا: از وجاہت علی سندیلوی، (نیا دور) یادرفتگاں نمبر، اپریل۔ستمبر ۱۹۸۸

احمد جمال پاشا: (از رام لعل، از ابو البرکات، (نیا دور) یادرفتگاں نمبر، اپریل۔ستمبر ۱۹۸۸

احمد جمال پاشا: (از ایم۔اقبال مجید، کوثر صیاوی راہی) (نیا دور) یادرفتگاں نمبر، اپریل۔ستمبر ۱۹۸۸

احمد جمال پاشا: (از سعادت علی صدیقی، اختر بستوی) (نیا دور) یادرفتگاں نمبر، اپریل۔ستمبر ۱۹۸۸

احمد سعید خاں چھتاری (از ریاض الرحمٰن شیروانی) تہذیب الاخلاق مارچ ۲۰۱۲

احمد سعید خاں بہادر، نواب آف چھتاری، زمانہ (ادارہ، مئی ۱۹۳۳ء)

احمد شجاع، حکیم (بنام نواب صاحب)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

احمد عباس، خواجہ: کچھ یادیں کچھ تاثرات از فیاض رفعت (نیا دور) فروری ۱۹۹۹

احمد عباس، خواجہ (صالحہ عابد حسین) نقوش شخصیات نمبر، ۴۱۱

احمد عباس، خواجہ: (از راج بہادر گوڑ، ناوک حمزہ پوری، اوپندر ناتھ اشک، محمد علی (نیا دور)

احمد علی (حسن عسکری، ممتاز شیریں، طاہر مسعود اور خود احمد علی) سوغات شمارہ ۷

اختر الایمان: خود نوشت: اس آباد خرابے میں (سوغات، ستمبر ۱۹۹۱ء، مارچ ۹۲ء، ستمبر ۹۲ء، مارچ ۹۳ء، ستمبر ۹۳: عہد جدید کے شمارے ۶-۸)

اختر الایمان (انتقال پر، اداریہ نیا دور) مارچ ۹۶

اختر الایمان از پریمی رومانی (نیا دور) ستمبر ۲۰۰۰، از غلام رضوی گردش، جولائی ۱۹۹۶ء

اختر الایمان (میراجی) سوغات ۱۹۶۱ء (۷-۸)

اختر انصاری: اپنے قطعات کے بارے میں (علیگڑھ میگزین ۱۹۶۱-۱۹۵۹)

اختر انصاری از ابو سفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

اختر انصاری از اشرف علی صدیقی (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

اختر انصاری از حکیم مکین احسن، (آج کل فروری ۱۹۴۵ء)

اختر انصاری از ذکاء الدین شایاں، ایس این شاہ، شہپر رسول (علیگڑھ میگزین ۱۹۸۹)

اختر انصاری (از عزیز عرفی) نقوش شخصیات نمبر ۲

اختر انصاری (از خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

اختر انصاری (بنام ممتاز شیریں)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

اختر حسین از ظہور الحسن ڈار، (آج کل) ستمبر/اکتوبر ۱۹۴۶ء)

اختر حسین رائے پوری از شاہد حسین (انگریزی ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈ ڈے میگزین

اختر حسین رائے پوری از عرفان حسین (انگریزی ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈ ڈے میگزین

اختر حسین رائے پوری (دیوندر ستیارتھی) نقوش شخصیات نمبر ۲، (ص ۱۰۶۲)

اختر حسین رائے پوری (بنام ممتاز شیریں)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

اختر الایمان (از محمود ایاز، وارث علوی، عزیز قیسی، جمیل الدین عالی، رفعت سلطانہ) سوغات، ستمبر ۱۹۹۱ء

اخلاق الرحمان قدوائی، از پروفیسر محمد شمیم جیراجپوری (تہذیب الاخلاق، ج ۵، جون ۲۰۱۳)

اخلاق الرحمن قدوائی، معلم جامعہ ملیہ اسلامیہ "عبدالحق کی تنقید نگاری" (جامعہ ۳۲:۱۶ ۳۳۲-۳۴۰) دسمبر ۱۹۴۰، جنوری فروری ۱۹۴۱ء

اسدالرحمان (خودنوشت بعنوان میرا علی گڑھ) نیو جرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۰۴)

اسرار احمد، پروفیسر از کبیر احمد جائسی (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

اسعد بدایونی از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

اسلم جیراجپوری اوران کا متنازعہ مقالہ منکر حدیث (شذرات از مدیر) جامعہ (۱۷/۳) ستمبر ۱۹۳۱ء

اسلم جیراجپوری (خط بنام عبدالعزیز کمال)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

اسلم جیراجپوری (خط بنام محمد مسلم، پٹنہ)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

اسلوب احمد انصاری، از پروفیسر کنور محمد یوسف امین (تہذیب الاخلاق، ج ۵، جون ۲۰۱۳)

اسمٰعیل پانی پتی، شیخ از زکریا ورک (تہذیب الاخلاق، ج ۴، مئی ۲۰۱۳)

اسمٰعیل پانی پتی، شیخ از ڈاکٹر ابوذر متین (تہذیب الاخلاق، ج ۴، مئی ۲۰۱۳)

اسمٰعیل، حکیم محمد- از شاہد قمر قاضی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۰۸ء)

اشرف، ڈاکٹر (نقوش آپ بیتی) ۱۵۸۲،

اشرف، سید محمد از صغیر افراہیم (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

اطہر پرویز (از اشفاق محمد خان، عتیق احمد صدیقی، صدیقہ بیگم سیوہاروی) علیگڑھ میگزین ۱۹۸۹

افتخار عالم خاں از قمر الہدیٰ فریدی (تہذیب الاخلاق، ج ۶، جولائی ۲۰۱۳) : حریف طاعطر و ز ارمنہ "پہلے آپ" معنف افتخار عالم خاں" کا مقدمہ

افتخار عالم مارہروی (خط بنام عبدالماجد دریابادی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

افہام اللہ، حکیم محمد از ظفر احمد صدیقی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

اقبال انصاری، پروفیسر از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۰۸ء)

اقبال سہیل از علی جواد زیدی (نیا دور) گاندھی جینتی نمبر اکتوبر ۱۹۵۵

اقبال سہیل کی وفات پر از سعید احمد اکبرآبادی (ماہنامہ برہان) ۳۵ (۲)

اقبال شفیع: میرا علیگڑھ (خودنوشت) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیو یارک، ۲۰۱۳

اقبال شفیع (یادیں بعنوان میرا علی گڑھ) نیو جرسی سرسید ڈے میگزین، ۲۰۰۷

اقبال مجید: سوانحی خاکہ، دسمبر ۱۹۹۵

اکبر علی خاں عرشی زادہ (از طاہر ایم سید نقوش جنوری ۲۶)

اکرام اللہ خاں (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

الطاف احمد اعظمی از بلال احمد (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

الطاف علی بریلوی از امان اللہ خاں شیروانی (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۰۳ء) از

الطاف علی بریلوی، سید از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

امان اللہ خاں شروانی: سوانحی کوائف ۱۹۹۴ (خودنوشت) (نیا دور)

امین اشرف از ابوسفیان اصلاحی (ادارۂ سرسید کے چند شعراء) (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

امین زبیری مارہروی از ابوذر متین (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

امین زبیری (خط بنام وحید قریشی، مختار الدین آرزو،) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

امین زبیری (خط بنام نصیر الدین ہاشمی، یوسف بھوپالی) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

امین، محمد از نوید مسعود (انگریزی ۲۰۱۳) نیو جرسی سرسید ڈے میگزین

انور صدیقی از کبیر احمد جائسی (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

انیس رضوی (حیات وخدمات) از نثار احمد فاروقی (نیا دور) دسمبر ۱۹۵۶

اولاد احمد صدیقی: خودنوشت (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۳ء)

ایم اے او کالج کے ممتاز انگریز اساتذہ از ڈپٹی حبیب اللہ خاں (علیگڑھ میگزین علیگڑھ نمبر) ۵۵-۱۹۵۳ء

ایم اے قریشی از بلقیس بانو (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

ایوب خاں، محمد، فیلڈ مارشل (نقوش آپ بیتی)، ۱۵، ۱۷

بدرالدین علوی، سید از ڈاکٹر ابوذر متین (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

بشیرالدین (بنام شاہ سلیمان پھلواروی بجنوری (بنام مولوی عبدالحق) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

بشیرالدین اٹاوہ کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی) (ماہنامہ برہان) ۳۷ (۱)

بشیرالدین اٹاوہ۔ خطوط بنام حسین حریف، قمر علی، سید افتخار عالم) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

بشیرحسین زیدی کی چندر بھان گپتا (یو. پی. کے وزیر اعلیٰ) سے ملاقات پر

بشیرحسین زیدی از ریاض الرحمان خان شیروانی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

بصیر احمد خاں از محمد طارق غازی نیوجرسی سرسید ڈے میگزین (۲۰۱۱ء)

بیدار، عابد رضا از فاروق ارگلی (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

بیگم حسرت موہانی (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

بیگم حسرت موہانی، آج کل (اگست ستمبر ۱۹۸۱)

بیگم صاحبہ بھوپال، علیا حضرت نواب (گوبند پرشاد ورمن): (یاد رفتگاں) زمانہ (ادارہ، جون ۱۹۳۰ء)

تزئین بیگ، یادیں، جواہر لعل میڈیکل کالج گولڈن جبلی (انگریزی) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک ۲۰۱۳ء

تسنیم سلیم چھتاری (سلمیٰ خورشید منیر) نقوش شخصیات، ۴۵۹

تسنیمہ نازی از شہناز کنول غازی (تہذیب الاخلاق، ج ۶، جولائی ۲۰۱۳)

تصدق احمد شروانی کی وفات، م ۱۹۳۵ء، (شذرات) جامعہ (۲/۳۴) فروری ۱۹۳۵ء

تصدق شروانی کی یاد میں تعزیتی جلسہ (شذرات) جامعہ (۳/۳۴) مارچ ۱۹۳۵ء

تقی امینی، مولانا۔ از کنور محمد یوسف امین (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

تنویر احمد علوی (خودنوشت) (نیا دور) اکتوبر ۱۹۹۳

ٹونکی، سید محمد از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی، بعنوان علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

جانی صاحب از پروفیسر محمد سلمان بیگ (تہذیب الاخلاق، ج ۵، جون ۲۰۱۳)

جاں نثار اختر از مبشر علی صدیقی، آج کل (جولائی ۱۹۵۲ء)

جاں نثار اختر (خط بنام واجدہ تبسم)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

جاں نثار اختر (از احتشام حسین ٹانڈوی) اپریل ۱۹۹۰ء (از عرش ملسیانی، مبشر علی صدیقی) (نیا دور) ۲۶ جنوری ۱۹۷۷

جذبی از رفعت سروش (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۵ء)

جذبی (انور عظیم) شخصیات ۲

جذبی (از شہاب جعفری (علیگڑھ میگزین ۱۹۶۱-۱۹۵۹)

جذبی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

جذبی (گوشہ جذبی: پر ایک نظر) (از خلیل الرب، کتاب نما فروری ۱۹۹۱ء)

جذبی، معین احسن از جمیل مہدی (آج کل جون ۱۹۴۹ء)

جعفر رضا زیدی از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۱۱ء)

جعفر رضا زیدی از ابوسفیان اصلاحی (ادارہ سرسید کے چند شعراء) (تہذیب الاخلاق، اگست ۲۰۱۳ء)

جلال الدین، قاضی از جلیل قدوائی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

جمال خواجہ۔ از ریاض الرحمن شیروانی (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

جوش از مہر الٰہی ندیم (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۹ء)

جوش ملیح آبادی: علیگڑھ پر ایک نظم (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر،) ۵۵-۱۹۵۳ء

جوش ملیح آبادی: (از جعفر عسکری) جولائی ۱۹۸۷، نومبر ۱۹۸۹

جوش ملیح آبادی: (از جعفر ملیح آبادی) فروری ۱۹۸۷ (نیا دور)

جوش ملیح آبادی از آغا سرخوش قزلباش دہلوی (آج کل، مئی ۱۹۴۳ء)

جوش ملیح آبادی از دوارکا داس، شعلہ (، آج کل فروری ۱۹۷۸ء)

جوش (خط بنام تمکین کاظمی، مبارک شاہ جیلانی، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

جوش (خط بنام میاں محمد صادق، دل شاہجہاں پوری، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

جوش (خط بنام سجاد ظہیر، صفدر آہ، نادم سیتاپوری، میکش اکبرآبادی، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

جوہر کی شاعری (عبدالماجد دریا آبادی) جامعہ ۳۴/۱۱، نومبر ۱۹۳۵ء

جوہر، مولانا محمد علی: کی قدیم ترین تحریر، از اکبر علی خاں عرشی زادہ (نیا دور)، اپریل ۱۹۸۱

جوہر، مولانا محمد علی، (از خان قمر اقبال) (نیا دور) جنوری۔ مارچ ۱۹۸۶

جوہر، محمد علی (از غلام رضوی گردش) اگست ۱۹۹۹

جے کشن داس بہادر، راجہ۔ از سید بدرالدین (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۴ء)

چراغ علی (کی تصویر) ادیب ۶/ ۵

چراغ علی، مولوی (غلام پنجتن) شخصیات۔۲، ص ۶۸۷

چودھری اکبر علی کی وفات، م ۱۹۴۳ء، (ادارہ) جامعہ (۶/۳۸) جون ۱۹۴۳ء

چھتاری (نواب) = احمد سعید خاں؛ ابن سعید خاں

حالی از رشید قریشی، آج کل (جولائی ۱۹۸۰ء)

حالی از محمد حسین خاں شفا، آج کل (جولائی ۱۹۸۱ء)

حالی از صالحہ عابد حسین، آج کل (اکتوبر ۱۹۴۹ء)

حالی از کے۔ کے کھلر، آج کل (دسمبر ۱۹۸۱ء)

حالی از عبادت بریلوی، آج کل (جون ۱۹۵۰ء)

حالی از سحر رامپوری، آج کل (مئی ۱۹۵۲ء)

حالی از ثریا جمال، آج کل (نومبر ۱۹۶۷ء)

حالی از رشید حسن خاں، آج کل (جون ۱۹۵۸ء)

حالی از سری نواس لاہوٹی، آج کل (جولائی ۱۹۳۹ء)

حالی (اور آرنلڈ، نذیر احمد، محسن الملک، شبلی اور وقار الملک) از اکبر حیدری کاشمیری، (نیا دور) ستمبر - اکتوبر ۱۹۸۵

حالی از سید جمیل احمد نقوی (کانفرنس گزٹ، اگست ۲۰۰۳ء)

حالی اور غزل، زمانہ (شیخ عبدالقادر، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی خطوط کی روشنی میں (خورشید الاسلام) نگار نومبر ۱۹۴۹ء

حالی فکر و فن (از سید سفارش حسین) جامعہ (۴۴/۲) فروری ۱۹۴۷ء

حالی کا ایک خط، مورخہ ۱۳ جون ۱۸۹۴ء (عکس تحریر) جامعہ ۳۴/ ۱۰ / ۱ اکتوبر ۱۹۳۵ء

حالی کا ایک نادر و نایاب مکتوب (بنام مولوی عبداللہ خاں) از رفعت رضوانہ (نیا دور) مئی ۱۹۹۰ء

حالی کا فارسی کلام، زمانہ (حضرت مائل دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی کا مرتبہ اردو ادب میں (مجنوں گورکھپوری) نگار ۳۸ء

حالی کی دو تصویریں، زمانہ (نواب مسعود جنگ سید راس مسعود، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی کی زبانی، پیرویٔ مغربی (پروفیسر حسرت نعمانی) نگار نومبر دسمبر ۴۶ء

حالی کی شاعری کے تین دور، زمانہ (ادارہ، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی کی شاعری (سید اعجاز حسین) نگار جولائی، اگست ۲۷ء

حالی کی نیک نفسی، زمانہ (مولوی عبدالحق، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی کے اس شعر میں مغربی سے حالی کی کیا مراد ہے؟ فارسی کا شاعر مغربی یا مغربی شاعری؟ (محمد زکریا، جمال پور) ۴۶ء

حالی کی غزلیات کا ایک جائزہ (رشید حسن خاں) نگار نومبر ۱۹۵۳ء

حالی کی مسدس، زمانہ (سید مقبول حسین احمد پوری، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی کی مسدس ہر دلعزیز، زمانہ (حبیب الرحمٰن خان شروانی، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی کی مسدس ہر دلعزیزی، زمانہ (مولوی عبدالحق، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی کی یاد، زمانہ (مولانا محوی لکھنوی، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی کے ایک شعر کا مفہوم: آدمی ہو تو کبھی پاس محبت کے نہ جائے الخ

حالی کی ایک مختصر تحریر: بسلسلۂ سوانح خواجہ ابراہیم انصاری (از شیخ محمد اسماعیل پانی پتی) جامعہ (۱۰/۴۲) اکتوبر ۱۹۳۵ء

حالی کے سیاسی افکار (از سری نواز لاہوٹی) جامعہ (۹/۴۰) جون ۱۹۴۵ء

حالی کے حال میں (محمد یحییٰ تنہا) جامعہ، ۶/۲۱ دسمبر ۱۹۳۳ء

حالی کے خطوط، زمانہ (اپریل ۱۹۳۴ء)

حالی کے نکتہ چیں (رفیع الدین فیروز آبادی) نگار اکتوبر ۱۹۵۷ء

حالی مرحوم: ذاتی حالات، زمانہ (ادارہ، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی مرحوم کی صد سالہ سالگرہ کا جشن: زمانہ (ادارہ، نومبر ۱۹۳۵ء)

حالی مصلح اور محب وطن کی حیثیت سے، زمانہ (خواجہ احمد عباس، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی (از سید عابد حسین) جامعہ (۱۰/۲۴) اکتوبر ۱۹۳۵ء

حالی (خواجہ غلام الحسنین) نقوش رشخصیات، ۲۶

حالی (علمی خبریں ونوٹ)، زمانہ (ادارہ، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی (فراق گورکھپوری) فروری ۳۶ء

حالی (مع تصویر)، زمانہ (عبدالرحمٰن سہواروی، جنوری ۱۹۰۷ء)

حالی (نقوش آپ بیتی)، ۲۸۱، ۴۳۴

حالی (خط بنام محسن الملک، عبدالرحیم خاں، حبیب شیروانی، نواب علی حسن، مولوی حالی۔ (مولوی محمد عبدالشافع صدیقی، زمانہ ۱۹۳۵ء) نقوش خطوط نمبر ۱۹۶۸ء

حالی کی نظم: بھائی کا سوگ، زمانہ (جولائی ۱۹۱۴ء)

حالی (خط بنام وقار الملک)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸) ص

حالی: منتخبات: زمانہ (ادارہ، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حبیب الرحمان شاستری (خلیل الرحمان اعظمی علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

حبیب الرحمان شروانی (خط بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

حبیب الرحمان خاں شروانی کی وفات پر از سعید احمد اکبر آبادی) (ماہنامہ برہان) ۲۵ (۳)

حبیب الرحمان خاں شروانی (خط بنام وقار الملک، ظفر احمد عثمانی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

حبیب الرحمان خاں شروانی (خلیل الرحمان اعظمی علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

حبیب الرحمان خاں شروانی (خط بنام سید مخدوم عالم، حالی، نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

حبیب الرحمان خاں شروانی (خط بنام وقار الملک، نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

حبیب الرحمان خاں شروانی (خط بنام رفعت یار جنگ، نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

حبیب الرحمان خاں شروانی (خط بنام نواب سید علی حسن خاں، بیمن، نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

حبیب الرحمان خاں شروانی (خط بنام زور، مفتی شیر علی نصیر ہاشمی، نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

حبیب الرحمان خاں شروانی (خط بنام ضیا بدایونی، عرشی، نواب شمس الحسن، نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

حبیب الرحمان خاں شروانی (خط بنام ڈاکٹر سید محمود، کیفی چریا کوٹی، مالک رام، نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

حبیب الرحمان خاں شروانی (خط بنام غلام یزدانی، طاہر فاروقی، ہمایوں مرزا) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

حبیب الرحمان شروانی (خط بنام وقار الملک)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

حبیب الرحمٰن شروانی (مالک رام) نقوش رشخصیات نمبر ۲

حبیب الرحمٰن خاں شروانی از سید مسعود حسن (کانفرنس گزٹ، فروری ۲۰۰۹ء)

حبیب اللہ خاں، وزیر (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

حبیب اللہ، ڈپٹی کی وفات پر از سعید احمد اکبرآبادی) (ماہنامہ برہان) ۳۶ (۴)

حبیب اے۔ زبیری (یادیں) (انگریزی ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

حبیب ریحان ندوی از محمد سالم قدوائی (کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۰۹ء)

حبیب، ر۔ از شائستہ خان (کانفرنس گزٹ، جنوری ۲۰۱۱ء)

چھتاری: ''صوبے کا مسلمان حکمراں''، سچ، ۲۸راپریل ۱۹۳۳ء

حسرت کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی: وفیات) (ماہنامہ برہان) ۳۶ (۶)

حسرت از سید وقار عظیم (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) ۵۵-۱۹۵۳ء

حسرت کی خانگی زندگی (رابعہ بیگم) نگار جولائی ۱۹۵۲ء

حسرت کی شاعری، زمانہ (تماشائی بریلوی، پروفیسر عبدالشکور، اگست ۱۹۲۲ء)

حسرت موہانی: نگاہ بازگشت (علی سجاد مہرا کبرآبادی) نگار نومبر ۱۹۴۱ء

حسرت موہانی: بیان حسرت (ستمبر ۱۹۱۹ء)

حسرت موہانی از محمد ضیاء الدین انصاری، آج کل (حسرت نمبر اگست۔ ستمبر ۱۹۸۱ء)، (حسرت موہانی، بیگم: از حسرت موہانی، آج کل (حسرت نمبر اگست۔ ستمبر ۱۹۸۱ء)، محمد عبدالشکور، آج کل (جولائی ۱۹۳۵ء)، حسرت بھی چل بسے از حرم علی الہاشمی، آج کل (ستمبر ۱۹۵۱ء)، جمیل مہدی، آج کل (جنوری ۱۹۵۳ء)، عبدالمغنی (تصویر)، آج کل (حسرت نمبر مئی ۱۹۸۵ء)، حامدی کاشمیری (تصویر)، آج کل (حسرت نمبر اگست۔ ستمبر ۱۹۸۱ء)، وحید اختر، آج کل (حسرت نمبر ۱۹۸۵ء)، مجیب رضوی، آج کل (حسرت نمبر مئی ۱۹۸۵ء)، نیاز فتح پوری، آج کل (حسرت نمبر اگست۔ ستمبر ۱۹۸۱ء)، نامی انصاری، آج کل (حسرت نمبر مئی ۱۹۸۵ء)، شارب ردولوی، آج کل (حسرت نمبر مئی ۱۹۸۵ء)، مظہر امام، آج کل (جنوری ۱۹۸۳ء)، محسن، محمد، آج کل (حسرت نمبر مئی ۱۹۸۵ء)، رشید احمد صدیقی، آج کل (اکتوبر ۱۹۵۲ء)، رام لال نابھوی، آج کل (حسرت نمبر مئی ۱۹۸۵ء)، احرار ی، آج کل (حسرت نمبر مئی ۱۹۸۵ء)، عتیق صدیقی، آج کل (حسرت نمبر اگست ستمبر ۱۹۸۱ء)، ارتضیٰ کریم، آج کل (حسرت نمبر اگست ستمبر ۱۹۸۱ء)، جلیل قدوائی، آج کل (جون ۱۹۴۷ء)، کشن پرشاد کول، آج کل (حسرت نمبر اگست۔ ستمبر ۱۹۸۱ء)، ہارون خاں شروانی، آج کل (جون۔ جولائی ۱۹۵۳ء، حسرت نمبر اگست۔ ستمبر ۱۹۸۱ء)، محمد علی خاں اثر، آج کل (مئی ۱۹۵۲ء)، غلام احمد فرقت، آج کل (دسمبر ۱۹۵۵ء)

حسرت موہانی از ثاقب صدیقی (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۱ء)

حسرت موہانی از سید علی نقوی (انگریزی ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

حسرت موہانی از مسعود حیدر (اردو ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

حسرت موہانی بعنوان: شیدائے غزل از کوثر چاند پوری، (نیادور) اگست ۱۹۷۵ء

حسرت موہانی بنام نشاط النسا بیگم (بیگم حسرت)، مولوی بشیر الدین

حسرت موہانی بنام حاجی نور محمد احمد)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸) ص

حسرت موہانی (جلیل قدوائی) نقوش رشخصیات ۱۶۸

حسرت موہانی: ایک قدرداں کی نظر سے (از خافی خان = یلدرم)، زمانہ (دسمبر ۱۹۰۸ء)

حسرت موہانی (بنام شفقت کاظمی) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

حسرت موہانی (علمی خبریں)، زمانہ (ادارہ، جنوری ۱۹۱۱ء)

حسرت موہانی، سید فضل الحسن (نقوش آپ بیتی)، ۱۶۳۸

حسرت موہانی، سید فضل الحسن: پہلی بار قید فرنگ میں از عبدالقوی دسنوی (نیادور) جنوری ۱۹۸۳

حسرت موہانی، مولانا فضل الحسن (۱۸۷۵ـ۱۹۵۱)، از عرفان عباسی، (نیادور) جون ۱۹۸۳

حسرت موہانی (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

حسن عبداللہ از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی، بعنوان علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

حقی صاحب از شائستہ خاں (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۱۱ء)

حمید اللہ خاں بھوپال (تصویر)، زمانہ (ادارہ، مئی ۱۹۲۶ء)

حمید الدین فراہی اور علیگڑھ از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

حمید اللہ خاں، نواب کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی: وفیات) (ماہنامہ برہان) ۴۴ (۳)

حیات اللہ انصاری از شاہنواز فاروقی (انتقال پر، اداریہ نیادور) مارچ ۹۹

حیات اللہ انصاری بعنوان: مجموعۂ اقدار، از اظہار احمد، (نیادور) مئی ۱۹۹۹

حیات اللہ انصاری (انٹرویو) از امجد حسین سید (نیا دور)۔ یادگار آزادی نمبر اگست ۹۷

حیات اللہ انصاری (مسیح الحسن رضوی) شخصیات ۔۲، (۱۰۸۶)

حیات اللہ انصاری (بنام مسعود حسن رضوی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

حیات اللہ انصاری (خود نوشت)، آج کل جولائی ۱۹۸۵

حیات میاں از ریاض الرحمان خان شروانی (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

خالد علیگ از ذاکر علی خاں (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

خان عبدالغفار خان: بعنوان دو گاندھیوں کی آخری ملاقات از کنہیا لال شر[illegible]، ترجمہ رحیم صدیقی، (نیا دور) (اداریہ) جنوری ۹۶

خان عبدالغفار خان (یادیں)، آج کل (اکتوبر ۱۹۶۹)

خسرو، علی محمد۔ (از شان محمد) **نیو جرسی سر سید ڈے میگزین** (۲۰۰۸ء)

خسرو، علی محمد (از نور الحسن نقوی) کتاب نما، جون ۱۹۹۱ء

خلیق احمد نظامی از احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۱۱ء)

خلیق الزماں، چودھری (نقوش آپ بیتی)، ۱۷۳۳

خلیق انجم (خود نوشت) (نیا دور) اپریل ۹۴

خلیل احمد بیگ، مرز، از عبدالعزیز خاں (تہذیب الاخلاق، ج ۶، جولائی ۲۰۱۳)

خلیل الرحمٰن اعظمی: فکر و فن از شارا عظمی، (نیا دور) نومبر ۱۹۸۱ء

خلیل الرحمٰن اعظمی: ایک قد آور نقاد از محمد شافع قدوائی، (نیا دور) ستمبر ۱۹۷۸

خواجہ احمد عباس = احمد عباس،

خواجہ احمد عباس (بنام ممتاز شیریں)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸

خواجہ احمد عباس از شہلا نقوی (اردو ۲۰۰۴) **نیو جرسی سر سید ڈے میگزین**

خواجہ احمد عباس از ذکیہ ظہیر، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر دسمبر ۱۹۸۸ء)

خواجہ احمد عباس از عابد سہیل، آج کل (ستمبر ۱۹۸۷ء)

خواجہ احمد عباس از راج نارائن راز، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر دسمبر ۱۹۸۸ء)

خواجہ احمد عباس از ظہیر احمد صدیقی، آج کل (مارچ ۱۹۸۹ء)

خواجہ احمد عباس از خلیق انجم، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر دسمبر ۱۹۸۸ء)

خواجہ احمد عباس از ظفر پیامی، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر دسمبر ۱۹۸۸ء)

خواجہ احمد عباس از اوم پرکاش راحت، آج کل (مارچ ۱۹۸۹ء)

خواجہ احمد عباس از وحید انور، آج کل (دسمبر ۱۹۸۹ء)

خواجہ احمد عباس از کمار پانی پتی، آج کل (مارچ ۱۹۸۹ء)

خواجہ احمد عباس از قمر رئیس، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر دسمبر ۱۹۸۸ء)

خواجہ احمد عباس از رتن سنگھ، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر)

خواجہ احمد عباس از مجتبیٰ حسین، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر دسمبر ۱۹۸۸ء)

خواجہ احمد عباس از جوگندر پال، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر دسمبر ۱۹۸۸ء)۔

خواجہ عبدالمجید اور گورنر کو ایڈریس (از ظفر الملک)، سچ ۲۰ فروری ۱۹۲۵

خواجہ عبدالمجید کا استعفیٰ میونسپلیٹی سے، سچ ۲۷ فروری ۱۹۲۵

خواجہ عبدالمجید: ان کی تمام ملی و قومی انجمنوں سے علاحدگی پر افسوس۔ اسلام انسانیت پرستی کا قائل نہیں (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۱۳ مارچ ۱۹۲۵ء

خواجہ غلام الثقلین از خواجہ غلام السیدین (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) ۵۵-۱۹۵۳ء

خواجہ غلام السیدین (بنام تاجور، صالحہ عابد حسین،)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

خواجہ منظور حسین (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں: شامل در نقوش شخصیات نمبر ۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

خورشید احمد فارق (م ۲۰۰۱) از پروفیسر نعمان خان (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

خورشید احمد فارق (بعنوان تین ساتھی: از ریاض الرحمٰن شروانی دسمبر ۲۰۰۵ء) از ابوسفیان اصلاحی (نومبر ۲۰۰۵ء)

خورشید الاسلام از ابوسفیان اصلاحی (ادارۂ سرسید کے چند شعراء) (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

خورشید الاسلام کا مقالہ ''شبلی'' (خورشید الاسلام) نگار دسمبر ۱۹۴۸ء

خورشید الاسلام (مشاہیر کے خطوط بنام محمد یٰسین) از محمد یٰسین (کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۰۹ء)

خورشید الاسلام، ایک نقاد شاعر (مجنوں گورکھپوری) نگار ۱۹۶۱ء

خوشی محمد ناظر (بنام محمد دین فوق) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

خیر بہوروی از احسان بیگ ناناپاروی، (نیا دور)، جولائی ۱۹۹۹ء

خیر بہوروی (نقاد دہلوی) نگار مارچ ۱۹۵۸ء

داؤد عباسی: علی گڑھ کے دور اولیں کی ایک عجیب شخصیت (سبط محمود فاروقی) نگار جون ۱۹۵۶ء

ڈپٹی نذیر احمد (بنام نواب سید علی حسن، مولوی بشیر الدین، نواب محسن الملک) نقوش خطوط نمبر

ذاکر حسین اور دارالمصنفین از ضیاء الدین اصلاحی (نیا دور)، جنوری ۲۰۰۰ء

ذاکر حسین: سیرت و کردار کے بعض جلوے از ضیاء الدین اصلاحی، (نیا دور) مئی

ذاکر حسین از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی، بعنوان علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں (تہذیب الاخلاق، ج ا فروری ۲۰۱۳)

ذاکر حسین از عابد اللہ غازی (۲۰۰۲) نیوجرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۰۲)

ذاکر حسین از عشرت علی صدیقی، (نیا دور) جون ۱۹۶۹

ذاکر حسین از آصف زمانی، (نیا دور) نومبر دسمبر ۱۹۷۹

ذاکر حسین خان کی علمی سرگرمیاں (شذرات از نور الرحمٰن) جامعہ ۲/۱، جولائی ۱۹۲۳ء

ذاکر حسین خاں از محمد سالم قدوائی (کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۱۲ء)

ذاکر حسین کی تحریریں رسالہ جامعہ میں: تعلیم اور آزادیٔ فکر۔ جامعہ ۲/۱ جولائی ۱۹۲۳ء

ذاکر حسین کی تحریریں رسالہ جامعہ میں: چین میں اعلیٰ تعلیم، ترجمہ، جامعہ ۶/۶، جون ۱۹۲۶ء

ذاکر حسین کی تحریریں رسالہ جامعہ میں: کساد بازاری، جامعہ ۲۲/۲، فروری ۱۹۳۳ء

ذاکر حسین کی تحریریں رسالہ جامعہ میں: معاشیات، جامعہ ۶/۴، اپریل ۱۹۲۶ء

ذاکر حسین کی تحریریں رسالہ جامعہ میں: ہندوستان کی معیشت زرعی پر انگریزی قبضے کا اثر، جامعہ، ۱/۷، جولائی

ذاکر حسین کی تحریریں رسالہ جامعہ میں: اگست ۱۹۲۶ء یادگار حسین، جامعہ ۳۶/۴، اپریل ۱۹۴۲ء

ذاکر حسین کی سفر حیدرآباد سے واپسی (شذرات از مدیر) جامعہ ۲۱/۱، جولائی ۱۹۳۳ء

ذاکر حسین نمبر (مرتبہ آل احمد سرور) اردو ادب

ذاکر حسین کے سلسلے سے: ''وارد ھا اسکیم اور سید سلیمان ندوی'' (نیاز فتح پوری) نگار ستمبر ۱۹۳۸ء

ذاکر حسین مرحوم: کچھ یادیں کچھ باتیں (مع تصویر) از امان اللہ خاں شروانی، (نیا دور) جنوری فروری ۱۹۸۲ء

ذاکر حسین، ڈاکٹر (بنام سید عبداللہ، غلام یزدانی، مبارک علی شاہ جیلانی، محمد مسلم پٹنہ) نقوش خطوط نمبر شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

ذاکر حسین (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

ذاکر حسین (از گیانی گورکھ سنگھ مسافر)، آج کل (جون ۱۹۶۹ء)، از صالحہ عابد حسین، آج کل: جون ۱۹۶۹ء، (از آل احمد سرور، آج کل) (جون ۱۹۶۹ء)، انیس احمد رضوی، آج کل (جولائی ۱۹۴۷ء)، مرزا خلیل احمد بیگ، آج کل (جنوری ۱۹۸۹ء)، رشید احمد صدیقی، آج کل (نومبر ۳۶)، گوپی ناتھ امن، آج کل (۱۹۶۲)؛ خواجہ غلام السیدین، آج کل (جون ۱۹۶۹)، منور لکھنوی، آج کل (جون ۵۰)، عابد حسین، آج کل (جون ۵۵) محمد اکرم، آج کل (جون ۶۹) ذاکر صاحب، ہم اور حقت خورے از انیس احمد رضوی، آج کل (جولائی ۱۹۴۷)، یاد رکھنا افسانہ ہیں یہ لوگ، آج کل (جنوری ۶۵)

ذاکر حسین صدر بنے، از صباح الدین عمر۔ (نیا دور) جون ۶۲ (اداریہ)

ذاکر صاحب کا ایک خط عابد صاحب کے نام، جامعہ ۳۲/۵، نومبر ۱۹۳۹ء

ذاکر صاحب (سید عابد حسین) نقوش شخصیات، ۲۶۷

ذاکر صاحب کا حصہ رسالہ جامعہ کی ادارت میں (شذرات از مدیر) جامعہ ۳/۱۰، مارچ ۱۹۲۸ء

ذاکر صاحب کا دورۂ روہیل کھنڈ، جامعہ ملیہ کی توسیع و ترقی کے لئے (شذرات از مدیر) جامعہ ۲۳/۵ مئی ۱۹۳۵

ذاکر صاحب کی واپسی، دورۂ روہیل کھنڈ سے (شذرات از مدیر) جامعہ ۲۳/۶، جون ۱۹۳۵ء

ذاکر صاحب۔ از رفعت سروش (نیا دور) مئی، ۱۹۹۸

ذاکر علی خاں از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۲ء)

ذاکر علی خاں، محمد (یادیں) (اردو ۲۰۰۸)

ذاکرِ علیگڑھ از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

ذکاءاللہ بذیل تذکرہ دہلی، (ضیاءالدین برنی) زمانہ، اپریل ۱۹۲۵ء

ذکاءاللہ کا مضمون: اردو زبان میں انگریزی الفاظ اور اصطلاحات کا استعمال، زمانہ جنوری فروری ۱۹۱۱ء

ذکاءاللہ کا مضمون: دہلی کے میلے اور تہوار، زمانہ (اپریل ۱۹۰۶ء)

ذکاءاللہ کا مضمون: جدید محاورات ، زمانہ (اپریل ۱۹۰۵ء)

ذکاءاللہ کے بارے میں: (سیاسی تغیرات کے ساتھ اس ماہ میں ادبی سانحات بھی قابل ذکر ہیں، جن میں شمس العلما مولوی ذکاءاللہ صاحب دہلوی کا انتقال جو ۷ نومبر کو واقع ہوا ہے، خاص اہمیت رکھتا ہے۔ آپ ہندوستان کے ان چند بزرگوں میں تھے، جنہوں نے اردو زبان کی ترقی میں عملی کوشش کی ہے۔ آپ کی تصانیف ڈیڑھ سو کے قریب ہیں اور آپ نے اپنی حیات میں ایک لاکھ صفحات سے زائد تحریر فرمائے ہیں، جن میں تعلیمی اور ادبی ہر قسم کی تصنیفات اور مضامین شامل ہیں۔ آپ نے تصنیف اور تالیف کے کام کو روز مرہ کی ضروریات میں داخل رکھا اور آپ کی زندگی صحیح معنوں میں علمی زندگی تھی جس کی مثال مشکل سے مل سکے گی۔ اردو اخبارات اور رسائل آپ کی قلمی امداد کے خاص طور پر مشکور رہے اور آپ نے حتی الامکان کوئی ادبی فرمائش مشکل سے مسترد کی۔ اگرچہ آپ نے عمر طبعی پائی اور ایک طولانی زمانہ دیکھا۔ تاہم آپ کی وفات اس نظر سے قابل افسوس ہے کہ بزم ادب میں اب ایسی نورانی شمعیں مشکل سے روشن ہو سکیں گی)۔ (ادیب) (نومبر ۱۹۱۰ء)

ذکاءاللہ (رفتار زمانہ)، زمانہ (ادارہ، فروری ۱۹۱۰ء)

ذکاءاللہ (کی تصویر) ادیب ۴/۳

ذکاءاللہ (بنام محمد حسین آزاد، محسن الملک) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

ذکاءاللہ (رفتار زمانہ) ادارہ، زمانہ دسمبر ۱۹۱۰ء

ذکاءاللہ، شمس العلماء مولوی (از سید محمد فاروق) ادیب ۱/۳

ذکیہ اطہر صدیقی از شیبا قمر (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

ذوالقرنین از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، اکتوبر ۲۰۱۱ء)

ذوقی، مسعود علی (خلیل الرحمان اعظمی علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

رام بابو سکسینہ کی وفات پر :از سعید احمد اکبرآبادی (ماہنامہ برہان) ۴۰(۱)

راجہ علی محمد خاں: مہاراجہ محمود آباد پر تعزیت کی مضمون (عبدالماجد دریابادی) ، سچ ۵ جون ۱۹۳۱ء

راس مسعود از سید بدرالدین احمد (کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۳ء)

راس مسعود از مولوی عبدالحق (کانفرنس گزٹ، اگست ۲۰۰۴ء)

راس مسعود از خورشید الاسلام، آج کل (۱۵ ستمبر ۱۹۴۷)

راس مسعود، (نقوش آپ بیتی)، ۴۳۹

راس مسعود (بنام امین زبیری، کیفی چریاکوٹی،) نقوش خطوط نمبر، ۱۹۶۸

راس مسعود (از نصیر الدین ہاشمی، مولوی عبدالحق، مہاراجہ کشن پرشاد، رفعت یار جنگ) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

راس مسعود، از نظام الدین احمد نظامی (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۰۴ء)

راس مسعود= سر راس مسعود

راشد ندوی از محمد سمیع اختر ندوی (تہذیب الاخلاق، ج ۶، جولائی ۲۰۱۳)

راشد ندوی، از ابوسفیان اصلاحی (اردو ۲۰۱۱) نیوجرسی سرسید ڈے میگزین

رام اوتار مضطر از ثاقب صدیقی (کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۱۲ء)

راہی معصوم رضا: حیات اور شاعری از حیدر علی خاں، (نیا دور) جولائی ۱۹۹۵

رحمت اللہ خاں شروانی از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، فروری ۲۰۱۲ء)

رحمت اللہ خاں از ثاقب صدیقی (جولائی ۲۰۱۲ء)

رحمت اللہ خاں از سید احتشام احمد ندوی (فروری ۲۰۱۲ء) از سید مرتضی حسین بلگرامی (اپریل ۲۰۱۲ء)

رحمت اللہ خاں از مسعود انور علوی (مارچ ۲۰۱۲ء)

رحمت اللہ خاں از رئیس احمد نعمانی (فروری ۲۰۱۲ء)

رشید احمد صدیقی: بحیثیت مرقع نگار از صفدر امام رضوی مارچ ۱۹۸۶

رشید احمد صدیقی: ایک عظیم اور منفرد خاکہ نگار از سردار احمد علیگ، (نیا دور) اپریل ۱۹۸۱

رشید احمد صدیقی: فن اور شخصیت (از محمد حسن) نیا دور جولائی ۱۹۹۷

رشید احمد صدیقی: ذہن و ضمیر کی سرگذشت از خاور ہاشمی، ڈاکٹر عطاء اللہ، (نیا دور) جنوری ۱۹۸۷

رشید احمد صدیقی: از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی بعنوان علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں (تہذیب الاخلاق ج ا فروری ۲۰۱۳ء)

رشید احمد صدیقی از آل احمد سرور، آج کل (جون ۱۹۴۷ء)،

رشید احمد صدیقی از اسلوب احمد انصاری، آج کل (مارچ ۱۹۷۷ء)،

رشید احمد صدیقی از ہنس راج رتن، آج کل (دسمبر ۱۹۷۶ء)۔

رشید احمد صدیقی بنام سلیم تمنائی، (نقوش خطوط نمبر)، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸

رشید احمد صدیقی از علی عباس حسینی (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) ۵۵-۱۹۵۳ء

رشید احمد صدیقی از ثاقب صدیقی (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۱۱ء)

رشید احمد صدیقی (مشاہیر کے خطوط بنام محمد یٰسین) از محمد یٰسین (دسمبر ۲۰۰۸ء)

رشید احمد صدیقی کی کتاب طنزیات و مضحکات (تنقید کتب)، زمانہ (ادارہ، نومبر ۱۹۳۳ء)

رشید احمد صدیقی (آل احمد سرور) نقوش/شخصیات، ۲۸۵

رشید احمد صدیقی (محمد عظیم) نگار اپریل ۱۹۵۸ء

رشید احمد صدیقی (نقوش آپ بیتی)، ۱۰۰۷

رشید احمد صدیقی (بنام گوپی چند نارنگ)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

رشید احمد صدیقی (خلیل الرحمان اعظمی، علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

رشید احمد صدیقی (نظیر صدیقی) نگار مارچ ۱۹۵۶ء

رشید احمد صدیقی، (از خواجہ احمد فاروقی) نگار جنوری فروری ۱۹۵۲ء

رشید احمد صدیقی (بنام امتیاز علی عرشی، طاہر فاروقی،) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

رشید احمد صدیقی بنام ظہیر احمد صدیقی، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

رشید احمد صدیقی کا آرٹ (شکیل الرحمٰن شکیل) نگار ستمبر ۱۹۵۱ء

رشید جہاں، ڈاکٹر (صدیقہ بیگم سیوہاروی) شخصیات۔۲، ۹۰۷

رضوان اللہ، سید۔ از محمد مسلم عباسی (علیگڑھ میگزین ۱۹۸۹)

رضوان علوی از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، اپریل ۲۰۱۱ء)

رفعت سروش از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۹ء) (جون ۲۰۰۹ء)

رفعت سروش: میں اور میرا تخلیقی سفر: خود نوشت (نیا دور) ۱۹۹۶

رفیع احمد قدوائی (انتقال پر، اداریہ) (نیا دور) فروری ۵۹

رفیع احمد قدوائی کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی: وفیات) (ماہنامہ برہان) ۳۳ (۵)

رئیس احمد نعمانی از ابوسفیان اصلاحی (ادارہ سرسید کے چند شعراء) (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

ریاض الرحمن شروانی از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۶، جولائی ۲۰۱۳)

زاہدہ خاتون نزہت از ممتاز علی خاں (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۰۹ء)

زاہدہ زیدی از ابوسفیان اصلاحی (ادارہ سرسید کے چند شعراء) (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

زاہدہ زیدی از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، فروری ۲۰۱۱ء)

زین العابدین از الیس عامر علی (انگریزی) علیگڑھ النائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

زین العابدین سجاد میرٹھی، قاضی: از سید احتشام ندوی (کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۹ء)

زین العابدین، از محمد حبیب الرحمن خاں (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۳ء)

ساغر نظامی (مع تصویر) مجموعہ کلام بادۂ مشرق (تنقید کتب)، زمانہ (ادارہ، مارچ ۱۹۳۷ء)

سجاد حیدر یلدرم از اصغر عباس، آج کل (جولائی ۱۹۸۱ء)، رشید احمد صدیقی، آج کل (دسمبر ۱۹۳۶ء)

سجاد حیدر یلدرم (قرۃ العین حیدر) نقوش/شخصیات، ۱۳۰

سجاد حیدر یلدرم (بنام جلیل قدوائی: ۸ خط) ص ۵۵۲ نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

سجاد ظہیر از ط۔انصاری، آج کل (دسمبر ۱۹۷۳ء)، کرشن چندر، آج کل (دسمبر ۱۹۷۳ء)، ملک راج آنند، آج کل (دسمبر ۱۹۷۳ء)،

سجاد ظہیر از شارب ردولوی، آج کل (سجاد ظہیر نمبر دسمبر ۱۹۷۳ء)

سجاد ظہیر از قمر رئیس، آج کل (سجاد ظہیر نمبر دسمبر ۱۹۷۳ء)

سجاد ظہیر از محمد حسن، آج کل (سجاد ظہیر نمبر دسمبر ۱۹۷۳ء)

سراج احمد علی از ابو سفیان اصلاحی (ادارہ سرسید کے چند شعراء) (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

سرراس مسعود مرحوم: دو اندوہ ناک واقعات ، زمانہ (ادارہ، اگست ۱۹۱۸ء)

سرراس مسعود مرحوم ، زمانہ (مولانا نظامی بدایونی، نومبر ۱۹۳۷ء)

سرراس مسعود (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۱۱ء)

سرسید احمد خاں از نور الحسن راشد، آج کل (مئی ۱۹۷۵ء)،

سرسید احمد خاں از عابد رضا بیدار، آج کل (ستمبر ۱۹۶۷ء)

سرسید احمد خاں از ارشد جمال، آج کل (اکتوبر ۱۹۸۲ء)

سرسید احمد خاں از ضیاء الدین انصاری، آج کل (اگست ۱۹۷۸ء)

سرسید از اولاد احمد صدیقی (کانفرنس گزٹ، اکتوبر-نومبر ۲۰۰۲ء)

سرسید احمد خاں از مسعود حیدر (انگریزی ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرسید از افتخار عالم (۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین (اردو ۲۰۰۸)

سرسید از سید عامر (۲۰۰۲) نیوجرسی سرسیڈے میگزین (انگریزی ۲۰۰۲)

سرسید از سید علی نقوی (۲۰۱۱) نیوجرسی سرسیڈے میگزین (انگریزی ۲۰۱۱)

سرسید اقبال کی نظر میں از محمد مسعود عالم قاسمی (۲۰۱۱) نیوجرسی سرسیڈے میگزین (اردو ۲۰۱۱)

سرسید کی صحافتی زندگی از محمد طاہر (۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین (اردو ۲۰۰۴)

سردار جعفری از رفیعہ شبنم عابدی وغیرہ (کتاب نما نومبر ۱۹۹۰ء)

سرسلیمان اردو ادب کی دنیا میں، زمانہ (نظامی بدایونی، ۱۹۴۱ء)

سرسید احمد خاں کے نام حاجی امداد اللہ مہاجر مکی کا مکتوب (عبدالماجد دریابادی)، سچ اپریل ۱۹۳۱ء

سرسید احمد خاں (محمد اسماعیل پانی پتی) شخصیات ۲،۔ ۱۳۷۹

سرسید احمد خاں (مولوی عنایت اللہ) نقوش/شخصیات، ۵۵۹

سرسید احمد خان از ظہیر جان (۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین (انگریزی ۲۰۰۴)

سرسید احمد خاں: بحیثیت صحافی از احمد ابراہیم علوی، (نیا دور) اکتوبر ۱۹۹۹

سرسید احمد خاں از کاظم علی خاں، (نیا دور) اپریل ۱۹۶۷

سرسید احمد خاں: ایک مطالعہ از نثار اعظمی، (نیا دور) ستمبر ۱۹۸۰

سرسید از افتخار عالم (۲۰۰۷) نیوجرسی سرسیڈے میگزین (انگریزی ۲۰۰۷)

سرسید از آل احمد سرور (۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین (انگریزی ۲۰۰۴)

سرسید از شاہ محمد وسیم (۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین (انگریزی ۲۰۰۸)

سرسید از عبدالجمیل خاں (۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین (انگریزی ۲۰۰۸)

سرسید از کرامت اللہ غوری (۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین (انگریزی ۲۰۰۴)

سرسید اور جامعہ ملیہ (مع تصویر)، زمانہ (سید فضل الرحمٰن، دسمبر ۱۹۲۵ء)

سرسید اور زندگی کا نیا شعور از شیخ ممتاز حسین جونپوری (علیگڑھ میگزین علیگڑھ نمبر) ۵۵-۱۹۵۳ء

سرسید اور علامہ اقبال از مختار احمد مکی، (نیا دور) ستمبر ۱۹۸۴

سرسید اور مغرب کے تہذیبی اور ادبی اثرات (از آل احمد سرور) علیگڑھ میگزین علیگڑھ نمبر ۵۵-۱۹۵۳ء

سرسید اور ہندو مسلم اتحاد از ہارون خاں شیروانی (علیگڑھ میگزین علیگڑھ نمبر) ۵۵-۱۹۵۳ء

سرسید پر: حیات جاوید مصنفہٗ حالی (ایک تنقید)، زمانہ (نکتہ سنج، فروری،۱۹۰۴ء)

سرسید کا ایک دلچسپ طنز (نیاز فتح پوری) نگار اکتوبر ۱۹۶۰ء

سرسید کا تصور تعلیم از عتیق احمد صدیقی، (نیا دور) اکتوبر ۱۹۹۰

سرسید کا تنقیدی شعور از احسن نشاط، ڈاکٹر، (نیا دور) اپریل ۱۹۸۴

سرسید کا نیا مذہبی طرز فکر از پروفیسر محمد عمر الدین (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) ۵۵-۱۹۵۳ء

سرسید کی سائنٹفک سوسائٹی از سلطان احمد (۲۰۰۴) نیو جرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۰۴)

سرسید کی ظرافت نگاری از معظم، محمد رضی الدین، (نیا دور) دسمبر ۱۹۷۷

سرسید کی معنویت (از پروفیسر نعیم احمد) (کتاب نما فروری ۱۹۹۱ء)

سرسید کے ایک رفیق: مولوی عبداللہ جان کی وفات (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۱۵ دسمبر ۱۹۳۳ء

سرسید کے نام خط (قسیم بیگ چغتائی، الٰہی بخش، عمر حیات وغیرہ) نقوش خطوط نمبر،

سرسید کے نام خط (از کریم بخش، شیخ کفایت اللہ، سید امیر حسن شاہ) نقوش خطوط نمبر،

سرسید کے نام خط (از محمد عبدالسلام، عزیز الدین ڈپٹی کلیکٹر، مطیع اللہ) نقوش خطوط نمبر

سرسید کے نام سید ممتاز علی کا خط: نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

سرسید مرحوم، (الطاف حسین حالی) اگست ۱۹۰۶ء، زمانہ

سرسید مرحوم، (نیاز احمد میرٹھی) اپریل ۱۹۰۴ء، زمانہ

سرسید (بنام سید حبیب اللہ، نواب علی حسن، نواب محمد عبدالسلام خاں) ۱۹۶۸

سرسید / علی گڑھ): حدیث دیگراں: از شہباز ہاشمی (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) ۵۵-۱۹۵۳ء

سرسید (بنام سید ممتاز علی، محسن الملک، عنایت رسول چریاکوٹی، سید محمد امام جامع مسجد، اکبر الہ آبادی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

سرشاہ سلیمان مرحوم۔ مع تصویر از سید محمد حفیظ، آج کل (یکم اگست ۱۹۳۶)

سرشاہ سلیمان کی وفات پر۔ از سعید احمد اکبرآبادی (ماہنامہ برہان) ۶ (۴)

سرشاہ محمد سلیمان، مسلم یونیورسٹی کے قائم مقام وائس چانسلر (شذرات) جامعہ، ۱۲/۵، مئی ۱۹۲۹ء

سرشاہ سلیمان اردو ادب کی دنیا میں (نظامی بدایونی) زمانہ ۱۹۴۱

سرشاہ سلیمان، سر (ادارہ) زمانہ اپریل ۱۹۳۴ء

سرشاہ سلیمان، سر (نظام الدین حسین نظامی، مارچ ۱۹۴۱ء) زمانہ

سرشاہ سلیمان از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی، بعنوان علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں (تہذیب الاخلاق، ج فروری ۲۰۱۳)

سرور، آل احمد (وقار عظیم) نقوش شخصیات، ۴۷۹

سرور، آل احمد۔ از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، اپریل ۲۰۱۱ء)

سرور، آل احمد۔ از امتیاز احمد (۲۰۰۷) نیو جرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۰۷)

سرور، آل احمد (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

سرور، آل احمد از احتشام حسین، آج کل (نومبر ۱۹۵۲ء)،

سعید احمد اکبرآبادی: آپ بیتی کے چند باب سینٹ اسٹیفنس کالج میں ملازمت، علیگڑھ جامعہ ۱۱ (۵): ۳۲ (۲) ۳۳: (۱)

سعید احمد اکبرآبادی بنام (مختار الدین آرزو)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

سعید احمد اکبرآبادی از ڈاکٹر حمیرا ناز (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

سعید الظفر چغتائی از ڈاکٹر صابرہ خاتون (تہذیب الاخلاق، ج ۵، جون ۲۰۱۳)

سعید الظفر چغتائی (یادیں) (۲۰۱۱) نیو جرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۱۱)

سلامت اللہ خان از عبدالرحمان قدوائی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

سلطان حیدر جوش (وحید احمد) شخصیات۔ ۲، ۸۷۸

سلطان حیدر جوش (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

سلیم الزماں صدیقی از جمال حسین قادری (۲۰۰۷) نیو جرسی سرسید ڈے میگزین

سلیمان اشرف از پروفیسر احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، اپریل ۲۰۱۲ء)

سلیمان اشرف ازابوسفیان اصلاحی (جون۲۰۱۲ء) ازسید احتشام احمد ندوی (مئی ۲۰۱۲ء)

سمیع اللہ خاں ازمولانا محمد حبیب الرحمن خاں (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۳ء)

سمیع اللہ محمد (بنام نامعلوم: دوخط) نقوش خطوط نمبر (شمارہ۱۰۹) ۱۹۶۸

سید حامد ازڈاکٹر محمد یسین مظہر صدیقی (تہذیب الاخلاق، ج ۵، جون ۲۰۱۳)

سید حامد ازمحمد شمیم جیراجپوری (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

سید حامد (خودنوشت بعنوان نوائے سروش) نیوجرسی سرسیڈے میگزین (اردو۲۰۰۴)

سید حامد (یادیں) نیوجرسی سرسیڈے میگزین (انگریزی ۲۰۰۸)

سید حسین بلگرامی (بنام وقار الملک)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

سید حسین بلگرامی (بنام مہاراجہ کشن پرشاد) ۱۹خط (۴۷۸) نقوش خطوط نمبر ۱۹۶۸

سید علی بلگرامی (بنام وقار الملک) ص ۴۰۸ نقوش خطوط نمبر (شمارہ۱۰۹) ۱۹۶۸

سید محمود (بنام وقار الملک، حسین عطا اللہ، حبیب شیروانی) نقوش خطوط ۱۹۶۸

سید محمود کی، ہدایہ وصاحب ہدایہ کی تعریف (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۱۸دسمبر ۱۹۳۱ء

سید محمود (نقوش آپ بیتی)، ۴۳۸

سید محمود ازمولوی عبدالحق (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۴ء)

سید محمود (۳خط) بنام وقار الملک، حسین عطاء اللہ، حبیب الرحمن شروانی (نقوش مکاتیب نمبر)

سید مہدی حسن ب نام صفی لکھنوی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸

سیدین ازفرحت حسین، آج کل (مئی ۱۹۸۱ء)، صالحہ عابد حسین، آج کل (مئی ۱۹۷۲ء)

سیدین نمبر (مرتبہ آل احمد سرور) اردو ادب

شان الحق ازپروفیسر اسلوب احمد انصاری (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

شان الحق حقی ازسید تقی عابدی (اردو۲۰۰۲) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

شان الحق حقی ازصفوان محمد چوہان (اردو۲۰۰۷) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

شان الحق حقی ازعروج حیدر زیدی (اردو۲۰۰۲) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

شان الحق حقی (خودنوشت رازوں کا دفینہ) (اردو۲۰۰۲) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

شان الحق حقی، خودنوشت (کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۰۴ء)

شان محمد ازڈاکٹر حکیم الدین (تہذیب الاخلاق، ج ۵، جون ۲۰۱۳)

شائق احمد یحییٰ ازشاکر خلیق (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

شاہ حسن عطا (یادیں) (اردو۲۰۱۱) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

شاہ مشہود عالم ازشمیم جیراجپوری (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

شبلی: اردو مصنفین ان کی زندگی اور علمی کارناموں کے متعلق خودنوشت حالات کے ذیل میں (زمانہ، جنوری ۱۹۱۱ء)

شبلی اور علی گڑھ تحریک ازحفیظ میناٰئی (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) ۵۵-۱۹۵۳ء

شبلی کے تنقیدی تصورات ازعبدالحق، (نیادور) جنوری ۱۹۹۴

شبلی کی ذوق آفرینی ازمحمد عارف فرید ایوبی، (نیادور) جون جولائی ۱۹۸۵

شبلی نعمانی ازسید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، جنوری ۲۰۱۱ء) ازاصغر عباس

شبلی نعمانی ازسید یعقوب، آج کل (جون ۱۹۶۴ء)،

شبلی نعمانی ازاخلاق حسین عارف، آج کل (ستمبر ۱۹۶۷ء)،

شبلی نعمانی ازپروفیسر مسیح الزماں، آج کل (نومبر ۱۹۵۵ء)،

شبلی نعمانی ازاظہر علی فاروقی، آج کل (اگست ۱۹۵۱ء)

شبلی نعمانی ازفیض الرحمان اعظمی، آج کل (ستمبر ۱۹۶۳ء)،

شبلی نعمانی ازاحمد اسحاق نعمانی، آج کل (جنوری ۱۹۶۰ء)۔

شبلی نعمانی کی تاریخ ولادت، ازمحمد طاہر، (نیادور) جون ۱۹۸۳ء

شبلی نعمانی (نشریہ: آل انڈیا ریڈیو لکھنو)، ازصباح الدین عمر، (نیادور) ستمبر ۱۹۵۷ء

شبلی نعمانی، حافظ محمود شیرانی، وغیرہ (از آصفہ زمانی) (نیا دور)، مئی ۱۹۹۱

شبلی نعمانی (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

شبلی (سید صباح الدین عبدالرحمٰن) نقوش، شخصیات

شبلی (بنام سید ممتاز علی، وقار الملک)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸

شبلی (بنام مفتی شیر علی، مولوی بشیر الدین) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸

شبلی (بنام حبیب شیروانی) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸

شبلی (بنام مولوی عبدالحق) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸

شبلی (بنام نواب علی حسن، وقار الملک،) ص ۱۸۲ نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

شروانی، محمد حبیب الرحمٰن، خاں (نقوش آپ بیتی)، ۱۶۴۸

شعیب قریشی (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، (۱۹۶۸)

شعیب قریشی (بنام مولانا عرفان) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

شفیع محمد (از ابوسفیان اصلاحی) (کانفرنس گزٹ، جنوری ۲۰۰۸ء)

شفیع محمد (از محمد خلیل) (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

شمس الرحمٰن فاروقی از سید امین اشرف (کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۱۱ء)

شمس الرحمٰن فاروقی از آصف نعیم صدیقی (مئی ۲۰۰۸ء)

شمس العلما مولانا الطاف حسین حالی (ادارہ، دسمبر ۱۹۳۵ء)، زمانہ

شمیم جیراجپوری ا ز ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۵، جون ۲۰۱۳)

شور علیگ (حامد عزیز مدنی) نگار اکتوبر ۱۹۴۶ء

شوکت علی: اپنی بیٹی کے انتقال پر (از مولانا شوکت علی)، سچ ۲۰ نومبر ۳۱ء

شوکت علی: (تصویر، محمد علی شوکت علی) از شفا، حکیم محمد حسین خاں، (نیا دور) مئی ۱۹۹۲

شوکت علی از نظر برنی، (نیا دور) جنوری فروری ۱۹۸۱،

شوکت علی (بنام غلام رسول مہر وغیرہ: ۳ خط) نقوش خطوط نمبر ۱۹۶۸

شوکت علی بنام عبدالماجد دریابادی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

شوکت علی پر ہندو اکثریت کا غصہ (عبدالماجد دریابادی): "بعنوان افسوسناک نادانیاں"، سچ ۱۴ دسمبر ۱۹۲۸ء

شوکت علی پر ذاتی حملوں کے خلاف ایک مکتوب (عبدالماجد دریابادی): "بعنوان انوکھا جرم"، سچ ۳ جون ۱۹۳۲ء

شوکت علی کا نکاح (از ظفر علی خاں، زمیندار)، سچ ۲۲ جولائی ۳۲ء

شوکت علی کا نکاح (از مولانا عبدالرزاق خاں ملیح آبادی، آزاد ہند)، سچ ۱۰ جون ۱۹۳۲ء

شوکت علی کو سرکاری امداد ملنے کی تردید: بعنوان انوکھی قوم پروری/شوکت علی کے عقد کے سلسلے میں اپنی غلطی کا اعتراف ایڈیٹر آزاد ہند کی طرف سے: بعنوان ایک شریف ہمعصر/شوکت علی کی سیاسی رائے کے خلاف ایک صاحب کا خط: بعنوان تلاش راہ/مولانا شوکت علی کے عقد ثانی کے سلسلے میں: بعنوان خبر کی تاریخ/شوکت علی کے عقد پر بیجا طعن حلقۂ تصوف کی طرف سے: خوش ظرفی کا مظاہرہ (از عبدالماجد دریابادی) سچ ۲۳ ستمبر ۲۲، ۳۰ جون ۳۲، ۷ اگست ۳۱، ۲۰ مئی ۳۲ء

شوکت علی کی ایک تحریر: الحرمین اسٹیمرز لیمٹڈ (از شوکت علی)، سچ ۲۸ مارچ ۱۹۳۰ء

شوکت علی کی شرکت، خلافت کمیٹی وفد میں (شذرات از مدیر) جامعہ، ۶/۴، اپریل ۱۹۲۶ء

شوکت علی کے خلاف تحریروں کے بارے میں الجمعیۃ کی تائید (از سید حسن آرزو قادری)، سچ ۲۶ جون ۱۹۳۱ء

شوکت علی (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

شوکت علی (بنام وقار الملک)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸

شوکت علی کی جامعہ ملیہ میں آمد (شذرات از مدیر) جامعہ ۱۶/۳ مارچ ۱۹۳۱ء

شوکت علی کی وفات م ۱۹۳۸ء (از محمد مجیب) ۳۱/ا جنوری ۱۹۳۹ء

شوکت علی کے بارے میں مختلف تحریریں (از عبدالماجد دریابادی) سچ ۲۳ فروری ۲۸، ۳/ اپریل ۲۵، ۳۰ مارچ ۳۱، ۱۵ مئی ۳۱، ۱۱ مارچ ۳۲، ۲۵ دسمبر ۳۱، ۸ دسمبر ۳۲، ۳۰/ اپریل ۳۱، ۲۱/ اپریل ۳۲، ۲ جون ۳۲، ۶ مئی ۳۲، ۱۳ مئی ۳۲، ۳۰ ستمبر ۲۷، سچ

شہپر رسول از ابوسفیان اصلاحی (ادارۂ سرسید کے چند شعراء)(تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

شہر یار از ابوسفیان اصلاحی نیو جرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۱۱)

شہر یار (ابوالکلام قاسمی: امتیاز احمد: سید مرتضیٰ حسین بلگرامی) تہذیب الاخلاق، مارچ ۲۰۱۲ء

شہر یار (از اطہر علی صدیقی، امتیاز احمد (رفتار شعبہ اردو، ۱۲-۲۰۱۱)

شہر یار (از علی عمران عثمانی، ایم اسلم صدیقی) (رفتار شعبہ اردو، ۱۲-۲۰۱۱)

شہر یار از مہتاب حیدر نقوی (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

شہر یار از رئیس احمد نعمانی (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۲ء) شہر یار از مجتبیٰ حسین (جولائی ۲۰۱۲ء)

شہر یار، کنور اخلاق محمد خاں: از شاہ محمد وسیم نیو جرسی سرسید ڈے میگزین (انگریزی ۲۰۱۱

شیخ عبدالرشید، پروفیسر - از محمد ذاکر علی خان (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

شیخ عبدالرشید، پروفیسر - از محمد ذاکر علی خاں (جنوری ۲۰۰۸ء)

شیخ عبدالوحید از ریاض الرحمٰن شروانی (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۵ء)

شیخ محمد عبداللہ (نقوش آپ بیتی)، ۹۰۳

شیو پرشاد، راجہ: از عبدالغفار شکیل، (نیا دور) مارچ ۱۹۶۲ء

صاحب زادہ آفتاب احمد خاں کی تقرری: علی گڑھ کے نئے وائس چانسلر (شذرات) جامعہ ۲/۶، دسمبر ۱۹۲۳ء

صاحب زادہ آفتاب احمد خاں (خط بنام عبدالماجد دریابادی)، نقوش خطوط نمبر، ۱۹۶۸)

صاحب زادہ آفتاب احمد خاں کی تقریر، ہندوستان کی تعلیمی صورتحال پر (شذرات) جامعہ ۵/۲، فروری ۱۹۲۵ء

صاحب زادہ آفتاب احمد خاں کی کھدر پوشی (شذرات) جامعہ، (۳/۴)، ستمبر ۱۹۲۳ء

صاحب زادہ = آفتاب احمد خاں

صدر یار جنگ، آج کل (از مالک رام اگست ۱۹۹۱)

صدر یار جنگ از ریاض الرحمٰن شروانی (کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۰۳ء)

صدیق حسن: ایک شاعر کی حیثیت سے از حبیب احمد صدیقی، (نیا دور) اپریل ۱۹۶۴ء

صدیق حسن، سید: ایک منفرد شاعر از شمس تبریز خاں، (نیا دور) نومبر ۱۹۷۴ء

صدیق حسن، (از حنیف فوق، ضمیر نیازی، عبدالرحمٰن، ایم۔ کوٹھیاوی) نیا دور رفتگاں نمبر، اپریل۔ ستمبر ۱۹۸۸

صفیہ اختر از جمال حسین قادری نیو جرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۰۲)

صلاح الدین - از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۰۵ء)

ضمیر الدین شاہ (از ایڈیٹر) (انگریزی) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیو یارک میگزین، ۲۰۱۳

ضمیر الدین شاہ، شیخ الجامعہ از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۵، جون ۲۰۱۳)

ضیاء الدین احمد از احمد ضیاء، (نیا دور) دسمبر ۱۹۹۵

ضیاء الدین (بنام مولوی بشیر الدین، مولوی، مولوی محمد احمد عباسی) ۸۳۳ نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

ضیاء الدین احمد، ڈاکٹر (محمد حسین خاں زبیری) شخصیات۔ ۲، ۴۸۷

ضیاء الدین اور گورنمنٹ سے خفیہ امداد۔ (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۱۳ جنوری ۱۹۲۸ء

ضیا احمد بدایونی از پروفیسر اسلوب احمد انصاری (تہذیب الاخلاق، ج ۵، جون ۲۰۱۳)

ضیا احمد بدایونی (از خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔ ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

ضیاء احمد بدایونی از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، فروری ۲۰۱۱ء)

ضیاء احمد بدایونی اور ان کا ایک خط از محمد مشتاق شارق، (نیا دور) اکتوبر ۱۹۷۷ء

ضیاء الدین انصاری، مر از حبیب الرحمٰن چغانی (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

ضیاء الدین برنی کا مضمون: دلیری، زمانہ (فروری ۱۹۱۸ء)

طارق حسن، سید از عبدالسلام جیلانی (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

طاہر حسین (یادیں) نیو جرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۰۲)

طارق غازی (یادیں) نیو جرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۰۸)

طارق غازی (یادیں) نیوجرسی سرسید ڈے میگزین (انگریزی ۲۰۰۷)

طاہرہ حسین (خودنوشت) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

طفیل احمد منگلوری کی وفات پر از سعید احمد اکبرآبادی) (ماہنامہ برہان) ۱۲ (۵)

طفیل احمد منگلوری (بنام الطاف علی بریلوی) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

ظفر علی خاں از ن۔م۔راشد، از عبدالمالک، آج کل (اپریل ۱۹۴۷)

ظفر علی خاں سے: علی برادران اور جمعیۃ العلما کے خلاف بدزبانی اور کی شکایت (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۵ جولائی ۱۹۲۹ء

ظفر علی خاں کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی) (ماہنامہ برہان) ۳۷ (۶)

ظفر علی خاں کے خلاف کفر کا فتویٰ: شغل تکفیر: (عبدالماجد دریابادی) سچ ۵ جون ۱۹۲۵ء

ظفر علی خاں (شورش کاشمیری) نقوش رشخصیات، ۵۹۵

ظفر علی خاں (نقوش آپ بیتی)، ۷۳۱

ظفر علی خاں: فریاد دل: منقول از زمیندار، سچ ۲۳ ستمبر ۱۹۳۲ء

ظفر علی خاں (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

ظفر علی خاں (از جسونت سنگھ، (نیادور) مارچ ۱۹۸۴

ظفر عمر (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

ظل احمد نظامی (1931-2013) از طاہرہ حسین (انگریزی) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

ظل الرحمان، از حبیب الرحمان چغتائی (تہذیب الاخلاق، ج۵، جون ۲۰۱۳)

ظل الرحمن، سید از فخر عالم (تہذیب الاخلاق، ج۶، جولائی ۲۰۱۳)

ظہور قاسم، از محمد خلیل (تہذیب الاخلاق، ج۵، جون ۲۰۱۳)

ظہیر احمد صدیقی: رو میں ہے رخش عمر کہاں دیکھئے تھمے، (نیادور) مارچ ۹۲ء، (خودنوشت)

ظہیر الدین علوی، سید از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی (تہذیب الاخلاق، ج۱، فروری ۲۰۱۳)

عابد حسین کی شاعری، از حنیف کیفی، یوم جمہوریہ نمبر، (نیادور) جنوری فروری ۱۹۸۱،

عابد حسین، سید از محبت فاطمہ، آج کل (جون ۱۹۸۰ء)

عابد حسین، سید از علی جواد زیدی، (نیادور) مئی ۱۹۵۶

عابد حسین، سید: بعنوان: گاندھی اور نہرو کا شارح از رشید احمد، (نیادور) مارچ ۱۹۸۴

عابد حسین، ڈاکٹر (بنام سید عبداللہ، غلام یزدانی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

عابداللہ غازی از شہناز کنول (تہذیب الاخلاق، ج۵، جون ۲۰۱۳)

عابداللہ غازی (خودنوشت: میرا علی گڑھ) (۲۰۰۴) نیوجرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۰۴)

عابد رضا بیدار از فاروق ارگلی (تہذیب الاخلاق، ج۷، اگست ۲۰۱۳)

عباس = احمد عباس

عبدالباری از توقیر عالم فلاحی (تہذیب الاخلاق، ج۶، جولائی ۲۰۱۳)

عبدالبصیر خاں، از شمیم جیراجپوری (تہذیب الاخلاق، ج۱، فروری ۲۰۱۳)

عبدالحق اور خاکہ نگاری از مسعود سراج، (نیادور) اکتوبر ۱۹۷۴

عبدالحق مولوی: ہندوستان اور پاکستان میں از سری نیواس لاہوٹی، (نیادور) مارچ۔مئی ۱۹۹۵

عبدالحق پر کیا گزری: مولوی عبدالحق اور مولانا ابوالکلام کی ایک پیشن گوئی، نکل دنبار سے اقتباس (ادارہ) نگار جون ۱۹۵۸ء

عبدالحق کا مضمون: اصلاح قواعد اردو (مختصر رپورٹ انجمن اردو)، زمانہ (ستمبر ۱۹۳۱ء)

عبدالحق کی تنقید نگاری (از اخلاق الرحمٰن قدوائی، جعلم جامعہ ملیہ اسلامیہ) جامعہ دسمبر ۱۹۴۰ء، جامعہ، جنوری۔فروری ۱۹۴۱ء

عبدالحق مولوی (خط بنام مشتاق احمد خاں)، نقوش خطوط نمبر، (شمارہ ۱۰۹)، ۱۹۶۸

عبدالحق (علمی خبریں اور نوٹ)، زمانہ (ادارہ، جنوری ۱۹۳۴ء)

عبدالحق، زمانہ (مارچ ۱۹۱۴ء)

عبدالحق، مولوی (نقوش آپ بیتی)، ۱۳۵

عبدالحق، زمانہ (ادارہ، اپریل ۱۹۲۸ء)

عبدالحق، مولوی (بنام سلیم تمنائی،)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

عبدالحق، مولوی (عبادت بریلوی) نقوش/شخصیات، ۱۹۹

عبدالحق، مولوی از فقیر بادشاہ قادری، آج کل (مئی ۱۹۵۸ء)

عبدالحق، مولوی (از، عبدالمغنی)، آج کل (فروری ۱۹۸۸ء)

عبدالحق انصاری از عبدالحمید نعمانی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۱۲ء)

عبدالحق انصاری، از نذیر احمد عبدالمجید (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

عبدالحق، مولوی (بنام سید ممتاز علی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

عبدالحق، مولوی کی وفات پر: از سعید احمد اکبر آبادی (ماہنامہ برہان) ۴۷ (۳)

عبدالحق، افضل العلما: کی وفات پر: از سعید احمد اکبر آبادی (ماہنامہ برہان) ۴۰ (۴)

عبدالحق، مولوی (بنام ڈاکٹر سید عبداللہ، نقوش خطوط نمبر شمارہ ۱۰۹)

عبدالحق، مولوی (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

عبدالحلیم صدیقی از عابد سہیل (کانفرنس گزٹ، اپریل ۲۰۱۱ء؛ از احتشام احمد ندوی: اگست ۲۰۱۲ء)

عبدالرحمٰن بجنوری کا مضمون: آنریبل سید محمود مرحوم ، زمانہ (اگست ۱۹۰۵ء)

عبدالرحمان بجنوری (خط بنام وقار الملک)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

عبدالرحمان کی وفات پر : (از سعید احمد اکبر آبادی) (ماہنامہ برہان) ۳۳ (۳)

عبدالرحیم قدوائی از صغیر افراہیم (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

عبدالرشید، شیخ۔ از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

عبدالستار صدیقی از عرش ملسیانی، آج کل (مارچ ۷۳)

عبدالستار صدیقی: خط وکتابت ، زمانہ (مئی ۱۹۳۳ء)

عبدالستار صدیقی (بنام امتیاز علی عرشی، تمکین کاظمی، مالک رام)، نقوش خطوط نمبر، ۱۹۶۸)

عبدالسلام قدوائی، از محمد شمیم جیراج پوری (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۲ء)

عبدالسلام ندوی از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۰۸ء)

عبداللہ انصاری از عابد اللہ انصاری غازی (۲۰۰۸) نیو جرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۰۸)

عبداللہ، ڈاکٹر (یادیں) (۲۰۰۲) نیو جرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۰۲)

عبدالعزیز میمن (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں) (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

عبدالعلیم، ڈاکٹر (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) (اکتوبر ۱۹۵۶ء)

عبدالعلیم، ڈاکٹر (از منظر سلیم) نیا دور دسمبر ۹۰ء

عبدالعلیم از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

عبدالعلیم از احتشام احمد ندوی (جون ۲۰۰۸ء) از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی (مئی ۲۰۰۸ء)

عبدالغفار قاضی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

عبدالغفار، قاضی: کی وفات پر از سعید احمد اکبر آبادی) (ماہنامہ برہان) ۳۶ (۲)

عبداللطیف اعظمی مرحوم از سبط محمد نقوی (معارف جون ۲۰۰۲)

عبداللطیف، مفتی: کی وفات پر: از سعید احمد اکبر آبادی (ماہنامہ برہان) ۴۴ (۱)

عبدالماجد دریابادی (بنام غلام رسول مہر، مختار الدین آرزو، نقوش خطوط نمبر، ۱۹۶۸)

عبدالماجد دریابادی (بنام غلام یزدانی، میکش بدایونی مسعود حسن رضوی، خطوط نمبر، ۱۹۶۸)

عبدالماجد دریابادی (بنام وارث کامل، نادم سیتاپوری نقوش خطوط نمبر، ۱۹۶۸)

عبدالماجد دریابادی (بنام شاہ غلام حسین)، نقوش خطوط نمبر، ۱۹۶۸)

عبدالماجد دریابادی از کبیر احمد جائسی (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۸ء) از محمد سالم قدوائی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۰۹ء)

عبدالماجد دریابادی (بنام عبدالعزیز کمال)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

عبدالماجد دریابادی (بنام میکش اکبرآبادی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

عبدالماجد صدیقی از مسعود حیدر (انگریزی ۲۰۱۱) **نیوجرسی سرسیڈے میگزین**

عبدالمجید خواجہ (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

عبدالمجید خواجہ کی وفات پر: از سعید احمد اکبرآبادی (ماہنامہ برہان) ۵۰ (۱)

عبدالرحمان خاں شیروانی: از امان اللہ خاں شیروانی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

عبید صدیقی از ماجد صدیقی (انگریزی ۲۰۰۴) **نیوجرسی سرسیڈے میگزین**

عبید صدیقی (1932-2013) از طاہرہ حسین (انگریزی) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

عتیق احمد صدیقی از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، اکتوبر ۲۰۱۱ء)

عتیق احمد صدیقی، (میری آپ بیتی) (نیا دور) جون ۹۳

عتیق احمد صدیقی، از عبید اقبال عاصم (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

عرفان حبیب از محمد یٰسین مظہر صدیقی (تہذیب الاخلاق، ج ۶، جولائی ۲۰۱۳)

عزیز محمد: (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

عزیز الدین حسین، سید از علاء الدین خاں (تہذیب الاخلاق، ج ۶، جولائی ۲۰۱۳)

عزیز مرزا صاحب مع تصویر، زمانہ (ادارہ، فروری ۱۹۱۲ء)

عزیز مرزا صاحب مغفور، زمانہ (فدائی، مئی و جون ۱۹۱۲ء)

عزیز مرزا (نقوش آپ بیتی)، ۵۶۵

عزیز مرزا، (نواب وقار الملک بہادر) زمانہ مارچ ۱۹۱۲ء

عزیز مرزا (خط بنام حبیب الرحمان شیروانی) ۸۵۵ نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

عزیز مرزا: زندگی اور علمی کارناموں کے متعلق خودنوشت حالات (زمانہ جنوری ۱۹۱۱ء)

عشرت حسین انور (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

عصمت چغتائی از ابوالفیض سحر، آج کل (جون ۱۹۷۲ء)، مظہر امام، آج کل (مئی ۱۹۸۱ء)،

عصمت چغتائی: یادیں: میرے زمانے کا علیگڑھ، آج کل (اپریل ۱۹۷۱)

عصمت چغتائی از عبدا رافع، (نیا دور) مارچ ۲۰۰۱

عصمت چغتائی اور جرأت نسواں از شبنم رضوی، (نیا دور) جولائی ۱۹۹۰

عصمت چغتائی (نقوش آپ بیتی)، ۱۰۲۷

عصمت چغتائی (پطرس) سوغات، مارچ ۱۹۹۲ء

عظیم بیگ چغتائی، مرزا (شاہد احمد دہلوی) نقوش شخصیات، ۱۲۱

عظیم بیگ چغتائی (بنام میکش اکبرآبادی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸

علی سردار جعفری (از شاہنواز فاروقی: انتقال پر اداریہ) (نیا دور) اگست ۲۰۰۰

علی سردار جعفری از فوزیہ یاسمین، ڈاکٹر، (نیا دور) مئی ۲۰۰۱ء

علی سردار جعفری از احتشام حسین ٹانڈوی، سید، (نیا دور) جولائی ۱۹۹۰

علی سردار جعفری بعنوان زندگی کا مختصر سفرنامہ، (نیا دور) فروری ۱۹۹۶ (خودنوشت)

علی سردار جعفری، سید از مولانا ضیاء الدین اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

علی سردار جعفری = سردار جعفری

علی گڑھ ٹریننگ کالج میں اساتذہ کے لئے تعلیمی کورس (تعلیمی دنیا از محمد عبدالغفور (۱) جامعہ، ۱/۲۸، جولائی، ۱۹۳۷

علی گڑھ کی چند شخصیتیں (خلیل الرحمٰن اعظمی) شخصیات۔۲، ص ۱۳۱۲

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کا شعبۂ اسلامیات، اور بیگم صاحبہ بھوپال (شذرات) جامعہ، ۱/۵،

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کے حالات (شذرات) جامعہ، ۲/۱۰، اپریل ۱۹۲۸ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی میں جلسہ تقسیم اسناد (شذرات) جامعہ، جامعہ، ۸/۷، دسمبر ۱۹۳۱ء

علی گڑھ۔ ندوۃ العلماء۔ جامعہ عثمانیہ (عبداللطیف اعظمی) جامعہ، ۶/۳۰، دسمبر ۱۹۳۸ء

علی محمد خاں = مہاراجہ

علیگڑھ تحریک اور جامعہ از عابداللہ غزنی (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر)۵۵-۱۹۵۳ء

علیگڑھ تحریک کے معمار از مولوی بشیرالدین، اٹاوہ (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر)۵۵-۱۹۵۳ء

علیگڑھ کی سیاسی زندگی از، ڈاکٹر محمد اشرف ((علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر)۵۵-۱۹۵۳ء

علیگڑھ مسلم یونیورسٹی کا نیادور (از ڈاکٹر عبدالعلیم، (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر)۵۵-۱۹۵۳ء

علیگڑھ منتھلی سے میگزین تک: تاریخ (اداریہ از سید محی الدین اظہر) علیگڑھ میگزین ۷۷-۱۹۷۶ء

علی محمد خاں نے ۵لاکھ روپے اپنے ولی عہد اور صاحبزادیوں کی شادیوں پر خرچ کیا اسلامی ادارے اور مفلس مسلمان محروم رہے
(عبدالماجد دریابادی بعنوان "عبرت"). سچ ۱۳، مارچ ۱۹۲۷ء میر نیرنگ کی مسلمان قوم سے دل شکستگی (عبدالماجد دریابادی):
"بعنوان نیرنگ زمانہ". سچ ۱۴، اگست ۱۹۳۱ء

علی محمد خسرو: از سید حامد (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

علی محمد خسرو: از ظفرالاسلام اصلاحی (کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۳ء)، از ابوسفیان اصلاحی (اکتوبر ۲۰۰۳ء)

علی محمد نقوی، ۔۔۔ از رضا عباس (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

علی نقی النقوی، ۔۔۔ از توقیر عالم فلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

علیگڑھ تحریک: ایک تعارف (از عابد رضا بیدار) دسمبر ۱۹۸۷ کتاب نما

عنایت اللہ (بنام محمد اسماعیل پانی پتی) ۸۲۳ نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

غلام السیدین، خواجہ: ایک تعارف از مختار احمد مکی، (نیادور) جولائی ۱۹۸۰

غلام السیدین، اور ڈاکٹر اقبال مع تصویر از اکبر حیدری کاشمیری، (نیادور) جنوری ۱۹۸۳

غلام بھیک نیرنگ (بنام سید ممتاز علی، ظفریار جنگ، اسحاق حقانی) ۷ خط نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

غلام بھیک نیرنگ (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

غلام مصطفیٰ، ڈاکٹر حافظ از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، اگست ۲۰۰۸ء)

غلام مصطفیٰ، حافظ از سید احتشام احمد ندوی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

غلام مہدی از از شمیم ارشاد اعظمی (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

غیور احمد، سید از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

فاروق شیخ از ایڈیٹر (انگریزی) علیگڑھ السنائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

فانی (از فراق)، آج کل (ستمبر ۱۹۷۹) فانی

فانی (از میکش اکبرآبادی) آج کل (ستمبر ۱۹۷۹)

فانی بدایونی (نقوش آپ بیتی)، ۱۴۳۹ء

فانی بدایونی (بنام عشرت علی خاں)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

فانی بدایونی (بنام میکش اکبرآبادی، حکیم مختار احمد، الطاف علی بریلوی): ۷ خط نقوش، خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

فضل الرحمٰن ندوی: از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۸ء) از ابوسفیان اصلاحی (فروری ۲۰۰۸ء) از ابوسفیان اصلاحی (اپریل ۲۰۰۸ء)

فیض الحسن سہارنپوری، ۔۔۔ از ظفرالاسلام اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

قاضی خورشید الاسلام کی نظم: نیرنگی دنیا، زمانہ

قاضی عبدالغفار (خط بنام محمد مسلم، پٹنہ)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

قاضی عبدالغفار (خط بنام پروفیسر مسلم، دریابادی) ۱۵ خط نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

قاضی عبدالغفار (خط بنام عبدالستار صدیقی، قاضی ودود) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

قاضی عبدالغفار (خط بنام مختار آرزو، نصیر ہاشمی، وحید احمد خاں) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

قاضی عبدالغفار (خط بنام شہاب دسنوی، حمیدہ سلطان نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

قاضی عبدالغفار (خط بنام مولانا عرفان، الطاف بریلوی، عبدالقادر سروری) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

قاضی عبدالغفار (حیات و خدمات) از سری نیواس لاہوٹی، (نیادور) ستمبر ۱۹۸۷

قاضی عبدالغفار (خلیل الرحمان اعظمی، علیگڑھ کی چند شخصیتیں (نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

قاضی عبدالغفار (حیات وخدمات) از عشرت علی صدیقی، (نیادور) مارچ ۱۹۵۶

قاضی عبدالغفار اور ان کا فن از ناظر انصاری ہرگانوی، (نیادور) اکتوبر ۱۹۷۰

قاضی عبدالغفار=عبدالغفار

قاضی عبدالودود بنام کاظم علی خاں خطوط (تعداد خطوط:۱۴) از کاظم علی خاں، (نیادور) مارچ ۱۹۹۲

قاضی عبدالودود (بنام شاہ مقبول احمد شعیبی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

قاضی عبدالودود کا پہلا مقالہ (شکیب ایاز)، جامعہ، نومبر ۱۹۸۴ء

قدسیہ زیدی از آل احمد سرور (علیگڑھ میگزین ۱۹۶۱-۱۹۵۹)

قرۃ العین حیدر (نقوش آپ بیتی)، ۱۷۴۱

قرۃ العین حیدر (بنام امتیاز علی عرشی، مختار الدین، خدیجہ مستور)، نقوش خطوط نمبر، (۱۹۶۸)

قرۃ العین حیدر از اصغر عباس (کانفرنس گزٹ، اکتوبر ۲۰۰۸ء)

قرۃ العین حیدر از طاہرہ حسین نیوجرسی سرسیڈے میگزین (اردو ۲۰۰۷)

کبیر احمد جائسی از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

کبیر احمد جائسی از شباب الدین (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

کے پی سنگھ از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۰۹ء)

مبین کیفی چریاکوٹی (مولوی) از ابوذر متین (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

گلشن مجید از مشتاق احمد زرگر منتظر (تہذیب الاخلاق، ج ۶، جولائی ۲۰۱۳)

لطف اللہ، مولوی محمد از ساجد نعیم (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

مجاز: کچھ یادیں، از عابد سہیل، جمہوریت نمبر، (نیادور) جنوری ۱۹۷۹

مجاز: از حرمت الاکرام، (نیادور) اکتوبر ۱۹۷۱

مجاز: کچھ یادیں از شارب ردولوی، پروفیسر، (نیادور) دسمبر ۱۹۹۷

مجاز: رومان سے انقلاب تک از تبسم ضیاء، (نیادور) اپریل ۱۹۹۰

مجاز از حمیدہ سالم (نیوجرسی سرسیڈے میگزین) اردو ۲۰۰۷

مجاز کی انفرادیت از قیصر تمکین، (نیادور) ستمبر ۱۹۵۷

مجاز کی زندگی کا ایک اہم موڑ، از علی احمد فاطمی، (نیادور) ستمبر ۱۹۹۱

مجاز لکھنوی از نجم الدین شکیب، (نیادور) ستمبر ۱۹۵۶

مجاز (ابواللیث صدیقی) شخصیات-۲

مجنوں گورکھپوری از منظر عباس نقوی، محمد یسین، رفعت بلگرامی، شاہدہ بیگم (علیگڑھ میگزین ۱۹۸۹)

محسن الملک از مولانا محمد حبیب الرحمٰن خاں (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۳ء)

محسن الملک (بنام وقار الملک، سید محمود)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)، ص

محسن الملک کی تحریر سودیشی کے حق میں، ۲۶ سال قبل (عبدالماجد دریا آبادی)، سچ ۱۷؍ اگست ۱۹۲۸ء

محسن الملک (خط بنام ذکاء اللہ، سید احمد دہلوی) ۲۳ خط (۳۳۶) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

محسن الملک (خط بنام مولوی بشیر الدین، نواب علی حسن) ۲۳ خط (۳۳۶) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

محسن الملک (خط بنام مولوی نظام الدین حسن) ۲۳ خط (۳۳۶) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

محسن الملک (خط بنام نواب افسر الدولہ بہادر) ۲۳ خط (۳۳۶) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

محسن الملک (خط بنام نواب وقار الملک، منشی منصب علی) ۲۳ خط (۳۳۶) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

محسن الملک، نواب (نقوش آپ بیتی)، ۴۳۲

محسن الملک، نواب (ڈاکٹر سید محمود) شخصیات-۲، ۱۴۹۶

محمد احمد، سید از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۱۱ء)

محمد حسن، ڈاکٹر (نقوش آپ بیتی)، ۱۲۳

محمد حسن، ڈاکٹر (میری آپ بیتی) (نیادور) اپریل ۹۲

محمد حسن: مجھے بھی کچھ کہنا ہے: سوغات (۱۹۶۰ء) (۵)

محمد حسن، پروفیسر از پروفیسر سید محمد عقیل رضوی (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

محمد حسن، پروفیسر از ابوظہیر ربانی (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

محمد حسن (از خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

محمد شفیع از محمد خلیل (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

محمد علی مرحوم پر قطعہ تاریخ وفات (نظم از پنڈت برج موہن کیفی دہلوی) جامعہ، ۲۰/۴

محمد علی: سیرت۔ از رئیس احمد جعفری کی اشاعت (شذرات از مدیر) جامعہ، ۱۹/۱، جولائی ۱۹۳۲ء

محمد علی: سیرت کے چند ورق (رئیس احمد جعفری) جامعہ، ۱۹/۲، اگست ۱۹۳۲ء

محمد علی اور برنارڈ شا (محمد علی کی عظمت کا اعتراف)، سچ ۱۰ جون ۱۹۳۲ء

محمد علی جوہر: نامۂ جوہر بنام عبدالماجد دریابادی جامعہ، مورخہ ۱۰ نومبر ۱۹۱۶ء ۳/۱، جنوری ۱۹۳۴ء

محمد علی جوہر (بنام نوب علی حسن، غلام رسول مہر، شوکت علی، محمود احمد عباسی، غلام بھیک نیرنگ، اکبر الملک بہادر) نقوش خطوط نمبر

محمد علی جوہر اور ان کی شاعری (عبدالماجد بی اے) جامعہ، ۶/۱، جون ۱۹۲۳ء

محمد علی جوہر کا ایک خط قاضی عبدالغفار کے نام مورخہ ۲ ستمبر ۱۹۱۹ء جامعہ، ۱۹/۱، ستمبر ۱۹۳۲ء

محمد علی جوہر کا ایک خط قاضی عبدالغفار کے نام مورخہ ۹ جولائی ۱۹۱۹ء جامعہ، ۶/۱۸، جون ۱۹۳۲ء

محمد علی جوہر کا ایک خط قاضی عبدالغفار کے نام (محمد علی جوہر) جامعہ، ۲/۱۸، فروری ۱۹۳۲ء

محمد علی جوہر کا ایک خط قاضی عبدالغفار کے نام مورخہ ۱۵ دسمبر ۱۹۵ء (محمد علی جوہر) جامعہ ۳/۱۸، مارچ ۱۹۳۲ء

محمد علی جوہر کی شرکت، خلافت کمیٹی وفد میں (شذرات از مدیر) جامعہ، ۴/۶، اپریل ۱۹۲۶ء

محمد علی جوہر: نامۂ جوہر، جامعہ ۵/۲، نومبر ۱۹۲۳ء

محمد علی جوہر کی شہادت عظمیٰ (راغب احسن) جامعہ، ۲/۱۷، اگست ۱۹۳۱ء

محمد علی جوہر کی قید سے رہائی (شذرات از نور الرحمٰن) جامعہ، ۲/۲، اگست ۱۹۲۳ء

محمد علی جوہر کی وفات، ۴ جنوری ۱۹۳۱ء (شذرات از مدیر) جامعہ، ۱۶/۱، جنوری ۱۹۳۱ء

محمد علی جوہر کے کلام کی مقبولیت (شذرات از مدیر) جامعہ، ۶/۱، جون ۱۹۲۳ء

محمد علی جوہر (نقوش آپ بیتی)، ۸۷۷

محمد علی جوہر (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

محمد علی جوہر، (ضیاء الدین احمد برنی) شخصیات۔۲، ص ۱۱۵۹

محمد علی کا مضمون: ہمارے دیسی راگ ، زمانہ (منتخبات) (اپریل ۱۹۰۴ء)

محمد علی کی ایک نظم سرسید پر: عرض داشت (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) ۵۵-۱۹۵۳ء

محمد علی کی صاحبزادی زوجہ ماجد علی کی دہرہ دون میں وفات ۴ جولائی ۱۹۲۹ء (شذرات از مدیر) جامعہ ۱۳/۲، اگست ۱۹۲۹ء

محمد علی کی یاد: مفتی اعظم فلسطین کی زبانی (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۲۷ اکتوبر ۱۹۳۳ء

محمد علی کی یادگار قائم کرنے کا مسئلہ (شذرات از مدیر) جامعہ، ۳/۱۶، مارچ ۱۹۳۱ء

محمد علی کے بارے میں: ناکام محمد علی اور کامیاب گاندھی (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۸ مئی ۲۵ء

محمد علی کے بارے میں (از اثر سرحدی، عبدالماجد دریابادی، اشرف علی تھانوی، مناظر احسن گیلانی، مولوی محمد خیر الدین، حفیظ جالندھری، میر نیرنگ، سید سراج الحسن ترمذی، صوفی بشیر احمد، رئیس احمد جعفری، قاری محمد طیب، عبدالماجد بدایونی، محفوظ الرحمٰن، محمد اسحاق، ایچ جی ویلز، رشید احمد صدیقی، محفوظ علی بدایونی، سید سجاد حیدر یلدرم، علامہ اقبال، سید سلیمان ندوی، فیاض صاحب ، ایک مسلمان) ۷ار جولائی ۲۵، ۷ مئی ۲۶، ۲۵ر اکتوبر ۲۶، ۱۳ دسمبر ۲۶، ۱۱ر اپریل ۲۷، ۲۰ر اپریل ۲۸، ۲۷ جنوری ۲۸، ۲۳ مئی ۳۰، ۲۸ر اپریل ۳۰، ۲۳ر جنوری ۳۱، ۳۰ جنوری، ۲۰ مارچ، ۲۷ فروری، ۲۳ مئی، ۹ر اکتوبر، ۳ر اپریل، ۱۳ فروری، ۱۷ جولائی، ۲۵ دسمبر، ۱۰ر اپریل، ۶ فروری، ۱۱ر اپریل، ۲۴ر اپریل، ۶ مارچ، ۲۹ مئی، ۲۷ نومبر، ۳۰ مارچ، ۱۹۳۲ء، ۱۰ جون، ۱۹ر اگست، ۲۲ جنوری، ۲۹ جنوری، ۱۵ر جنوری، ۱۷ جون، ۸ جولائی، ۱۲ر اگست، ۹ ستمبر، ۲۵ نومبر، ۲۵ مارچ، ۲۷ مئی، ۱۰ جون، ۲۴ جون، ۸ جولائی، ۲۹ جولائی، ۱۲ر اگست، ۳۰ ستمبر، ۱۴ر اکتوبر، ۴ نومبر، ۵ر اگست، ۱۹۳۳ء: ۳ مارچ، ۲۵ر اگست، ۱۱ ستمبر، ۱۲ مئی، ۱۹ مئی، ۲۸ جولائی، ۲۲ ستمبر، ۲۰ر اکتوبر، ۱۷ نومبر، ۲۲ دسمبر، ۱۷ فروری، ۳ مارچ، ۲۴ مارچ، ۲۸ر اپریل، ۵ مئی، ۲ جون، ۱۶ جون، ۲۳ جون، ۱۴ جولائی، ۲۰ جنوری، سچ ۱۵ ستمبر ۱۹۳۳ء

محمد علی مرحوم کا ایک خط غلام بھیک نیرنگ کے نام (محمد علی جوہر) جامعہ، ۱۹/۳، ستمبر ۱۹۳۲ء

محمد علی، ایک صدائے شکست ساز از اعجاز عسکری (علیگڑھ میگزین ۱۹۶۱_۱۹۵۹)

محمد علی (بنام محمد مسلم، پٹنہ)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

محمد علی (بنام وقار الملک)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

محمد علی،،،، از ظفر احمد نظامی (تصویر)، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر ۱۹۷۸ء)

محمد علی،،،، از رشید حسن خاں محمد علی نمبر، آج کل (دسمبر ۱۹۷۸ء)

محمد علی،،،، از جواہر لال نہرو، آج کل (دسمبر ۱۹۷۸ء)

محمد علی،،،، از شہاب الدین انصاری، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر ۱۹۷۸ء)

محمد علی،،،، از عتیق صدیقی، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر ۱۹۷۸ء

محمد علی،،،،۔ از سید الطاف علی بریلوی (کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۰۴ء)

محمد علی :از نگار نعمانی، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر ۱۹۷۸ء)۔

محمد علی :از مفتی عتیق الرحمان (تصویر) و مولانا زید ابوالحسن فاروقی، آج کل (دسمبر ۱۹۷۸ء)

محمد علی :از خواجہ احمد فاروقی، آج کل (دسمبر ۱۹۸۰ء)

محمد علی :از مشیر الحق، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر ۱۹۷۸ء)

محمد علی :از محمد ہاشم قدوائی، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر ۱۹۷۸ء)

محمد علی :از عبداللطیف اعظمی، آج کل (دسمبر ۱۹۷۸ء)

محمد علی :از سلیم قدوائی، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر ۱۹۷۸ء)

محمد علی :از عتیق صدیقی، آج کل (دسمبر ۱۹۷۹ء)

محمد علی :از عظیم الشان، آج کل (دسمبر ۱۹۷۹ء)

محمد علی :از علی اشرف، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر ۱۹۷۸ء)

محمد علی :از عارج بن حیرت، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر ۱۹۷۸ء)

مرزا خلیل احمد بیگ از سمیہ نسرین (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

مزمل اللہ خان، نواب سر (خط بنام حالی، نواب سید علی) ص ۹۱ ۷ نقوش خطوط نمبر (۱۹۶۸)

مزمل اللہ خاں (خط بنام نواب صاحب) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، (۱۹۶۸)

مزمل اللہ خاں، نواب سر (۳ خط): بنام حالی، نواب سید علی، و نا معلوم (نقوش مکاتیب نمبر)

مسعود احمد از مشتاق احمد (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

مسعود الحسن، پروفیسر از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۵، جون ۲۰۱۳)

مسعود حسین خان از پروفیسر مرزا خلیل احمد بیگ (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

مسعود حسین خاں از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

مسعود حسین خاں از مرزا خلیل احمد بیگ (کانفرنس گزٹ، فروری ۲۰۰۹ء) (بعنوان مشاہیر کے خطوط بنام محمد تیمین) از محمد تیمین (اپریل ۲۰۰۹ء) از احتشام احمد ندوی (اگست ۲۰۱۱ء)

مسعود حسین خاں (از خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

مسعود حیدر (یادیں) نیوجرسی سرسید ڈے میگزین (انگریزی ۲۰۰۷)

مسعود حیدر (یادیں) نیوجرسی سرسید ڈے میگزین (انگریزی ۲۰۱۱)

مسلم یونیورسٹی علی گڑھ کا اسکول (شذرات) جامعہ، ۲۱/۴، اکتوبر ۱۹۳۳ء

مسلم یونیورسٹی کا سالانہ جلسہ تقسیم اسناد (شذرات) جامعہ، ۵/۳، مارچ ۱۹۲۵ء

مسلم یونیورسٹی کا جشن پنجاہ سالہ (شذرات) جامعہ، ۵/۱۱، نومبر ۱۹۲۵ء

مسلم یونیورسٹی میں ایک اعلیٰ اقامتی اسکول کھولنے کی تجویز (شذرات) جامعہ، ۲۱/۳، ستمبر ۱۹۳۳ء

مشتاق احمد یوسفی: از ڈاکٹر محمد طاہر (تہذیب الاخلاق، ج ۵، جون ۲۰۱۳)

مشتاق احمد یوسفی: از طاہرہ حسین علیگ، نیوجرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۰۸)

مشتاق احمد یوسفی: از محمد طاہر، نیوجرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۰۸)

محمد علی=جوہر

محمد علی کی تاریخ رہائی (نظم از حامد حسن قادری) جامعہ،۲،۵/نومبر ۱۹۲۳ء

محمود الرحمان،*** از ڈاکٹر محمد قیصر (تہذیب الاخلاق، ج ۵، جون ۲۰۱۳)

محمود مرحوم،*** زمانہ (عبدالرحمٰن، بجنوری، اگست ۱۹۰۵ء)

محی الدین: از مشتاق احمد زرگر (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

مختار احمد (پراکٹر) از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

مختار اصلاحی،*** از شمیم ارشاد اعظمی (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

مختار الدین آرزو (از خلیل الرحمان اعظمی علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

مختار الدین احمد: از احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۲ء) از احتشام احمد

مختار الدین احمد: از محمد سمیع اختر فلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

مختار الدین احمد آرزو: از شہاب الدین ثاقب، نیوجرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۰۷)

مختار الدین احمد کا ایک مقالہ (نیاز فتح پوری) نگار اپریل ۱۹۴۱ء دسمبر ۴۰ء کے شمارے میں "خطبات سید سلیمان ندوی" کے عنوان سے مختار الدین احمد کا ایک مقالہ شائع ہوا جس پر "ندویوں نے کافی ہنگامہ مچایا"۔ مقالہ نگار کو ندویوں کے اس انداز پر اعتراض، اور نیاز کا، انہیں اپنا کام جاری رکھنے کا مشورہ۔

مختار الدین احمد مرحوم (از انور سدید، اطہر صدیقی) (کتاب نما اکتوبر ۲۰۱۰)

مختار الدین احمد مرحوم (از ظفر احمد صدیقی، راشد شیخ) (کتاب نما اکتوبر ۲۰۱۰)

مختار الدین احمد مرحوم (از شہاب الدین ثاقب، فوزان احمد) (کتاب نما اکتوبر ۲۰۱۰)

مختار الدین احمد مرحوم (از سرور الہدیٰ، محمد مقیم) (کتاب نما اکتوبر ۲۰۱۰)

مختار الدین آرزو (بنام گوپی چند نارنگ)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

مختار الدین احمد آرزو از اطہر صدیقی، نیوجرسی سرسید ڈے میگزین (انگریزی ۲۰۰۷)

مختار مسعود از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

مشتاق احمد یوسفی (خودنوشت) نیوجرسی سرسید ڈے میگزین (اردو ۲۰۰۸)

مشیر حسین قدوائی (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، (۱۹۶۸)

مظفر حبیب (یادیں) نیوجرسی سرسید ڈے میگزین (انگریزی ۲۰۱۱)

معین احسن جذبی: از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

معین احسن جذبی: از پروفیسر اقتدار حسین صدیقی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

معین الدین احمد: از افتخار عالم خاں (کانفرنس گزٹ، جنوری ۲۰۰۴ء)

مقبول احمد،***- از پروفیسر سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، جنوری ۲۰۱۲ء)

مقبول احمد،***: از زبیر عالم (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

مقتدی خاں شیروانی (از خلیل الرحمان اعظمی علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶

ممتاز جہاں حیدر: از ثریا حسین (اردو ۲۰۰۷) نیوجرسی سرسید ڈے میگزین

منٹو: از مہر الٰہی ندیم (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۹ء)

منظر اعظمی (منظر نامہ) (نیا دور) نومبر ۹۳

منظر عباس نقوی: از قمر الہدیٰ فریدی (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

منظر عباس نقوی،*** (خودنوشت) (نیا دور) فروری ۹۳

منظور ہاشمی از ابوسفیان اصلاحی (ادارۂ سرسید کے چند شعراء) (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

منظور ہاشمی: از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۰۸ء)

منن خاں: از ذاکر علی خاں (اردو ۲۰۰۲) نیوجرسی سرسید ڈے میگزین

منیب الرحمٰن (از خلیل الرحمان اعظمی علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

منیب الرحمٰن (از بیدار بخت، شمس الرحمٰن فاروقی، شہریار، وحید اختر) سوغات، ۷

مولوی عبدالحق کے بارے میں: بعنوان "جلوے" (معین الدین دردائی) نگار اگست ۱۹۵۳ء

مولوی =عبدالحق

مونس بھائی، پروفیسر مونس رضا (از شارب ردولوی)،(نیادور) جولائی ۱۹۹۸

مونس رضا :از محمد حسن (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

مہدی افادی، اردو کا ایک بے مثل نثر نگار :از مسعود سراج ،(نیادور) اکتوبر ۱۹۸۰ء

مہدی افادی (خط بنام یوسف قیصر)،نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

مہدی حسن :از نوید مسعود نیوجرسی سرسیڈے میگزین (انگریزی ۲۰۱۳)

مہدی انصاری :از محمد سالم قدوائی (کانفرنس گزٹ، فروری ۲۰۱۱ء)،از سید احتشام احمد ندوی (جون ۲۰۱۲ء)

مہدی بیگم =بیگم مہدی افادی (خط بنام معین الدین)،نقوش خطوط نمبر، (۱۹۶۸)

مہیندر پرتاب، راجہ :از راحت ابرار،(نیادور) اگست ۱۹۸۷

نجم الحسن، مہربر :از ولید احمد انصاری (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

نجم الدین، منشی از خلیل الرحمان اعظمی علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر ۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

نذر سجاد حیدر (بنام قمر زمانی بیگم)،نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

نذیر احمد :از ابوسفیان اصلاحی (اردو ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

نذیر احمد :از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، اپریل ۲۰۰۹ء)

نذیر احمد :از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی (مارچ ۲۰۰۹ء)

نذیر احمد :از کبیر احمد جائسی (فروری ۲۰۱۱ء)

نذیر احمد :از کبیر احمد جائسی (جنوری ۲۰۱۱ء)

نذیر احمد :از مختار الدین احمد (دسمبر ۲۰۰۸ء)

نذیر احمد :از ابوسفیان اصلاحی (جنوری ۲۰۰۹ء)

نذیر احمد دہلوی، مولوی (نقوش آپ بیتی)، ۴۳۴

نذیر احمد صاحب (رفتار زمانہ) ادارہ، زمانہ جنوری ۱۹۱۰ء)

نذیر احمد کا مضمون: نصاب المسلمین، زمانہ (جنوری، فروری ۱۹۰۵ء)

نذیر احمد کے خطوط (ادارہ، اپریل ۱۹۳۴ء)

نذیر احمد (علمی خبریں اور نوٹ)، زمانہ (جنوری ۱۹۰۵ء)

نذیر احمد، ڈپٹی :سرسید پر ایک نظم (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) ۵۵-۱۹۵۳ء

نذیر احمد (از بشیر احمد انصاری بی۔اے متعلم) جامعہ، ۳/۲۹ مارچ ۱۹۳۸ء

نذیر احمد، ڈپٹی (قاری عباس حسین) نقوش شخصیات ۵۶۳

نذیر احمد صاحب مرحوم (مع تصویر) (علمی ضمیمہ البشیر)، زمانہ، مئی، جون ۱۹۱۲ء)

نذیر احمد، پروفیسر از پروفیسر شریف حسین قاسمی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

نسیم انصاری، ہر از سعید الظفر چغتائی (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

نسیم انصاری، ہر از پروفیسر محمد امان اللہ خاں (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

نسیم صدیقی :از ابوسفیان اصلاحی (ادارہ سرسید کے چند شعراء) (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

نسیم قریشی :علیگڑھ نمبر کی ترتیب اور اداریہ (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) ۵۵-۱۹۵۳ء

نسیم قریشی :از ظل الرحمان خاں، الطاف حسین ندوی، غلام یحییٰ انجم (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر، ۱۹۸۹)

نصیر الدین شاہ از ایڈیٹر (انگریزی) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

نظامی بدایونی از محمد اسماعیل بدایونی، (نیادور) جون ۱۹۶۶

نظامی بدایونی کی ادبی خدمات (مع تصویر) از محمد اسماعیل بدایونی، (نیادور) مئی ۱۹۷۵

نظامیؔ از محمد یٰسین مظہر صدیقی (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

نعیم شروانی (سفینۂ غزل پر تبصرہ) از اولاد احمد صدیقی (کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۰۸ء)

نواب چھتاری کی اسمبلی میں ڈسپلن کی پابندی: اسلام میں اطاعت کی اہمیت (عبدالماجد دریابادی):

''بعنوان صدر مجلس اور صدر مجلس کا کتا'' ۱۹ فروری ۱۹۳۲ء نواب چھتاری کی ندوے میں آمد (عبدالماجد دریابادی)''

نواب چھتاری (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

نواب حسن خاں :از شمیم جیراجپوری (تہذیب الاخلاق، ج ۳، اپریل ۲۰۱۳)

نواب محسن الملک بہادر مرحوم، زمانہ (شروانی بلونوی، دسمبر ۱۹۰۷ء)

نواب =محسن الملک

نورالحسن ہاشمی :از محمد حسن، (نیادور) فروری ۲۰۰۱ء

نورالحسن ہاشمی (انتقال پر) از شاہنواز فاروقی اداریہ (نیادور) دسمبر ۲۰۰۰

نورالحسن، پروفیسر سید (از ایم ایس کریکر، انڈیا ۳۱(۲) ۱۹۹۲ء [illegible] (انگریزی)

نورالحسن از ثاقب صدیقی (کانفرنس گزٹ، جنوری ۲۰۰۹ء)

نورالحسن نقوی از قمرالہدیٰ فریدی (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

نورالحسن ہاشمی (آپ بیتی) (نیادور) جولائی ۱۹۹۳ء

نورالحسن ہاشمی (چند نقوش طاق نسیاں از نورالحسن ہاشمی) (نیادور) جنوری ۱۹۸۳ء

نورالحسن، :از پروفیسر محمد یٰسین مظہر صدیقی (تہذیب الاخلاق، ج ۱، فروری ۲۰۱۳)

محمد نور نبی :از حیات عامر حسینی (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

وارث کرمانی :از ابوسفیان اصلاحی (ادارہ سرسید کے چند شعراء) (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

وارث کرمانی، بعنوان، سرگذشت، (نیادور) مارچ ۱۹۹۶ (خودنوشت)

وامق :ایک عوامی فنکار (از محمود الحسن، منظر نیاز) وامق جونپوری نمبر، (نیادور) جون ۱۹۹۹ء

وامق جونپوری حیات وشاعری مع تصویر :از غلام رضوی گردش، (نیادور) فروری ۱۹۸۷ء

وامق جونپوری، خودنوشت ''گفتنی ناگفتنی'' کے آئینے میں از جعفر عسکری، (نیادور) جون ۱۹۹۹

وامق جونپوری (انتقال پر، اداریہ) از شاہنواز فاروقی (نیادور) جنوری ۹۹ء

وحید اختر :از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۰۵ء)

وحید اختر :از ابوسفیان اصلاحی (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

وحیدالدین سلیم پانی پتی (م جولائی ۱۹۲۸ء) (شذرات از مدیر) جامعہ، ۱۱/۲ اگست ۱۹۲۸ء

وحیدالدین سلیم کی یاد میں (محمد یحییٰ تنہا) جامعہ، ۱۴/۱۳ اکتوبر ۱۹۲۹ء

وحیدالدین سلیم کے انتقال پر اظہار تعزیت (نیاز فتح پوری) نگار ستمبر ۱۹۲۸ء

وحیدالدین سلیم (خطوط بنام نواب علی حسن، نصیر ہاشمی) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸، ص ۴۶۸

وقار عظیم (اقبال عظیم) نقوش/شخصیات نمبر، ۶۴۲

وقارالملک کا ایک سقہ کی عیادت کے لئے جانا اور خاموشی سے امداد (عبدالماجد دریابادی): بعنوان ''سچی باتیں''، سچ، ۷/ جنوری ۱۹۲۷ء

وقارالملک از مولانا محمد حبیب الرحمٰن خاں (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۳ء)

وقارالملک اور جامعہ اسلامیہ (مولوی مشتاق حسین وقارالملک) جامعہ، ۲۶/۳، ستمبر ۱۹۳۶ء

وقارالملک (خط بنام مشتاق فاطمہ)، (نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

وقارالملک کا ایک واقعہ: امروہہ میں اپنے محلہ کی غریب بیوہ سیدانی کی مدد بھیس بدل کر (عبدالماجد دریا آبادی): بعنوان ''سچی باتیں''، سچ، ۲۴/ جنوری ۱۹۲۷ء

وقارالملک (غلام رسول مہر) شخصیات ۔۲، ص ۲۲۷

وقارالملک، نواب (نقوش آپ بیتی) ۴۳۵

وقارالملک، نواب (۱۹ خط): نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

وقارالملک (بنام مشتاق فاطمہ، والدہ مکرمہ، عزیز فاطمہ، نواب افتخار الملک، احسان الحق، سید محمد محمود، افسرالملک بہادر، مولانا ایچ ایم ملک) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸

وقارالملک (خط بنام سر آسمان جاہ، حسین عطاءاللہ، سرسید) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

وقارالملک (خط بنام نواب سید علی) مولوی بشیرالدین، حکیم محمد عبدالسلام) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

وقارالملک (خط بنام سید افتخار عالم، محسن الملک، محمد یونس) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

وقار الملک (خط بنام منشی محمد محمود شاہ) ۱۶۵ نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

ہادی حسن کی وفات پر: از سعید احمد اکبرآبادی (ماہنامہ برہان) ۵۰ (۶)

ہارن بی، پرووائس چانسلر مقرر تھیلا پٹنہ کالج کے پرنسپل تھے (شذرات) جامعہ ۱۲، ۵/ مئی ۱۹۲۹ء

ہارن بی کی وفات، م ۱۹۳۰ء (شذرات) جامعہ ۱۴، ۶/ جون ۱۹۳۰ء

ہاشم علی، ب: از محمد سالم قدوائی (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۸ء)

یلدرم کی نظم: ایک منکر ازدواج کے ازدواج پر، زمانہ (اگست ۱۹۲۸ء)

یلدرم مرحوم (سر سید رضا علی) جامعہ، ۳۹/ جولائی ۱۹۳۵ء

یلدرم، سجاد حیدر (۸ خط) بنام: جلیل قدوائی (نقوش مکاتیب نمبر)

یلدرم کی نظم: دعا (، زمانہ مئی ۱۹۲۷ء)

یوسف حسین خاں، پروفیسر از احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۰۹ء)

☆

اکابرِ علی گڑھ

اہم رسائل وجرائد کے انفرادی ناموں کے تحت

پچھلے صفحات میں جن رسائل وجرائد کے مندرجات کو یکجا ملاحظہ میں لایا گیا، اب آگے کے صفحات میں اُن کو الگ الگ اپنے انفرادی ناموں کے تحت لاکر، ہر ایک میں درج اکابر علی گڑھ کو اُس رسالے کے نام کے تحت لیا جا رہا ہے تاکہ کوئی اپنے موضوع کو کسی خاص رسالے میں تلاش کرے تو اسے وہ حوالہ فوری طور سے مل جائے: اسی طرح اگر کوئی موضوع سے زیادہ اس رسالے کے مشتملات میں دلچسپی رکھتا ہے، تو ان نا سوار اندراجات کو دیکھ سکے۔

آجکل (دہلی)

۱۹۳۹-۲۰۰۵ء

رسالہ آجکل جو برطانوی ہند کے عہد میں جاری ہوا، اور جو آج بھی جاری ہے، اس لحاظ سے بڑا تاریخ ساز پرچہ ہے کہ اس کے ایڈیٹروں میں وقار عظیم، یعقوب دواشی، معین حسن جذبی، جوش ملیح آبادی، جگن ناتھ آزاد، عرش ملسیانی، وکرم، راج نرائن راز، محبوب الرحمٰن فاروقی، غرض بڑے بڑے نام رہے ہیں۔ برطانوی عہد میں یہ کبھی پندرہ روزہ بھی تھا مگر ماہنامہ پر جم گیا، آج بھی ماہنامہ ہے۔ اور قابل ذکر بات یہ ہے کہ جو معیار اس نے روز آغاز سے بنایا تھا وہ آج تک قائم ہے۔ ڈاکٹر جمیل اختر نے اس کا ایک بہت مفید اور کارآمد اشاریہ بنادیا ہے جس سے ہمیں مدد ملی، ہم ان کے شکر گزار ہیں۔

ابن علی نقوی (علیگڑھ کی یادیں) آج کل (مارچ ۱۹۷۱)

اجمل خاں، مسیح الملک :از سید اوصاف علی، آج کل (اکتوبر ۱۹۷۰ء)

احسن مارہروی :از محمد عثمان (اگست ۱۹۴۷ء) واثر لکھنوی، از محمد علی، آج کل (جنوری ۱۹۵۶ء)

اختر انصاری :از مکین احسن کلیم، آج کل (فروری ۱۹۴۵ء)

اختر حسین :از ظہور الحسن ڈار، آج کل (ستمبر/اکتوبر ۱۹۴۶ء)

بیگم حسرت موہانی، آج کل (اگست ستمبر ۱۹۸۱)

جاں نثار اختر :از مبشر علی صدیقی، آج کل (جولائی ۱۹۵۲ء)

جذبی، معین احسن :از جمیل مہدی، آج کل (جون ۱۹۴۹ء)

جوش ملیح آبادی :از آغا سرخوش قزلباش دہلوی،، آج کل (مئی ۱۹۴۳ء)،

جوش ملیح آبادی :از دوارکا داس، شعلہ، آج کل (فروری ۱۹۷۸ء)

جوہر ملاحظہ ہو محمد علی :

حالی :از رشید قریشی، آج کل (جولائی ۱۹۸۰ء) از محمد حسین خاں شفا، آج کل (جولائی ۱۹۸۱ء) از صالحہ عابد حسین، آج کل (اکتوبر ۱۹۳۹ء) از کے۔ کے کھلر، آج کل (دسمبر ۱۹۸۱ء) از عبادت بریلوی، آج کل (جون ۱۹۵۰ء)، سحر رامپوری، آج کل (مئی ۱۹۵۲ء) از ثریا جمال، آج کل، نومبر ۱۹۶۷ء) از رشید حسن خاں، آج کل (جون ۱۹۵۸ء) از سری نواس لاہوٹی، آج کل (جولائی ۱۹۳۹ء)۔

حسرت موہانی :از محمد ضیاء الدین انصاری، آج کل (حسرت نمبر اگست۔ ستمبر ۱۹۸۱ء)، بیگم حسرت موہانی از حسرت موہانی، آج کل (حسرت نمبر اگست۔ ستمبر ۱۹۸۱ء)، محمد عبد الشکور، آج کل (جولائی ۱۹۴۵ء)، حسرت بھی چل بسے از رحم علی الہاشمی، آج کل (ستمبر ۱۹۵۱ء)، جمیل مہدی، آج کل (جنوری ۱۹۵۳ء)، عبد المغنی (تصویر)، آج کل (حسرت نمبر مئی ۱۹۸۵ء)، حامدی کاشمیری (تصویر)، آج کل (حسرت نمبر اگست۔ ستمبر ۱۹۸۱ء)، وحید اختر، آج کل (حسرت نمبر ۱۹۸۵ء)، مجیب رضوی، آج کل (حسرت نمبر مئی ۱۹۸۵ء)، نیاز فتح پوری، آج کل (حسرت نمبر اگست۔ ستمبر ۱۹۸۱ء)، نامی انصاری، آج کل (حسرت نمبر مئی ۱۹۸۵ء)، شارب ردولوی، آج کل (حسرت نمبر مئی ۱۹۸۵ء)، مظہر امام، آج کل (جنوری ۱۹۸۳ء)، محسن، محمد، آج کل (حسرت نمبر مئی ۱۹۸۵ء)، رشید احمد صدیقی، آج کل (اکتوبر ۱۹۵۲ء)، رام لال نابھوی، آج کل (حسرت نمبر مئی ۱۹۸۵ء)، اسرار لاری، آج کل (حسرت نمبر مئی ۱۹۸۵ء)، عتیق صدیقی، آج کل (حسرت نمبر اگست ستمبر ۱۹۸۱ء)، ارتضیٰ کریم، آج کل (حسرت نمبر اگست ستمبر ۱۹۸۱ء)، جلیل قدوائی، آج کل (جون ۱۹۴۷ء)، کشن پرشاد کول، آج کل (حسرت نمبر اگست۔ ستمبر ۱۹۸۱ء)، ہارون خاں شروانی، آج کل (جون۔ جولائی ۱۹۵۳ء، حسرت نمبر اگست۔ ستمبر ۱۹۸۱ء)، محمد علی خاں اثر لکھنوی، آج کل (مئی ۱۹۵۲ء)، غلام احمد فرقت، آج کل (دسمبر ۱۹۵۵ء)

حیات اللہ انصاری (خودنوشت)، آج کل جولائی ۱۹۸۵

خان عبد الغفار خان (یادیں)، آج کل (اکتوبر ۱۹۶۹)

خواجہ احمد عباس :از ذکیہ ظہیر، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر دسمبر ۱۹۸۸ء)

خواجہ احمد عباس :از عابد سہیل، آج کل (ستمبر ۱۹۸۷ء)

خواجہ احمد عباس :از راج نارائن راز، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر دسمبر ۱۹۸۸ء)

خواجہ احمد عباس :از ظہیر احمد صدیقی، آج کل (مارچ ۱۹۸۹ء)

خواجہ احمد عباس :از خلیق انجم، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر دسمبر ۱۹۸۸ء)

خواجہ احمد عباس :از ظفر پیامی، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر دسمبر ۱۹۸۸ء)،

خواجہ احمد عباس :از اوم پرکاش راحت، آج کل (مارچ ۱۹۸۹ء)،

خواجہ احمد عباس :از وحید انور، آج کل (دسمبر ۱۹۸۹ء)

خواجہ احمد عباس :از کمار پانی پتی، آج کل (مارچ ۱۹۸۹ء)

خواجہ احمد عباس :از قمر رئیس، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر دسمبر ۱۹۸۸ء)،

خواجہ احمد عباس :از رتن سنگھ، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر)

خواجہ احمد عباس :از مجتبیٰ حسین، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر دسمبر ۱۹۸۸ء)

خواجہ احمد عباس :از جوگندر پال، آج کل (خواجہ احمد عباس نمبر دسمبر ۱۹۸۸ء)۔

ذاکر حسین (گیانی گورمکھ سنگھ مسافر)، آج کل (جون ۱۹۶۹ء)

ذاکر حسین :از صالحہ عابد حسین، آج کل (جون ۱۹۶۹ء)،

ذاکر حسین :از آل احمد سرور، آج کل (جون ۱۹۶۹ء)

ذاکر حسین :از انیس احمد رضوی، آج کل (جولائی ۱۹۴۷ء)

ذاکر حسین :از مرزا خلیل احمد بیگ، آج کل (جنوری ۱۹۸۹ء)

ذاکر حسین :از رشید احمد صدیقی، آج کل (نومبر ۴۶)

ذاکر حسین :از گوپی ناتھ امن، آج کل (۱۹۶۲)

ذاکر حسین :از خواجہ غلام السیدین، آج کل (جون ۱۹۶۹)

ذاکر حسین :از منور لکھنوی، آج کل (جون ۵۰)

ذاکر حسین :از عابد حسین، آج کل (جون ۵۵)

ذاکر حسین :از محمد اکرم، آج کل (جون ۱۹۶۹)

ذاکر صاحب، ہم اور مفت خورے از انیس احمد رضوی، آج کل (جولائی ۱۹۴۷)، یاد رکھنا فسانہ ہیں یہ لوگ، آج کل (جنوری ۶۵)

راس مسعود :از خورشید الاسلام، آج کل (۱۵ ستمبر ۱۹۴۷)

رشید احمد صدیقی :از آل احمد سرور، آج کل (جون ۱۹۴۷ء)

رشید احمد صدیقی :از اسلوب احمد انصاری، آج کل (مارچ ۱۹۷۷ء)

رشید احمد صدیقی :از ہنس راج رتن، آج کل (دسمبر ۱۹۷۶ء)

رفیع احمد قدوائی :از احمد مصلح الدین، آج کل (جنوری ۱۹۵۵)

سجاد حیدر یلدرم :از اصغر عباس، آج کل (جولائی ۱۹۸۱ء)

سجاد حیدر یلدرم از رشید احمد صدیقی، آج کل (دسمبر ۱۹۴۶ء)

سجاد ظہیر :از ظ انصاری، آج کل (دسمبر ۱۹۷۳ء)،

سجاد ظہیر :از کرشن چندر، آج کل (دسمبر ۱۹۷۳ء)،

سجاد ظہیر :از ملک راج آنند، آج کل (دسمبر ۱۹۷۳ء)،

سجاد ظہیر :از شارب ردولوی، آج کل (سجاد ظہیر نمبر دسمبر ۱۹۷۳ء)،

سجاد ظہیر :از قمر رئیس، آج کل (سجاد ظہیر نمبر دسمبر ۱۹۷۳ء)،

سجاد ظہیر :از محمد حسن، آج کل (سجاد ظہیر نمبر دسمبر ۱۹۷۳ء)۔

سید احمد خاں :از نور الحسن راشد، آج کل (مئی ۱۹۷۵ء)،

سید احمد خاں :از عابد رضا بیدار، آج کل (ستمبر ۱۹۶۷ء)،

سید احمد خاں :از ارشد جمال، آج کل (اکتوبر ۱۹۸۲ء)،

سید احمد خاں :از ضیاء الدین انصاری، آج کل (اگست ۱۹۷۸ء)

سر شاہ سلیمان (مع تصویر) از سید محمد حفیظ، آج کل (یکم اگست ۱۹۳۶)

سرور، آل احمد :از احتشام حسین، آج کل (نومبر ۱۹۵۲ء)،

سیدین :از فرحت حسین، آج کل (مئی ۱۹۸۱ء)

سیدین :از صالحہ عابد حسین، آج کل (مئی ۱۹۷۲ء)

شبلی نعمانی :از سید یعقوب، آج کل (جون۱۹۶۴ء)

شبلی نعمانی: از اخلاق حسین عارف، آج کل (ستمبر۱۹۶۷ء)

شبلی نعمانی: از مسیح الزماں، آج کل (نومبر۱۹۵۵ء)

شبلی نعمانی: از اظہر علی فاروقی، آج کل (اگست 1951ء)

شبلی نعمانی :از فیض الرحمان اعظمی، آج کل (ستمبر۱۹۶۳ء)

شبلی نعمانی :از احمد اسحاق نعمانی، آج کل (جنوری۱۹۶۰ء)

صدر یار جنگ (از مالک رام) آج کل، اگست ۱۹۹۱

ظفر علی خاں :از ن۔م۔راشد، از عبدالمالک، آج کل (اپریل۱۹۴۷)

عابد حسین، سید :از محبت فاطمہ، آج کل (جون۱۹۸۰ء)

عبدالحق، مولوی: از فقیر بادشاہ قادری، آج کل (مئی ۱۹۵۸ء)، عبدالمغنی، آج کل (فروری۱۹۸۸ء)

عبدالستار صدیقی :از عرش ملسیانی، آج کل (مارچ ۷۳)

عصمت چغتائی: از ابوالفیض سحر، آج کل (جون۱۹۷۲ء)، مظہر امام، آج کل (مئی ۱۹۸۱ء)،

غیاث: یادیں :میرے زمانے کا علیگڑھ، آج کل (اپریل۱۹۷۱)

فانی ازفراق؛ از میکش اکبرآبادی، آج کل (ستمبر۱۹۷۹)

محمد علی، مولانا :از ظفر احمد نظامی (تصویر)، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر۱۹۷۸ء) رشید حسن خاں۔

محمد علی نمبر، آج کل (دسمبر۱۹۷۸ء)، جواہر لال نہرو، آج کل (دسمبر۱۹۷۸ء)، شہاب الدین انصاری، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر ۱۹۷۸ء)، عتیق صدیقی، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر۱۹۷۸ء)، نگار نعمانی، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر۱۹۷۸ء)، مفتی عتیق الرحمان (تصویر) مولانا زید ابوالحسن فاروقی، آج کل (دسمبر۱۹۷۸ء)، خواجہ احمد فاروقی، آج کل (دسمبر۱۹۸۰ء)، مشیر الحق، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر۱۹۷۸ء)، محمد ہاشم قدوائی، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر۱۹۷۸ء)، عبداللطیف اعظمی، آج کل (دسمبر۱۹۷۸ء)، سلیم قدوائی، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر۱۹۷۸ء)، عتیق صدیقی، آج کل (دسمبر۱۹۷۹ء)، عظیم الشان، آج کل (دسمبر۱۹۷۹ء)، علی اشرف، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر۱۹۷۸ء)، بن حیرت/ ابن واحد، آج کل (محمد علی نمبر دسمبر۱۹۷۸ء)

☆

ماہنامہ **ادیب** (الہ آباد) (ایڈیٹر نوبت رائے نظر)

(۱۹۱۰ء-۱۹۱۳ء)

چراغ علی کی تصویر: ادیب ۵/۶

ذکاء اللہ، شمس العلماء مولوی (از سید محمد فاروق) ادیب ۱/۳

ذکاء اللہ کے بارے میں: (سیاسی تغیرات کے ساتھ اس ماہ میں ادبی سانحات بھی قابل ذکر ہیں، جن میں شمس العلما مولوی ذکاء اللہ صاحب دہلوی کا انتقال جو ۵/نومبر کو واقع ہوا ہے، خاص اہمیت رکھتا ہے۔ آپ ہندوستان کے ان چند بزرگوں میں تھے، جنھوں نے اردو زبان کی ترقی میں عملی کوشش کی ہے۔ آپ کی تصانیف ڈیڑھ سو کے قریب ہیں اور آپ نے اپنی حیات میں ایک لاکھ صفحات سے زائد تحریر فرمائے ہیں، جن میں تعلیمی اور ادبی ہر قسم کی تصنیفات اور مضامین شامل ہیں۔ آپ نے تصنیف اور تالیف کے کام کو روزمرہ کی ضروریات میں داخل رکھا اور آپ کی زندگی صحیح معنوں میں علمی زندگی تھی جس کی مثال مشکل سے مل سکے گی۔ اردو اخبارات اور سائل آپ کی قلمی امداد کے خاص طور پر مشکور رہے اور آپ نے حتی الامکان کوئی ادبی فرمائش مشکل سے مسترد کی۔ اگرچہ آپ نے عمر طبعی پائی اور ایک طولانی زمانہ دیکھا۔ تاہم آپ کی وفات اس نظر سے قابل افسوس ہے کہ بزم ادب میں اب ایسی نورانی شمعیں مشکل سے روشن ہو سکیں گی)۔ (نومبر۱۹۱۰ء)

☆

ماہنامہ برہان (دہلی)

ایڈیٹر سعید احمد اکبرآبادی و مفتی عتیق الرحمن عثمانی

۱۹۳۸-۱۹۹۶ء

برہان کی ہر چھ ماہ پر ایک جلد ہوتی تھی اور یہ مفتی عتیق الرحمان صاحب کی زندگی تک پابندی سے شائع ہوتا رہا اور بعد میں بھی گرتا پڑتا چند سال چلا۔ رسالہ کا آغاز جولائی ۱۹۳۸ میں ہوا۔ حوالے اس طور سے ہیں کہ پہلے جلد کا نمبر درج ہے اور پھر شمارہ نمبر۔ یعنی پہلی جلد کا پہلا شمارہ (۱) جولائی ۱۹۳۸ ہوا: دوسری جلد ۱۹۳۹ کی ہوئی : اسی طرح سلسلہ آگے چلا۔ شمارے ہر جلد میں چھ عدد ہوتے تھے۔ (ش)

احسن مارہروی کی وفات پر: ۵ (۴) از سعید احمد اکبرآبادی) (ماہنامہ برہان) ۳۶ (۱)

اقبال سہیل کی وفات پر: (از سعید احمد اکبرآبادی (ماہنامہ برہان) ۳۵ (۲)

بشیر الدین اٹاوی کی وفات پر: (از سعید احمد اکبرآبادی: وفیات) (ماہنامہ برہان) ۳۷ (۱)

حبیب الرحمان خاں شیروانی کی وفات پر: (از سعید احمد اکبرآبادی) (ماہنامہ برہان) ۳۵ (۳)

حبیب اللہ، ڈپٹی کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی) (ماہنامہ برہان) ۳۶ (۴)

حسرت کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی: وفیات) (ماہنامہ برہان) ۳۶ (۲)

حمید اللہ خاں، نواب کی وفات پر از سعید احمد اکبرآبادی: وفیات) (ماہنامہ برہان) ۴۳ (۳)

رام بابو سکسینہ کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی: وفیات) (ماہنامہ برہان) ۴۰ (۱)

رفیع احمد قدوائی کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی: وفیات) (ماہنامہ برہان) ۳۳ (۵)

سر شاہ سلیمان کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی: وفیات) (ماہنامہ برہان) ۲ (۳)

سعید احمد اکبرآبادی: آپ بیتی کے چند باب، سینٹ اسٹیفنس کالج میں ملازمت ۱۱ (۵): ۲۲ (۲): ۲۳ (۱): علیگڑھ آمد

طفیل احمد منگلوری کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی:) (ماہنامہ برہان) ۱۲ (۵)

شائستہ اکابر علی گڑھ

ظفر علی خاں کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی:) (ماہنامہ برہان) ۳۷ (۶)

عبد الغفار، قاضی: کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی) (ماہنامہ برہان) ۳۶ (۲)

عبد الرحمان کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی) (ماہنامہ برہان) ۳۳ (۳)

عبد الحق، مولوی: کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی (ماہنامہ برہان) ۴۷ (۳)

عبد الحق، افضل العلما: کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی (ماہنامہ برہان) ۴۰ (۴)

عبد اللطیف، مفتی : کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی (ماہنامہ برہان) ۴۴ (۱)

عبد المجید خواجہ کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی (ماہنامہ برہان) ۵۰ (۱)

ہادی حسن کی وفات پر (از سعید احمد اکبرآبادی (ماہنامہ برہان) ۵۰ (۶)

☆

ماہنامہ تہذیب الاخلاق (علی گڑھ) : مشاہیر علیگڑھ نمبر

اجرائے نو ۱۹۸۲ء بانی عہد نو: سید حامد

سید حامد ۱۹۸۰ میں علیگڑھ کے وائس چانسلر ہوئے۔ آتے ہی بلکہ آنے سے بھی پہلے علیگڑھ تحریک کا احیا انکی پہلی ترجیح بن چکی تھی، چنانچہ فروری ۱۹۸۲ء سے تحریک کی اس یادگار اور سب سے اہم علامت، سرسید کے رسالہ تہذیب الاخلاق کا از سرنو اجرا کیا: اور علیگڑھ تحریک کے اپنے ہی جیسے ایک شیدائی قاضی معزالدین احمد کو انکی ادارت سنبھالنے پر راضی کرلیا، جو آزادی کے بعد کی اولیں دہائیوں میں اردو کے ممتاز ترین خوش ذوق ادبی پبلشر تھے (فیض، جذبی، مجاز وغیرہ کے ناشر) اور جو عرف عام میں احمد صاحب کہلاتے تھے۔ کئی سال تک حامد اور احمد کا ساتھ رہا۔ یہ تہذیب الاخلاق کا دور زریں تھا، جس کا ایک انتخاب خدا بخش لائبریری سے 'ہندوستانی مسلمان عصری دستاویزات کے آئینہ میں' کے نام سے شائع ہو چکا ہے۔ اس ابتدائی عہد میں تہذیب الاخلاق ایک ٹرسٹ کے تحت چلتا تھا۔ بعد میں یونیورسٹی نے اسے اپنے ذمے اور اپنے بجٹ میں لے لیا اور مختلف شعبوں کے اساتذہ (اسرار احمد نیوٹن، نورالحسن نقوی، کبیر احمد جائسی، ابوالکلام قاسمی، ابوسفیان اصلاحی اسکے ایڈیٹر رہے اور اب صغیر افراہیم اسکی کمان سنبھالے ہوئے ہیں)۔ خدا سرسید کی اس یادگار کو قائم رکھے۔ ابوسفیان اصلاحی نے اپنے دور ادارت میں آٹھ مجلدات کو علی گڑھ کے مشاہیر کے لئے وقف کیا۔ ان مشاہیر کو ہم نے ذیل میں ابجدی ترتیب دے دی ہے۔ مشاہیر کی اس فہرست کے آخر میں ہم نے ان مشاہیر پر لکھنے والوں کے نام بھی ابجدی ترتیب میں کردیے ہیں۔ (ش)

آزرمی دخت صفوی (از محمد اسد علی خورشید و احتشام الدین) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۶، جولائی ۲۰۱۳

آل احمد سرور (از ابوسفیان اصلاحی ادارہ سرسید کے چند شعراء) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۷، اگست ۲۰۱۳

آل احمد سرور (از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر۸

آل احمد سرور (از محی بخش قادری) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۳، اپریل ۲۰۱۳

ابرار حسین فاروقی گوپاموی (از صلاح الدین عمری) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۲، مارچ ۲۰۱۳

ابرار مصطفیٰ خان (از عشرت علی قریشی) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر۸

ابن سعید خان چھتاری (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۵، جون ۲۰۱۳)

ابن فرید (از حبیب الرحمٰن چغانی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۱، فروری ۲۰۱۳

ابوالکلام قاسمی (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۷، اگست ۲۰۱۳

ابو محفوظ الکریم معصومی (از ڈاکٹر محمد اشرف علی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۳، اپریل ۲۰۱۳)

ابواللیث صدیقی (از معین الدین عقیل) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۳، اپریل ۲۰۱۳

ابوبکر شیث (از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی بعنوان علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں (تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۱، فروری ۲۰۱۳)

اجمل خاں: معتمد مولانا آزاد (از مرتضیٰ حسین بلگرامی) تہذیب الاخلاق، علی گڑھ مشاہیر نمبر۲ جلد۴ مئی ۲۰۱۳

اجمل خاں، حکیم: علی گڑھ سے ان کا تعلق (سید ظل الرحمٰن) تہذیب الاخلاق، مارچ ۲۰۱۲ء

احسان احمد، مرزا ۔ از محمد الیاس اعظمی (تہذیب الاخلاق، ج ا، فروری ۲۰۱۳)

احسان رشید (از عبدالغفار شکیل) تہذیب الاخلاق، ۲ جلد۴ مئی ۲۰۱۳

احسن مارہروی، سید: از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی، بعنوان علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں (تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۱، فروری ۲۰۱۳)

احمد سعید خاں چھتاری (از ریاض الرحمٰن شروانی) تہذیب الاخلاق مارچ ۲۰۱۲

احمد علی، سید، پی۔ وی۔ سی، (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۸، فروری۔ مارچ ۲۰۱۳ء

اختر انصاری (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۷، اگست ۲۰۱۳

اختر انصاری (از مشرف علی صدیقی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۲، مارچ ۲۰۱۳

اختر انصاری (از مشرف علی صدیقی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر۲، مارچ ۲۰۱۳

اخلاق الرحمان قدوائی (از محمد منظر عباسی) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر۸

اخلاق الرحمان قدوائی، پروفیسر (از پروفیسر محمد شمیم جیراجپوری) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۵، جون ۲۰۱۳

اسرار احمد (از کبیر احمد جائسی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر۲، مارچ ۲۰۱۳

اسعد بدایونی (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۷، اگست ۲۰۱۳

اسلوب احمد انصاری (از پروفیسر کنور محمد یوسف امین) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۵، جون ۲۰۱۳)

اسماعیل پانی پتی (از ابوذر متین) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۴ مئی / جون ۲۰۱۳

اسماعیل پانی پتی (از ذکریا ورک) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۴ مئی ۲۰۱۳

اشرف، سید محمد (از صغیر افراہیم) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر۷، اگست ۲۰۱۳

اطہر پرویز (از عنایت حسین عیدان) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۸، فروری - مارچ ۲۰۱۴ء

اظہار حسین، سید (از ثریا حسین) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴، ۲۰۱۳ء

افتخار عالم خاں (از قمر الہدیٰ فریدی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۶، جولائی ۲۰۱۳

افہام اللہ، حکیم محمد (از ظفر احمد صدیقی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

الطاف احمد اعظمی (از بلال احمد) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

الطاف علی بریلوی (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

امین اشرف (از ابوسفیان اصلاحی ادارۂ سرسید کے چند شعراء) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

امین زبیری مارہروی (از ابوذر متین) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳

انتصار حسین (از مسعود حیدر) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ ۲۰۱۳ء

انظار الحق (از حیات عامر حسینی) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ ۲۰۱۳ء

انور صدیقی (از کبیر احمد جائسی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر، اپریل ۲۰۱۳

ایم ایچ خان (از عاصم صدیقی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۵، جون ۲۰۱۳

ایم اے قریشی (از بلقیس بانو) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر، اپریل ۲۰۱۳

بدر الدین علوی، سید (از ڈاکٹر ابوذر متین) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

بشیر حسین زیدی، کرنل (ریاض الرحمان خاں شروانی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر، فروری ۲۰۱۳

تسنیمہ غازی (از شہناز کنول غازی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۶، جولائی ۲۰۱۳

تقی امینی، مولانا (از نور محمد یوسف امین) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

ٹونکی، سید محمد (از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی، بعنوان علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

جانی صاحب (از پروفیسر محمد سلمان بیگ) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۵، جون ۲۰۱۳

جعفر رضا زیدی (از ابوسفیان اصلاحی ادارۂ سرسید کے چند شعراء) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷/۴، اگست ۲۰۱۳ء

جلال الدین، قاضی (از جلیل قدوائی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

جمال خواجہ (از ریاض الرحمان شروانی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

چھتاری (نواب) = احمد سعید خاں؛ ابن سعید خاں

حبیب الرحمان، قاری (از قاری حفیظ الرحمان) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ (۲۰۱۳ء)

حسن عبداللہ (از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی، بعنوان علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

حمید الدین فراہی اور علیگڑھ (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳)

حیات میاں (از ریاض الرحمان خان شروانی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳)

حیات میاں = رحمت اللہ خاں

خالد علیگ (از ذاکر علی خاں) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر، اپریل ۲۰۱۳

خالد علیگ (از ذاکر علی خاں) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳

خلیق احمد نظامی (از یاسین مظہر صدیقی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲، مارچ ۱۳ء

خلیل احمد بیگ، مرزا (از عبدالعزیز خاں) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۶، جولائی ۲۰۱۳

خلیل احمد بیگ، مرزا (از سمیہ نسرین) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

خلیل بیگ، مرزا (از عبدالعزیز خاں) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۶، جولائی ۲۰۱۳

خلیل الرحمان اعظمی (از عبدالسمیع) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ ۲۰۱۳ء

خورشید احمد فارق (از نعمان خاں) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

خورشید الاسلام (از ابوسفیان اصلاحی ادارۂ سرسید کے چند شعراء) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

خورشید الاسلام (از ظفر گلزار) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۲ جلد ۴ مئی ۲۰۱۳

ذاکر حسین (از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی، بعنوان علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

ذاکر علی خاں بعنوان ذاکرِ علیگڑھ (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

ذاکر علی خاں (از ابوسفیاں اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

ذکیہ اطہر صدیقی (از شیبا قمر) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

راشد ندوی (از محمد سمیع اختر فلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۶، جولائی ۲۰۱۳

رحمت اللہ خاں شروانی بعنوان حیات میاں (از ریاض الرحمان خاں شروانی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر، مارچ ۲۰۱۳

رشید احمد صدیقی (از سید مرتضٰی حسین بلگرامی، بعنوان علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳)

رئیس احمد نعمانی (از ابوسفیان اصلاحی ادارۂ سرسید کے چند شعراء) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

ریاض الرحمان خاں شروانی (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۶، جولائی ۲۰۱۳

زاہدہ زیدی (از ابوسفیان اصلاحی ادارۂ سرسید کے چند شعراء) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

ساجدہ زیدی (از غضنفر) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ ۲۰۱۳ء

سرسید اور ساکنان اعظم گڑھ سے مراسم (از ساجد نعیم) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ (۲۰۱۳ء)

سراج اجملی (از ابوسفیان اصلاحی ادارۂ سرسید کے چند شعراء) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

سردار جعفری (از ضیاالدین اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

سرسید کے رشتے بدایوں سے (از ساجد نعیم) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

سرسید اور ساکنان اعظم گڑھ (از ساجد نعیم) تہذیب الاخلاق، ۲ جلد ۴ مئی ۲۰۱۳

سر شاہ سلیمان (از سید مرتضٰی حسین بلگرامی، بعنوان علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳)

سعید احمد اکبرآبادی (از ڈاکٹر حمیرا ناز) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

سعید الظفر چغتائی (از ڈاکٹر صابرہ خاتون) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۵، جون ۲۰۱۳

سلامت اللہ خان (از عبدالرحیم قدوائی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

سید حامد (از ڈاکٹر محمد یسین مظہر صدیقی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۵، جون ۲۰۱۳

سید حامد (از محمد شمیم جیراجپوری) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

شامی صاحب، مولانا، المامون الدمشقی (از شبیر احمد صدیقی) تہذیب الاخلاق: مشاہیر علیگڑھ نمبر ۱-۴ ۲۰۱۳ء

شان الحق حقی (از پروفیسر اسلوب احمد انصاری) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

شان محمد (از حکیم الدین) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۵، جون ۲۰۱۳

شائق احمد یحیٰی، حافظ (از شاکر خلیق) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

شاہ مشہود عالم (از شمیم جے راجپوری) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۳، مارچ ۲۰۱۳

شاہد لطیف (از شفیق احمد) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۸، فروری - مارچ ۲۰۱۴ء

شباب الدین (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

شریف خاں، محمد (از عبید اقبال عاصم) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۴ مئی ۲۰۱۳

شفیع، م (از محمد خلیل) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

شفیع، محمد، پروفیسر آف جغرافیہ (از محمد خلیل) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

شفیق احمد سید، (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۸، فروری - مارچ ۲۰۱۴ء

شفیق احمد، سید، سابق ایف او (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۸

شمیم جیراجپوری (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۵، جون ۲۰۱۳

شہپر رسول (از ابوسفیان اصلاحی ادارۂ سرسید کے چند شعراء) تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳

شہریار (ابوالکلام قاسمی: امتیاز احمد: سید مرتضٰی حسین بلگرامی) تہذیب الاخلاق مشاہیر علی گڑھ نمبر، مارچ ۲۰۱۲ء

شہریار (از مہتاب حیدر نقوی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

شیخ عبدالرشید (از محمد ذاکر علی خاں) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

ضمیر الدین شاہ لفٹننٹ جنرل (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۵، جون ۲۰۱۳

ضیا احمد بدایونی (از پروفیسر اسلوب احمد انصاری) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۴، مئی ۲۰۱۳

ضیاالدین انصاری (حبیب الرحمان چغتائی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

ضیاالرحمان اعظمی (از محمد الیاس اعظمی) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ (۲۰۱۳ء)

طارق حسن، سید محمد (از عبدالسلام جیلانی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

طیب، حکیم محمد (از اقتدار الحسن زیدی - و - حکیم خورشید احمد شفقت اعظمی) تہذیب الاخلاق، ج ۸، فروری - مارچ ۲۰۱۴ء

ظل احمد نظامی (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴، ۲۰۱۳ء

ظل الرحمان (از حبیب الرحمان چغتائی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۵، جون ۲۰۱۳

ظل الرحمٰن، سید (از فخر عالم) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۶، جولائی ۲۰۱۳

ظہور قاسم، ڈاکٹر سید (از محمد خلیل) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۵، جون ۲۰۱۳

ظہیر الدین علوی، سید (از سید مرتضٰی حسین بلگرامی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

عابداللہ غازی (از شہناز کنول) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۵، جون ۲۰۱۳

عابد رضا بیدار (از فاروق ارگلی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

عابدہ سمیع الدین (از ریحانہ خاتون) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۸

عبدالباری (از توقیر عالم فلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۶، جولائی ۲۰۱۳

عبدالبصیر خاں (از شمیم جیراجپوری) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۱ فروری ۲۰۱۳

عبدالحق انصاری، محمد (از نذیر احمد عبدالمجید) تہذیب الاخلاق مشاہیر علی گڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳

عبدالرحیم قدوائی (از صغیر افراہیم) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

عبدالرحیم قدوائی (از سید محمد افضل) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۸

عبدالرشید، شیخ (از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳)

عبدالرشید، شیخ (از محمد ذاکر علی خاں) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۲ مارچ ۲۰۱۳

عبدالعزیز/ ڈاکٹر ذ اللہ (از نجم الاسلام لکھنؤ) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۸

عبدالعلیم (از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

عبداللطیف فلسفی، حکیم (از حکیم شمیم ارشاد اعظمی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۴، مئی ۲۰۱۳

عبدالحق انصاری، محمد (از نذیر احمد عبدالمجید) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳

عبدالرحیم قدوائی (از سید محمد افضل) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۸، فروری - مارچ ۲۰۱۴ء

عبدالعزیز، ڈاکٹر ذ اللہ (از نجم الاسلام) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۸، فروری - مارچ ۲۰۱۴ء

عبدالماجد صدیقی (از جمیلہ صدیقی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۸، فروری - مارچ ۲۰۱۴ء

عبیدالرحمان خاں شروانی (از امان اللہ خاں شروانی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱ فروری ۲۰۱۳

عتیق احمد صدیقی (از عبید اقبال عاصم) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳

عرفان حبیب (از محمد یٰسین مظہر صدیقی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۶، جولائی ۲۰۱۳

عزیزالدین بلگرامی، قاضی (از فاطمہ زہرہ بلگرامی) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ ۲۰۱۳ء

عزیزالدین حسین (از علاءالدین خاں) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۶، جولائی ۲۰۱۳

علی سردار جعفری، سید (از مولانا ضیاءالدین اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

علی محمد خسرو (از سید حامد) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

علی محمد نقوی، سید (از رضا عباس) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

علی نقی النقوی (از توقیر عالم فلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر، جلد دوم، مارچ ۲۰۱۳

علیگڑھ کی چند شخصیتیں (از خلیل الرحمان اعظمی) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ ۲۰۱۳ء

علیگڑھ مسلم یونیورسٹی کی شخصیتیں (از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

غلام مصطفیٰ خاں (احتشام احمد ندوی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

غلام مہدی راز (از شمیم ارشاد اعظمی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

غیور احمد، سید (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳

فاروقی، محمد نسیم (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ ۲۰۱۳ء

فراہی، مولنا اور علیگڑھ (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علی گڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳

فرمان حسین، سید (از سید شعیب حسنین) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۸

فضل الرحمان گنوری (انجمن آرا انجم) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۸

فضل الرحمان (از حبیب الرحمان چغانی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۵، جون ۲۰۱۳

فیض الحسن سہارنپوری ؒاور سرسید (از ظفر الاسلام اصلاحی) مشاہیر علیگڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

قاری حبیب الرحمان (از قاری حفیظ الرحمان) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ مئی ۲۰۱۳

قاضی جلال الدین (از جلیل قدوائی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

قاضی عزیزالدین بلگرامی (از فاطمہ زہرا بلگرامی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ مئی ۲۰۱۳

کبیر احمد جائسی (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳

کبیر احمد جائسی (از رفیع الدین ہاشمی) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲/۴، ۲۰۱۳ء

کبیر احمد جائسی (از شباب الدین) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

کیفی چریاکوٹی، محمد مبین (از ابوذر متین) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

کے پی سنگھ (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴، ۲۰۱۳ء

گلشن مجید (از مشتاق احمد زرگر ختطر) تہذیب الاخلاق، ج ۶، جولائی ۲۰۱۳

لطف اللہ، مولوی محمد (از ساجد نعیم) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

محمد حسن (از ابوظہیر ربانی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳

محمد حسن، پروفیسر (از پروفیسر سید محمد عقیل رضوی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳

محمد حسن، پروفیسر (از ابوظہیر ربانی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳

محمود الرحمان، ڈاکٹر (از ڈاکٹر محمد قیصر) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۵، جون ۲۰۱۳

محمود الرحمٰن (ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۸، فروری - مارچ ۲۰۱۴ء

محی الدین حاجی علیگ (از مشتاق احمد زرگر مختطر) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

مختار احمد (ڈاکٹر) (از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

مختار اصلاحی محمد (از شمیم ارشاد اعظمی) تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳

مختار الدین احمد (از محمد سمیع اختر فلاحی تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

مختار مسعود (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

مسعود احمد، پروفیسر (از مشتاق احمد) (از سید محمد اشرف) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

مسعود الحسن، پروفیسر (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۵، جون ۲۰۱۳

مسعود حسین خاں (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

مسعود حسین خاں (مرزا خلیل بیگ) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

مشاہیر علیگڑھ پاکستان میں (از ظل احمد نظامی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳

مشتاق احمد یوسفی (از ڈاکٹر محمد طاہر) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۵، جون ۲۰۱۳

معین احسن جذبی (از پروفیسر اقتدار حسین صدیقی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

معین احسن جذبی (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

مقبول احمد، پروفیسر (از زبیر عالم) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳

مقتدیٰ حسن ازہری (از عرفات ظفر) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ مئی ۲۰۱۳

منظر عباس نقوی (از قمر الہدیٰ فریدی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

منظور ہاشمی (از ابوسفیان اصلاحی ادارۂ سرسید کے چند شعراء) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

مولانا شامی (از شبیر احمد صدیقی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ مئی ۲۰۱۳

مونس رضا (از محمد حسن) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳

مہدی انصاری (از سعید الظفر چغتائی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

نجات اللہ صدیقی (از عظیم اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

نجم الحسن (از ولید انصاری) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

نذیر احمد، پروفیسر (از شریف حسین قاسمی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

نسیم انصاری (از سعید الظفر چغتائی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲ مارچ ۲۰۱۳

نسیم انصاری (از محمد امان اللہ خان) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

نسیم انصاری، محمد (از سعید الظفر چغتائی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

نسیم صدیقی (از ابوسفیان اصلاحی ادارۂ سرسید کے چند شعراء) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

نسیم فاروقی (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴ مئی ۲۰۱۳

نظامی، خلیق احمد (از محمد یٰسین مظہر صدیقی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳)

نواب حسن خاں (از پروفیسر شمیم جیراجپوری) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۳، اپریل ۲۰۱۳

نور الحسن نقوی (از قمر الہدیٰ فریدی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲/ ۷، مارچ ۲۰۱۳

نور الحسن، سید (از شمیم جیراجپوری) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۸، فروری - مارچ ۲۰۱۴ء

نور الحسن، سید (از پروفیسر محمد یٰسین مظہر صدیقی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۱، فروری ۲۰۱۳

نور نبی (از حیات عامر حسینی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۲، مارچ ۲۰۱۳

وارث کرمانی (از ابوسفیان اصلاحی ادارۂ سرسید کے چند شعراء) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

وارث کرمانی (از حنا یاسمین) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۸

وحید اختر (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مشاہیر علیگڑھ نمبر ۷، اگست ۲۰۱۳

وحید اختر (از لطیف حسین شاہ کاظمی) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴، ۲۰۱۳ء

ہاشم علی اختر (از شمیم جیراجپوری؛ کاظم حسین) تہذیب الاخلاق مشاہیر علیگڑھ نمبر ۴، ۲۰۱۳ء

☆

تہذیب الاخلاق ، مشاہیر نمبر کے لکھنے والے

ابوذر متین (مجلدات جن میں لکھا: ۱،۲،۳،۴) ابوسفیان اصلاحی (۱،۲،۳،۴،۵،۶،۷،۸) ابو محمد ربانی (۳) احتشام الدین محمد (۶) اسعد علی خورشید (۶) اسلوب احمد انصاری (۱،۲) اشرف علی (۳) اقتدار الحسن زیدی (۸) اقتدار الحسن صدیقی (۱) الیاس اعظمی (۱) امان اللہ خاں شروانی (۱) امان اللہ خاں (۲) انجمن آرا انجم (۸) بلال احمد (۷) بلقیس بانو (۳) تنویر عالم فلاحی (۲،۶) جلال الدین محمد (۷) جلیل قدوائی (۱) جمیلہ صدیقی (۸) حبیب الرحمن چغتائی (۱،۲،۵) حفیظ الرحمن، قاری (۳) حکیم الدین (۵) حمیرا ناز (۲) حنا یاسمین (۸) حیات عامر حسینی (۲،۴) خورشید احمد شفقت اعظمی (۸) خلیل محمد (۲،۵) ذاکر علی خاں (۲،۳،۴) رضا عباس (۷) ریاض الرحمن شروانی (۱،۲،۷) ریحانہ خاتون (۸) زبیر عالم (۳) زکریا ورک (۳) ساجدہ نعیم (۲) سلمان بیگ محمد (۵) سمیع اختر فلاحی (۶) سید اظہر چغتائی (۲) سید حامد (۲) شاکر خلیق (۷) شعیب حسنین (۸) شمیم احمد صدیقی (۳) شریف حسین قاسمی (۱) شفیق احمد (۸) شمیم ارشاد اعظمی (۲،۴،۷) شمیم نیر انجیوری (۱،۲،۳،۴،۵،۷،۸) شہباز کنول غازی (۵،۶) ضیا قمر (۷) صابرہ خاتون (۵) صغیر افراہیم (۷) صلاح الدین عمری (۲) ضیاء الدین اصلاحی (۲) طاہر محمد (۵) ظفر الاسلام اصلاحی (۱) ظفر احمد صدیقی (۱) ظفر گلزار (۲) ظل احمد نظامی (۳) عاصم صدیقی (۵) عبدالسلام جیلانی (۷) عبدالرحیم قدوائی (۱) عبدالسمیع (۲) عبدالعزیز خاں (۶) عبدالعظیم فلاحی (۷) عبدالغفار شکیل (۲) عبید اقبال عاصم (۲،۳) عشرت علی قریشی (۸) علاء الدین خاں (۶) عنایت حسین عیدون (۸) فاروق ارگلی (۷) فاطمہ زہرہ بلگرامی (۲) فخر عالم (۶) قمرالہدیٰ فریدی (۲) قمرالہدیٰ فریدی (۶،۷) قیصر محمد (۵) کاظم حسین (۲) کبیر احمد جائسی (۲،۳) کنور محمد یوسف امین (۱) لطیف حسین شاہ کاظمی (۲) محمد افضل (۸) محمد حسن (۳) محمد عقیل رضوی (۳) محی بخش قادری (۳) مرتضیٰ حسین بلگرامی (۱،۲،۸) مشتاق احمد زرگر جعفر (۱،۲) مشرف علی صدیقی (۲) مشتاق احمد (۷) معین الدین عقیل (۳) مقبول احمد (۳) منظر عباسی (۸) مہتاب حیدر نقوی (۲) نجم الاسلام (۸) نذیر احمد عبدالمجید (۳) نعمان خاں (۲) ولید احمد انصاری (۲) یوسف امین، کنور محمد (۱،۵) یٰسین مظہر صدیقی (۱،۲،۵،۶)

☆

تہذیب الاخلاق

مشاہیر نمبر کے علاوہ

آپ بیتی (اطہر پرویز) تہذیب الاخلاق، ۱۶ اپریل ۱۹۸۲

آثار الصنادید (از شجاع الدین فاروقی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۴ء

آرڈی اسٹیٹ (از خوشہ چیں = سید حامد) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۴ء

آزادی رائے، سرسید اور انگریز (از فرخ جلالی) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۸۳ء

آل احمد سرور: استاد محترم (از منظر عباس نقوی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۰۲ء

آل احمد سرور : کچھ یادیں کچھ باتیں (از محی بخش قادری) تہذیب الاخلاق، فروری ۲۰۰۵ء

آل احمد سرور کا مضمون "اردو دوستوں سے ایک اپیل" (ایک اختلاف) (از محمد اسحاق) تہذیب الاخلاق، اگست ۲۰۰۱ء

آل احمد سرور: شخصیت اور کردار (از ریاض الرحمٰن شروانی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۰۲ء

آل انڈیا مسلم ایجوکیشنل کانفرنس منعقدہ پونا ۱۹۱۵ء (از اکبر رحمانی) تہذیب الاخلاق، اگست ۲۰۰۱ء

آئین میں اقلیتوں کے تعلیمی حقوق: ایک جائزہ الہ آباد ہائی کورٹ کے حالیہ فیصلہ کی روشنی میں (از علی اختر خاں) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۲۰۰۵ء

ابا حلیم : ایک یادگار شخصیت (از رمضان علی ایڈووکیٹ) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۴ء

ابوالحسن صدیقی (از سید فرخ جلالی) تہذیب الاخلاق، یکم ستمبر ۱۹۸۲ء

اجمل خاں طبیہ کالج (از مودود اشرف) تہذیب الاخلاق، مارچ-اپریل ۱۹۹۸ء

اجمل خاں کا طبی سرمایہ (از حکیم شیم ارشاد اعظمی) تہذیب الاخلاق اپریل ۲۰۱۴

اجمل خاں کا علیگڑھ سے تعلق (از حکیم سید ظل الرحمان) تہذیب الاخلاق مارچ ۲۰۱۲

احسان رشید: ضمیر پاک، خیال بلند وذوق لطیف (از عبدالغفار شکیل) تہذیب الاخلاق، جولائی ۲۰۰۴ء

احمد علی، سید، پی۔ ڈی۔ سی، (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، ج ۸، فروری۔ مارچ ۲۰۱۴ء

اختر انصاری کی یاد میں (از امتیاز احمد) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۸ء

ادارہ تاریخ سے نہیں تحریک سے چلتا ہے (محمد اشتیاق حسین قریشی) تہذیب الاخلاق، یکم فروری ۱۹۸۲

ادارۂ علوم اسلامیہ (از محمد سالم قدوائی) تہذیب الاخلاق، مارچ۔ اپریل ۱۹۹۸ء

اسٹوڈینٹس یونین (از ایس۔ این۔ اے۔ فردوسی) تہذیب الاخلاق، مارچ۔ اپریل ۱۹۹۸ء

اسماعیل پانی پتی، شیخ محمد (از بدر الاسلام فضلی) تہذیب الاخلاق جنوری ۲۰۱۳

اشتیاق محمد خاں کا ایک مضمون: علی گڑھ کی ایک دلنواز شخصیت، تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۴ء

اطہر پرویز: آپ بیتی۔ تہذیب الاخلاق، ۱۶، اپریل ۱۹۸۲

اطہر پرویز (از عنایت حسین عیدن) تہذیب الاخلاق، ج ۸، فروری۔ مارچ ۲۰۱۴ء

اطہر صدیقی: آپ بیتی۔ ''نائیجیریا کی کچھ باتیں کچھ یادیں''، تہذیب الاخلاق، ستمبر، نومبر ۲۰۰۲ء

اعلیٰ بی اور تعلیم نسواں (از درخشاں قیوم) تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۰۴ء

اعلیٰ بی (از حکیم اسلم صدیقی) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۹ء

افضل، سید محمد: ایک تحریر: میری تمام آرزو، کھوئے ہوں کی جستجو۔ تہذیب الاخلاق، دسمبر ۲۰۱۴

اقامتی زندگی کی کچھ جھلکیاں (از بیگم نسیم اقتدار علی) تہذیب الاخلاق، فروری ۱۹۸۴ء

اقبال احمد انصاری کا مضمون ''اکثریت اقلیت سب کو تعلیمی ادارے چلانے کا فیصلہ'' تہذیب الاخلاق، فروری ۲۰۰۳ء

اقبال احمد انصاری کا مضمون ''انسانی حقوق اور ہماری ذمہ داریاں'' تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۹۶ء

اقبال احمد انصاری کی تحریر ''ہندتوا کے سیاسی غلبہ کے چیلنج کا جواب'' تہذیب الاخلاق، دسمبر ۲۰۰۳ء

اقبال اور سر سید تحریک (از منظر عباس) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۸۲ء

اقتدار حسین فاروقی کا ایک مضمون ''عہد وسطیٰ میں اسلامی سائنس کا عروج و زوال''، تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۹۵

اکبر رحمانی کا مضمون ''خاندیش میں مسلمانوں کی تعلیم'' تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۹۴ء

اکمل ایوبی کی ترجمہ کردہ : ایک ترکی نظم، تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۴ء

امتیاز احمد کا مضمون ''کملاداس اور تبدیلی مذہب'' تہذیب الاخلاق، جنوری ۲۰۰۰ء

انجمن الفرض (از فرخ جلالی) تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۸۲ء

انجینئرنگ فیکلٹی (از حمید احمد الہاشمی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۲ء

انجینئرنگ فیکلٹی: مختصر جائزہ و تاریخ (از حمید احمد الہاشمی) تہذیب الاخلاق، ۱۶ اپریل ۱۹۸۲

انجینئرنگ کالج کا عروج (از محمد یٰسین انصاری مرحوم) تہذیب الاخلاق، جون ۲۰۰۵ء

اودھ کی یادیں (از سعید عالم انصاری) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۲۰۰۵ء

اولاد احمد صدیقی کا مضمون ''ایران نامہ'' تہذیب الاخلاق، مارچ ۲۰۰۲ء

ایام علی گڑھ (از نبی بخش بلوچ) تہذیب الاخلاق، مارچ۔ اپریل ۱۹۹۸ء

ایک اجنبی (از زہرہ بشیر) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۲ء

ایک جاگیردار خاندان کی باشعور اور روشن خیال لڑکیاں (از ریاض الرحمٰن خاں شروانی) تہذیب الاخلاق، جولائی، اگست، نومبر ۱۹۹۲ء

ایک ملی و علمی سانحہ (از۔) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۷ء

ایل۔ کے۔ حیدر: ایک یادگار شخصیت (از مختار مسعود) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۳ء

ایم اے او کالج مین طلبا کی پہلی شورش (از ساجد نعیم) اکتوبر ۲۰۱۳، تہذیب الاخلاق

ایم۔ اے۔ او۔ کالج میں مولانا اشرف علی تھانوی کی ایک یادگار تقریر (از ظفر الاسلام اصلاحی) تہذیب الاخلاق، جون ۲۰۰۱ء

ایم۔ اے۔ او۔ کالج اور معاصر دینی مدارس (از ظفر الاسلام اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مارچ۔ اپریل ۱۹۹۸ء

بابائے اردو بہار- ڈاکٹر مغفور احمد اعجازی (۱۹۶۷ء-۱۹۰۰ء) تہذیب الاخلاق، فروری ۲۰۰۴ء

بابائے اردو کے اقوال (از مختار الدین احمد) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۴ء

بابائے اردو کے عادات و خصائل (از مختار الدین احمد) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۴ء

بابائے اردو (از مختار الدین احمد) تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۸۴ء

بابر مرزا (از اطہر صدیقی) تہذیب الاخلاق، جولائی، اگست ۱۹۸۹ء

بدر الدین طیب جی (از سید حامد) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۹۶ء

بشیر الدین، سید (از حبیب الرحمٰن چغانی) تہذیب الاخلاق، فروری ۱۹۸۵ء

بہار سید (از قاضی معز الدین احمد) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۲ء

بھاگل پور فساد کی بازگشت: ایک مضمون، تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۹۶ء

بی اماں کی آغوشِ شفقت کے شاہکار (از سرفراز خاں) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۵ء

بیگم سہیلہ محمد حبیب (از نسیم اقتدار علی) تہذیب الاخلاق، اگست ۲۰۰۵ء

تعلیم و تربیت کا پہلا گہوارہ (از مقبول احمد) تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۹۲ء

تعلیم و تربیت (از محمد قاسم صدیقی) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۳ء

تقی امینی، محمد (از مسعود عالم قاسمی) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۹۲ء

تہذیب الاخلاق: آغاز سفر (-) تہذیب الاخلاق، یکم مارچ ۱۹۸۳

تہذیب الاخلاق کا رول کیا ہونا چاہیے؟ (از آل احمد سرور) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۸۷ء

تہذیب الاخلاق، اور دور اول کے موضوعات و مضمون نگار (فرخ جلالی) تہذیب الاخلاق، یکم مارچ ۱۹۸۳

ثریا حامد (از نجمہ شہریار) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۵ء

جان ڈیون پورٹ (از مصطفیٰ شروانی) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۹۴ء

جنوبی ہند کے سرسید (از محمد اسلم صدیقی) تہذیب الاخلاق، اپریل، مئی ۱۹۹۲ء

چالیس سال پہلے (از سید حامد) تہذیب الاخلاق، مارچ - اپریل ۱۹۹۸ء

چند تجاویز (از محسن الملک) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۳ء

چھتاری، نواب احمد سعید خاں (از ریاض الرحمان خاں شروانی) تہذیب الاخلاق مارچ ۲۰۱۲/ ۲۰۱۳

چھتاری مرحوم، نواب (اولاد احمد صدیقی) تہذیب الاخلاق، یکم فروری ۱۹۸۲

حالی: سرسید اور رامپور (از حکیم محمد حسین خاں) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۳ء

حالی کی ملی خدمات (از عارف السلام) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۷ء

حسرت: جنگ آزادی کا ایک جانباز سپاہی (از نور الحسن نقوی) تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۸۴ء

حسرت: کچھ دلچسپ واقعات (از ریشماں سہیل) ۱۶/ جولائی ۱۹۸۲ء

حسرت موہانی (از وارث ریاضی) تہذیب الاخلاق، جولائی - اگست ۲۰۱۴ء

حسرت موہانی (از ثریا حسین) تہذیب الاخلاق، ۱۶ مارچ ۱۹۸۳

حسرت موہانی (از سید مشرف علی) تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۸۴ء

حسرت موہانی (-) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۸۲ء

حکیم اجمل خاں (از کمال الدین ہمدانی) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۸۸ء

حمیدہ سعید الظفر (از آل احمد سرور) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۹۲ء

حمیدہ سعید الظفر (از نجمہ شہریار) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۴ء

خالد ظہیر امانی کا مضمون: ہندوستان میں اردو زبان کی حیثیت ایک جغرافی سیاسی نقطۂ نظر، تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۹۴ء

خسرو= علی محمد

خسرو صاحب (از خواجہ محمد شاہد) تہذیب الاخلاق، نومبر ۲۰۰۳ء

خطبۂ افتتاحیہ (از سید حامد) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۸۲ء

خواجہ غلام السیدین کا مضمون "قوموں کے تنزل کے اسباب" تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۸ء

خواجہ منظور حسین کی یاد میں (از انعام الحق) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۹۰ء

ڈیوٹی سوسائٹی کا تاریخی جائزہ (از ابوالحسن صدیقی) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۸۸ء

ذاکر حسین: کچھ یادیں کچھ باتیں (از سید برکات احمد) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۸۵ء

ذاکر حسین اور جامعہ ملیہ (از فضل الباسط صدیقی) تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۹۹ء

ذاکر حسین (از امتیاز احمد) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۸۷ء

ذاکر حسین کا نظریہ تعلیم (از عتیق احمد صدیقی) تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۸۷ء

ذاکر صاحب کا قایم گنج، ایک تہذیبی گوشہ (از اشفاق احمد خاں) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۵ء

ذاکر صاحب (از اشتیاق محمد خاں) تہذیب الاخلاق، ۱۲/جون ۱۹۸۲ء

ذاکر صاحب (از عابداللہ غازی) تہذیب الاخلاق، جولائی ۲۰۰۳ء

ذکاءاللہ کی ایک تحریر: کیسا غلط خیال ہے کہ زمانہ بر سر تنزل ہے، تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۸۳ء

ذکرِ علی گڑھ (از عبدالمجید قریشی) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۴ء

راجہ مہندر پرتاپ سنگھ (از راحت ابرار) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۸۷ء

رسالہ اسباب بغاتِ ہند: ایک مطالعہ (از شجاع الدین فاروقی) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۲ء

رشید احمد صدیقی: شخصیت اور فن (از آل احمد سرور) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۹۰ء

رشید احمد صدیقی: ایک تاثر (از اسلوب احمد انصاری) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۸۵ء

رشید احمد صدیقی (از آل احمد سرور) تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۸۷ء

رشید احمد صدیقی کا ایک نایاب مضمون، تہذیب الاخلاق، اگست ۲۰۱۴ء

رشید احمد صدیقی - چند یادیں چند تاثرات (از نواب رحمت اللہ خاں شروانی) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۸۹ء

رشید صاحب کے چند خط (از کبیر احمد جائسی) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۹۰ء

رشید صاحب کے چند خطوط (از کبیر احمد جائسی) تہذیب الاخلاق جنوری ۱۹۹۰ء

رشید صاحب کے دو خط (از اطہر صدیقی) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۸ء

رشید صاحب کے عزیزان علی گڑھ کے چھپنے کا قصہ (از فصیح احمد صدیقی) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۸۹ء

رشید صاحب (از اطہر پرویز) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۲ء

رفیق مرحوم، سید محمد (از الطاف حسین خاں شروانی) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۹۴ء

ریاض الرحمان شروانی (خاندان شروانی کی ایک حسین تصویر دھوپ چھاؤں (از صفدر امام قادری) (تہذیب الاخلاق جنوری ۲۰۱۳ء، فروری ۲۰۱۳ء)

ریاض الرحمٰن شروانی صاحب کا مضمون "ہندوستانی مسلمانوں کا ردِ عمل" تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۸۷ء

زادِ سفر: علی گڑھ کی روایات (از رشید احمد صدیقی) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۳ء

زین العابدین کی یاد (از ریاض الرحمٰن شروانی) تہذیب الاخلاق، اگست ۲۰۰۵ء

سائنٹی فک سوسائٹی کے لیے دو اہم تجاویز (از سید محمد کمال الدین حسین ہمدانی) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۳ء

سپریم کورٹ کا فیصلہ اقلیت کے حقوق سے متعلق بے جا ریاستی دخل (از اقبال احمد انصاری) تہذیب الاخلاق، مارچ ۲۰۰۳ء

سر راس مسعود (از خورشید الاسلام) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۹۴ء

سر راس مسعود: ایک جائزہ (از قمر الدین قاسمی) تہذیب الاخلاق، نومبر ۲۰۰۳ء

سرسید: مکتوب میں دینی حمیت (از نوشاد عالم چشتی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۰۲ء

سرسید: دیرینہ سال پیرے (از آل احمد سرور) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۶ء

سرسید: شخصیت کا ایک پہلو (از آفاق احمد عرفانی) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۹۵ء

سرسید: کانگریس کے قیام کے اصل محرک (از عبدالغفار شکیل) تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۰۲ء

سرسید: حیات، افکار، متعلقات کے مختلف پہلوؤں پر مضامین (از حالی، محسن الملک، وقار الملک، شبلی، سرور، نادر علی خاں، اسرار احمد، سید شفیق احمد، مفتی محمد رضا انصاری، علی اختر خاں، سید بہا الحق رضوی، افضال الرحمٰن، سید شکیل احمد) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۷ء

سرسید: حیات، افکار، متعلقات کے مختلف پہلوؤں پر مضامین (از آل احمد سرور، سالم قدوائی،

فیضان احمد، عارف السلام، قمر الہدا فریدی، طوقیر عالم فلاحی، مختار حق) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۸ء

سرسید: حیات، افکار، متعلقات کے مختلف پہلوؤں پر مضامین (از کلثوم ابوالبشر، اعظم قاسمی، سالم قدوائی، فضل الرحمٰن ندوی، صلاح الدین عمری، توقیر عالم فلاحی، قمر الہدیٰ فریدی، ریاض الدین احمد) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۹۰ء

سرسید: حیات، افکار، متعلقات کے مختلف پہلوؤں پر مضامین (از ظفر الاسلام اصلاحی، شاہ محمد وسیم، صلاح الدین عمری، رضی الاسلام ندوی، توقیر عالم فلاحی، شجاع الدین فاروقی، عامر علی/محمد سجاد، ضیاء الحسن، اسعد فیصل فاروقی) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۰۲ء

سرسید: حیات، افکار، متعلقات کے مختلف پہلوؤں پر مضامین (از اشتیاق حسین قریشی، علی اختر خاں، نظام الدین ایس گوریکر، اصغر عباس، مرزا خلیل بیگ، فرخ جلالی، ابوعلی، محمد حسین خاں شفا، شباب الدین، امتیاز احمد، اسرار احمد) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۶ء

سرسید: حیات، افکار، متعلقات کے مختلف پہلوؤں پر مضامین (از آل احمد سرور، اشتیاق حسین قریشی، اعظم قاسمی، مسعود عالم، قمر الہدا فریدی، فیضان احمد، توقیر عالم، حکیم اسلم صدیقی، شبانہ حفیظ) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۹ء

سرسید: حیات، افکار، متعلقات کے مختلف پہلوؤں پر مضامین (نور الحسن نقوی، نادر علی خاں، کبیر احمد جائسی، علی اختر خاں، الطاف حسین ندوی، شان محمد) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۹۲ء

سرسید: حیات، افکار، متعلقات کے مختلف پہلوؤں پر مضامین (از بدر الدین طیب جی، اسلوب احمد انصاری، ابوالکلام قاسمی، علامہ اقبال، طارق اقبالی، سید محمد ہاشم، ضیاء الدین انصاری، پروین احسن، شاہدہ خانم) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۳ء

سرسید: حیات وافکار: مختلف پہلوؤں پر مضامین (از افتخار عالم خاں، سید حارث تھ شنگر دے: ترجمہ محمد معتصم عباسی، ابوالکلام قاسمی، محمد علی صدیقی، شاہ محمد وسیم، اصغر عباس، ظفر الاسلام اصلاحی، توقیر عالم فلاحی، شجاع الدین فاروقی، سید مشرف علی، نوشاد عالم چشتی، ابوذر حسین، نکہت پروین، محمد قمر الدین نانپوری) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۰۵ء

سرسید: مختلف پہلوؤں پر مضامین (از راج موہن گاندھی/ترجمہ شمسی طہرانی، ابوالکلام قاسمی، شاہ وسیم، شان محمد، آل احمد سرور، آر۔ آر۔ خاں شروانی، مسعود الحسن، عتیق احمد صدیقی، اقتدا، عالم خاں، کبیر احمد جائسی، اخلاق احمد، محمد سالم قدوائی، یٰسین مظہر صدیقی، شاہ محمد وسیم، اقتدار حسین صدیقی، ٹی۔ اے۔ نظامی، رضا علی عابدی، عقیل احمد صدیقی، قاضی جمال حسین، محمد سعود عالم قاسمی، قمر الہدیٰ فریدی، منور حسین، منظر حسین، ایس۔ کے محمود، اشفاق احمد عارفی) تہذیب الاخلاق، مارچ - اپریل ۱۹۹۸ء

سرسید: مختلف پہلوؤں پر مضامین (از محمد علی صدیقی، اولاد احمد صدیقی، افتخار عالم خاں، شاہ محمد وسیم، ظفر الاسلام اصلاحی، توقیر عالم فلاحی، محمد شجاع الدین فاروقی، مصطفیٰ علی خاں فاطمی، شبانہ ثروت، سید مشرف علی، شمیم اختر قاسمی، واجد قریشی، شمیم سَرای، الحاج بدر الاسلام، شگفتہ نعت، حنا آفریں، فخر عالم، اختر حسین آفتاب) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۰۳ء

سرسید: حیات، افکار، متعلقات کے مختلف پہلوؤں پر مضامین (از وصی الرحمٰن، کے بی سنگھ، ریشماں سہیل، نادر علی خاں، نور الحسن نقوی، سید شکیل احمد، سید محمد کمال الدین، سید محمد ہاشم، نفیس بانو) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۵ء

سرسید: حیات وافکار: مختلف پہلوؤں پر مضامین (از شاہ محمد وسیم، افتخار عالم خاں، محمد شریف خاں، ظفر الاسلام اصلاحی، قمر الہدیٰ فریدی، قمر الدین قاسمی، حکیم فضل الرحمٰن، سید مشرف علی، صبیحہ خان، درخشاں قیوم) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۰۱ء

سرسید: ایک مستقل چشمہ فیض (از سید حامد) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۸۳ء

سرسید: حیات، افکار، متعلقات کے مختلف پہلوؤں پر مضامین (از کلثوم ابوالبشر، محمد اعظم قاسمی، سالم قدوائی، محمد فضل الرحمٰن ندوی، محمد صلاح الدین عمری، توقیر عالم فلاحی، قمر عالم فلاحی، ریاض الدین احمد) تہذیب الاخلاق اکتوبر ۱۹۹۰ء

سرسید: معنویت کی تلاش (از آل احمد سرور) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۹۶ء

سرسید اور علوم مشرقیہ (از ظفر الاسلام اصلاحی) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۹۲ء

سرسید اور نواب عبداللطیف خاں (از وفار شیدی) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۹۹ء

سرسید: بحیثیت سیاسی مفکر (از عارف الاسلام) تہذیب الاخلاق، جولائی ۲۰۰۲ء

سرسید کے بارے میں ایک نقطۂ نظر (از اسلوب احمد انصاری) تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۰۵ء

سرسید احمد خاں (از سر عبدالقادر) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۹ء

سرسید - ہندو مسلم اتحاد کے ایک عظیم علم بردار (از ریحان ثروت) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۹۶ء

سرسید اسکالرشپ ٹرسٹ (از ضیاء الحسن) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۹۹ء

سرسید اسکالرشپ ٹرسٹ (از ضیاء الحسن) تہذیب الاخلاق، جولائی ۲۰۱۴ء

سرسید اکیڈمی - ایک تعارف (از عتیق احمد صدیقی) تہذیب الاخلاق، فروری ۱۹۸۹ء

سرسید اگر ہجرت کر کے امریکہ چلے گئے ہوتے (از ہاشم علی/مترجم: احسان الحق فہمی) تہذیب الاخلاق، جنوری ۲۰۰۰ء

سرسید اور اسماعیل پانی پتی (از شاہ محمد وسیم) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۱۴ء

سرسید اور ان کے رفقا سے پانی پتی اختلاف (از شان محمد) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۱۴ء

سرسید اور بھارتیندو ہریش چندر (از سید یحییٰ نشیط) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۲۰۱۴-جنوری ۲۰۱۵ء

سرسید اور تربیتِ نسواں (از حامدہ مسعود) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۲ء

سرسید اور تہذیب الاخلاق (از محمد جنید خاں رامپوری) تہذیب الاخلاق، فروری-مارچ ۱۹۹۶ء

سرسید اور جدید تعلیم (از احمد رشید، علیگ) تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۹۴ء

سرسید اور سیاستِ وقت (از شان محمد) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۸۵ء

سرسید اور سائنٹفک سوسائٹی: ایک بازیافت (از امتیاز احمد) تہذیب الاخلاق، جون ۲۰۰۱ء

سرسید اور علماء دین (از محمد عمر) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۹۶ء

سرسید اور علی گڑھ تحریک (از محی الدین اظہر) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۲ء

سرسید اور فنِ تعمیر (از نور الحسن نقوی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۰۲ء

سرسید اور کلکتہ (از وفا راشدی) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۹۲ء

سرسید اور مدرسۃ العلوم (از اقبال حسین) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۲ء

سرسید اور مذہب (از الطاف حسین ندوی) تہذیب الاخلاق، فروری ۱۹۸۴ء

سرسید اور مسلمانوں کی تعلیمی نشاۃ الثانیہ (از علی اختر خاں) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۷ء

سرسید اور مولانا شبلی (از سید بہاء الحق رضوی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۹۶ء

سرسید آگرے میں (از آفاق احمد عرفانی) تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۹۵ء

سرسید بحیثیت صحافی (از حیدر علی خاں) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۹۴ء

سرسید پر مسلم پرستی کا الزام (از افتخار عالم) تہذیب الاخلاق، اگست ۲۰۱۴ء

سرسید تحریک کا حقیقی پس منظر (از عبدالعتیق بیگ سہوانی) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۵ء

سرسید: ایک تعارف (از عتیق احمد صدیقی) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۳ء

سرسید کا ایک اہم کارنامہ (از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی) تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۸۴ء

سرسید کا ایک مضمون: ازواجِ مطہرات پر (از ابوعلی) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۸۴ء

سرسید کا تصورِ تربیت (از نفیس بانو) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۳ء

سرسید کا تصورِ تعلیم (از عتیق احمد صدیقی) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۹۰ء

سرسید کا تعلیمی منصوبہ (از منظر عباس نقوی) تہذیب الاخلاق، ۱۶ اپریل ۱۹۸۲

سرسید کا تعلیمی نقطۂ نظر (از عفت آرا) تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۸۵ء

سرسید کا سفرِ پنجاب (از مصطفیٰ شروانی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۴ء

سرسید کا سیاسی مسلک (از عنایت علی) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۴ء

سرسید کا کارنامہ خاص (از سید مشرف علی) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۴ء

سرسید کا کام اور پیام (از محمد اسحاق) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۸ء

سرسید کا مقام دنیائے اسلام کے مصلحین میں (از سید مقبول احمد) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۱۴ء

سرسید کا نظریہ تعلیم اور عصری جدید کے تقاضے (از شاہ محمد وسیم) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۹۵ء

سرسید کا "ابطال غلامی": ایک مختصر تعارف (از اقبال احمد قاسمی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۹۵ء

سرسید کی ادارہ سازی (از عتیق احمد صدیقی) تہذیب الاخلاق، مارچ ۲۰۰۱ء

سرسید کی اصل جولانگاہ (از توقیر عالم فلاحی) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۲۰۰۱ء

سرسید کی ایک غیر مطبوعہ تحریر (از اصغر عباس) تہذیب الاخلاق، اکتوبر-نومبر ۱۹۹۹ء

سرسید کی ایک غیر مطبوعہ تحریر (از اصغر عباس) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۱۴ء

سرسید کی ایک غیر معروف کتاب (-) تہذیب الاخلاق، ۱۶ر ستمبر ۱۹۸۲ء

سرسید کی ایک نادر تحریر (از محمد ضیاء الدین انصاری) تہذیب الاخلاق، ۱۹۸۲ء

سرسید کی تحریک اور گارساں دتاسی (از مرتضیٰ حسین فاضل) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۱۴ء

سرسید کی تفسیر القرآن کا فارسی ترجمہ (از کبیر احمد جائسی) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۶ء

سرسید کی تعلیمی تحریک اور نظامی بدایونی (از مقیم الدین بدایونی) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۳ء

سرسید کی چند اہم تجاویز (-) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۲ء

سرسید کی سائنٹفک سوسائٹی کے ممبر (از حکیم سید محمد کمال الدین حسین ہمدانی) تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۹۶ء

سرسید کی سائنٹفک سوسائٹی (از سلطان احمد) تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۰۴ء

سرسید کی صحافت (از سید احمد قادری) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۹۶ء

سرسید کی معنویت : ۲۰۰۱-۲۰۰۲ء (از امتیاز احمد) تہذیب الاخلاق، مارچ ۲۰۰۲ء

سرسید کی معنویت : عہد حاضر میں (از منور حسین) تہذیب الاخلاق، فروری - مارچ ۱۹۹۶ء

سرسید کی وفات کی دو الہامی تاریخیں (-) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۲ء

سرسید کے ایک مخالف - تسلیم (از نفیس بانو) تہذیب الاخلاق، فروری - مارچ ۱۹۹۶ء

سرسید کے بارے میں: فہرست مقالات تہذیب الاخلاق (سرسید نمبر از جمشید احمد ندوی) (تہذیب الاخلاق جنوری، فروری ۱۲ اور ۲۰۱۳ کے اواخر کے شمارے)

سرسید کے بعد (از سید حامد) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۱۴ء

سرسید کے پہلے سوانح نگار : (کرنل جی - ایف - آئی - گراہم) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۰۳

سرسید کے نامور رفیق (از فرخ جلالی) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۸۴ء

سرسید نمائش : اخبار واذکار (از شاہد وہاب خان) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۵ء

سرسید ہاؤس (از سید محمد احمد) تہذیب الاخلاق، مارچ - اپریل ۱۹۹۸ء

سرسید، آزادی رائے اور انگریز (از فروخ جلالی) یکم رجنوری ۱۹۸۳ء

سرسید، مذہب اور سائنس (از افتخار عالم) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۱۴ء

سرضیاء الدین : کچھ یادیں کچھ باتیں (از مختار الدین احمد) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۴ء

سرجن نسیم انصاری کا مضمون "ہندوستانی مسلمانوں کے مسائل" تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۷ء

سرخ پوش خدائی خدمت گار اور ہماری جنگ آزادی (از مختار احمد مکی) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۲۰۰۵

سردار جعفری: شخصیت کے چند پہلو (از سید محمد مہدی) تہذیب الاخلاق، فروری ۲۰۰۱ء

سردار جعفری = علی سردار جعفری

سرسید اصل نسل سے کشمیری تھے از شائستہ خان (تہذیب الاخلاق) سرسید نمبر ۲۰۰۳

سرسید اور شاہ ولی اللہ از شائستہ خان (تہذیب الاخلاق) سرسید نمبر ۲۰۰۳

سرسید کا تصور الٰہ (از کرسچن - ٹرال / ترجمہ قاضی افضال حسین) تہذیب الاخلاق، اکتوبر، نومبر ۱۹۹۹ء

سروجنی نائیڈو (از مختار مسعود) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۹۲ء

سعید احمد اکبر آبادی : یادیں (از محمد یٰسین) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۵ء

سعید الظفر چغتائی کا مضمون "مالی اور افریقہ کا مدینۃ العلم ٹمبکٹو" تہذیب الاخلاق، جولائی ۲۰۰۲ء

سلطان جہاں بیگم، نواب (از جمال آرا نظامی) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۴ء

سید احمد خاں اور ہمارے نوجوان (از سعید الظفر چغتائی) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۹۴ء

سید حامد : علم و انکسار کی روشن علامت (از اسلوب احمد انصاری) تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۰۴ء

سید حامد (لکھنے والے: ابوسفیان اصلاحی، احمد مجتبیٰ قریشی، اسعد فیصل فاروقی، اسلوب احمد انصاری، اصغر عباس، اکرم شروانی، بریگیڈیر سید احمد علی، ثناء اللہ صدیقی، جنرل ضمیر الدین شاہ، حبیب الرحمن چغتائی، راحت ابرار، راشد انور راشد، ریاض الرحمن خاں شروانی، ریحان اختر قاسمی، مسعود عالم قاسمی، سفدر امام قادری، سید ظل الرحمن، سیما صغیر، شائستہ پروین، شاہ محمد وسیم، شمیم جیراجپوری، شہاب الدین ثاقب، صغیر افراہیم، محمد صہیب، فرقان سنبھلی، قمر الہدیٰ فریدی، کے۔ ایم۔ عارف الدین، مرتضیٰ حسین بلگرامی، معید الرحمن) سید حامد نمبر، تہذیب الاخلاق، فروری 2015

سید حامد کا طلباء سے خطاب، تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۳ء

سید حامد کا ایک مضمون ''شیو سینا کا احتجاج'' تہذیب الاخلاق، فروری ۱۹۹۹ء

سید حامد کا ایک مضمون ''کھیل اور اس کے ایوارڈ'' تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۹۵ء

سید حامد کا خطاب: اعزازی ڈگری ملنے پر مولانا آزاد نیشنل اردو یونیورسٹی میں تہذیب الاخلاق، ستمبر ۲۰۰۵ء

سید حامد کا خطبہ صدارت، تہذیب الاخلاق، جنوری۔فروری ۱۹۹۵ء

سید حامد کا خطبۂ صدارت، تہذیب الاخلاق، فروری ۲۰۰۳ء

سید حامد = خوشہ چیں کا مضمون، اُداس چہرے، تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۴ء

سید حامد کا مضمون: ''دانشوری کی تعریف'': تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۹۶ء

سید حامد کا مضمون ''تہذیب الاخلاق اور علی گڑھ تحریک'' تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۹۴ء

سید حامد کا مضمون ''ایک سنگ میل'' تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۹۴ء

سید حامد کا مضمون ''پہرے دار کی موت'' تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۹۵ء

سید حامد کا مضمون ''چھوٹا سا گھر کتنا بڑا ہوتا ہے'' تہذیب الاخلاق، مئی ۲۰۰۲ء

سید حامد کا مضمون ''خاموشی کے مضرات'' تہذیب الاخلاق، فروری ۲۰۰۲ء

سید حامد کا مضمون ''خواتین کا رول'' تہذیب الاخلاق، جنوری ۲۰۰۰ء

سید حامد کا مضمون ''عزتِ نفس'' تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۰۲ء

سید حامد کا مضمون ''قرض ادا کر کے جایئے'' تہذیب الاخلاق، جنوری ۲۰۰۲ء

سید حامد کا مضمون ''قول اور عمل کے فاصلے کو مٹایئے'' تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۹۹ء

سید حامد کا مضمون ''کثرت میں قلت'' تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۹۶ء

سید حامد کا مضمون ''مشرق ہار کیوں گیا؟'' تہذیب الاخلاق، ستمبر ۲۰۰۲ء

سید حامد کا مضمون ''ہم ایسے ہیں کہ جیسے کس کا خدا نہ ہو'' تہذیب الاخلاق، جون ۲۰۰۲ء

سید حامد کا مضمون ہدایت اللہ جسٹس، تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۵ء

سید حامد کی ایک تحریر ''کیسے جاؤ کوشش مرے دوستو'' تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۹۹ء

سید حامد کی ایک تحریر ''حکیم عبدالحمید'' تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۹۹ء

سید حامد کی تحریر ''نئے اور پرانے چراغ: افتتاحی کلمات'' تہذیب الاخلاق، جنوری ۲۰۰۳ء

سید حامد کی تقریر: نشانت کی رسمِ اجرا، تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۸۵ء

سید حامد کی ایک تحریر: زبان کی اہمیت، تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۴ء

سید حامد: ہمدردِ ملت (از محمد اسحاق) تہذیب الاخلاق، مئی ۲۰۰۲ء

سید طفیل احمد منگلوری (علیگ) (از عبدالمجید خواجہ) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۲۰۰۲ء

سید عبدالجلیل (از عیاض انصاری قاضی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۴ء

سید محمود ایک نظر میں (از قمرالدین قاسمی) تہذیب الاخلاق، مئی ۲۰۰۱ء

سید محمود کی مجوزہ یونیورسٹی (از فرخ جلالی) تہذیب الاخلاق، یکم مارچ ۱۹۸۳

سید محمود کی مجوزہ یونیورسٹی (-) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۲ء

سید ہاشم: نئے وائس چانسلر کی تشریف آوری (از راحت ابرار) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۵ء

سید ہاشم علی اختر کی تحریر: اہلِ غرض، تہذیب الاخلاق، ستمبر ۲۰۰۱

سید ہاشم علی اختر کی تحریر ''ہندوستان کی قومی زبان'' تہذیب الاخلاق، فروری ۲۰۰۳ء

سید ہاشم علی اختر (از سید شاہ بلیغ الدین) تہذیب الاخلاق، مارچ ۲۰۰۳ء

سید ہاشم علی اختر۔ایک تاثر (از ریاض الرحمٰن شروانی) تہذیب الاخلاق، اگست ۲۰۰۳ء

سید ہاشم علی صاحب (از مرتضیٰ حسین بلگرامی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۵ء

سید ہاشم علی کا ایک مضمون نشانِ منزل: تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۵

سید ہاشم علی کا خطبہ صدارت، تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۷ء

سید ہاشم علی کا خطبہ، تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۸۸ء

سید ہاشم علی کا خطبہ (پروفیسر عبدالسلام کی آمد پر)، تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۹ء

سید ہاشم علی کا مضمون: قومی یکجہتی (ترجمہ: سید شفیق احمد) تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۸۷ء

سید ہاشم علی کا مضمون ''اردو کی بقا، ترویج و ترقی کے مسایل'' تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۸۹ء

سید ہاشم علی کا مضمون ''اسلام امن و آشتی کا مذہب'' (ترجمہ سید شفیق احمد) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۷ء

سید ہاشم علی کا ''خطبہ صدارت''، تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۸۹ء

سید ہاشم علی کا مضمون ''امن: تیرا نام اسلام ہے (مترجم احسان الحق فہمی) تہذیب الاخلاق، جون-جولائی ۲۰۰۲ء

سید ہاشم علی کی ایک تحریر: عقاید و اعمال کی دولتِ مشترکہ (ترجمہ از سید حامد)، تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۸۵ء

سید ہاشم علی کی ایک تحریر ''مکتوب تہنیت'' تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۸۹ء

سین ٹفک سوسیٹی کے مقاصد (از فرخ جلال) تہذیب الاخلاق، یکم مارچ ۱۹۸۳

سین ٹیفک سوسائٹی کے مقاصد (-) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۸۲ء

شائستہ محسن (از عفت آرا) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۲۰۰۳ء

شبلی نعمانی-علی گڑھ میں (از محمد الیاس الاعظمی) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۹۶ء

شبلی (از شمس بدایونی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۱۴ء

شبیر احمد خاں غوری: نامور فرزند علی گڑھ (از غلام یحییٰ انجم) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۲۰۰۲ء

شریف خاں: آپ بیتی ''آغاز بچپن کے مرحلے سے بنیادی مرحلہ تک، تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۰۲ء

محمد شریف خاں: آپ بیتی: منٹو سرکل کی گزشتہ ۸۰ برس کی مختصر کہانی - سنی اور برتی، تہذیب الاخلاق، فروری ۲۰۰۲ء

شریف خاں، پروفیسر محمد (از سید حامد) تہذیب الاخلاق، اگست ۲۰۰۴ء

شریف خاں، پروفیسر محمد (از محمد سعود عالم قاسمی) تہذیب الاخلاق، جون ۲۰۰۴ء

شریف خاں کا مضمون ''درجات گیارہ اور بارہ میں پیشہ ورانہ تدریس کے لیے اساتذہ کی تعلیم کا نصاب'' تہذیب الاخلاق، نومبر ۲۰۰۲ء

شریف خاں کا مضمون ''درجات گیارہ اور بارہ میں تعلیمی تدریس کے لیے اساتذہ کی تعلیم کا نصاب''

تہذیب الاخلاق، جون ۲۰۰۲ء

شریف خاں کا مضمون ''درجہ نہم اور دہم میں تدریس کے لیے اساتذہ کی تعلیم کا نصاب'' تہذیب الاخلاق، مئی ۲۰۰۲ء

شریف صاحب (از سید مشرف علی) تہذیب الاخلاق، جون ۲۰۰۴ء

شعبۂ اردو (از منور حسین) تہذیب الاخلاق، مارچ-اپریل ۱۹۹۸ء

شعبۂ تاریخ: سینٹر آف ایڈوانسڈ اسٹڈیز (از اقتدار حسین صدیقی) تہذیب الاخلاق، مارچ-اپریل ۱۹۹۸ء

شعبۂ جغرافیہ (از آبھا لکشمی سنگھ/ پرویز نظیر) تہذیب الاخلاق، مارچ-اپریل ۱۹۹۸ء

شعبۂ دینیات شیعہ (از عنایت علی خاں) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۹۲ء

شعبۂ طبیعات (از سعید الظفر چغتائی) تہذیب الاخلاق، مارچ-اپریل ۱۹۹۸ء

شکست خواب (از عتیق احمد صدیقی) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۰۱ء

شوکت علی، مولانا (از عادل صدیقی) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۹۵ء

شہاب الدین احمد-علی گڑھ کے ناقابل فراموش فرزند (از ضیاء الحق چودھری) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۲۰۰۱ء

شہپر رسول از ابوسفیان اصلاحی (ادارہ/سرسید کے چند شعراء) (تہذیب الاخلاق، ج ۷، اگست ۲۰۱۳)

شہر علی گڑھ کی تعلیمی صورت حال (از محمد ہارون) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۷ء

شہریار کی یاد میں (از ابوالکلام قاسمی) تہذیب الاخلاق، جولائی ۲۰۱۴ء

شہریار (ابوالکلام قاسمی؛ امتیاز احمد؛ سید مرتضیٰ حسین بلگرامی) تہذیب الاخلاق، مارچ ۲۰۱۲ء

شہریار از مہتاب حیدر نقوی (تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳)

شہریار (م-۱۳ فروری ۲۰۱۲، تدفین ۱۴ فروری) (از ابوالکلام قاسمی، مرتضیٰ حسین بلگرامی: امتیاز احمد) تہذیب الاخلاق مارچ ۲۰۱۲

شہناز ہاشمی: ایک دردمند اور پرخلوص خاتون (از اطہر صدیقی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۰۵ء

شیخ عبدالحق حقی بغدادی (از مختار الدین احمد) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۹۴ء

شیخ عبدالرشید، پروفیسر (ازمحمد ذاکر علی خان) تہذیب الاخلاق، ج ۲، مارچ ۲۰۱۳

شیخ عبداللہ کی یاد میں (از قاضی معزالدین) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۲ء

شیخ محمد اسماعیل پانی پتی (از بدرالاسلام فضلی) تہذیب الاخلاق جنوری ۲۰۱۳

شیر کشمیر : مردِ مجاہد (از ابوالکلام قاسمی) تہذیب الاخلاق، فروری ۱۹۸۲ء

شیر کشمیر = شیخ عبداللہ

صابرہ خاتون : آپ بیتی ''کشمیر کی چند یادیں'' تہذیب الاخلاق، مارچ ۲۰۰۲ء

ضرورت ہے پھر ایک سرسید کی (-) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۲ء

ضیاء الدین صاحب کے چند کارنامے (از ایم۔ وائی۔ انصاری) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۹۵ء

طاہر فاروقی (از آفاق احمد عرفانی) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۸۸ء

ظفر الاسلام اصلاحی کا ایک مضمون ''عہد وسطیٰ کے مسلم سائنسدانوں کا تعلیمی پس منظر'' تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۹۵ء

طفیل احمد منگلوری (از آفاق احمد عرفان) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۸۵ء

طفیل احمد منگلوری (از بدرالاسلام) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۸۲ء

عبدالرحمٰن حیرت: سرسید کے ایک قریبی ساتھی (از فرخ جلالی) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۸۳ء

عبدالسلام :ایک مطالعہ (از آئی احمد) تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۸۴ء

عبدالسلام کے کارنامے ایک نظر میں (-) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۸۶ء

عبدالعزیز میمن اور علی گڑھ (از ظفر الاسلام اصلاحی) تہذیب الاخلاق، اگست ۲۰۰۳ء

عتیق احمد صدیقی (از سید حامد) تہذیب الاخلاق، مئی ۲۰۰۵ء

عتیق احمد صدیقی کی یاد میں (از محمد یٰسین) تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۰۵ء

عتیق احمد صدیقی مرحوم (از نورالحسن نقوی) تہذیب الاخلاق، فروری ۲۰۰۵ء

علی محمد خسرو: چند یادیں، کچھ تاثرات (از مسعود انور علوی کاکوری) تہذیب الاخلاق، جنوری ۲۰۰۴ء

علی محمد خسرو (از محمد یٰسین انصاری) تہذیب الاخلاق، نومبر ۲۰۰۳ء

عبدالقوی دریابادی، حکیم (از شافع قدوائی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۱۴ء

عبدالماجد دریابادی کی صحافتی خدمات از عبدالعلیم قدوائی) تہذیب الاخلاق مارچ ۲۰۱۲

عبدالماجد دریابادی (از عبدالعلیم قدوائی) تہذیب الاخلاق، جولائی ۲۰۱۴ء

عبدالماجد دریابادی : ایک نامور ندیم علیگ (از ضیاء الحق چودھری) تہذیب الاخلاق، فروری ۲۰۰۴ء

عبدالماجد دریابادی (از محمد سالم قدوائی) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۶ء

عبدالمتین کا مضمون ''چند فکری مسائل'' تہذیب الاخلاق، نومبر ۲۰۰۳ء

عبدالمجید خواجہ (از محمد معظم الدین) تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۸۵ء

عبیدالرحمٰن خاں شروانی، الحاج مولوی (از امان اللہ خاں شروانی) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۹۲ء

علی گڑھ کا حصہ: عربی زبان وادب کے فروغ میں (از ابوسفیان اصلاحی) تہذیب الاخلاق، مارچ-اپریل ۱۹۹۸ء

علی گڑھ کا جواہر لال نہرو میڈیکل کالج (از نسیم انصاری ترجمہ از محمد ابوصالح) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۵ء

علی گڑھ: میرے خوابوں کا جہاں (از مقبول محمود) تہذیب الاخلاق، مارچ ۲۰۰۳ء

علی گڑھ: میرا علی گڑھ زندہ ہے (از سید خالد محمود) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۹۴ء

علی گڑھ : چند یادیں (از ضیاء احمد بدایونی) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۸۳ء

علی گڑھ انسٹی ٹیوٹ گزٹ - ادبی ولسانی اہمیت (از قمر الہدیٰ فریدی) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۹۵ء

علی گڑھ اور نیا ہندوستان (از ابوالکلام آزاد) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۶ء

علی گڑھ ایک خط کے آئینے میں (از-) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۷ء

علی گڑھ برادری سے ایک گزارش (از اشتیاق حسین قریشی) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۸ء

علی گڑھ تحریک اور اکیسویں صدی کے تقاضے (از شان محمد) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۰۱ء

علی گڑھ تحریک اور مولانا آزاد (از امان اللہ خان شروانی) تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۹۰ء

علی گڑھ تحریک ایک کھلی راہ (از ناصر نقوی) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۸۲ء

علی گڑھ تحریک کی تشکیل (از سالم قدوائی) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۲۰۱۴

علی گڑھ تحریک کے چند پہلو (از اقبال حسین) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۸ء

علی گڑھ تحریک (از خورشید احمد) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۹۴ء

علی گڑھ چند یادیں (از سید بہاالحق رضوی) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۹ء

علی گڑھ کا زراعتی ادارہ (از محمد شمیم جیراج پوری) تہذیب الاخلاق، مارچ - اپریل ۱۹۹۸ء

علی گڑھ کا اقلیتی کردار (از سید حامد) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۸ء

علی گڑھ کی فیکلٹی آف انجینئرنگ کی مختصر تاریخ (از ایس۔اے۔عباس) تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۸۴ء

علی گڑھ کی کچھ یادیں (از اسد اللہ خاں) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۸ء

علی گڑھ کی مسلم یونیورسٹی کی نئی انتظامیہ کو درپیش مسائل (-) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۸۵ء

علی گڑھ کی مسلم یونیورسٹی کے وائس چانسلر سے ایک ملاقات (از ریشماں سہیل، قمر الہدا فریدی) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۸۵ء

علی گڑھ کے شعبہ عربی کا کارنامہ (از ریاض صاحب) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۲۰۱۴

علی گڑھ کے لیے رامپور کا عطیہ (از شعائر اللہ خاں) تہذیب الاخلاق، فروری ۱۹۹۰ء

علی گڑھ کے لیے وائی رام پور کا عطیہ (از شعائر اللہ خاں) تہذیب الاخلاق، فروری ۱۹۹۰ء

علی گڑھ مسلم ایجوکیشنل کانفرنس اور سماجی پس منظر (از احمد رشید) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۹۵ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی: تعلیم پر ظلمت کا سایہ (از وزارت حسین) تہذیب الاخلاق، جنوری ۲۰۰۲ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی: عدلیہ بنام مقننہ (از محمد اقبال) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۲۰۰۵ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی: چند سوالات (از محمد فاروق اعظم) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۹۶ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی (از نیراد چودھری/ترجمہ شافع قدوائی) تہذیب الاخلاق، مارچ - اپریل ۱۹۹۸ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی اور قومی سیاست ۱۹۴۷ء تک (از پروفیسر شان محمد) تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۹۶ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کا اقامتی کردار (از پروفیسر محمد عمر) تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۹۶ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کا کام اور پیغام (از مولانا ابوالحسن علی ندوی) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۹۴ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی دستوری و قانونی حیثیت اور داخلہ پالیسی (از اقبال احمد انصاری) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۲۰۰۵ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی عمارات کی مبادیات (از افتخار عالم خاں) تہذیب الاخلاق، نومبر، دسمبر ۲۰۰۲ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کے نئے دور کا آغاز (-) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۴ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی مسلمانوں کی قائم کردہ ہے (از وصی محمد، سعود عالم قاسمی) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۲۰۰۵ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی میں داخلوں کا نیا نظم (از سید حامد) تہذیب الاخلاق، جولائی ۲۰۰۵ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی، قومی یکجہتی میں اس کا کردار (-) ۱۶/ستمبر ۱۹۸۲ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی-مسائل اور امکانات (از سید حامد) تہذیب الاخلاق، فروری-مارچ ۱۹۹۶ء

علی گڑھ مسلم یونیوسٹی سے دینی مدارس کا الحاق: مسائل اور مضمرات (از خالد وحید فلاحی) تہذیب الاخلاق، فروری ۲۰۰۴ء

علی گڑھ میں مسلمانوں کی تعلیمی صورت حال (از راحت ابرار) تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۹۴ء

علی گڑھ، فرنگی محل، ندوہ، اور دیوبند (از حبیب الحق انصاری) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۹۵ء

علیگڑھ مسلم یونیورسٹی: ادارہ یا درسگاہ (عتیق احمد صدیقی) تہذیب الاخلاق، یکم مارچ ۱۹۸۳

علی یاور جنگ، نواب: ایک مظلوم شخصیت (از محمد رحمت اللہ خاں شروانی) تہذیب الاخلاق، مئی ۲۰۰۱ء

علیگڑھ مسلم یونیورسٹی کی چند عمارات کی خوب صورت تصویریں: سرورق پر، قابل توجہ: جولائی، اگست، ستمبر تہذیب الاخلاق ۲۰۱۴ء

علیم صاحب: بولتی ہوئی خاموشی (سید مرتضی حسین بلگرامی)، تہذیب الاخلاق

عنایت اللہ خاں شروانی (فرخ جلالی) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۸۲ء

غازی پور میں سرسید کے کچھ دن (ازعبیدالرحمٰن غازی پوری) تہذیب الاخلاق، فروری ۱۹۹۹ء

غمِ دل وحشتِ دل میں علی گڑھ (از ریاض الرحمٰن خاں شروانی) تہذیب الاخلاق، جون ۲۰۰۴ء

فراہی اور علی گڑھ (از اقبال سہیل) نومبر، تہذیب الاخلاق، ۱۹۸۷ء

فرد سے قوم تک (ازفرخ جلالی) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۳ء

فضل الرحمٰن: ایک یادگار شخصیت (ازسید حامد) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۳ء

فیکلٹی آف انجینئرنگ (ازمحمد یٰسین انصار، ضیاء الحسن) تہذیب الاخلاق، مارچ - اپریل ۱۹۹۸ء

قاسم نانوتوی (ازسرسید) تہذیب الاخلاق، یکم رجنوری ۱۹۸۳ء

قاضی جلال الدین (ازنبیل قدوائی) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۹۲ء

قاضی خورشید احمد (ازسعید الظفر چغتائی) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۸ء

قانون ٹرسٹیان کی حمایت اور مخالفت (ازفرخ جلالی) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۳ء

قومی نصاب کے خاکے میں سہ لسانی فارمولہ (ازعتیق احمد صدیقی) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۲۰۰۱ء

کبیر احمد جائسی کا مضمون ''سلسلۂ تاریخ ہند اور دارالمصنفین'' تہذیب الاخلاق، جولائی ۲۰۰۲ء

کرامت حسین، جسٹس (ازحکیم سید کمال الدین ہمدانی) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۴ء

کرنل بشیر حسین زیدی (از ریاض الرحمٰن خاں شروانی) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۹۲ء

کس کی باتوں سے دل کو بہلائیں (ازثریا حسین) تہذیب الاخلاق، جولائی ۲۰۰۱

کمپیوٹر (ازحمید احمد الہاشمی) تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۸۲ء

لا ڈپارٹمنٹ (ازسید مشرف علی) تہذیب الاخلاق، مارچ - اپریل ۱۹۹۸ء

لباس کے سلسلے میں علی گڑھ کی روایات (ازاویس صدیقی نانوتوی) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۲۰۰۵ء

لودی کریم حیدر (-) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۲ء

محسن الملک (ازسید محمد ہاشم) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۴ء

محمد اللہ خاں: کچھ یادیں - کچھ باتیں، تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۹۹ء

محمد حبیب (ازعرفان حبیب رترجمہ محمد ابوصالح) تہذیب الاخلاق، مارچ - اپریل ۱۹۹۸ء

محسن الملک، نواب: قلمی تصویر (ازمحبوب عالم) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۰۱ء

محسن الملک، نواب (-) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۸۳ء

محسن عثمانی ندوی کی تحریر ''مسلمانوں میں ہندو مذہب کے مطالعہ کی روایت''، تہذیب الاخلاق، جنوری ۲۰۰۳ء

محمد علی جوہر (ازعیاذ انصاری) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۴ء

محمد یوسف خاں علیگ: چند یادیں (ازبریگیڈیر اقبال شفیع) تہذیب الاخلاق، فروری ۱۹۹۹ء

محمڈن اورینٹل کالج کا مشرقی شعبہ (ازفرخ جلالی) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۲ء

محمڈن ایجوکیشنل کانفرنس کے خطبات (ازمحمد ضیاء الدین انصاری) تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۸۴ء

محمود الرحمٰن - ہمارے نئے وائس چانسلر (ازراحت ابرار) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۹۵ء

مختار الدین احمد ازعبدالعلیم قدوائی (تہذیب الاخلاق جنوری ۲۰۱۳)

مختار حامد علی: ایک یادگار شخصیت (ازسید امین اشرف) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۳ء

مسعود اشرف (ازاحمد مطیع صدیقی) تہذیب الاخلاق اپریل ۲۰۱۴

مسعود اشرف، ڈاکٹر (ازاحمد مطیع صدیقی) تہذیب الاخلاق، اپریل ۲۰۱۴ء

مسعود الحسن کی ایک تحریر: ثناءاللہ پانی پتی کی تفسیر مظہری'' تہذیب الاخلاق، جولائی ۲۰۱۴ء

مسعود انور علوی کاکوروی کا مضمون ''تصوف موجودہ زمانے کی ایک اہم ضرورت'' تہذیب الاخلاق، جون ۲۰۰۲ء

مسعود انور علوی کاکوروی کی تحریر ''تصوف؟'' تہذیب الاخلاق، مارچ ۲۰۰۳ء

مسلم اداروں کے سربراہوں کی کانفرنس (ازراحت ابرار) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۴ء

مسلم ایجوکیشنل کانفرنس (ازضیاء الدین انصاری) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۸۴ء

مسلم یونیورسٹی برائے خواتین (ازمحمد شریف خاں) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۹۲ء

مسلم یونیورسٹی دیو بند اور جامعہ ملیہ (از محمد اشتیاق حسین قریشی) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۸۲ء

مسلم یونیورسٹی کی تہذیبی قدریں (از امتیاز احمد) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۸۷ء

مسلم یونیورسٹی کی کہانی عمارتوں کی زبانی (از نورالحسن نقوی) تہذیب الاخلاق، جولائی ۲۰۰۳ء

مسلم یونیورسٹی کے شب وروز (از چودھری رحم علی الہاشمی) تہذیب الاخلاق، یکم مارچ ۱۹۸۳

مسلم یونیورسٹی کے شب وروز (از شہناز ہاشمی) تہذیب الاخلاق، یکم مارچ ۱۹۸۳

مسلم یونیورسٹی میں تعلیمی اور اقتصادی سیمنار (از سید حامد) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۳ء

مسلم یونیورسٹی میں ڈپلوما کورسز کا آغاز (از ایس۔اے عباس) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۴ء

مسلم یونیورسٹی میں طبیہ کالج کی بنا (از سید محمد کمال الدین حسین ہمدانی) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۳ء

مسلمانوں کی تعلیم کا ایک خاکہ (از ریاض الرحمٰن خاں شروانی) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۲۰۰۱ء

معین الدین آرٹ گیلری کی بازیافت (از افتخار عالم خاں) تہذیب الاخلاق، فروری ۲۰۰۴ء

مقبول احمد کا مضمون "صلاحیتوں کی بنیاد، نشوونما اور صحیح استعمال" تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۹۵ء

مقبول احمد، سید (از احتشام ندوی) کانفرنس گزٹ جنوری ۱۲، تہذیب الاخلاق

مقبول احمد کا ایک مضمون: تعلیم وتربیت کا پہلا گہوارہ، تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۹۲ء

موجودہ دور میں علی گڑھ تحریک کی معنویت (از محمد یٰسین) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۸۸ء

مولانا آزاد لائبریری (از عشرت علی قریشی) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۲ء

مولانا آزاد لائبریری (از محمد ضیاء الدین انصاری) تہذیب الاخلاق، مارچ-اپریل ۱۹۹۸ء

محمد علی جوہر کا تصور تعلیم (از مظفر حسین غزالی) تہذیب الاخلاق، جولائی ۱۹۹۵ء

محمد قاسم نانوتوی (از سید احمد) تہذیب الاخلاق، جنوری ۱۹۸۳ء

میر کارواں (-) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۵ء

میر ولایت حسین کا ایک اہم مضمون (آل احمد سرور)، تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۸ء

میری نظر میں ہندوستانی مسلمان (-) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۸۲ء

نذیر احمد، مولوی (از نورالحسن نقوی) تہذیب الاخلاق، اگست ۱۹۸۵ء

نسیم احمد سابق وی سی (از خلیل الدین شجاع الدین تمانددار) فروری ۱۲، تہذیب الاخلاق

نسیم انصاری کا ایک مضمون زادراہ، تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۵ء

نسیم فاروقی، محمد: وائس چانسلر سے ایک ملاقات (از شباب الدین) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۹۰ء

نسیم قریشی صاحب- کچھ باتیں کچھ یادیں (از کبیر احمد جائسی) تہذیب الاخلاق، مارچ ۱۹۹۴ء

نقی حسین جعفری، مرحوم (از اسلوب احمد انصاری) مارچ ۲۰۰۸، تہذیب الاخلاق

نورالحسن، پروفیسر (از خالدہ حسینی) تہذیب الاخلاق، جون ۱۹۹۴ء

نئی علی گڑھ تحریک کی ضرورت (از کبیر احمد جائسی) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۹۵ء

وحید آپا: ان کا پیغام محبت تھا جہاں تک پہنچے (از اطہر صدیقی) تہذیب الاخلاق، مارچ ۲۰۰۲ء

وصی الرحمٰن: پرووائس چانسلر صاحب سے ایک ملاقات (از ریشماں سہیل) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۸۵ء

وقار الملک: ایک یادگار شخصیت (از سید محمد ہاشم) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۳ء

وقار الملک، نواب کا ایک خط (از مشتاق حسین) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۰۱ء

وکٹوریہ گیٹ کا گھنٹہ گھر: یکے از آثار مدرستہ العلوم (از افتخار عالم خاں) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۲۰۰۲ء

وہ خاک کہ ہے جس کا جنوں صیقل ادراک (از اصغر عباس) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۳ء

ہادی حسن (از عبدالعزیز، علیگ) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۹۰ء

ہادی حسن (از کبیر احمد) تہذیب الاخلاق، ستمبر ۱۹۸۶ء

ہاشم علی کی تحریر: ہندوستانی مسلمان: منزل کی تلاش (مترجم احسان الحق فہمی) تہذیب الاخلاق، جولائی ۲۰۰۱ء

ہماری روایات (از اطہر پرویز) تہذیب الاخلاق، نومبر ۱۹۸۳ء

ہمارے زمانے کا علی گڑھ (از آل احمد سرور) تہذیب الاخلاق، مارچ-اپریل ۱۹۹۸ء

ہندوستانی مسلمانوں کی معنی خیز خاموشی (از ہربنس مکھیا) تہذیب الاخلاق، مئی ۱۹۹۶ء

یادش بخیر (از اطہر پرویز) تہذیب الاخلاق، اکتوبر ۱۹۸۳ء

یادوں کے جھروکے سے (از رمضان علی) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۴ء

یوسف کوکن (از ابوعلی اثری) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۸ء

یوم سرسید پر جناب سید حامد کی تقریر (-) تہذیب الاخلاق، ۱۹۸۲ء

یونس، محمد کا ایک مضمون: اسلامی معاشیات تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۲ء

یونیورسٹی کانووکشن: تاریخ وار گوشوارہ (از محمد احمد) تہذیب الاخلاق، اپریل ۱۹۸۶ء

یونیورسٹی کی سالگرہ (از سرجن نسیم انصاری) تہذیب الاخلاق، دسمبر ۱۹۸۸ء

یونیورسٹی ہیلتھ سروس (از مشہود عالم راز) تہذیب الاخلاق، مارچ-اپریل ۱۹۹۸ء

☆

ماہنامہ جامعہ (دہلی)

جامعہ ملیہ اسلامیہ کا مجلّہ

پہلا دور: ۱۹۲۳ء-۱۹۴۷ء

۱۹۲۳ء میں جب ہنوز جامعہ، مسلم یونیورسٹی کے اردگرد علیگڑھ ہی میں منڈلا رہی تھی اور ابھی دہلی منتقل ہونے میں کچھ دیر تھی، ماہنامہ جامعہ علیگڑھ ہی سے نئے باغی ادارے کے آرگن کے طور سے جاری ہوا۔ پہلے مدیر نورالرحمان تھے، ادارت ملی جلی چلتی رہی۔ اس دور میں اس کے اخص الخواص ارکان عابد حسین، محمد مجیب، ذاکر حسین، نورالحسن ہاشمی، ڈاکٹر یوسف حسین، محمد عاقل، ڈاکٹر عبدالعلیم اور اسلم جیراجپوری تھے۔ ۴۷ء کے پرآشوب دور تک یہ چلا اور خوب چلا۔ پھر ایسا غائب ہوا کہ عبداللطیف اعظمی اگر اسے سہارا نہ دیتے تو صفحۂ ہستی سے کبھی کا مٹ چکا ہوتا۔ لطیف صاحب خونِ جگر سے اسکی پرورش کرتے رہے تا آنکہ جامعہ بیوروکریسی نے اسے اپنے ظلِ عاطفت میں لے لیا۔ نتیجہ میں اقبال کی پیشین گوئی کے مطابق وہ بندگی میں گھٹ کے اک جوئے کم آب ہو کے رہ گیا۔ گرتا پڑتا سہ ماہی بن کے نکلتا رہتا ہے: قدیم تاریخ ساز پرچے کا بس ایک سایہ! جامعہ ملیہ کے نامور لائبریرین، ہمارے محترم و معظم شہاب الدین انصاری صاحب نے ''اشاریہ رسالہ جامعہ'' میں مدیران جامعہ، جلی و خفی، سب پر بہت دلکش اور بھرپور انداز سے ساری ضروری باتیں لکھ دی ہیں۔ رسالہ جامعہ میں موجود علیگڑھ والوں کا تذکرہ دو کتابوں کی مدد سے بنا ہے: ایک خدا بخش اشاعت کی مدد سے اور دوسرا جناب شہاب الدین انصاری صاحب کے مرتبہ وسیع تر اشاریہ سے۔

علیگڑھ والے: رسالہ کے پہلے شاندار دور میں

اخلاق الرحمٰن قدوائی ''متعلم جامعہ ملیہ اسلامیہ'' کی تحریریں رسالہ جامعہ میں: (۳۳/۱۲)

عبدالحق کی تنقید نگاری (از اخلاق الرحمٰن قدوائی، متعلم جامعہ ملیہ اسلامیہ) جامعہ، ۳۳/۱۲ دسمبر ۱۹۴۰ء؛ جامعہ، ۳۴/۱-۲ جنوری-فروری ۱۹۴۱ء

اسلم جیراج پوری اور ان کا متنازعہ مقالہ 'منکر حدیث' (شذرات از مدیر) جامعہ (۱۷/۳) ستمبر ۱۹۳۱ء

تصدق احمد شروانی کی وفات، م ۱۹۳۵ء (شذرات) جامعہ (۲۴/۲) فروری ۱۹۳۵ء

تصدق شروانی کی یاد میں تعزیتی جلسہ (شذرات) جامعہ (۲۴/۳) مارچ ۱۹۳۵ء

چودھری اکبر علی کی وفات، م ۱۹۴۳ء (ادارہ) جامعہ (۳۸/۶) جون ۱۹۴۳ء

حالی فکر و فن (از سید سفارش حسین) جامعہ (۴۴/۲) فروری ۱۹۴۷ء

حالی کا ایک خط، مورخہ ۱۳ جون ۱۸۹۴ء (عکس تحریر) جامعہ، ۲۴/۱۰/۱ اکتوبر ۱۹۳۵ء

حالی کی ایک مختصر تحریر: بسلسلۂ سوانح خواجہ ابراہیم انصاری (از شیخ محمد اسماعیل پانی پتی)
جامعہ (۱۰/۴۴) اکتوبر ۱۹۳۵ء

حالی کے سیاسی افکار (از سری نواز لاہوتی) جامعہ (۶/۴۰) جون ۱۹۴۵ء

ذاکر حسین خان کی علمی سرگرمیاں (شذرات از نورالرحمن) جامعہ ۱/۲، جولائی ۱۹۲۳ء

ذاکر حسین کی تحریریں رسالہ جامعہ میں: تعلیم اور آزادیٔ فکر جامعہ ۱/۲ جولائی ۱۹۲۳ء چین میں اعلیٰ تعلیم۔
(ترجمہ) جامعہ ۶/۹، جون ۱۹۲۶ء

ذاکر حسین کی سفر حیدرآباد سے واپسی (شذرات از مدیر) جامعہ ۱/۲۱، جولائی ۱۹۳۳ء

ذاکر صاحب کا ایک خط عابد صاحب کے نام یوروپ سے، جامعہ ۵/۳۲، نومبر ۱۹۳۹ء

ذاکر صاحب کا حصہ رسالہ جامعہ کی ادارت میں (شذرات از مدیر) جامعہ ۳/۱۰، مارچ ۱۹۲۸ء

ذاکر صاحب کا دورۂ روہیل کھنڈ، جامعہ ملیہ کی توسیع و ترقی کے لئے (شذرات از مدیر) جامعہ ۵/۴۴ مئی ۱۹۳۵

ذاکر صاحب کی واپسی، دورۂ روہیل کھنڈ سے (شذرات از مدیر) جامعہ ۶/۴۴، جون ۱۹۳۵ء

شوکت علی کی شرکت، خلافت کمیٹی وفد میں (شذرات از مدیر) جامعہ ۴/۶، اپریل ۱۹۲۶ء

شوکت علی کی جامعہ ملیہ میں آمد (شذرات از مدیر) جامعہ ۳/۱۶ مارچ ۱۹۳۱ء

شوکت علی کی وفات م ۱۹۳۸ء (از محمد مجیب) ۳۱/ا جنوری ۱۹۳۹ء

صاحبزادہ آفتاب احمد خاں کی تقرری: علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کے نئے وائس چانسلر (شذرات)
جامعہ ۹/۲، دسمبر ۱۹۲۳ء

صاحبزادہ آفتاب احمد خاں کی تقریر، ہندوستان کی تعلیمی صورتحال پر (شذرات) جامعہ ۲/۵، فروری ۱۹۲۵ء

صاحبزادہ آفتاب احمد خاں کی کھدر پوشی (شذرات) جامعہ ۳/۴، ستمبر ۱۹۲۴ء

عبدالحق کی تنقید نگاری (از اخلاق الرحمن قدوائی: متعلم جامعہ ملیہ اسلامیہ) جامعہ ۱۲/۳۳
دسمبر ۱۹۴۰ء، جامعہ ۱/۳۴ ۲ جنوری۔ فروری ۱۹۴۱ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کا شعبۂ اسلامیات، اور بیگم صاحبہ بھوپال (شذرات) جامعہ ۱/۵

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کے حالات (شذرات) جامعہ ۴/۱۰، اپریل ۱۹۲۸ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی میں جلسۂ تقسیم اسناد (شذرات) جامعہ، جامعہ ۸/۷، دسمبر ۱۹۳۱ء

علی گڑھ۔ ندوۃ العلماء۔ جامعہ عثمانیہ (عبداللطیف اعظمی) جامعہ ۶/۳۰، دسمبر ۱۹۳۸ء

علی گڑھ ٹریننگ کالج میں اساتذہ کے لئے تعلیمی کورس (تعلیمی دنیا از محمد عبد الغفور (۱)
جامعہ ۱/۲۸، جولائی ۱۹۳۷ء

محمد علی مرحوم: قطعہ تاریخ وفات (نظم از پنڈت برج موہن کیفی دہلوی) جامعہ ۴/۳۰،

محمد علی جوہر: نامۂ جوہر بنام عبدالماجد دریابادی، مورخہ ۱۰ نومبر ۱۹۱۶ء جامعہ ۱/۳ جنوری ۱۹۲۴ء

محمد علی جوہر کا ایک خط قاضی عبدالغفار کے نام مورخہ ۲ ستمبر ۱۹۱۹ء (محمد علی جوہر) جامعہ ۱/۱۹، ستمبر ۱۹۳۲ء

محمد علی جوہر کا ایک خط قاضی عبدالغفار کے نام (محمد علی جوہر) جامعہ ۲/۱۸، فروری ۱۹۳۲ء

محمد علی جوہر کا ایک خط قاضی عبدالغفار کے نام مورخہ ۱۵ دسمبر ۱۹۲۵ء (محمد علی جوہر) جامعہ ۳/۱۸، مارچ ۱۹۳۲ء

محمد علی جوہر کی شرکت، خلافت کمیٹی وفد میں (شذرات از مدیر) جامعہ ۴/۶، اپریل ۱۹۲۶ء

محمد علی جوہر: نامۂ جوہر، جامعہ ۵/۲، نومبر ۱۹۲۳ء

محمد علی جوہر کی وفات، م جنوری ۱۹۳۱ء (شذرات از مدیر) جامعہ ۱/۱۶، جنوری ۱۹۳۱ء

محمد علی کی صاحبزادی زوجہ ماجد علی کی دہرہ دون میں وفات، م جولائی ۱۹۲۹ء (شذرات از مدیر)
جامعہ ۲/۱۳، اگست ۱۹۲۹ء

محمد علی کی تاریخ رہائی (نظم از حامد حسن قادروی) جامعہ ۵/۲، نومبر ۱۹۲۳ء

مسلم یونیورسٹی علی گڑھ کا اسکول (شذرات) جامعہ ۴/۲۱، اکتوبر ۱۹۳۳ء

مسلم یونیورسٹی کا سالانہ جلسۂ تقسیم اسناد (شذرات) جامعہ ۳/۵، مارچ ۱۹۲۵ء

مسلم یونیورسٹی کا جشن پنجاہ سالہ (شذرات) جامعہ ۱۱/۵، نومبر ۱۹۲۵ء

مسلم یونیورسٹی میں ایک اعلیٰ اقامتی اسکول کھولنے کی تجویز (شذرات) جامعہ ۳/۲۱، ستمبر ۱۹۳۳ء

نذیر احمد (از بشیر احمد انصاری بی۔ اے متعلم) جامعہ ۳/۲۹ مارچ ۱۹۳۸ء

وحیدالدین سلیم پانی پتی م جولائی ۱۹۲۸ء (شذرات از مدیر) جامعہ، ۱۱/۱۲ اگست ۱۹۲۸ء

وحیدالدین سلیم کی یاد میں (محمد یحییٰ تنہا) جامعہ، ۱۳/۱۴ کتوبر ۱۹۲۹ء

وقارالملک اور جامعہ اسلامیہ۔ جامعہ، ۲۶/۳، ستمبر ۱۹۳۶ء

ہارن بی پرووائس چانسلر مقرر، قبلاً پٹنہ کالج کے پرنسپل تھے (شذرات) جامعہ، ۱۲/۵، مئی ۱۹۲۹ء

ہارن بی کی وفات، م ۱۹۳۰ء (شذرات) جامعہ، ۱۴/۶، جون ۱۹۳۰ء

☆

علیگڑھ والے : رسالہ جامعہ کے دوسرے دور میں

(پہلے دور کے بھی کچھ باقیات کے ساتھ)

۱۹۲۳–۱۹۴۷ء؛ ۱۹۶۰–۲۰۰۸ء

آفتاب احمد خاں، صاحبزادہ (از نورالرحمان) رسالہ جامعہ مارچ ۱۹۲۳، جنوری ۱۹۳۰ء

آل احمد سرور (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۸۳

آل احمد سرور، ساہتیہ اکیڈمی انعام (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ، جامعہ، جنوری ۱۹۷۵

آل احمد سرور (از کبیر احمد جائسی) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۹۲

آل احمد سرور (تعزیت از شمیم حنفی) جامعہ جنوری ۲۰۰۲

ابوعرفان خاں ندوی (از صغرا مہدی) رسالہ جامعہ جنوری ۱۹۸۹

اجمل خاں = حکیم

احسن مارہروی (از رشید احمد صدیقی) رسالہ جامعہ، اکتوبر ۱۹۴۱

احسن مارہروی (از افتخار الحسن عنوان چشتی) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۹۱

احسن مارہروی، (از نورالحسن ہاشمی) رسالہ جامعہ، اکتوبر ۱۹۴۰

احمد جمال پاشا، (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۸۷

احمد عباس، خواجہ (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۸۷

اختر الایمان (تعزیت از شمیم حنفی) جامعہ اپریل ۱۹۹۶

اختر انصاری کا ایک مضمون: شاد عارفی۔ رسالہ جامعہ، اپیل ۱۹۷۲

اختر، جاں نثار، وفات، (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، ستمبر ۱۹۷۶،

اسلم جیراج پوری اور جامعہ ملیہ اسلامیہ (از سعید انصاری) رسالہ جامعہ، مارچ، مئی ۱۹۸۲

اسلم جیراج پوری، مولانا (از ابوعلی) رسالہ جامعہ، اگست ۱۹۸۲

اسلم جیراجپوری (از اطہر پرویز) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۴۱

اسلم جیراجپوری نمبر، ایک نظر میں (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، فروری ۱۹۸۲

اسلم جیراجپوری ۱۸۸۲–۱۹۵۷ (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۷۰

اسلم جیراجپوری (از غلام احمد پرویز) رسالہ جامعہ، مارچ/مئی ۱۹۸۲

اسلم جیراجپوری (از معین الدین حارث) رسالہ جامعہ، مارچ، مئی ۱۹۸۲

اسلم جیراجپوری (خودنوشت بعنوان میری طالب علمی) رسالہ جامعہ، مارچ، مئی ۱۹۸۲

اسلم جیراجپوری، فکرونظر (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ مارچ/مئی ۱۹۸۲

اکمل ایوبی کا ایک مضمون ریاضیات اور جغرافیہ میں خوارزمی کی خدمات ترجمہ صفیہ عامر، رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۹۳

انور صدیقی کی یاد میں (از شمیم حنفی) اپریل ۲۰۰۵

انیس احمد عباسی، وفات (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، فروری ۱۹۶۸

انیس آپا، ستمبر ۱۹۰۶۔ ۱۶ جولائی ۱۹۸۲ (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، اگست ۱۹۸۲

انیس قدوائی، وفات (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، اگست ۱۹۸۲

ایوب خان (صدر پاکستان) وفیات، رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۴

بیگم بھوپال کے تاثرات علی گڑھ مسلم یونیورسٹی پر (از اسلم جیراجپوری) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۲۵

جذبی (تعزیت از شمیم حنفی) رسالہ جامعہ اکتوبر ۲۰۰۴

جلیل قدوائی (از مشفق خواجہ) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۸۸

جوش کی یاد میں (از شمیم حنفی) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۸۲

جوش ملیح آبادی (یادوں کی بارات) (از ضیاء الدین فاروقی) رسالہ جامعہ، ستمبر ۱۹۷۱

حالی کے آباء و اجداد (از اسماعیل پانی پتی) رسالہ جامعہ، اکتوبر ۱۹۳۵

حالی کے حال میں (از محمد یحییٰ تنہا) رسالہ جامعہ، دسمبر ۱۹۳۳

حالی (از عابد حسین) رسالہ جامعہ، اکتوبر ۱۹۳۵

حبیب الرحمٰن خاں شروانی (از عابد حسین) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۳۷

حسرت موہانی کا سنہ پیدائش (ارشفقت رضوی) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۹۲

حسرت موہانی (از شفقت رضوی) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۸۸

حسرت موہانی: کامل آزادی کے علم بردار (از مجیب اشرف) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۸۹

حسرت موہانی: ایک آزاد منش شخصیت (از سید حامد) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۷۵

حکیم اجمل خاں مسیح الملک کا پہلا سفر یورپ، (از قاضی عبد الغفار) رسالہ جامعہ، اکتوبر ۱۹۳۱

حکیم اجمل خاں اور ڈاکٹر انصاری (از عبد اللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، جون، جولائی ۱۹۸۱

حکیم اجمل خاں بنام صدر یار جنگ (خطوط) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۳

حکیم اجمل خاں کا خط بنام ذاکر حسین (از محمد اجمل خاں) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۶۷

حکیم اجمل خاں کا طبی کارنامہ (از کمال الدین حسین ہمدانی) رسالہ جامعہ، جولائی اگست ۱۹۷۵

حکیم اجمل خاں کے چند خطوط بنام سر مزمل اللہ خاں شروانی مرتبہ: ندیم، رسالہ جامعہ، فروری ۱۹۷۳

حکیم اجمل خاں مرحوم کا ایک خط (مرسلہ عزیز الدین حسین) رسالہ جامعہ، اگست ۱۹۸۲

حکیم اجمل خاں (از ذاکر حسین) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۷۰

حکیم اجمل خاں (از عبد اللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۶۷

حکیم اجمل خاں (از محمد مجیب) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۶۵

حکیم اجمل خاں میموریل فنڈ تشکیل (از عابد حسین) رسالہ جامعہ فروری ۱۹۲۸

حکیم اجمل خاں، امیر جامعہ: سوانح حیات، (از عابد حسین) رسالہ جامعہ اکتوبر ۱۹۳۰

حکیم اجمل خاں، عقد دختر، جامعہ کی امداد (از عابد حسین) رسالہ جامعہ جنوری ۱۹۲۷

حکیم اجمل خاں، وفیات، رسالہ جامعہ جنوری ۱۹۲۹

حمیدہ سالم کا ایک مضمون: نظام زر بحران میں، رسالہ جامعہ، جون ۱۹۶۸

حیات اللہ انصاری (از عظیم الشان صدیقی) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۹۲

حیات اللہ انصاری (تعزیت از شمیم حنفی) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۹۹

خلیل الرحمٰن اعظمی، (تعزیت از شمیم حنفی) رسالہ جامعہ، جنوری ۲۰۰۱

خلیل الرحمٰن اعظمی، وفات، (از صغرا مہدی) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۷۸

خواجہ احمد عباس: ایک نوجوان صحافی چل بسا (از محمد عرفان) رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۸۷

خواجہ غلام السیدین کے نام پریم چند کا خط رسالہ جامعہ، جولائی، اگست ۱۹۸۹

خورشید عالم خاں، امیر جامعہ، انتخاب (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۲۳

خورشید عالم خاں، گورنر، گوا (از صغرا مہدی) رسالہ جامعہ، ستمبر ۱۹۸۹

ڈاکٹر انصاری (از رشید احمد صدیقی) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۳۷

ذاکر حسین: اہم تاریخیں (از عبد اللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۶۹

ذاکر حسین: افکار و نظریات (از سلامت اللہ) رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۷۰

ذاکر حسین: معمار انسانیت (از عبد اللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۹۰

ذاکر حسین کی ایک تقریر، مدینہ یونیورسٹی کے طلبا سے خطاب، رسالہ جامعہ، اکتوبر ۱۹۸۳

ذاکر حسین ایک خاکہ (از محمد مجیب) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۶۷

ذاکر حسین ایک ماہر تعلیم (از عبداللہ علی بخش قادری) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۸۹

ذاکر حسین صاحب کی ۴۷ ویں سال گرہ (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۷۱

ذاکر حسین صاحب (از خلیل شرف الدین) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۶۹

ذاکر حسین: ''مرد مومن مرد حق'' (از عابد حسین) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۷۰

ذاکر حسین (از محمد مجیب) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۶۹

ذاکر حسین، تعلیمی خیالات (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۶

ذاکر حسین، تعلیمی خیالات، (از صغرا مہدی) رسالہ جامعہ، فروری ۱۹۹۰

ذاکر حسین، جشن ذاکر تقریبات (ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۸۷

ذاکر حسین، کی صدارت میں جلسۂ ادبی، گورو کل کانگڑی، ہردوار (از عابد حسین) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۲۸

ذاکر حسین، مجیب صاحب کی نظر میں (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۸۶

ذاکر صاحب، دانشواری اور تصور مذہب (از محمد عرفان) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۸۷

ذاکر صاحب: تاثرات (از برکت علی فراق) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۶۹

ذاکر صاحب: یادوں کے نقوش (از شاہ محمد عثمانی) رسالہ جامعہ، دسمبر ۱۹۸۷

ذاکر صاحب اپنے استاد کی نظر میں (از محمد فیاض خاں) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۸۷

ذاکر صاحب اور بنیادی تعلیم (از مسرور ہاشمی) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۹۱

ذاکر صاحب اور اقبال (از جگن ناتھ آزاد) رسالہ جامعہ، جولائی ۲۰۰۰

ذاکر صاحب (از اکبر علی خاں) ترجمہ انور صدیقی، رسالہ جامعہ، جون ۱۹۷۵

ذاکر صاحب کا ایک خط، رسالہ جامعہ، فروری ۱۹۷۱

ذاکر صاحب (اداریہ از شمیم حنفی) جامعہ اپریل ۱۹۹۷

ذاکر صاحب کی خطابت (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۹۱

ذاکر صاحب کی ایک تقریر، سنگ بنیاد گرو گوبند سنگھ بھون، رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۱

ذاکر صاحب کی تعلیمی فکر کے مناظر و مظاہر (از عبداللہ علی بخش قادری) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۹۱

ذاکر صاحب کی تقریر یوم غالب پر، رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۸۸

ذاکر صاحب کے ابتدائی حالات زندگی (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۷۱

ذاکر صاحب کے انتقال پر (از صلاح الدین حزیں) رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۶۹

ذاکر صاحب کے تعلیمی افکار (از جبین انجم) رسالہ جامعہ، ستمبر ۱۹۹۱

ذاکر صاحب کے چند پسندیدہ اشعار (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۷۱

ذاکر صاحب مرحوم کی یاد میں (از عبدالمالک) رسالہ جامعہ، ستمبر ۱۹۸۶

ذاکر صاحب (از احمد علی آزاد) رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۲۹

ذاکر صاحب (از ریاض الرحمٰن شروانی) رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۶۹

ذاکر صاحب کا ایک مضمون: جامعہ ملیہ کیا ہے۔ جامعہ اکتوبر ۲۰۰۸ء

ذاکر صاحب کا ایک مراسلہ بنام نواب محمد مزمل اللہ خاں، جامعہ اپریل ۲۰۰۶ء

ذاکر صاحب (از شمیم حنفی) رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۹۳

ذاکر صاحب، ایک تصور، ایک تصویر (از انور صدیقی) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۷۷

ذاکر حسین چوتھے امیر جامعہ (از محمد مجیب) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۷۰

ذاکر حسین سے ایک ملاقات (از عمر الٰہی) رسالہ جامعہ، اگست ۱۹۶۱

ذاکر حسین، شخصیت (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۰

ذاکر حسین، مذہب کا تصور (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، فروری ۱۹۸۷

ذکاء اللہ کا ایک مضمون: نئی دہلی کی تعمیر، بعد غدر، جامعہ اکتوبر ۲۰۰۴ء

ذکاء اللہ بحیثیت مضمون نگار (از رفعت جمال) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۸۸

ذکاء اللہ دہلوی (از مبشر علی صدیقی) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۷۶

راس مسعود = سر راس

رشید احمد صدیقی: نیرنگِ تماشہ (از عبید الرحمان ہاشمی) رسالہ جامعہ، فروری ۷۷

رشید احمد صدیقی کا خطبہ 'عزیزانِ ندوہ کے نام' (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، دسمبر ۱۹۶۷

ریاض الرحمٰن خاں شروانی کا مضمون ''قومی یک جہتی'' (از محمد مجیب) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۶۵

ریاض الرحمٰن شروانی کا ایک مضمون: فیض کے ساتھ، رسالہ جامعہ، اگست، ستمبر ۱۹۸۵

ریاض الرحمٰن شروانی کا مضمون ''علی گڑھ اور جامعہ ملیہ'' رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۸۶

زیدی، کرنل بشیر حسین (از کمال الدین حسین ہمدانی) رسالہ جامعہ، ستمبر ۱۹۹۲

زیدی، کرنل بشیر حسین، وفات (از جمال الدین) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۹۲

ساغر نظامی، وفات (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۸۰

سر راس مسعود اور ای۔ ایم۔ فارسٹر (از حامد حسین) رسالہ جامعہ، فروری ۱۹۹۲

سرسید احمد خاں مورخ کی حیثیت سے (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، فروری ۱۹۶۶

سرسید اور غالب (از نادم سیتاپوری) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۶۶

سرسید اور مسلم یونیورسٹی (از عبد اللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۷۲

سرسید کا ایک مخالف اخبار (از محمد عتیق صدیقی) رسالہ جامعہ، دسمبر ۱۹۶۰

سرسید کا تصور خدا، (از محمد سعید) جامعہ جولائی ۲۰۰۷ء

سرسید کا تہذیبی تصور اور موجودہ دور میں اس کی معنویت (از آل احمد سرور) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۲

سرسید کی معنویت موجودہ دور میں (از محمد مجیب) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۲

سرسید کے اسلام کی آج اہمیت کیا ہے (از آل احمد سرور) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۶۹

سرسید کے تعلیمی افکار و خیالات (از رفیع الدین احمد) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۲

سرسید کا طرز فکر (از عالم خوند میری) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۲

سرسید، ۱۸۵۷ کی بغاوت (از محمد عتیق صدیقی) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۶

سرسید احمد خاں، تعلیمات (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۲۸

سرسید احمد خاں، معنویت و اہمیت (از عبد اللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۲

سر شاہ محمد سلیمان، علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کے قائم مقام وائس چانسلر (از عابد حسین) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۲۹

سرور صاحب (از کبیر احمد جائسی) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۹۲

سرور صاحب (تعزیت از شمیم حنفی) جامعہ جنوری ۲۰۰۲

سعید احمد اکبرآبادی، وفات (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۵۸

سلطان جہاں بیگم (نواب بھوپال) جامعہ میں (از عابد حسین) رسالہ جامعہ، فروری ۱۹۲۷

سید ظہیر الدین علوی مرحوم (از مرتضیٰ حسین بلگرامی) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۶۴

سید محمد ٹونکی (از ریاض الرحمٰن شروانی) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۸۳

سید محمد ٹونکی (از ضیاء الرحمٰن) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۸۷

سید محمود کی تعلیمی خدمات (از محمد قاسم صدیقی) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۸۱

سیرت محمد علی کے چند اوراق (از رئیس احمد جعفری) رسالہ جامعہ، اکتوبر ۱۹۳۱

شافع قدوائی کا مضمون ''کانفرنس گزٹ اور تہذیب الاخلاق'' رسالہ جامعہ، اگست ۱۹۹۱

شان الحق حقی (از شمیم حنفی) جولائی ۲۰۰۵ء

شاہجہاں بیگم، اہلیہ ڈاکٹر ذاکر حسین (از صغرا مہدی) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۹۰

شاہجہاں بیگم، اہلیہ ڈاکٹر ذاکر حسین کی وفات (از جمال الدین) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۹۰

شاہد مہدی کا ایک مضمون: مسلمانوں کا شانتی نکیتن، جامعہ اکتوبر ۲۰۰۸ء

شبلی اور اصلاح تعلیم (از سعید انصاری) رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۶۵

شبلی اور ان کے ناقدین (از عبدالرحمٰن پرواز) رسالہ جامعہ، ستمبر ۱۹۸۳

شبلی کی شاعری (از ظفر احمد صدیقی) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۸۰

شبلی مورخ کی حیثیت سے (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۶۶

شبلی نعمانی بحیثیت مورخ اور سوانح نگار (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۴۲

شبلی نعمانی (از نذیر احمد) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۶۸

شبلی، منکر غالب (از شعیب اعظمی) رسالہ جامعہ، فروری، مارچ ۱۹۶۹

شفیق الرحمان قدوائی اور جامعہ ملیہ (از نظر برنی) رسالہ جامعہ، جنوری ۹۱

شفیق الرحمٰن قدوائی کی رہائی، (از عابد حسین) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۳۱

شفیق الرحمٰن قدوائی ۱۹۰۱-۱۹۵۳ (از محمد مجیب) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۷۰

شفیق الرحمٰن قدوائی تحریک آزادی، گرفتاری (از عابد حسین) رسالہ جامعہ، اکتوبر ۱۹۳۰

شیخ محمد عبداللہ کی خودنوشت 'آتشِ چنار' (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، دسمبر ۱۹۸۵

شیخ محمد عبداللہ، وفات (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، دسمبر ۱۹۸۲

صدر یار جنگ کے نام حکیم اجمل خاں کے خطوط، رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۳

ظہور قاسم، وائس چانسلر تقرر، (از صغرا مہدی) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۸۹

عابد حسین، خدمات برائے جامعہ (از اسلم جیرجپوری) رسالہ جامعہ، فروری ۱۹۶۲

عابد رضا بیدار کا ایک مضمون: اردو کے کچھ قدیم اخبارات و رسائل، رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۶۱

عابد صاحب کے ادبی تصورات (از شمیم حنفی) رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۸۳

عابد حسین، وفات (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۳۴

عبداللطیف اعظمی، (تعزیت از شمیم حنفی) رسالہ جامعہ، اپریل ۲۰۰۲

عبدالماجد دریابادی کا مضمون 'حیثیت رسول' (از اسلم جیراجپوری) رسالہ جامعہ، اکتوبر ۱۹۲۹

عبدالحق: چند یادیں (از غلام ربانی) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۶

عبدالحق، مولوی (از محمد مشتاق شارق) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۸

عبدالحق، مولوی، کے تنقیدی تصورات (از محمد مشتاق شارق) رسالہ جامعہ، دسمبر ۱۹۷۸

عبدالحق، مولوی، کی تنقید نگاری از اخلاق الرحمان قدوائی (۱۲/۳۳:۳۴/۱-۲) دسمبر ۱۹۴۰؛
(۳۴/۱-۲) ء، جنوری فروری ۱۹۴۱ء

عبدالسلام قدوائی (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۵۷

عبدالسلام، نوبل انعام یافتہ، وفات (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۸۱

عبدالعلیم احراری، لکچر، اردو اکیڈمی (از اسلم جیراجپوری) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۳۲

عبدالعلیم، مسلم یونیورسٹی کے نئے وائس چانسلر (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، فروری ۱۹۶۸

عبدالغفار خاں جامعہ میں (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، دسمبر ۱۹۶۹

عبدالماجد دریابادی کا مکتوب گرامی (از دریابادی) رسالہ جامعہ، اگست ۱۹۶۱

عبدالماجد دریابادی، وفات (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، فروری ۱۹۷۴

عبدالمجید خواجہ مرحوم (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۶۳

عبدالمجید خواجہ، تیسرے امیر جامعہ (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۷۰

علی گڑھ مسلم یونیورٹی کے سو سال (از مسعود حسین خاں) رسالہ جامعہ، فرری ۱۹۷۷

علیگڑھ، بعنوان ایم۔ اے۔ او کالج علی گڑھ: پس منظر اور اغراض و مقاصد (از عبدالرزاق قریشی)
رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۶۱

غلام السیدین کا ایک مضمون: نفس کا حقیقی مفہوم، (از عابد حسین) رسالہ جامعہ، ستمبر ۱۹۳۲

فضل الرحمٰن ڈائریکٹر ادارہ تحقیقات اسلامی پاکستان (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹٦۸

فضل حق خیرآبادی ،مولانا (از امداد صابری) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹٦۲

فیضی، آصف علی اصغر، وفات (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، دسمبر ۱۹۸۱

قاضی عبدالودود کا پہلا تحقیقی مقالہ (از شکیب ایاز) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۸۴

قاضی عبدالودود کا پہلا تحقیقی مقالہ (از تحریر انجم) رسالہ جامعہ، اگست ۱۹۸۴

قاضی عبدالودود، وفات (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۸۴

کمال الدین حسین ہمدانی کا مضمون: اقبال اور سید علی ہمدانی: رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۸۰

مجنوں گورکھپوری، احمد صدیق :وفات (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۸۸

محب الحسن، (تعزیت از شمیم حنفی) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۹۹

محمد علی: سیرت محمد علی کے چند اوراق (از رئیس احمد جعفری) رسالہ جامعہ، اگست ۱۹۳۲

محمد علی: آپ اپنی شکست کی آواز :ترجمہ انور صدیقی (از محمد مجیب) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۹

محمد علی اور ابوالکلام: مسلم یونیورسٹی کی تحریک کے پس منظر کی ایک جھلک (از ضیاء الحسن فاروقی)
رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۹

محمد علی اور جامعہ ملیہ اسلامیہ (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۹

محمد علی اور جواہر لال نہرو (از محمد سالم قدوائی) رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۸۰

محمد علی: الور ریاست کی مالی امداد (از محمد ظہیر وارثی) رسالہ جامعہ، نومبر، دسمبر ۱۹۷۹

محمد علی اور ہندوستان کی قومی تحریک (از مجیب اشرف) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۸۹

محمد علی بحیثیت ایڈیٹر (از حسن نظامی) رسالہ جامعہ، جنوری، فروری ۸۰

محمد علی بحیثیت صحافی (از قاضی عبدالغفار) رسالہ جامعہ، جنوری، فروری ۱۹۸۰

محمد علی بنام سر محمد اقبال (از محمد عتیق صدیقی، مرتب) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۹

محمد علی: بین الاقوامی سیمنار، رپورٹ (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۷۹

محمد علی جوہر: چند خطوط (از قمر اقبال) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۹

محمد علی جوہر کی شہادت عظمیٰ (از راغب احسن) رسالہ جامعہ، اگست ۱۹۳۱

محمد علی جوہر صد سالہ تقریبات: تجویز (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۷۸

محمد علی جوہر، چند نقوش و تاثرات (از ابوالحسن علی ندوی) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۹

محمد علی کا ارادہ خودکشی (از حامد حسین) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۹

محمد علی کا ایک خط، غلام بھیک نیرنگ کے نام (از مولانا محمد علی) رسالہ جامعہ، ستمبر ۱۹۳۲

محمد علی کا مضمون "ہماری خانہ ویرانی" (از شوکت علی) رسالہ جامعہ، اکتوبر ۱۹۸۲

محمد علی، کچھ یادیں (از عبدالسلام قدوائی) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۹

محمد علی کی آپ بیتی ترجمہ محمد سرور : مطائبات محمد علی (از مولانا محمد علی) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۹

محمد علی کی آخری علالت (از رشید احمد خاں) رسالہ جامعہ، جنوری، فروری ۱۹۸۰

محمد علی کی سیاسی زندگی (از محمد شرف الدین ساحل) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۹

محمد علی کے نام بیگم محمد علی کے خطوط (از امجدی بیگم) رسالہ جامعہ، جنوری، فروری ۱۹۸۰

محمد علی مرحوم کا ایک خط قاضی عبدالغفار کے نام (از مولانا محمد علی) رسالہ جامعہ، فروری ۱۹۳۲

محمد علی نمبر: چند خطوط (از خلیل احمد بیگ) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۹

محمد علی نمبر (از آل احمد سرور) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۹

محمد علی کی یادگار قائم کرنے کی تجاویز (از عابد حسین) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۳۱

محمد علی (از جنگ بہادر سنگھ) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۹

محمد علی (از رئیس منظر) رسالہ جامعہ، ستمبر ۱۹۷۹

محمد علی (از ضیاء الرحمٰن) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۸۰

محمد علی (از عبدالحمید زبیری) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۷۰

محمد علی، پر پہلا مضمون (از اعزاز الدین) رسالہ جامعہ، جنوری، فروری ۱۹۸۰

محمد علی، برادر طریقت (از محمد رضا انصاری) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۹۰

محمد علی، پر کتاب سیرت محمد علی (از رئیس احمد جعفری کی اشاعت)، تکمیل مسودہ (از عابد حسین)
رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۳۲

محمد علی، جوہر کی قید سے رہائی (شذرات از نورالرحمٰن) رسالہ جامعہ، اگست ۱۹۲۳

محمد علی، سیرت محمد علی، سیاسی و مذہبی خیالات (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۹

محمد علی کی صاحبزادی کا انتقال (از عابد حسین) رسالہ جامعہ، اگست ۱۹۲۹

محمد علی، جوہر کے کلام کی مقبولیت: کلام جوہر کی اشاعت ثانی (شذرات از نورالرحمٰن)
رسالہ جامعہ، جون ۱۹۲۳

محمد علی، مذہبی فکر کے عناصر (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، جنوری رفروری ۱۹۸۰

محمد علی کی وفات تعزیتی نوٹ (شذرات از عابد حسین) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۳۱

محمد علی اور مولانا فرنگی محلی (از محمد رضا انصاری) رسالہ جامعہ، جنوری، فروری ۱۹۸۰

محمد علی کا حصہ ہندوستانی سیاست میں (از معین شاکر) رسالہ جامعہ، جنوری، فروری ۱۹۸۰

محمد علی اور مولانا حسین احمد مدنی کے تعلقات پر ایک نظر (از ضیاء الدین انصاری) رسالہ جامعہ،
جنوری ۱۹۹۳

محمود حسین خاں مرحوم ۱۹۰۷-۱۹۷۵ (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۷۵

مزمل اللہ خاں: مراسلہ بنام ذاکر حسین، جامعہ اپریل ۲۰۰۶ء

مسعود حسین خان، شیخ الجامعہ، جامعہ ملیا اسلامیہ (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۷۷

مسعود حسین خان، شیخ الجامعہ، جامعہ ملیا اسلامیہ (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، اکتوبر ۱۹۷۳

مشیر الحق مرحوم: شخصیت کے چند پہلو (از عماد الحسن آزاد فاروقی) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۹۰

مشیر الحق مرحوم (از عبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۹۰

مشیر الحق (از ظہور قاسم) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۹۰

مشیر الحق (از شعیب اعظمی) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۹۰

مشیر صاحب: بقلم خود (ماخوذ) (از مشیر الحق) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۹۰

مشیر الحق یادگاری خطبہ (از زبیر احمد فاروقی) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۹۰

مشیر الحق، وائس چانسلر کشمیر یونیورسٹی، تقرر (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، جون ۱۹۸۷

مشیر الحق، وائس چانسلر کشمیر یونیورسٹی، وفات (از جمال الدین) رسالہ جامعہ، مئی ۱۹۹۰

مقبول احمد، ڈائرکٹر ذاکر حسین انسٹی ٹیوٹ آف اسلامک اسٹڈیز، (از نور الحسن) رسالہ جامعہ،
مئی رجون، (سال نہیں دیا، مقبول صاحب کا جامعہ میں قیام ۱۹۸۹ کے اواسط سے ۳۱ دسمبر ۱۹۹۱ تک رہا۔ جامعہ میں یہ نوٹ ان ہی برسوں میں سے
کسی سال کا ہوگا)

نسیم قریشی صاحب کچھ یادیں کچھ باتیں (از کبیر احمد جائسی) رسالہ جامعہ، جنوری ۱۹۹۴

وحید الدین سلیم پانی پتی، وفات (از عابد حسین) رسالہ جامعہ، اگست ۱۹۸۲

وقار الملک اور جامعہ اسلامیہ، رسالہ جامعہ، ستمبر ۱۹۳۶

ہادی، محمد (یوم تاسیس جامعہ کے چشم دید حالات) رسالہ جامعہ، جون ۴۷

ہادی، محمد (جامعہ ملیہ علیگڑھ کے ابتدائی ایام) رسالہ جامعہ، اکتوبر ۴۷

ہارون خاں شروانی (از ریاض الرحمٰن شروانی) رسالہ جامعہ، اگست ۱۹۸۱

یلدرم، سجاد حیدر (از رضا علی) رسالہ جامعہ، جولائی ۱۹۴۳

یلدرم، سید سجاد حیدر (از محمد ذاکر) رسالہ جامعہ، نومبر ۱۹۸۱

یوسف حسین خان، (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ اپریل ۱۹۷۷

یوسف حسین خان، پدم بھوشن خطاب (از ضیاء الحسن فاروقی) رسالہ جامعہ، اپریل ۱۹۷۷

یوسف حسین خان، سوانحی خاکہ (ازعبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۷۹

یوسف حسین خاں کا مضمون ''اگر میں واعظ ہوتا'' (از برٹرنڈ رسل) رسالہ جامعہ، فروری ۱۹۲۹

یوسف حسین خاں کا مضمون ''لاہور کی ملاقاتیں'' (از مسینوں) رسالہ جامعہ، اکتوبر، نومبر ۱۹۲۷

یوسف حسین صاحب کی وفات (ازعبداللطیف اعظمی) رسالہ جامعہ، مارچ ۱۹۷۹

☆

خدابخش لائبریری جرنل

1977-2014

آل احمد سرور کی تحریر: جدیدیت اور جدّت پرستی، خدابخش لائبریری جرنل ۱۳۰

آل احمد سرور کی تحریر (جابجا سے) خدابخش لائبریری جرنل، ۳۷-۳۹

آل احمد سرور کی تحریر: کون کس سے مایوس: مسلمان اسلام سے یا اسلام مسلمان سے، خدابخش لائبریری جرنل، ۳۷-۳۹۔

اخلاق الرحمٰن قدوائی کی پچاس سال پرانی دو تحریریں (از اخلاق الرحمٰن قدوائی) خدابخش لائبریری جرنل ۱۰۳،

اخلاق الرحمٰن قدوائی کی پچاس سال پرانی دو تحریریں (از اخلاق الرحمٰن قدوائی) خدابخش لائبریری جرنل ۱۰۳،

اردو نثر نگار مولانا محمد علی جوہر اہل مصر کی نظر میں: ایک مرتبہ (از جلال الدین السعید الحفناوی) خدابخش لائبریری جرنل، ۱۱۳

اشتیاق محمد خان کی تحریر: تلخ، ترش، شیریں، خدابخش لائبریری جرنل، ۳۷-۳۹

باری علیگ بہ حیثیت مترجم و مورخ (از غلام شبیر) خدابخش لائبریری جرنل، ۱۲۷-۱۲۸

باری علیگ بہ حیثیت مترجم و مورخ (از غلام شبیر) خدابخش لائبریری جرنل، ۱۲۷-۱۲۸

بی اماں بہار میں، ۱۹۲۲ء (از سری کانت) خدابخش لائبریری جرنل، ۱۰۵

بی اماں بہار میں، ۱۹۲۲ء (از سری کانت) خدابخش لائبریری جرنل، ۱۰۵

تھوڈور ماریسن: پرنسپل محمڈن کالج علی گڑھ (از صفی احمد) خدابخش لائبریری جرنل، ۱۱۲

جذبی اور ترقی پسندی (از رضوان احمد، عبدالصمد، رضا رضوی، محمد حسن، ایم۔ آر۔ قاسمی، ضیاء الدین اصلاحی) خدابخش لائبریری جرنل، ۱۳۲

جسٹس محمود اور صاحب ہدایہ (از مرحوم عبدالماجد دریابادی) خدابخش لائبریری جرنل، ۹۳

جمال محمد صدیقی کا مضمون: تاریخ کی ایک فرقہ وارانہ تاویل، خدابخش لائبریری جرنل، ۹۵

حسن نعیم، شعلہ بجاں شخصیت اور تخلیقی جوہر (از قمر رئیس) خدابخش لائبریری جرنل، ۱۲۷

حیات حالی کا ایک ورق (از زاہد منیر عامر) خدابخش لائبریری جرنل، ۱۲۰

خواجہ احمد عباس-ایک دانشور صحافی (از نسیم اختر) خدابخش لائبریری جرنل، ۱۰۶

ڈاکٹر ذاکر حسین: بھولی بسری یادیں (از سید شاہ محمد اسمٰعیل) خدابخش لائبریری جرنل، ۱۰۷

ڈاکٹر ذاکر حسین اور ذکر حسین (از سید کمال الدین حسین ہمدانی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۱۲۹

ڈاکٹر ذاکر حسین۔تصورات و تاثرات کے آئینے میں (از شکیل الرحمٰن) خدا بخش لائبریری جرنل، ۱۱۹

ڈیون پورٹ کے بارے میں (جنھوں نے سرسید کی فرمائش پر رسول اللہؐ اور انکی تعلیمات پر ایک اہم کتاب انگریزی میں لکھی تھی): (لندن سے سرسید کے دو خط محسن الملک کے نام)، خدا بخش لائبریری جرنل، ۷۸-۸۰۔

ڈیون پورٹ (تائید محمد والقرآن ترجمہ اپالوجی فار محمد اینڈ قرآن) خدا بخش لائبریری جرنل، ۷۵-۷۷۔

ذاکر صاحب: ذاتی یادیں (از احمد علی آزاد) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از سید محمد احمد)، خدا بخش لائبریری جرنل، ۱۲-۲۳، (از تقی احمد ارشاد) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از اشرف کریم) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از سید اقبال حسین) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۰، (از محمد اکرام اللہ خاں) خدا بخش لائبریری جرنل، ۴۸، (از محبوب الرحمٰن اکمل یزدانی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از امان اللہ خاں شروانی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از امین اشرف) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۳، (از انور کریم) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از اوبل ڈے) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از حسنین سید) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از خرشید عالم خاں) خدا بخش لائبریری جرنل، ۱۹، (از رحمت اللہ خاں شروانی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۴۹، (از رشید الوحیدی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از سید شاہ ریاض الرحمٰن) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از ریاض الرحمٰن شروانی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از سدا نند منڈل) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از کے۔سی۔سرکار) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۱، ۵۲)، (از سعید احمد اکبرآبادی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۳، (از سعید انصاری) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از سلیمان اطہر جاوید) خدا بخش لائبریری جرنل، ۴۸، (از شاہد رام نگری) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از شہاب الدین دسنوی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۰، (از سید شہزاد وحیدر) خدا بخش لائبریری جرنل، ۴۸، (از محمد شبیر خاں) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۰، (از صالحہ عابد حسین) خدا بخش لائبریری جرنل، ۱۹، (از ضیاء الحسن فاروقی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۳، (از ظل الرحمٰن) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از ظل الرحمٰن خاں) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۷-۶۲، (از حکیم عبدالاحد) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از عبدالحئی، بیتاب صدیقی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از عبداللطیف اعظمی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۱۹، (از عبدالمجید شمس) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از عزیز اللہ بیگ) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۱، ۵۲، (از عطاء الرحمٰن عطا کاکوی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۰، (از سید علی عباس) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از قیوم خضر) خدا بخش لائبریری جرنل، ۴۸، (از کمال الدین حسین ہمدانی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۱، ۵۲، (از ڈاکٹر محمد مثنیٰ رضوی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۳، (از محب الحسن) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۳، (از مسعود حسین) خدا بخش لائبریری جرنل، ۱۹، (از مسعود الحق) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳، (از معز الدین احمد) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۰، (از شاہ منظر حسین) خدا بخش لائبریری جرنل، ۲۱-۲۳۔

ذاکر صاحب کے خط 'مطبوعہ خدا بخش لائبریری: ایک جائزہ (از تقی احمد ارشاد) خدا بخش لائبریری جرنل، ۱۰۵

راس مسعود، نہرو، علی گڑھ، اور وائسرائے (از مصطفیٰ خاں شروانی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۸۴-۸۶۔

رشید احمد صدیقی کی تحریروں سے ایک انتخاب: عظیم اور لازوال، خدا بخش لائبریری جرنل، ۳۱

رشید احمد صدیقی کے کچھ خطوط، کچھ رقعات بنام پروفیسر مسعود حسین خاں، خدا بخش لائبریری جرنل، ۱۰۴

رشید صاحب کی شاہکار تحریر، خدا بخش لائبریری جرنل، ۴۲

رفیع احمد قدوائی، (از قاضی یونس) خدا بخش لائبریری جرنل، ۳۷-۳۹۔

رقعات رشید احمد صدیقی (از مسعود حسین) خدا بخش لائبریری جرنل، ۴۶۔

سرسید سے میرے مراسم (از نواب علی حسن خاں، بھوپال) خدا بخش لائبریری جرنل، ۷۵

سرسید کے علیگڑھ میں پریم چند (از پریم چند) خدا بخش لائبریری جرنل، ۸۴-۸۶۔

سرسید مرحوم (از: اخبار عام لاہور: عطیہ: جناب مہر الٰہی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۹۵

سرسید، علی گڑھ اور میں، (از بدالدین طیب جی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۳۷-۳۹

سرسید پر پریم چند کا ایک مضمون (از پریم چند) خدا بخش لائبریری جرنل، ۸۴-۸۶۔

سرسید کی دینی برکتیں (از عبدالحلیم شررؔ) خدا بخش لائبریری جرنل، ۸۱-۸۳۔

سرسید مؤید الاسلام (از جان ڈیون پورٹ) خدا بخش لائبریری جرنل، ۷۸-۸۰۔

سید احمد خاں کا سفر پنجاب: ایک تاثر (از ڈاکٹر سید حسن احمد) خدا بخش لائبریری جرنل، ۹۶

سید حامد کا مضمون: (دانشواری کی بازیافت کے امکانات) خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۷-۶۲

سید حامد کا مضمون: شخصیات و واقعات جنہوں نے مجھے متاثر کیا، خدا بخش لائبریری جرنل، ۱۱۱

سید حامد کی تحریر: نئی تعلیمی پالیسی اور ہندوستانی مسلمان، خدا بخش لائبریری جرنل، ۴۸۔

سید حامد کے خدا بخش خطبہ کے موقع پر، خطبہ صدارت (از اخلاق الرحمٰن قدوائی)

سید حامد کے بارے میں تعریفی سطور: ہمارے مسائل: شامل در "اصلی دستاویزات کے آئینے میں" خدا بخش لائبریری جرنل، ۱۹۸۶،

ظہیر الدین ملک کا مضمون: نصابی کتابیں: چند مشورے، خدا بخش لائبریری جرنل، ۵۷

عبدالحق کی قواعد اردو کا ماخذ (از وہاج الدین علوی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۳۲۔

علی سردار جعفری: شخصیت و شاعری (از حبیب الرحمٰن چغانی) خدا بخش لائبریری جرنل، ۱۳۱

علی سردار جعفری۔شخصیت اور شاعری (از ممتاز احمد خاں) خدا بخش لائبریری جرنل، ۱۱۷

علی سردار جعفری۔شخصیت اور شاعری (از ممتاز احمد خاں) خدا بخش لائبریری جرنل، ۱۱۷

علی گڑھ اور جامعہ ملیہ (از ریاض الرحمٰن شروانی) خدابخش لائبرریری جرنل، ۳۷-۳۹۔

علی گڑھ تحریک: خدابخش خطبہ (از سید ہاشم علی) خدابخش لائبرریری جرنل، ۳۷-۳۹

علی گڑھ کی مسلم ایجوکیشنل کانفرنس (از ضیاء الدین انصاری) خدابخشلائبرریری جرنل، ۳۷-۳۹

علی گڑھ کے بارے میں: جرس فریادی دارد...... (از وارث کرمانی) خدابخش لائبرریری جرنل، ۳۷-۳۹

علی گڑھ کے بارے میں: ادارہ تاریخ سے نہیں تحریک سے چلتا ہے (از اشتیاق حسین قریشی)

علی گڑھ کے خدابخش سیمنار کی روداد: ہندوستانی مسلمان اور ان کی تعلیم اور روزگار کے مسائل

علی گڑھ کے دانشوروں کی تحریریں دانشوری سیمنار میں: (مقالہ نگار: سید حامد، ممتاز حسین، قدرت اللہ فاطمی، اعجاز عسکری، فرخ جلالی، عابد رضا بیدار، وامق جونپوری، ابوالیث صدیقی، محمد ذکی، صدیق الرحمٰن قدوائی، ذکاء الدین شایاں، عبداللطیف اعظمی، آل احمد سرور، شیر الحق، احمد جمال پاشا، شمیم حنفی۔) خدابخش لائبریری جرنل۔

علی گڑھ میگزین: ۱۹۴۷ء کے بارے میں: وہ شمارہ جو ضبط ہوا، (از ڈاکٹر مختار الدین احمد) خدابخش لائبرریری جرنل، ۷۷

علی گڑھ میگزین اگست ۱۹۴۷ء: (ادارہ میگزین)، خدابخش لائبرریری جرنل، ۷۹

علی گڑھ میں صدر جمہوریہ ذیل سنگھ کی تقریر (از گیانی ذیل سنگھ) خدابخش لائبرریری جرنل، ۳۷-۳۹۔

علی گڑھ میں مغربی تعلیم کا تصور اور اس کا نفاذ (از رشید احمد صدیقی) خدابخش لائبرریری جرنل، ۵۳

علی گڑھ یونی ورسٹی امتحانات اور مسلم طلبا (از عنایت علی اورنگ آبادی) خدابخش لائبرریری جرنل، ۳۷-۳۹

علی گڑھ یونیورسٹی کا معیار تعلیم بہتر بنانے کے سلسلے میں چند تجاویز (از اطہر پرویز) خدابخش لائبرریری جرنل، ۳۷-۳۹

علیگ بھائیوں سے پھر التجا (از رشید شروانی) خدابخش لائبریری جرنل، ۳۷-۳۹

علیگڑھ کے بارے میں (از سید ہاشم علی) خدابخش لائبریری جرنل، ۳۷-۳۹۔

کنور رفاقت علی خان کا مضمون: فرقہ وارانہ تاریخ نویسی، خدابخش لائبریری جرنل، ۱۲۰

کنور رفاقت علی خاں کا مضمون عہد وسطی کے ابواب برائے ہائر سکنڈری اسکول، دہلی) خدابخش لائبرریری جرنل، ۸۷

مجتبیٰ صدیقی کی تحریر: بین مذہبی مناکحت، خدابخش لائبریری جرنل، ۳۷-۳۹۔

مجتبیٰ صدیقی کی تحریر: ایک سچی کہانی، خدابخش لائبریری جرنل، ۳۷-۳۹۔

محمد حسن کا مضمون (اردو دانشوری کی روایت) خدابخش لا بریری جرنل، ۵۷-۶۲۔

محمد علی جوہر کی غزل گوئی (از آفتاب احمد آفاقی) خدابخش لائبریری جرنل، ۱۳۶

مسلم یونی ورسٹی، دیوبند اور جامعہ میں انتشار (از اشتیاق حسین قریشی) خدابخش لائبریری جرنل، ۳۷-۳۹

معز الدین احمد کی یادگار تحریریں: تہذیب الاخلاق کے چند اداریے، خدابخش لائبریری جرنل، ۳۷-۳۹۔

مکتوب قاضی عبدالودود بنام بسمل عظیم آبادی (مشہور غزل زور کتنا بازوئے قاتل میں ہے کے سلسلے میں) خدابخش لائبریری جرنل، ۱۰۲

مولانا الطاف حسین حالی کی مزاحمتی شاعری کی تحقیق وتنقید (از آصف قادری) خدابخش لائبریری جرنل، ۱۴۷

مہرالٰہی کا مضمون: این۔سی۔ای۔آر۔ٹی۔ کی تیار کردہ نصابی کتابوں میں قابل اعتراض مواد، خدابخش لائبریری جرنل، ۱۲۶

نواب چھتاری: میرے باپو (از ابن سعید خاں) خدابخش لائبریری جرنل، ۳۷-۳۹۔

نواب رحمت اللہ خاں شروانی کا مضمون: آوارہ گرد اشعار، خدابخش لائبریری جرنل، ۷۵

وامق جونپوری کا مضمون (آزادی کے بعد اردو دانشوری کا جائزہ) خدابخش لائبریری جرنل، ۶۳-۶۸۔

درود مسعود: خود نوشت سوانح عمری (از مسعود حسین) خدابخش لائبریری جرنل، ۴۸

یلدرم اور ان کے ترکی تراجم (از ایرکان ترکمان) خدابخش لائبریری جرنل، ۴۷۔

یلدرم کے بارے میں (از قرۃ العین حیدر) خدابخش لائبریری جرنل، ۳۲۔

یلدرم کے مضمون کا ترجمہ آزادی سے قبل کی ہندی کا ایک اہم نمونہ (از رضوان احمد خاں) خدابخش لائبریری جرنل، ۴۸۔

یونس قاضی کی تحریر: مارکسزم پر ایک منصفانہ نظر، خدابخش لائبریری جرنل، ۳۷-۳۹۔

یونس قاضی کی تحریر: روزگار کا مسئلہ، خدابخش لائبرریری جرنل، ۳۷-۳۹۔

☆

زمانہ (کانپور)

ایڈیٹر: دیانرائن نگم

۱۹۰۳ـ۱۹۳۹ء

بریلی سے ۱۹۰۳ء میں شیو برت لال ورمن نے جس کا آغاز کیا۔ اسی سال کے آخر میں زمانہ دیانرائن نگم کے ہاتھوں میں آکر، کانپور سے شائع ہوکر اردو کا عظیم ترین پرچہ بن گیا۔ جس میں اقبال کا ترانہ ہندی شائع ہوکر قومی تحریک کے سپاہیوں کو ایسے مقدس نشے میں سرشار کر گیا تھا جو آزادی کے بعد ہمارا اجتماعی قومی ترانہ بن گیا۔ (اقبال کے ہاتھ کا لکھا یہ ترانہ دیانرائن کی صدی تقریبات تک انکے خاندان میں محفوظ تھا)۔ اور اقبال ہی کیا ، اس دور کا کون ایسا بڑا تھا جسکی یا جس پر کوئی قابل قدر تحریر زمانہ میں نہ چھپی ہو۔ ۱۹۳۹ء تک (بانی کی وفات کے سات آٹھ سال بعد بھی) یہ چھتنار ہا اور دلوں پر اپنا نقش چھوڑ گیا۔ زمانہ میں علیگڑھ کے اکابر ملاحظہ ہوں: (ش)

احسن مارہروی کے نام اکبر مرحوم کے چند خطوط، زمانہ (دسمبر ۱۹۲۲ء)

بیان حسرت (ستمبر ۱۹۱۹ء)

بیگم صاحبہ **بھوپال**، علیا حضرت نواب (گوبند پرشاد ورمن): (یادرفتگاں) زمانہ (ادارہ، جون ۱۹۳۰ء)

تذکرہ دہلی (بسلسلہ ذکاءاللہ)، زمانہ (ضیاءالدین برنی اپریل ۱۹۲۵ء)

چھتاری، نواب سر احمد سعید خاں بہادر آف ، زمانہ (ادارہ، مئی ۱۹۳۳ء)

حالی: مسدس حالی، زمانہ (سید مقبول حسین احمد پوری، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی: مسدس حالی کی ہردلعزیزی، زمانہ (مولوی عبدالحق، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی: یاد حالی، زمانہ (مولانا محوی لکھنوی، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی: خواجہ حالی کی دو تصویریں، زمانہ (نواب مسعود جنگ سید راس مسعود، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی: مسدس حالی کی ہردلعزیزی، زمانہ (حبیب الرحمٰن خان شروانی، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی اور غزل، زمانہ (شیخ عبدالقادر، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی کا فارسی کلام، زمانہ (حضرت مائل دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی کی شاعری کے تین دور، زمانہ (ادارہ، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی کی نظم: بھائی کا سوگ ، زمانہ (جولائی ۱۹۱۴ء)

حالی کی نیک نفسی، زمانہ (مولوی عبدالحق، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی کے خطوط، زمانہ (اپریل ۱۹۳۴ء)

حالی مرحوم: ذاتی حالات، زمانہ (ادارہ، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی مرحوم کی صد سالگرہ کا جشن، زمانہ (ادارہ، نومبر ۱۹۳۵ء)

حالی مصلح اور محب وطن کی حیثیت سے، زمانہ (خواجہ احمد عباس، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی (علمی خبریں ونوٹ)، زمانہ (ادارہ، دسمبر ۱۹۳۵ء)

حالی (مع تصویر)، زمانہ (عبدالرحمٰن سہاروی، جنوری ۱۹۰۷ء)

حالی، شمس العلماء خواجہ الطاف حسین صاحب، زمانہ (مولوی محمد عبدالشافع صدیقی ۱۹۳۵ء)

حسرت کی شاعری، زمانہ (تماشائی بریلوی = پروفیسر عبدالشکور، اگست ۱۹۴۲ء)

حسرت موہانی (ایک قدرداں کی نظر سے)، زمانہ (خافی خان = یلدرم، دسمبر ۱۹۰۸ء)

حسرت موہانی (علمی خبریں)، زمانہ (ادارہ، جنوری ۱۹۱۱ء)

حمیداللہ خاں بھوپال (تصویر)، زمانہ (ادارہ، مئی ۱۹۲۶ء)

خورشیدالاسلام کی نظم: نیرنگی دنیا، زمانہ (خورشیدالاسلام....)

ذکاءاللہ کا مضمون: دہلی کے میلے اور تہوار، زمانہ (اپریل ۱۹۰۶ء)

ذکاءاللہ کا مضمون: اردو زبان میں انگریزی الفاظ اور اصطلاحات کا استعمال، زمانہ، جنوری فروری ۱۹۱۱ء)

ذکاءاللہ کا مضمون: جدید محاورات، زمانہ (اپریل ۱۹۰۵ء)

ذکاءاللہ (رفتار زمانہ) ، زمانہ (ادارہ، فروری ۱۹۱۰ء)

ذکاءاللہ (رفتار زمانہ) ادارہ، زمانہ دسمبر ۱۹۱۰ء)

رشید احمد صدیقی کی کتاب طنزیات و مضحکات (تنقید کتب)، زمانہ (ادارہ، نومبر ۱۹۳۳ء)

ساغر نظامی (مع تصویر) مجموعہ کلام بادہ مشرق) (تنقید کتب)، زمانہ (ادارہ، مارچ ۱۹۳۷ء)

سر راس مسعود مرحوم: دو اندوہ ناک واقعات ، زمانہ (ادارہ، اگست ۱۹۱۸ء)

سر راس مسعود مرحوم ، زمانہ (مولانا نظامی بدایونی، نومبر ۱۹۳۷ء)

سر سلیمان اردو ادب کی دنیا میں، زمانہ (نظامی بدایونی، ۱۹۴۱ء)

سر سید اور جامعہ ملیہ (مع تصویر)، زمانہ (سید فضل الرحمٰن، دسمبر ۱۹۲۵ء)

سر سید پر حیات جاوید مصنفۂ حالی (ایک تنقید) ، زمانہ (نکتہ سنج، فروری ۱۹۰۴ء)

سر سید مرحوم، زمانہ (الطاف حسین حالی اگست ۱۹۰۶ء)

سر سید مرحوم، زمانہ (نیاز احمد میرٹھی، اپریل ۱۹۰۴ء)

سلیمان، سر شاہ محمد ، زمانہ (ادارہ، اپریل ۱۹۳۴ء)

سلیمان، سر شاہ محمد مرحوم، زمانہ (نظام الدین حسین نظامی، مارچ ۱۹۴۱ء)

شبلی: اردو مصنفین ان کی زندگی اور علمی کارناموں کے متعلق خودنوشت حالات (زمانہ، جنوری ۱۹۱۱ء)

ضیاء الدین برنی کا مضمون: دلیری، زمانہ (فروری ۱۹۱۸ء)

عبدالحق (علمی خبریں اور نوٹ)، زمانہ (ادارہ، جنوری ۱۹۳۴ء)

عبدالحق، زمانہ (مارچ ۱۹۱۴ء)

عبدالرحمٰن بجنوری کا مضمون: آنریبل سید محمود مرحوم، زمانہ (عبدالرحمٰن بجنوری، اگست ۱۹۰۵ء)

عبدالستار صدیقی: خط و کتابت ، زمانہ (مئی ۱۹۳۳ء)

عزیز مرزا صاحب مع تصویر، زمانہ (ادارہ، فروری ۱۹۱۲ء)

عزیز مرزا صاحب مغفور، زمانہ (از فدائی، مئی و جون ۱۹۱۲ء)

عزیز مرزا: زمانہ (از نواب وقار الملک بہادر، مارچ ۱۹۱۲ء)

عزیز مرزا: زمانہ دو مصنفین ان کی زندگی اور علمی کارناموں کے متعلق خودنوشت حالات (جنوری ۱۹۱۱ء)

فہرست تصانیف شمس العلما مولانا الطاف حسین حالی (ادارہ، دسمبر ۱۹۳۵ء)، زمانہ

محسن الملک بہادر مرحوم، زمانہ (شروانی بلونوی، دسمبر ۱۹۰۷ء)

محمد علی کا مضمون: ہمارے دیسی راگ ، زمانہ (منتخبات) (اپریل ۱۹۰۴ء)

محمود، سید مرحوم ، زمانہ (عبدالرحمٰن، بجنوری، اگست ۱۹۰۵ء)

منتخبات حالی، زمانہ (ادارہ، دسمبر ۱۹۳۵ء)

مولوی عبدالحق کا مضمون: اصلاح قواعد اردو (مختصر رپورٹ انجمن اردو)، زمانہ (ستمبر ۱۹۳۱ء)

مولوی عبدالحق=عبدالحق

مولوی عبدالحق، زمانہ (ادارہ، اپریل ۱۹۲۸ء)

نذیر احمد صاحب (رفتار زمانہ) ادارہ، زمانہ (جنوری ۱۹۱۰ء)

نذیر احمد کا مضمون: نصاب المسلمین، زمانہ (جنوری، فروری ۱۹۰۵ء)

نذیر احمد کے خطوط (ادارہ، اپریل ۱۹۳۴ء) یلدرم کی نظم: دعا (، زمانہ مئی ۱۹۲۷ء)

نذیر احمد (علمی خبریں اور نوٹ)، زمانہ (جنوری ۱۹۰۵ء)

نذیر احمد صاحب مرحوم (مع تصویر) (علمی ضمیمہ البشیر)، زمانہ، مئی، جون ۱۹۱۲ء)

یلدرم کی نظم: ایک منکر ازدواج کے ازدواج پر، زمانہ (اگست ۱۹۲۸ء)

☆

ہفتہ وار سچ/صدق/صدق جدید لکھنؤ

(ایڈیٹر عبدالماجد دریابادی)

سچ (۱۹۲۵-۱۹۳۳ء) صدق (۱۹۳۵-۱۹۵۰) صدق جدید (۱۹۵۰-۱۹۷۷ء)

دریاباد (بارہ بنکی) سے شائع ہونے والا عبدالماجد دریابادی کی ادارت اور ملکیت میں ہفتہ وار سچ، پھر صدق، پھر صدق جدید، مدیر کی زندگی بھر جاری رہا جن کے بعد کے بھتیجے / داماد عبدالقوی صاحب نے اسے زندہ رکھا: ہفتہ وار سچ لکھنؤ سے ۱۹۲۵ء میں جاری ہوا، ۱۹۳۳ء تک جاری رہا، پھر مئی ۱۹۳۵ء سے صدق کے نام سے، اگست ۱۹۵۰ء تک: اور دسمبر ۱۹۵۰ء سے صدق جدید کے نام سے ۱۹۷۷ء تک نکلتا رہا۔ بعد ازاں، بھتیجے صاحب عبدالقوی دریابادی ۱۹۸۵ء تک مرتب کر کے شائع کرتے رہے۔ بانی مدیر کے نواسہ عبدالعلیم قدوائی صاحب نے اسکے دور اول (سچ)، دور دوم (صدق) اور دور سوم (صدق جدید) کا اشاریہ مرتب کر کے خدابخش سے شائع کر دیا ہے ہم پر ان کی شکرگزاری واجب ہے۔ سچ، صدق اور صدق جدید میں اکابر علیگڑھ ملاحظہ ہوں:

آفتاب احمد خاں مرحوم، سچ ۲۴ نومبر ۱۹۳۳ء

آفتاب احمد خاں کی ایک مفید خدمت (نابینا لوگوں کی تعلیم لئے مدرسہ احمدی کا قیام) سچ ۱۰ جولائی ۱۹۲۵ء

چھتاری = نواب

خواجہ عبدالمجید اور گورنر کو ایڈریس (از ظفر الملک)، سچ ۲۰ فروری ۱۹۲۵

خواجہ عبدالمجید کا استعفیٰ میونسپلیٹی سے، سچ ۲۷ فروری ۱۹۲۵

خواجہ عبدالمجید کی تمام ملی وقومی انجمنوں سے علاحدگی پر افسوس۔ اسلام انسانیت پرستی کا قائل نہیں (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۱۳ مارچ ۱۹۲۵ء

سرسید کے ایک رفیق: مولوی عبداللہ جان کی وفات (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۱۵ دسمبر ۱۹۳۳ء

سرسید احمد خاں کے نام حاجی امداد اللہ مہاجر مکی کا مکتوب (عبدالماجد دریابادی)، سچ اپریل ۱۹۳۱ء

سید محمود کی، ہدایہ و صاحب ہدایہ کی تعریف (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۱۸ دسمبر ۱۹۳۱ء

شوکت علی پر ہندو اکثریت کا غصہ (عبدالماجد دریابادی): ''بعنوان افسوسناک نادانیاں'' سچ ۱۴ دسمبر ۱۹۲۸ء

شوکت علی کے خلاف تحریروں کے بارے میں الجمعیۃ کی تائید (از سید حسن آرزو قادری)، سچ ۲۶ جون ۱۹۳۱ء

شوکت علی کی ایک تحریر: الحرمین اسٹیمرز لیمٹڈ (از شوکت علی)، سچ ۲۸ مارچ ۱۹۳۰ء

شوکت علی پر ذاتی حملوں کے خلاف ایک مکتوب (عبدالماجد دریابادی): ''بعنوان انوکھا جرم''، سچ ۳ جون ۱۹۳۲ء

شوکت علی کو سرکاری امداد ملنے کی تردید: بعنوان انوکھی قوم پروری / شوکت علی کے عقد کے سلسلے میں اپنی غلطی کا اعتراف ایڈیٹر آزاد ہند کی طرف سے: بعنوان ایک شریف ہمعصر / شوکت علی کے سیاسی رائے کے خلاف ایک صاحب کا خط: بعنوان تلاش راہ / مولانا شوکت علی کے عقد ثانی کے سلسلے میں: بعنوان خبر کی تاریخ / شوکت علی کے عقد پر بیجا لعن طعن حلقۂ تصوف کی طرف سے: خوش ظرفی کا مظاہرہ (از عبدالماجد دریابادی) سچ ۲۳ ستمبر ۲۳ء، ۳ جون ۳۲ء، ۷ اگست ۳۱ء، ۲۰ مئی ۳۲ء،

شوکت علی: اپنی بیٹی کے انتقال پر (از مولانا شوکت علی)، سچ ۲۰ نومبر ۳۱ء

مولانا شوکت علی کے بارے میں مختلف تحریریں (از عبدالماجد دریابادی) سچ ۲۴ فروری ۲۸ء، ۳ اپریل ۲۵ء، ۳۰ مارچ ۳۱ء، ۱۵ مئی ۳۱ء، ۱۱ مارچ ۳۲ء، ۲۵ دسمبر ۳۱ء، ۸ دسمبر ۳۳ء، ۳ اپریل ۳۱ء، ۱ اپریل ۳۳ء، ۲ جون ۳۳ء، ۱۰ مئی ۳۲ء، ۱۳ مئی ۳۲ء، ۳۰ ستمبر ۲۷ء، سچ

مولانا شوکت علی کا نکاح (از مولانا عبدالرزاق خاں ملیح آبادی، آزاد ہند)، سچ ۱۰ جون ۱۹۳۲ء

مولانا شوکت علی کا نکاح (از ظفر علی خاں، زمیندار)، سچ ۲۲ جولائی ۳۲ء

ضیاء الدین اور گورنمنٹ سے خفیہ امداد۔ حکومت، سچ ہند کے پبلسٹی افسر سے مدد کے لئے خط و کتابت (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۱۳ جنوری ۱۹۲۸ء

ظفر علی خاں کا گلہ ظفر علی خاں سے: علی برادران اور جمعیۃ العلما کے خلاف بدزبانی اور دلآزار لہجے کی شکایت (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۵ جولائی ۱۹۲۹ء

ظفر علی خاں: فریادِ دل: منقول از زمیندار، سچ ۲۳ستمبر ۱۹۳۲ء

ظفر علی خاں کے خلاف کفر کا فتوئ: شغل تکفیر: (عبدالماجد دریابادی) سچ ۵جون ۱۹۲۵ء

علی محمد خاں = مہاراجہ

راجہ علی محمد خاں: مہاراجہ محمود آباد کی تعزیت پر مضمون (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۵جون ۱۹۳۱ء

محسن الملک کی تحریر سودیشی کے حق میں، ۲۶سال قبل (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۱۷راگست ۱۹۲۸ء

محمد علی کی یاد: مفتی اعظم فلسطین کی زبانی (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۲۷راکتوبر ۱۹۳۳ء

محمد علی اور برناڈ شا (محمد علی کی عظمت کا اعتراف)، سچ ۱۰جون ۱۹۳۲ء،

محمد علی کے بارے میں: اور کامیاب گاندھی (عبدالماجد دریابادی)، سچ ۸مئی ۲۵ء

محمد علی کے بارے میں (از اثر سرحدی، عبدالماجد دریابادی، اشرف علی تھانوی، مناظر احسن گیلانی، مولوی محمد خیر الدین، حفیظ جالندھری، میر نیرنگ، سید سراج الحسن ترمذی، صوفی بشیر احمد، رئیس احمد جعفری، قاری محمد طیب، عبدالماجد بدایونی، محفوظ الرحمٰن، محمد اسحاق، ایچ جی ویلز، رشید احمد صدیقی، محفوظ علی بدایونی، سید سجاد حیدر یلدرم، علامہ اقبال، سید سلیمان ندوی، فیاض صاحب، ایک مسلمان) ۱۷رجولائی ۲۵ء، ۷مئی ۲۶ء، ۲۵راکتوبر ۲۶ء، ۱۳دسمبر ۲۶ء، ۱۱راپریل ۲۷ء، ۲۰راپریل ۲۸ء، ۲۷جنوری ۲۸ء، ۲۳مئی ۳۰ء، ۲۸راپریل ۳۰ء، ۲۳رجنوری ۳۱ء، ۳۰جنوری، ۲۰مارچ، ۲۷فروری، ۲۳مئی، ۹راکتوبر، ۳راپریل، ۱۳فروری، ۱۷جولائی، ۲۵دسمبر، ۱۰راپریل، ۶فروری، ۱۱راپریل، ۲۴راپریل، ۶مارچ، ۲۹مئی، ۲۷نومبر، ۳۰مارچ ۱۹۳۲ء، ۱۰جون، ۱۹راگست، ۲۲جنوری، ۲۹جنوری، ۱۵رجنوری، ۱۷جون، ۸جولائی، ۱۲راگست، ۹ستمبر، ۲۵نومبر، ۲۵مارچ، ۲۷مئی، ۱۰جون، ۲۴جون، ۸جولائی ۲۹جولائی، ۱۲راگست، ۳۰ستمبر، ۱۴راکتوبر، ۳نومبر، ۵راگست، ۱۹۳۳ء: ۳مارچ، ۲۵مارچ، ۲۵راگست، ۱۱ستمبر، ۱۲مئی، ۱۹مئی، ۲۸جولائی، ۲۲ستمبر، ۲۰راکتوبر، ۷نومبر، ۲۲دسمبر، ۱۷فروری، ۳مارچ، ۲۴مارچ، ۲۸راپریل، ۵مئی، ۲جون، ۱۶جون، ۲۳جون، ۱۴جولائی، ۲۰جنوری، سچ ۱۵ستمبر ۱۹۳۳ء

مہاراجہ علی محمد خاں نے ۱۵لاکھ روپے اپنے ولی عہد اور صاحبزادیوں کی شادیوں پر خرچ کیا:

اسلامی ادارے اور مفلس مسلمان محروم رہے (عبدالماجد دریابادی بعنوان "عبرت")، سچ ۱۴مارچ ۱۹۲۷ء

میر نیرنگ کی مسلمان قوم سے دل شکستگی (عبدالماجد دریابادی): بعنوان نیرنگ زمانہ۔ سچ ۱۴راگست ۱۹۳۱ء

نواب چھتاری کی اسمبلی میں ڈسپلن کی پابندی: اسلام میں اطاعت کی اہمیت (عبدالماجد دریابادی)

:"بعنوان صدر مجلس اور صدر مجلس کائنات" ۱۹فروری ۱۹۳۲ء

نواب چھتاری کی ندوے میں آمد (عبدالماجد دریابادی): "صوبے کا مسلمان حکمراں"، سچ ۲۸ر اپریل ۱۹۳۳ء

وقار الملک کا ایک سقہ کی عیادت کے لئے جانا اور خاموشی سے امداد (عبدالماجد دریابادی): "بعنوان سچی باتیں"، سچ ۷ارجنوری ۱۹۲۷ء

وقار الملک کا ایک واقعہ: امروہہ میں اپنے محلّہ کے غریب بیوہ کی سیدانی کی بھیس بدل کر (عبدالماجد دریابادی): بعنوان سچی باتیں، سچ ۲۴رجنوری ۱۹۲۷ء

☆

صدق

آغا خاں، صدق: یکم رنومبر ۳۵ء، ۱۱راپریل ۳۸ء، ۱۵رمئی ۴۶ء، ۳رمارچ ۵۰ء

صاحبزادہ آفتاب احمد خاں: صدق: ۱۵رفروری ۳۹ء، ۲رمارچ ۴۴ء، ۷رفروری ۴۷ء

تصدق احمد شروانی، ۳رمئی ۳۵ء، ۱۱رجون ۳۵ء

نواب چھتاری، ۱۱راگست ۴۱ء، ۲۲رستمبر ۴۱ء

خلیق الزماں، ۱۷راپریل ۴۶ء، ۴راپریل ۴۷ء، ۲۱رنومبر ۴۷ء، ۲۷رفروری ۴۸ء، ۲۳ردسمبر ۴۹ء، ۲رجون ۵۰ء

ذاکر حسین: ۳راکتوبر ۴۷ء، ۱۹رستمبر ۴۷ء

راجہ محمود آباد: ۲۳رجنوری ۴۸ء

راس مسعود: تعزیت: صدق: ۱۱راگست ۳۷ء

رفیع احمد قدوائی: ۱۶رجنوری ۴۶ء، ۱۶رفروری ۴۶ء، ۶رستمبر ۴۶ء، ۲۹رنومبر ۴۶ء

سر رضا علی: تعزیت: صدق: ۲۶راگست ۴۹ء

سر شاہ سلیمان: ۱۵ر جنوری ۳۹ء، ۲۰ر اگست ۳۵ء، ۲۰ر اکتوبر ۳۵ء

سر ضیاالدین احمد مرحوم: صدق: ۹ر جنوری ۴۸ء

سید احمد خاں: ۹ر فروری ۴۲، ۲۴ر اپریل ۴۴ء، ۲۸ر نومبر ۴۵ء، ۵ر دسمبر ۴۵، ۱۲ر دسمبر ۴۵ء

شوکت علی: یکم ر اپریل ۳۶ء، ۱۱ر اگست ۳۷ء، ۱۵ر دسمبر ۳۸ء، ۱۵ر جنوری ۳۹ء، یکم ر فروری ۳۹ء، ۲۱ر مارچ ۴۰ء، ۲۴ر مئی ۴۳ء، ۱۷ر اپریل ۴۴ء، ۲۲ر مئی ۴۵ء

شیخ عبداللہ: ۲۶ر مارچ ۴۸ء

ظفر علی خاں: ۱۱ر جولائی ۴۲ء

عبدالرحمن صدیقی: ۶ر مئی ۴۰ء

عبدالغفار خاں: ۷ر مارچ ۴۷ء

عظیم بیگ چغتائی پر عصمت چغتائی کی کتاب ''دوزخی'' کے بارے میں: ''دوزخی بھائی'': عجیب تعزیت، بہن کی زبان سے: صدق: یکم ر اکتوبر، ۱۱ر اکتوبر، ۲۱ر اکتوبر (۱۹۳۵ء)، ۸ر ستمبر ۴۱ء، ۲۳ر نومبر ۴۲ء، ۱۴ر دسمبر ۴۲ء

فانی مرحوم: تعزیت: صدق: ۸ر ستمبر ۴۱ء

قاضی تلمذ حسین مرحوم: تعزیت: صدق: ۳ر جولائی ۴۶ء

محفوظ علی بدایونی کا انتقال: صدق: ۸ر نومبر ۴۳ء

محمد علی: صدق: یکم ر مئی ۳۳ء، یکم ر جون ۳۵ء، ۱۱ر نومبر ۳۵ء، ۲۱ر ستمبر (۱۹۳۵ء)، ۱۱ر جنوری ۳۶ء، ۲۱ر جنوری ۳۶ء، ۲۱ر فروری ۳۶ء، ۱۱ر جولائی ۳۶ء، یکم ر ستمبر (۱۹۳۶ء)، ۱۱ر جنوری ۳۷ء، ۲۱ر جنوری ۳۷ء، یکم ر فروری ۳۷ء، ۱۱ر فروری ۳۷ء، یکم ر مارچ (۱۹۳۷ء)، ۱۱ر جنوری ۳۸ء، یکم ر فروری ۳۸ء، ۱۱ر مارچ (۱۹۳۸ء)، یکم ر جنوری ۳۹ء، یکم ر مارچ ۳۹ء، یکم ر اگست (۱۹۳۹ء)، ۸ر اپریل ۴۰ء، ۲۲ر اپریل ۴۰ء، ۷ر اکتوبر ۴۰ء، ۱۱ر نومبر (۱۹۴۰ء)، ۲۰ر جنوری ۴۱ء، ۲۷ر جنوری ۴۱ء، ۲۰ر فروری ۴۱ء، ۷ر اپریل ۴۱ء، ۲۱ر اپریل ۴۱ء، ۱۲ر مئی ۴۱ء، ۷ر جولائی ۴۱ء، ۱۱ر نومبر ۴۱ء، یکم ر دسمبر (۱۹۴۱ء)، ۹ر فروری ۴۲ء، ۱۹ر جنوری ۴۲ء، ۱۶ر فروری ۴۲ء، ۳۰ر مارچ ۴۲ء، ۸ر جون ۴۲ء، ۳ر اگست ۴۲ء، ۱۰ر اگست ۴۲ء، ۳۱ر اگست ۴۲ء، ۷ر ستمبر ۴۲ء، ۱۴ر ستمبر (۱۹۴۲ء)، ۲۱ر ستمبر ۴۲ء، یکم ر مارچ ۴۳ء، ۱۵ر مارچ ۴۳ء، ۲۲ر نومبر (۱۹۴۳ء)، ۲۱ر فروری ۴۴ء، ۱۰ر جولائی ۴۴ء، ۱۷ر جولائی (۱۹۴۴ء)، ۲۹ر جنوری ۴۵ء، ۵ر فروری ۴۵ء، ۱۲ر فروری ۴۵ء، ۱۶ر اپریل ۴۵ء، ۱۶ر مئی ۴۵ء، ۱۲ر جون ۴۵ء، ۲۸ر اگست (۱۹۴۵ء)،

۹ر جنوری ۳۶ء، ۱۳ر جنوری ۳۶ء، ۲ر فروری (۱۹۳۶ء)، ۲۴ر جنوری ۴۷ء، ۳۱ر جنوری ۴۷ء، ۷ر فروری (۱۹۴۷ء)، ۷ر جنوری ۴۹ء، ۱۶ر ستمبر (۱۹۴۹ء)، ۷ر اپریل (۱۹۵۰ء)،

سید محمود: ۹ر فروری ۴۶ء، ۳ر جولائی ۴۶ء، ۴ر اکتوبر ۴۶ء، ۱۳ر اکتوبر ۴۶ء، ۲۷ر فروری ۴۸ء، ۵ر اگست ۴۹ء، ۲۳ر جون ۵۰ء

مہدی: یوم مہدی، گورکھپور کے موقع پر، صدق: ۹ر جولائی ۴۸ء

ناظر یار جنگ: ۲ر فروری ۴۶ء

ناظم الدین، خواجہ: ۲۴ر دسمبر ۴۸ء

نذیر احمد مرحوم (علیگ): تعزیت: صدق: ۳۰ر جولائی ۴۲ء

نواب بھوپال: ۱۱ر جنوری ۳۶ء، ۱۱ر دسمبر ۴۲ء، ۲۸ر دسمبر ۴۲ء

میر نیرنگ: ۱۱ر اکتوبر ۳۶ء

☆

صدق جدید

۱۹۵۰ء–۱۹۷۷ء

(ذیل میں جن تحریروں پر لکھنے والے کا نام ہے ان کے علاوہ باقی سبھی مدیر عبدالماجد دریابادی صاحب کے قلم سے ہے)

رشید احمد صدیقی کی ایک شریفانہ وصیت: انکا گشتی مراسلہ اپنی نجی تحریریں اور خطوط کی اشاعت کی ممانعت کے بارے میں) صدق جدید ۱۴ جون ۱۹۶۳ء، (بہ ذیل تذکرہ ادبا)

رشید احمد صدیقی: (بعنوان ادیب کی قلندری: انکا جامعہ ملیہ میں اعلی اردو تحقیقی ادارہ اور علوم و السنہ اسلامی و تاریخ کی تعلیم پر زور) صدق جدید ۸ نومبر ۱۹۶۸ء، (بہ ذیل تذکرہ ادبا)

مہدی حسن (مدیر) صدق جدید ۲۲ اپریل، ۲۹ اپریل ۶ مئی ۱۹۵۵ء، (بہ ذیل تذکرہ ادبا)

میر محفوظ علی بدایونی کی وفات (مدیر) ۱۴ مارچ ۱۹۷۵ء، (بہ ذیل تذکرہ ادبا)

میر محفوظ علی بدایونی (مدیر) ۲۶ جنوری ۱۹۷۶ء، (بہ ذیل تذکرہ ادبا)

مولوی نذیر احمد :عورتوں کی آزادی اور مساوات کے حامی تھے :روس کے ایک ماہر ،ہندیات کی نرالی تحقیق)صدق جدید ۴ جنوری ۱۹۶۳ء ،(بہ ذیل تذکرہ ادبا)

مولوی نذیر احمد کی گھریلو زندگی (از قیصری بیگم ،دہلی) صدق جدید ،۱۰ مئی ۱۹۶۸ء ،بہ ذیل تذکرہ ادبا

مولوی نذیر احمد اور آزادی ٔ نسواں :مولوی صاحب پردے کی حمایت میں تھے (از ملا واحدی ،کراچی) صدق جدید ۲۵ جنوری ۱۹۶۳ء ،(بہ ذیل تذکرہ ادبا)

مولوی نذیر احمد دہلوی کا ایک مکتوب (مدیر) صدق جدید ،۲۴ مارچ و ۳۱ مارچ ۱۹۶۱ء ،بہ ذیل تذکرہ ادبا

....

(ذیل میں تحریروں کی ترتیب میں اشاریہ نگار کی اختیار کردہ ترتیب سے کچھ ترمیم ہے یعنی ان اندراجات کو تاریخ وار کر دیا ہے کیونکہ علی گڑھ کے مسائل کا یہی تقاضا تھا)

امتحان کا دن :مسلم یونیورسٹی قانون میں ترمیم کے لیے مسلم یونیورسٹی کورٹ کا جلسہ اور اس کی اہمیت۔ صدق جدید ،۲۵ مئی ۱۹۵۱ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک خوش آیند خبر :مسلم یونیورسٹی کے ایک طالبعلم کی دیانت داری۔ صدق جدید ،۱۵ جون ۱۹۵۱ء ، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

انجمن القرض علی گڑھ کی اپیل۔ صدق جدید ،۱۳ جولائی ۱۹۵۱ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک صحیح انتخاب :ڈاکٹر عبدالحق مدراسی کا تقرر قائم مقام وائس چانسلر علی گڑھ یونیورسٹی۔ صدق جدید ،۲۵ اپریل ۱۹۵۲ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

افسوسناک اقدام :مسلم یونیورسٹی میں لڑکے اور لڑکیوں کا اختلاط۔ صدق جدید ،۴ مئی ۱۹۵۶ء ، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

آج کا علی گڑھ ،صدق جدید ،۶ جولائی ۱۹۵۶ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

عہد وایفائے عہد :وائس چانسلر مسلم یونیورسٹی کی یونیورسٹی کی بنیاد کردار کو قائم رکھنے کی یاددہانی۔ صدق جدید ،۲۴ دسمبر ۱۹۵۶ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اپنوں کی فسق نوازیاں :مسلم یونیورسٹی کے حدود میں ناچ گانے کی مقبولیت۔ صدق جدید ،۸ نومبر

۱۹۵۷ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک سیکولر یونیورسٹی :مسلم یونیورسٹی میں غیر مسلم طلبہ کی تعداد کے بارے میں وائس چانسلر کا بیان۔ صدق جدید ،۸ اگست ۱۹۵۸ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک سچی تمثیل :مسلم یونیورسٹی کی یتیمی پر معاصر برہان کا حقیقت افروز تبصرہ اور یونیورسٹی ایکٹ کے معترضات پر اظہار افسوس۔ صدق جدید ،۱۸ اگست ۱۹۵۸ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

آج کا علی گڑھ :وائس چانسلر کی ،بچوں کو ،گاندھی جی کے اصولوں پر چلنے کی تلقین۔ صدق جدید ، ۲۴ اکتوبر ۱۹۵۸ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک علیگ کے تاثرات :اپنی یونیورسٹی کو اب دیکھ کر۔ صدق جدید ،۱۳ نومبر ۱۹۵۹ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک ضروری تحریر :مسلم یونیورسٹی کے بنیادی مقاصد اور اس کی روح کے تحفظ کی تجویز۔ صدق جدید ،یکم جولائی ۱۹۶۰ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک شعر کا انتساب :مسلم یونیورسٹی علی گڑھ میں آغا خاں کی آمد کے موقع پر ۱۹۱۰ء میں مولانا شبلی کا تاریخی شعر۔ صدق جدید ،۱۱ نومبر ۱۹۶۰ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

آتش بیانی کا کمال :لکھنؤ میں مسلم یونیورسٹی کے خلاف جن سنگھ کی طرف سے اشتعال انگیز پوسٹروں کی تقسیم۔ صدق جدید ،۳ نومبر ۱۹۶۱ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

الٹا علاج :مسلم یونیورسٹی علی گڑھ کے نام سے مسلم حذف کرنے کے خلاف۔ صدق جدید ، ۱۰ نومبر ۱۹۶۱ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

امانت ملی :ہندوستانی مسلمانوں کی تعلیم مسلم یونیورسٹی میں۔ صدق جدید ،۸ دسمبر ۱۹۶۱ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اکثریت کی رضا جوئی :مسلم یونیورسٹی یونین میں وائس چانسلر کی طرف سے دو غیر مسلموں کی نامزدگی۔ صدق جدید ،۱۵ دسمبر ۱۹۶۱ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک دلیرانہ بیان :مسلم یونیورسٹی یونین کے صدر کا یونیورسٹی کے مسلم کردار باقی رکھنے کا اعلان۔ ۲۲ دسمبر ۱۹۶۱ء ،(بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک ماتم انگیز خبر: مسلم یونیورسٹی سے لفظ مسلم حذف کرنے کا وزیر تعلیم شری چھاگلا کا اعلان۔ صدق جدید، ۲۵ر دسمبر ۱۹۶۲ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اعزازی ڈگریاں: علی گڑھ مسلم یونیورسٹی میں کشمیر کے صدر و وزیر اعظم کو اعزازی ڈگریاں اور ان کی لغویت۔ صدق جدید، ۱۱ر جنوری ۱۹۶۳ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک اور موازنہ: وائس چانسلر مسلم یونیورسٹی کا اعلان غیر مسلموں کے ساتھ برادرانہ و مساویانہ سلوک کے بارے میں۔ صدق جدید، ۲۴ر مئی ۱۹۶۳ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک تقابل: مسلم یونیورسٹی علی گڑھ کا نوکیشن میں لالہ بھرت رام کا ایڈریس۔ صدق جدید، ۷ر فروری ۱۹۶۴ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک صحیح فیصلہ: ایک قابل اعتراض کتاب تاریخ ادب اردو کی فروخت بند کرنے کا مسلم یونیورسٹی کا فیصلہ۔ صدق جدید، ۱۵ر فروری ۱۹۶۴ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک علمی اعزاز: صدر شعبہ جغرافیہ مسلم یونیورسٹی کو بین الاقوامی جغرافیائی کانگریس کی صدارت کی دعوت۔ صدق جدید، ۳۱ر جولائی ۱۹۶۴ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک تردیدی مراسلہ: مسلم یونیورسٹی ہال میں جنم اشٹمی کی تقریب کے بارے میں۔ صدق جدید، ۱۳ر نومبر ۱۹۶۴ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک تقابلی مطالعہ: مسلم یونیورسٹی اور ہندو یونیورسٹی کے طلبہ و اساتذہ کی تعداد، ان کے کارناموں، دونوں یونیورسٹیوں کی انتظامی کونسلوں میں مسلموں اور غیر مسلموں کا تناسب اور طلبہ کے کارناموں پر سمپوزیم کی ضرورت و افادیت۔ صدق جدید، ۲۷ر نومبر ۱۹۶۴ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اعدائے ملت کا ایک نیا گروہ: مسلم یونیورسٹی کے سلسلہ میں۔ صدق جدید ۱۲ر مئی ۱۹۶۵ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک شفیق باپ: مجروح وائس چانسلر کا مسلم یونیورسٹی کے بنیادی کردار کو قائم رکھنے کا اعلان۔ صدق جدید، ۱۱ر جون ۱۹۶۵ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک مغضوب قوم: جن سنگھ کے سکریٹری کا زہریلا بیان مسلم یونیورسٹی کے متعلق اور اس کی اخباروں میں اشاعت۔ صدق جدید، ۲ر جولائی ۱۹۶۵ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

از مذہب من گبرو مسلمان گلہ دارد: مسلم یونیورسٹی کے سلسلہ میں مدیر صدق کی نواب علی یاور جنگ کی تائید کے بارے میں۔ صدق جدید، ۲ر جولائی ۱۹۶۵ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اکیلے پھر رہے ہو! شری چھاگلا کی صدر کانگریس سے گفتگو مسلم یونیورسٹی کے سلسلہ میں اپنی بے بسی کے بارے میں۔ صدق جدید، ۲۳ر جولائی ۱۹۶۵ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اکثریت بھی یقینی نہیں: مسلم یونیورسٹی کورٹ اور ایکزیکٹو کونسل میں مسلمانوں کی اکثریت یقینی نہ ہونے کا اعلان شری چھاگلا کی زبان سے۔ صدق جدید، ۲۴ر ستمبر ۱۹۶۵ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ارشاد حسین صاحب: علی گڑھ یونیورسٹی کے ح.خ. استادوں کے نام کی اشاعت سے معذرت۔ صدق جدید، یکم اکتوبر ۱۹۶۵ء (افسوس ہے [illegible] ش)

ایک نازک موضوع: علی گڑھ یونیورسٹی کے حالات۔ صدق جدید، ۲۲ر اپریل ۱۹۶۶ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اس دور میں بھی: مسلم یونیورسٹی کے طلبہ کی سوز دل کے ساتھ اسلامیت میں ڈوبی ہوئی دعائیں مولانا طیب کو پیش کیے جانے والے ایڈریس میں۔ صدق جدید، ۱۴ر اپریل ۱۹۶۷ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اجمل خاں طبیہ کالج: مسلم یونیورسٹی طبیہ کالج کا نیا نام۔ صدق جدید، ۳۰ر جون ۱۹۶۷ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

احسن انصاری صاحب لکھنؤ: علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کے بارے میں صدق کی تحریر اور پالیمنٹ سے حسن ظن کے بارے میں۔ صدق جدید، ۱۷ر نومبر ۱۹۶۷ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک اور غیر مسلم کی نامزدگی: علی گڑھ مسلم یونیورسٹی اکزیکیٹو کونسل میں صدق جدید، ۲۱ر جنوری ۱۹۶۸ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک موازنہ: مسلم یونیورسٹی اولڈ بوائز کی فہرست میں ۲۴ ہندوؤں کے نام۔ صدق جدید، ۱۹ر جولائی ۱۹۶۸ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک شریفانہ مظاہرہ: مسلم یونیورسٹی کے شعبہ اسلامیات میں قرآن مجید کے بوسیدہ نسخہ کے جلا دینے پر طلبہ کا غم وغصہ اور جوش کے ساتھ ہوش کا مظاہرہ۔ صدق جدید، ۲۲ر نومبر ۱۹۶۸ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک الزام سے صفائی: مسلم یونیورسٹی کے نام کے بدلنے کی مخالفت میں نواب علی یاور جنگ کا بیان۔ صدق جدید، ۲۰ر دسمبر ۱۹۶۸ء، (بہ ذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

آج کا علی گڑھ: مسلم یونیورسٹی کے افسوسناک ماحول کا ذکر ندائے ملت لکھنؤ کے ایک مراسلہ میں۔
صدق جدید، ۱۴؍نومبر ۱۹۶۹ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اقلیتی نہیں مذہبی اسلامی کردار: وائس چانسلر مسلم یونیورسٹی کا یونیورسٹی کا اسلامیت پر زور۔ صدق جدید، یکم جنوری ۱۹۷۰ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

احساس کمتری کی انتہا: مسلم یونیورسٹی کانوکیشن کے خطبہ صدارت پڑھنے والوں میں غیر مسلموں کی کثرت۔ صدق جدید، ۶؍فروری ۱۹۷۰ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اپنی شکل اپنے آئینہ میں: مسلم یونیورسٹی کو چلانے کے لیے تمامتر سرکاری امداد پر انحصار۔
صدق جدید، ۲۴؍جولائی ۱۹۷۰ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک اختلافی بیان: حیات اللہ انصاری صاحب کی تقریر، مسلم یونیورسٹی کے سلسلہ میں اور وزیر تعلیم کے بیان کے متعلق۔ صدق جدید، ۲؍اکتوبر ۱۹۷۰ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک مثالی اسٹرائک: مسلم یونیورسٹی کے طلبہ کی شریفانہ اور معقول اسٹرائک۔ یونیورسٹی کے ملی کردار کو برقرار رکھنے کی حمایت، ملک کی دوسری یونیورسٹی کے لیے سبق۔ صدق جدید، ۹؍اکتوبر ۱۹۷۰ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

آٹھ میں ایک: مسلم یونیورسٹی کانوکیشن پڑھنے والوں میں مسلمانوں کا تناسب ۱۹۴۵ء سے ۱۹۵۲ء تک ۸ میں ایک کا رہا۔ صدق جدید، ۶؍نومبر ۱۹۷۰ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اعداد کی شہادت میں چار: ہندو یونیورسٹی بنارس کے اساتذہ میں مسلمانوں کا تناسب ۸۳۶ میں ۴ہے۔ اس کے مقابلہ میں مسلم یونیورسٹی علی گڑھ کے استادوں میں غیر مسلموں کا تناسب کہیں زیادہ ۵۳۱ میں ۱۱۱۔ اس کے باوجود علی گڑھ پر تعصب اور فرقہ پرستی کا الزام۔ صدق جدید، ۲۴؍مئی ۱۹۷۱ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

انوکھا مطالبہ: ایک جن سنگھی لیڈر کا مطالبہ کہ مسلم یونیورسٹی کا وائس چانسلر صرف مسلمان ہی نہ ہونا چاہیے۔ صدق جدید، ۵؍نومبر ۱۹۷۱ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک مشاہدہ پر تبصرہ: مولانا سعید اکبرآبادی کی روایت زنانہ کالج کی مسجد میں برقعہ رکھے ہونے کے بارے میں۔ صدق جدید، ۱۹؍نومبر ۱۹۷۱ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

آئندہ کا وائس چانسلر: مسلم یونیورسٹی علی گرھ کے وائس چانسلر کی تلاش، ہارون خاں شروانی اور اخلاق الرحمن قدوائی کی تجویز۔ صدق جدید، ۱۹؍نومبر ۱۹۷۱ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اپنوں کی ترقیاں: مسلم وزیر تعلیمات ڈاکٹر نورالحسن کے ہاتھوں قابل اعتراض مسلم یونیورسٹی ایکٹ ۱۹۷۲ء کا نفاذ۔ صدق جدید، ۲۳؍جون ۱۹۷۲ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اب انھیں ڈھونڈھ چراغِ رُخِ زیبا لے کر: مسلم یونیورسٹی سے اسلامیت کے فقدان پر اظہار تاسف۔ صدق جدید، ۳۰؍جون ۱۹۷۲ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اس حکومت پر دعویٰ کروں گی: مسلم یونیورسٹی ایکٹ کے خلاف مسلمانوں کے پُرامن احتجاج کو دبانے میں پولس کی سنگدلی کی شکایت۔ (ایک خاتون) صدق جدید، ۱۱؍اگست ۱۹۷۲ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اقرار جرم: مسلم یونیورسٹی میں، ایکٹ کے خلاف صدق کا احتجاج کمزور ہونے پر تاسف۔ صدق جدید، ۲۵؍اگست ۱۹۷۲ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک غیر اسلامی تعامل: مسلم یونیورسٹی ایکٹ کے خلاف احتجاجی جلسہ میں پروفیسر نورالحسن وزیر تعلیم کے پتلا جلائے جانے کی حرکت پر اظہار افسوس۔ صدق جدید، ۸؍ستمبر ۱۹۷۲ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اب انھیں ڈھونڈھ چراغِ رُخِ زیبا لے کر: قدیم محمڈن کالج علی گڑھ کے اسلامی کردار کی شہادت مولانا سعید احمد اکبرآبادی کے قلم سے، نماز با جماعت اور احترام رمضان کی مثالیں۔ صدق جدید، ۳؍نومبر ۱۹۷۲ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

ایک صفائی: کرنل بشیر حسین زیدی مرحوم سابق وائس چانسلر مسلم یونیورسٹی کی مسلم یونیورسٹی کے اسلامی کردار اور روایات کو قائم رکھنے اور مسلمانوں کے ساتھ ہمدردی کی شہادت مولانا سعید احمد اکبرآبادی کے مضمون میں۔ صدق جدید، ۷؍دسمبر ۱۹۷۳ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

اپنا بھی نمائشی اعزاز: مسلم یونیورسٹی کانوکیشن میں صدر جمہوریہ کے ہاتھوں مدیر صدق کو ڈاکٹر آف لٹریچر کی ڈگری۔ صدق جدید، ۲۶؍مارچ ۱۹۷۶ء (بذیل علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

☆

سوغات (بنگلور)

ایڈیٹر: محمود ایاز

ڈاکٹر سلمان عابد نے سوغات کا اشاریہ مرتب کر دیا ہے۔ انکے کے شکریہ کے ساتھ اس سے استفادہ کیا جا رہا ہے۔

احمد علی از حسن عسکری، ممتاز شیریں، طاہر مسعود۔ اور۔ خود احمد علی) سوغات شمارہ ۷

اختر الایمان (از میراجی) سوغات ۱۹۶۱ء (۷۔۸)

اختر الایمان (از محمود ایاز، وارث علوی، عزیز قیسی، جمیل الدین عالی، رفعت سلطانہ) سوغات، ستمبر ۱۹۹۱ء

اختر الایمان : خود نوشت : اس آباد خرابے میں سوغات ، ستمبر ۱۹۹۱ء ، مارچ ۹۲ء، ستمبر ۹۲ء، مارچ ۹۳ء، ستمبر ۹۳ء، سوغات کے عہد جدید کا شمارہ ۶، ۷، ۸

اختر الایمان کا ایک خط: 'نئی نسل 'سوغات، اکتوبر ۱۹۶۱ء

عصمت چغتائی (پطرس) سوغات، مارچ ۱۹۹۲ء

محمد حسن : مجھے بھی کچھ کہنا ہے، سوغات (۱۹۶۰ء) (۵)

منیب الرحمٰن (از بیدار بخت، شمس الرحمٰن فاروقی، شہریار، وحید اختر) سوغات، ۷

☆

ماہنامہ صبح امید (لکھنؤ)

ایڈیٹر برج نرائن چکبست

۱۹۱۸۔۱۹۲۱ء

بشیر حسین زیدی (بعد میں کرنل اور پھر علیگڑھ کے وائس چانسلر) کا مضمون : مذہب اور وطن پرستی (صبح امید، اکتوبر ۱۹۱۹ء: مضمون پر برج نرائن چکبست کا ادارتی نوٹ بھی اہمیت رکھتا ہے۔

☆

حسرت اور بیگم حسرت کے بارے میں

برج نرائن چکبست کے ادارتی نوٹ: (''رفتار قوم'' کے عنوان سے)

مولانا حسرت موہانی کی آزادی کا فرمان جاری کرنے کے لئے سر ہار کورٹ بٹلر کی گورنمنٹ مبارک باد کی مستحق ہے۔ مولانا موصوف کی نظر بندی کے اسباب اس وقت تک سرکاری مصلحت کے پردے میں پوشیدہ ہیں، مگر واقف کار جانتے ہیں کہ اس حبیب وطن کا دامن باغیانہ جوش کے داغ سے پاک ہے۔ مولانا حسرت ان تھوڑے سے انسانوں میں سے ہیں اصول راست کی پرستش جن کا ایمان ہے اور جن کے عقیدوں کی بنیاد دنیا کی تکلیف و مصیبت ہلا نہیں سکتی دنیا میں اکثر اصولوں اور عقیدوں کی راستی وصحت پر ہمیشہ سے اختلاف رہا ہے اور جب تک مختلف دماغوں کی نشو ونما مختلف رنگ سے قدرتی طور پر ہوتی رہے گی اس وقت تک ایسے اختلاف کی شان قومی اور اخلاقی مسائل کی چھان بین میں قائم رہے گی۔ لیکن دنیا کی محفل میں انسان کی اخلاقی عظمت کا چراغ ایسے ہی لوگوں کے دم سے روشن رہتا ہے جو حسرت اور گاندھی کی طرح اپنے اصول یا عقیدہ کو محض زبان کا چٹخارہ نہیں سمجھتے ہیں بلکہ اپنی روح کا جوہر

خیال کرتے ہیں:

زندگی یوں تو فقط بازیِ طفلانہ ہے　　مرد، وہ ہے جو کسی رنگ میں دیوانہ ہے ۲/۱

''مولانا حسرت پکے مسلمان ہیں۔مگر ان کا مذہبی اعتقاد وطن پرستی کا مخالف نہیں ہے۔آج سے دس برس پہلے ہندو مسلمانوں کے قومی اور پولیٹیکل اختلافات کی چنگاریاں اکثر ہوا میں اڑتی نظر آتی تھیں اور دونوں فرقوں کے تعلیم یافتہ حضرات کے دامن بھی ان چنگاریوں کے داغ سے خالی نہ تھے ۔لیکن اس وقت بھی مولانا حسرت کی زبان صرف قوم وملک کا کلمہ پڑھتی تھی اور قوم کے افق پر آپ کی وطن پرستی کا ستارہ دور سے چمکتا نظر آتا تھا۔مولانا حسرت کی زندگی آزادی اور جمہوریت کے اصولوں کی تفسیر ہے۔مگر آپ کے نزدیک نہ غوغائے عام کی پرستش جمہوریت ہے، نہ زبان روازی و مطلق العنان آزادی ہے۔اس پولیٹیکل بیداری کے زمانہ میں ملک وقوم کی پرستش کی امید نے گورنمنٹ کے عتاب کا خوف بہت کم کردیا ہے۔لیکن ۱۹۰۸ء میں جب پہلے پہل مولانا حسرت نے قید خانہ کی طرف رخ کیا تھا،تو اس وقت آپ کی حالت پر یہ شعر صادق آتا تھا کہ:

جس دم قفس کو چھوڑ کے ہم آشیاں چلے　　ایک ہمصفیر نے بھی نہ پوچھا کہاں چلے

لیکن افلاس و بے سروسامانی کے عالم میں جس مردانہ ہمت اور استقلال کے ساتھ اس فدائے قوم نے قید کی مصیبتوں کو جھیلا ہے اس کی یاد مردہ دلوں میں بھی حرارت پیدا کرنے کے لئے کافی ہے ۔مولانا حسرت کی آزاد طبیعت کا اندازہ ذیل کے شعر سے ہوسکتا ہے:

ہے مشقِ سخن جاری چکی کی مشقت بھی　　اک طرفہ تماشہ ہے حسرت کی طبیعت بھی

مولانا حسرت کا شمار تعجیل پسند فرقہ میں ہے۔لیکن اعتدال پسند فرقہ کو آپ کی وطن پرستی اور ایثار نفسی پر ویسا ہی ناز ہے جیسا کہ آپ کی شان کے شایان ہے اگر یہ افشائے راز نہ سمجھا جائے تو یہ کہا جاسکتا ہے کہ مولانا حسرت کی رہائی کی کوشش کو جن عزیزانِ وطن نے قومی خدمت سمجھا ان میں مسٹر چنتامنی، ڈاکٹر تیج بہادر سپرو اور پنڈت کشن پرشاد کول کے نام قابل ذکر ہیں۔ہمیں اس قدر

افسوس ضرور ہے کہ قوم اور ملک نے مولانا حسرت کی وہ قدر نہ کی جس کے وہ مستحق ہیں۔سوائے اس کے اور کیا کہا جائے کہ ابھی تک آزادی اور جمہوریت کے شیدا دولت کے تازیانے کے اثر سے خالی نہیں ہیں۔لیکن اگر کبھی قوم کو یہ ہوش آیا کہ وطن پرستی کا درجہ زبان کی طراری اور دولت کی نمائش سے بلند تر ہے،تو اس وقت مولانا حسرت کی اخلاقی عظمت کا صحیح اندازہ ہوسکے گا۔ ۲/۱

☆

مولانا حسرت کی دنیاوی زندگی کے ویرانہ میں جہاں رنج وتکلیف کے ہزاروں خس و خار موجود ہیں، وہاں محبت کا ایک شیریں چشمہ بھی جاری ہے، جسے آپ کی روح کی آسائش و تقویت کا خداداد ذریعہ خیال کرنا چاہئے، یہ بیگم حسرت کی ذات ہے۔اس شیر دل خاتون نے جس آزادی و ہمت اور استقلال کے ساتھ مصیبت اور افلاس کے دشوار گزار راستہ میں اپنے شیر مرد شوہر کا ساتھ دیا ہے اس سے ہندوستان کی عورتوں کی اخلاقی عظمت کا اندازہ ہوسکتا ہے۔بیگم حسرت کی زبان عام جلسوں میں پولیٹیکل مردانگی کا راگ گانے کے لئے خلق نہیں ہوئی ہے مگر اس شہید وفا کی زندگی کا نغمہ خاموش وطن پرستوں کی روح کو وجد میں لانے کے لئے کافی ہے۔ ہم نہایت ادب سے بیگم حسرت کی خدمت میں اس موقع پر مبارک باد عرض کرتے ہیں اور قوم کے نوجوانوں سے درخواست کرتے ہیں کہ وہ اس دیوی کے قدموں کے نیچے بیٹھ کر استقلال اور ایثار نفس کا سبق حاصل کریں گے'' ۲/۱　　(صبح امید جلد ۲ کا پہلا شمارہ)

شیر دل خاتون

بیگم حسرت (شیر دل خاتون) نے پردہ ترک کردیا ہے اور اس کی تلقین کررہی ہیں۔اخبارات میں اس کی مخالفت ہورہی ہے (اس پر چکبست نے تنقید کی ہے)۔ ۳/۴

ماہنامہ صبح امید لکھنؤ (ایڈیٹر برج نرائن چکبست) ۱۹۱۸-۱۹۲۱ء

محمد علی کی پولیٹیکل شطرنج (مہاتما گاندھی کو پولیٹیکل امام کیوں قرار دیا ہے)۲۶/ ۴

محمد علی، علی گڑھ اور بنارس: مسٹر محمد علی عدم رفاقت کے پولیٹیکل مسئلہ کو مذہبی وارنش دے کر علی گڑھ کے طالب علموں کے طبیعوں کو ہفتہ دو ہفتہ کے لئے ضرور بڑا عجیخۃ کر دیا تھا مگر کثیر حصہ طالب علموں کا دعائے توبہ پڑھ کر کالج میں داخل ہو گیا......ہندو یونیورسٹی پر بھی کئی حملے ہوئے مگر پنڈت مدن موہن مالویہ کی مردانہ دور اندیشی نے طالب علموں کے حواس بگڑنے نہ دیئے، اور ہمارا خیال ہے کہ ہندو یونیورسٹی کی مثال کا ایسا زبردست اثر ہوا کہ اس صوبہ کے طالب علموں کی آنکھیں کھل گئیں"۔۲۱/۶

☆

علیگڑھ میگزین (علی گڑھ)

علیگڑھ میگزین ایم اے او کالج کے زمانے میں کالج میگزین اور پھر علیگڑھ منتھلی کے ناموں سے گرتا پڑتا نکلتا رہا؛ اور یونیورسٹی بننے کے بعد سے یہ باضابطہ اور باقاعدہ علیگڑھ میگزین کے نام سے نکلتا رہا ہے۔ اچھے اچھے لوگ اسکے ایڈیٹر رہے اور ہر شمارہ دھوم مچاتا رہا۔ مگر خاص نمبر تو ہمیشہ بڑے ہی خاص اور تاریخ ساز ہوتے تھے۔ خوشی کی بات ہے کہ علیگڑھ میگزین کا کچھ ذکر خیر تو اردو کے 'اہم ادبی رسالے اور اخبار' نامی کتاب میں ہوا اور اسکی تکمیل ڈاکٹر سلطان احمد نے ایک اچھا اشاریہ بنا کر کردی مگر یہ صرف چالیس سال یعنی ۱۹۲۰ تا ۱۹۶۰ء کے شماروں کا احاطہ کرتا ہے۔ امید ہے وہ اس کی تکمیل کر لیں گے۔ مزید امید ہے کہ چالیس برسوں کہ جو میگزین انھیں نہیں ملے، وہ بھی کوشش کر کے ڈھونڈ نکالیں گے۔ امید ہے ان کا اشاریہ شائع ہو کر مستحق داد حاصل کریگا۔ ہم پر ان کی شکرگزاری واجب ہے۔ (ش)

ملاحظہ ہو علیگڑھ میگزین میں اکابرِ علیگڑھ۔

آفتاب احمد خاں صاحبزادہ (از طفیل احمد) علی گڑھ میگزین، جنوری۔ فروری ۱۹۳۵ء

احسن مارہروی پر ایک اجمالی نظر (از سعید الحسن) علیگڑھ میگزین ستمبر ۱۹۴۱ء

احسن مارہروی کے ساتھ دو دن (ضیا القادری بدایونی) علیگڑھ میگزین احسن نمبر، ستمبر ۴۱

احسن مارہروی (رشید احمد صدیقی) علیگڑھ میگزین ستمبر ۱۹۴۰

احسن مرحوم کی یاد میں (از قمر بدایونی) علیگڑھ میگزین احسن نمبر ستمبر ۴۱

احسن؛ (از غلام مصطفیٰ خاں شاگرد) علیگڑھ میگزین ستمبر ۱۹۴۱، احسن نمبر

احفاد حسین علیگ از اشفاق حسین جنجوعہ کی وفات پر علیگڑھ میگزین (مارچ اپریل ۱۹۲۴

اختر انصاری: اپنے قطعات کے بارے میں (علیگڑھ میگزین ۱۹۶۱۔۱۹۵۹)

اختر انصاری از ذکاء الدین شایان، ایس این شاہ، شہپر رسول (علیگڑھ میگزین ۱۹۸۹)

اختر انصاری (خودنوشت) علیگڑھ میگزین ۱۹۵۷

اطہر پرویز (از اشفاق محمد خان، عتیق احمد صدیقی، صدیقہ بیگم سیوہاروی علیگڑھ میگزین ۱۹۸۹)

اقبال سہیل (از رشید احمد صدیقی) اکتوبر ۱۹۳۳

اکبر الہ آبادی (از رحم علی الہاشمی) اکبر نمبر ۱۹۵۰

اکبر الہ آبادی کی دلچسپ باتیں از ممتاز حسین) اکبر نمبر ۱۹۵۰

اکبر سے چند ملاقاتیں (از سبغۃ اللہ فرنگی محلی) اکبر نمبر ۱۹۵۰

انعام اللہ خاں کی وفات پر (از عبدالاحد خاں خلیل۔ تعطیلات نمبر ۱۹۳۱)

ایم اے او کالج کے ممتاز انگریز اساتذہ از ڈپٹی حبیب اللہ خاں (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) مرتبہ نسیم قریشی ۵۵-۱۹۵۳ء

برکت علی خاں (از حبیب احمد صدیقی) جنوری ۱۹۳۹

تھیوڈور بک (از سید بدرالدین) جنوری ۱۹۳۹

جذبی (از شہاب جعفری (علیگڑھ میگزین ۱۹۶۱_۱۹۵۹)

حالی فرید آباد میں (از سعید ہاشمی) مئی۔ جولائی ۱۹۲۳ء

حالی (ابواللیث صدیقی) علیگڑھ میگزین، جنوری ۳۹ء

حالی (از انعام حسین انصاری) علیگڑھ میگزین جنوری ۱۹۳۹

خلیل الرحمان اعظمی: آپ بیتی نظم (شمارہ ایک ۱۹۵۷، علیگڑھ میگزین

ذاکر صاحب اور علیگڑھ (از شاہ عبدالقیوم) ۵۵_۱۹۵۶، علیگڑھ میگزین

راجہ جے کشن داس (از سید بدرالدین) جنوری ۱۹۳۹، علیگڑھ میگزین

راس مسعود (از سید بدرالدین) جنوری ۱۹۳۹، علیگڑھ میگزین

رضوان اللہ، ڈاکٹر: از محمد مسلم عباسی (علیگڑھ میگزین ۱۹۸۹)

زین العابدین، سلطان جہاں بیگم، اور مولانا عبدالحق حقی اعظمی بغدادی کی وفات پر از سجاد علی انصاری) تعطیلات نمبر ۱۹۴۲

زین العابدین، سید (از سید بدرالدین) جنوری ۱۹۳۹

سرسید اور ہندو مسلم اتحاد از ہارون خاں شروانی (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) مرتبہ نسیم قریشی ۵۵-۱۹۵۳ء

سرسید کا نیا مذہبی طرز فکر از پروفیسر محمد عمر الدین (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) مرتبہ نسیم قریشی ۵۵-۱۹۵۳ء

سرسید / علی گڑھ: حدیث دیگران: از شہناز ہاشمی (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) مرتبہ نسیم قریشی ۵۵-۱۹۵۳ء

سلطان جہاں بیگم بھوپال (از ذکریا فیاضی) جون۔ اگست ۱۹۳۰

سلطانہ علوی گرلس کالج کی استانی کی وفات پر از محمود فاروقی، ۱۹۴۶

سمیع اللہ خاں، سر (از سید بدرالدین) جنوری ۱۹۳۹

سید محمود، جسٹس (از عبدالحق) جنور ۱۹۳۹

سید محمود، جسٹس کے ساتھ دو گھنٹے (احسن مارہروی) علیگڑھ میگزین، جنوری ۳۸

شبلی ایک مجاہد کے روپ میں (از معین الدین دردائی) جولائی ۱۹۳۷

شبلی اور علی گڑھ تحریک: از حفیظ مینائی (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) مرتبہ نسیم قریشی ۵۵-۱۹۵۳ء

شبلی کی محرومیاں: از احمد اسحاق نعمانی) علیگڑھ میگزین ۱۹۵۷

ضیاالدین، یعقوب بخش راغب، عبداللہ بٹ اور شاہ ہادی کی وفات پر (از مرتب، اگست ۱۹۴۷)

عبدالحق (از اظہر کمالی) علیگڑھ میگزین جنوری ۱۹۳۹ء

علیگڑھ تحریک اور جامعہ: از عابد اللہ غازی (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ نمبر) مرتبہ نسیم قریشی ۵۵-۱۹۵۳ء

علیگڑھ تحریک کے معمار از مولوی بشیر الدین، اٹاوہ (علیگڑھ میگزین علیگڑھ نمبر) مرتبہ نسیم قریشی ۵۵-۱۹۵۳ء

علی گڑھ تحریک کے ادبی اثرات (از آل احمد سرور) (علیگڑھ میگزین ،علیگڑھ نمبر) مرتبہ نسیم قریشی ۱۹۵۳-۵۵ء

علیگڑھ کی سیاسی زندگی (از،ڈاکٹر محمد اشرف (علیگڑھ میگزین ،علیگڑھ نمبر) مرتبہ نسیم قریشی ۱۹۵۳-۵۵ء

علیگڑھ کے مردان کار (از حبیب الرحمان خاں شروانی) علیگڑھ میگزین جنوری ۱۹۳۹

علیگڑھ مسلم یونیورسٹی کا نیا دور (از ڈاکٹر عبدالعلیم ، (علیگڑھ میگزین ،علیگڑھ نمبر) مرتبہ نسیم قریشی ۱۹۵۳-۵۵ء

فانی: یادِ ایامِ عشرت فانی (از وحید احمد) فانی نمبر ۱۹۴۳

فانی بدایونی (از فراق گورکھپوری) فانی نمبر ۴۵

فانی کی رفاقت میں (از مختار احمد سبزواری) فانی نمبر ۱۹۴۳

فانی مرحوم (از ماہر القادری) فانی نمبر ۱۹۴۳

فانی (از سبطین احمد) فانی نمبر ۱۹۴۳ء

قدسیہ زیدی از آل احمد سرور (علیگڑھ میگزین ۱۹۶۱_۱۹۵۹)

قدسیہ زیدی (از آل احمد سرور) علیگڑھ میگزین ۵۹_۶۱ء

مجاز مرحوم (از میکش اکبرآبادی) مجاز نمبر ۵۵،۱۹۵۶

مجاز (از عبادت بریلوی) مجاز نمبر ۵۵_۱۹۵۶ء

مجنوں گورکھپوری از منظر عباس نقوی، محمد یسین، رفعت بلگرامی، شاہدہ بیگم (علیگڑھ میگزین ۱۹۸۹)

محسن الملک (از افضال حسین انصاری) علیگڑھ میگزین جنوری ۱۹۳۹

محفوظ علی، سید (از سبطین احمد) جنوری ۱۹۳۹

محمد علی کی یاد میں (از سید محفوظ علی بدایونی) جنوری ۱۹۳۹

محمد علی: شکستہ ناؤ کا ملاح: نظم (از حفیظ جالندھری) تعطیلات نمبر ۱۹۳۱

محمد علی (از شوکت علی) مارچ ۳۴

محمد علی کی ایک نظم: عرضداشت (علیگڑھ میگزین ،علیگڑھ نمبر) مرتبہ نسیم قریشی ۵۵-۱۹۵۳ء

محمد علی (از رشید احمد صدیقی) اپریل ۱۹۳۳

محمد علی، ایک صدائے شکست ساز از اعجاز عسکری (علیگڑھ میگزین ۱۹۶۱_۱۹۵۹)

مزمل اللہ خاں، شوکت علی اور باسط بسوانی کی وفات پر) از ابواللیث صدیقی، جنوری ۳۹

مہاراجہ سر علی محمد خاں (از عبدالاحد خان خلیل) تعطیلات نمبر ۱۹۳۶ء

میر=محفوظ علی

میر محفوظ علی (از ضیا احمد بدایونی) مارچ ۱۹۴۴ء

نذیر احمد، ڈپٹی: سر سید پر ایک نظم (علیگڑھ میگزین ،علیگڑھ نمبر) مرتبہ نسیم قریشی ۵۵-۱۹۵۳ء

نذیر احمد، مولوی (از آفتاب احمد صدیقی) علیگڑھ میگزین ۱۹۳۹

نسیم قریشی : علیگڑھ نمبر کی ترتیب اور اداریہ (علیگڑھ میگزین ،علیگڑھ نمبر) مرتبہ نسیم قریشی ۵۵-۱۹۵۳ء

نسیم قریشی: از ظل الرحمان خاں، الطاف حسین ندوی، غلام یحییٰ انجم (علیگڑھ میگزین ،علیگڑھ نمبر، ۱۹۸۹)

یوسف رضا ہونہار مضمون نگار، کی وفات پر: حادثہ جانکاہ: از ابواللیث صدیقی ، اگست ۱۹۳۸

☆

میگزین کے جو چند خصوصی شمارے نکلے ان میں احسن مارہروی نمبر، فانی نمبر، اکبر الہ آبادی نمبر، طنز و ظرافت نمبر، غالب نمبر، مجاز نمبر، اور سب سے زیادہ دلچسپ ۱۹۳۹ کا علیگڑھ

نمبر (زیادہ دلچسپ اس لئے کہ پھر اسی نام اور اسی تھیم سے ۱۹۵۳/۵۵ء میں نسیم قریشی کا مرتبہ نمبر نکلا، بلکہ اور یاد کیجئے اسی تھیم پر فکر ونظر نے چار ضخیم شمارے نکال ڈالے؛ اور تو اور، تہذیب الاخلاق نے چار قدم اور بڑھائے اور آٹھ خاص نمبروں پر مشتمل بڑے، منجھلے، سنجھلے اور چھوٹے، ہر قسم کے 'مشاہیر' پر ۱۹۱۳ء میں پے در پے علی گڑھ سے مختص نمبر نکال دئے) قابل ذکر ہیں۔ انہی خاص نمبروں میں دو اہم نمبر عنایت حسین عیدن کا مرتبہ شعرائے علیگڑھ نمبر (۱۹۷۰ء) اور قاضی افضال حسین کی نگرانی میں ترتیب پایا ہوا آپ بیتی نمبر (۱۹۹۷ء) اہمیت رکھتے ہیں، یہ دونوں ہمارے ذیلی باب آٹو بایوگرافی کے تحت ملیں گے۔ تاہم ۱۹۷۰ کے خصوصی شمارہ کے بارے میں اتنا مزید کہنا ضروری ہے کہ چوالیس سال پہلے یہ بائیس شعرا آسمان علیگڑھ کے تابندہ ستارے بنے، علیگڑھ کی محفل سجائے ہوئے تھے۔ ۲۰۱۵ء میں ان میں سے آدھے بھی علیگڑھ (کے کیمپس) میں نہیں ہیں: نہ بشیر بدر، نہ ذکاء الدین شایاں، اور نہ شمیم حنفی، اعجاز اختر، احتشام اختر، منیب الرحمان؛ ایک تہائی اللہ کو پیارے ہوئے: نہ امیر عارفی رہے نہ وارث کرمانی، نہ امین اشرف، نہ شہریار، نہ ساجدہ زاہدہ بہنیں۔ اختر انصاری خلیل الرحمان اعظمی، خواجہ مسعود علی ذوقی، آل احمد سرور، وحید اختر، فوق کریمی، خورشید الاسلام بھی وفات پا گئے۔ (تین شاعر: جذبی، جاوید کمال اور زیدی جعفر رضا بھی نہ رہے جن میں اول الذکر کے بارے مین ایڈیٹر نے لکھا ہے کہ انہوں نے اس مجموعہ میں شمولیت کی اجازت نہیں دی، اور آخر الذکر دونوں کسی اور وجہ سے اس میگزین میں نہ آسکے۔ یہ بڑی کمی رہ گئی۔ ایڈیٹر نے یہ اہم نمبر شایع کرتے ہوئے بالکل صحیح لکھا تھا کہ ہر پندرہ برس کے بعد یہ انتخاب شعراء کا سلسلہ دوہراتے رہنا مناسب ہوگا۔ اور اب تو نصف صدی کے قریب گزرنے کو ہے: اس درمیان میں اتنی ہی تعداد میں قابل توجہ شعرا کا اضافہ ہو چکا ہے جن پر ایک اتنا ہی ضخیم نمبر نکل سکتا ہے۔ ۱۹۸۹ء میگزین کی شہادت ہے (جو اتفاقاً میرے سامنے آگیا) کہ اٹھارہ بیس کے قریب قابل توجہ شاعر کیمپس میں موجود تھے

یعنی آشفتہ چنگیزی، ارشاد باری، اقبال حسین صدیقی، جمال اویسی، جوہر عبداللہ، خواجہ جاوید اختر، رمز آفاقی، شہاب الدین ثاقب، شہپر رسول، کامران نجمی، معظم علی خان، منظور ہاشمی، مہتاب حیدر نقوی، نیاز جیراجپوری، ہلال فرید، نجمہ محمود!

۲۰۱۵ء میں کوئی میگزین نکلے تو بعد آنے والے، آج کے اہم شاعروں کا ذکرِ خیر آجائے۔

☆

ماہنامہ کانفرنس گزٹ علی گڑھ

ایڈیٹر پروفیسر ریاض الرحمان خان شروانی

رسالوں کی دنیا میں کانفرنس گزٹ سے ایک عجیب مثال قائم ہوئی ہے کہ اگر اندرونی جان ہو، ٹیم ورک ہو، دل سوزی اور خلوص ہو، پرچہ کسی اعلی مقصد کو سامنے رکھ کے نکالا جائے، اور ایڈیٹر ریاض الرحمن شروانی ہوں، تو کیسے ایک روزی ہیئت کذائی سے آغاز کر کے، کوئی اپنے بل بوتے پر، اردو کا تنہا، انوکھا، قابل توجہ اور ہر ہر لفظ پڑھا جانے والا پرچہ بن جاتا ہے! اصلاً تو یہ گزٹ ۱۹۱۸ء میں نکلا لیکن موجودہ ایڈیٹر شپ میں یہ صدی کے آغاز میں از سر نو ۲۰۰۱ سے شروع ہوا اور اب ۲۰۱۵ء میں ۱۴ویں جلد چل رہی ہے۔ سلامت باشد:

☆

آفتاب احمد خاں از اولاد احمد صدیقی (کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۰۳ء)

ابواللیث صدیقی از مختار الدین احمد (کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۸ء)

ابواللیث صدیقی (از ڈاکٹر مختار الدین احمد) کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۸

اجتبا ندوی از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، اگست ۲۰۰۹ء)

اجتبا ندوی، مولانا از احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۰۸ء)

اجمل خاں، حکیم (از شائستہ خان: ۱۹۲۵۔۱۹۲۷ کی جھلکیاں (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۱۰)

احتشام ندوی کی تحریر: شفیع الدین نیر، کانفرنس گزٹ، جنوری ۲۰۱۴ء

احسان احمد بیگ، مرزا از کبیر احمد جائسی (کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۰۵ء)

احسن، شیخ از ریاض الرحمٰن شروانی (کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۴ء)

اقبال انصاری، پروفیسر از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۰۸ء)

السیر سید احمد خاں، حیات و افکار (صلاح الدین عمری کی عربی کتاب پر تبصرہ) از ریاض الرحمان شروانی کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۱۲

الطاف علی بریلوی از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۱۲ء)

الطاف علی بریلوی از امان اللہ خاں شروانی (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۰۳ء)

اولاد احمد صدیقی، خودنوشت (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۳: بلگرامی (مارچ ۲۰۰۹ء) از کبیر احمد جائسی (فروری ۲۰۱۱ء)

اے۔جی۔نورانی: ایک عمدہ مطالعہ، کانفرنس گزٹ، اگست ۲۰۱۳ء

بواللیث صدیقی (از ڈاکٹر مختار الدین احمد) کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۸

تصدق حسین کی ایک تحریر: داراشکوہ: حق کا متلاشی، کانفرنس گزٹ، اکتوبر ۲۰۱۳ء

جذبی از رفعت سروش (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۵ء)

جعفر رضا زیدی از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۱۱ء)

جعفر رضا زیدی (ابوسفیان اصلاحی) کانفرنس گزٹ جنوری ۲۰۱۲

جوش از مہر الٰہی ندیم (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۹ء)

جوہر ملاحظہ ہو محمد علی

جے کشن داس بہادر، راجہ از سید بدر الدین (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۴ء)

چھتاری، نواب: کی یادایام (از ابوسفیان اصلاحی) کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۱۳

حالی از سید جمیل احمد نقوی (کانفرنس گزٹ، اگست ۲۰۰۳ء)

حبیب الرحمان خاں شروانی کے مقالات کا توضیحی اشاریہ (از سید مسعود حسن، پٹنہ) کانفرنس گزٹ فروری ۲۰۰۹

حبیب الرحمٰن خاں شروانی از سید مسعود حسن (کانفرنس گزٹ، فروری ۲۰۰۹ء)

حبیب ریحان ندوی از محمد سالم قدوائی (کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۰۹ء)

حبیب، محمد (از شائستہ خان) (کانفرنس گزٹ، جنوری ۲۰۱۱ء)

حسرت موہانی از ثاقب صدیقی (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۱ء)

حقی صاحب از شائستہ خاں (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۱۱ء)

حکیم محمد اسمٰعیل-از شاہد قمر قاضی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۰۸ء)

خلیق احمد نظامی از احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۱۱ء)

خواجہ حسن عسکری کی کہانی کچھ ہماری کچھ ذاکر علی خاں کی زبانی (از ریاض الرحمان خاں شروانی بذیل) کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۸

خورشید احمد فارق (بعنوان: تین ساتھی) از ریاض الرحمٰن شروانی دسمبر ۲۰۰۵ء) از ابوسفیان اصلاحی (نومبر ۲۰۰۵ء)

خورشید الاسلام (مشاہیر کے خطوط بنام محمد یٰسین) از محمد یٰسین (کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۰۹ء)

ذاکر حسین (از شائستہ خان: ۱۹۲۵ـ۱۹۲۷ کی جھلکیاں) (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۱۰)

ذاکر حسین خاں از محمد سالم قدوائی (کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۱۲ء)

ذاکر علی خاں از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۲ء)

ذاکر علی خاں کے بارے میں (از ریاض الرحمان خاں شروانی بذیل مضمون خواجہ حسن عسکری کی کہانی کچھ ہماری کچھ ذاکر علی خاں کی زبانی) کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۸

ذوالقرنین از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، اکتوبر ۲۰۱۱ء)

راس مسعود از سید بدرالدین احمد (کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۳ء)

راس مسعود از مولوی عبدالحق (کانفرنس گزٹ، اگست ۲۰۰۴ء)

راس مسعود، از نظام الدین احمد نظامی (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۰۴ء)

رام اوتار مضطر از ثاقب صدیقی (کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۱۲ء)

رحمت اللہ خاں شروانی از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، فروری ۲۰۱۲ء)

رحمت اللہ خاں شروانی۔از ثاقب صدیقی، کانفرنس گزٹ (جولائی ۲۰۱۲ء) از رئیس احمد نعمانی (فروری ۲۰۱۲ء) از سید احتشام احمد ندوی (فروری ۲۰۱۲ء) از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی (اپریل ۲۰۱۲ء) از مسعود انور علوی (مارچ ۲۰۱۲ء)

رحمت اللہ خاں شروانی، نواب (از ثاقب صدیقی) کانفرنس گزٹ جولائی ۲۰۱۲

رشید احمد صدیقی از ثاقب صدیقی (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۱۱ء) (مشاہیر کے خطوط بنام محمد یٰسین) از محمد یٰسین (دسمبر ۲۰۰۸ء)

رفعت سروش از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۹ء) (جون ۲۰۰۹ء)

ریاض الرحمٰن شروانی، "ڈاکٹر شائستہ کی کتاب: آزادی کے بعد علی گڑھ کے دانشور کی سوچ اپنی خودنوشت سوانح کے آئینے میں" (اردو مجلد اور انگریزی مجلد: ہر دو پر تبصرہ)

ریاض الرحمٰن شروانی کا تبصرہ: اندازے مصنفہ اسلوب احمد انصاری۔کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۱۲ء

ریاض الرحمٰن شروانی کا تبصرہ: سرسید کی صحافت مصنفہ اصغر عباس۔کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۱۲ء

ریاض الرحمٰن شروانی کا تبصرہ: برگ و بار مصنفہ سید امین اشرف۔کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۱۲ء

ریاض الرحمٰن شروانی کی تحریر: شہرت کی بھوک۔ کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۱۲ء

ریاض الرحمٰن شروانی کی تحریر: مغرب، اسلام اور مسلمان۔کانفرنس گزٹ، فروری ۲۰۰۹ء

ریاض الرحمٰن شروانی کی تحریر: مولانا آزاد نے مسلمانوں کے لئے کیا کچھ نہیں کیا، کانفرنس گزٹ، اپریل ۲۰۱۳ء

زاہدہ خاتون نزہت از ممتاز علی خاں (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۰۹ء)

زاہدہ زیدی از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، فروری ۲۰۱۱ء)

زین العابدین سجاد میرٹھی، از سید احتشام ندوی (کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۹ء)

زین العابدین، از مولانا محمد حبیب الرحمٰن خاں (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۳ء)

سرسید از اولاد احمد صدیقی (کانفرنس گزٹ، اکتوبر-نومبر ۲۰۰۲ء)

سرسید پاکستان میں کیوں ہار گئے اور اقبال کیوں جیت گئے (از ریاض الرحمٰن خاں شروانی) کانفرنس گزٹ، ۲۰۱۳ء

سر راس مسعود ملاحظہ ہو راس مسعود از نظامی بدایونی (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۱۱ء)

سرور، آل احمد-از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، اپریل ۲۰۱۱ء)

سلیمان اشرف از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۱۲ء)

سلیمان اشرف از پروفیسر احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، اپریل، مئی ۲۰۱۲ء)

سلیمان اشرف (دہلی میں عربی کے پروفیسر) (از ابوسفیان اصلاحی) کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۱۲

سمیع اللہ خاں از مولانا محمد حبیب الرحمٰن خاں (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۳ء)

سمیع اللہ خاں کا سفرنامہ (از محمد شاہد) کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۱۳

سمیع اللہ خاں کا سفرنامہ (از مسعود الحسن) کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۳

سید امین اشرف (از ابوسفیان اصلاحی) کانفرنس گزٹ، اپریل ۲۰۱۳ء

سید حامد : (لکھنے والے شاہد قمر قاضی، مرتضیٰ حسین بگرامی، ابوسفیان اصلاحی، رئیس احمد نعمانی، ریاض الرحمٰن شروانی) کانفرنس گزٹ، فروری ۲۰۱۵ء

سید حامد (علیگڑھ کے دو معزز وائس چانسلر از ریاض الرحمان خاں شروانی) کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۱۲

سید محمود از مولوی عبدالحق (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۴ء)

شان الحق حقی، خودنوشت (کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۰۴ء)

شبلی کا نظریہ تعلیم (از ریاض الرحمان خاں شروانی) کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۱۲

شبلی نعمانی از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، جنوری ۲۰۱۱ء)

شمس الرحمٰن فاروقی از سید امین اشرف (کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۱۱ء) از آصف نعیم صدیقی (مئی ۲۰۰۸ء)

شہریار کی یاد (از اخلاق احمد)۔ کانفرنس گزٹ، اگست ۲۰۱۳ء

شہریار از رئیس احمد نعمانی (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۲ء)

شہریار از مجتبیٰ حسین، شمس الرحمان فاروقی (کانفرنس گزٹ جولائی ۲۰۱۲ء)

شہریار (از شمس الرحمان فاروقی) کانفرنس گزٹ جولائی ۲۰۱۲

صدر یار جنگ، نواب از ریاض الرحمٰن شروانی (کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۰۳ء)

صلاح الدین از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۰۵ء)

ضیاء احمد بدایونی از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، فروری ۲۰۱۱ء)

طیب، حکیم محمد (از ابوالکلام قاسمی) کانفرنس گزٹ، اگست ۲۰۱۳ء

عبدالستار صدیقی کی معربات رشیدی (از شائستہ خان، کانفرنس گزٹ جولائی ۲۰۱۰)

عبدالسلام قدوائی، مولانا از محمد شمیم جیراج پوری (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۲ء)

عبدالسلام ندوی از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۰۸ء)

عبدالعلیم از احتشام احمد ندوی (جون ۲۰۰۸ء) از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی (مئی ۲۰۰۸ء)

عبدالعلیم (علیگڑھ کے دو معزز وائس چانسلر از ریاض الرحمان خاں شروانی) کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۱۲

عبدالحق انصاری از عبدالحمید نعمانی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۱۲ء)

عبدالحلیم صدیقی از عابد سہیل (کانفرنس گزٹ، اپریل ۲۰۱۱ء) از احتشام احمد ندوی (اگست ۲۰۱۲ء)

عبدالرشید، پروفیسر شیخ از محمد ذاکر علی خاں (جنوری ۲۰۰۸ء)

عبدالماجد دریابادی از کبیر احمد جائسی (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۸ء)

عبدالماجد دریابادی از محمد سالم قدوائی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۰۹ء)

عبدالوحید، شیخ از ریاض الرحمٰن شروانی (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۵ء)

عتیق احمد صدیقی از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، اکتوبر ۲۰۱۱ء)

علی گڑھ کی روایات/ روایات علی گڑھ (از ابوسفیان اصلاحی) کانفرنس گزٹ، اکتوبر ۲۰۱۳ء

علی محمد خسرو، علی محمد از ظفر الاسلام اصلاحی (کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۳ء) از ابوسفیان اصلاحی (اکتوبر ۲۰۰۳ء)

علیم صاحب ("علی گڑھ کے دو معزز وائس چانسلر"، از ریاض الرحمٰن خان شروانی) کانفرنس

گزٹ، جون ۲۰۱۲ء

غلام مصطفیٰ خاں (از احتشام ندوی) کانفرنس گزٹ، اگست ۲۰۰۸

غلام مصطفیٰ، ڈاکٹر حافظ   از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، اگست ۲۰۰۸ء)

فضل الرحمان ندوی (سید احتشام احمد ندوی) کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۸

فضل الرحمٰن فریدی (از احتشام احمد ندوی) کانفرنس گزٹ، اپریل ۲۰۱۳ء

فضل الرحمٰن ندوی از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۸ء) از ابوسفیان اصلاحی (فروری ۲۰۰۸ء) از ابوسفیان اصلاحی (اپریل ۲۰۰۸ء)

قرۃ العین حیدر کی یاد میں (از ابوالکلام قاسمی) کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۴

قرۃ العین حیدر از اصغر عباس (کانفرنس گزٹ، اکتوبر ۲۰۰۸ء)

کبیر احمد جائسی (از ظفر الاسلام اصلاحی) کانفرنس گزٹ، مارچ-اپریل ۲۰۱۳ء

کے پی سنگھ از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۰۹ء)

مجنوں گورکھپوری (خطوط میرے نام: از محمد یاسین) کانفرنس گزٹ ۲۰۰۹

محسن الملک از مولانا محمد حبیب الرحمٰن خاں (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۳ء)

محمد احسن، شیخ از ریاض الرحمٰن شروانی (کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۴ء)

محمد احمد، سید از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۱۱ء)

محمد شفیع از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، جنوری ۲۰۰۸ء)

محمد علی-از سید الطاف علی بریلوی (کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۰۴ء)

مختار الدین احمد از احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۲ء)

مختار الدین احمد (از سید احتشام احمد ندوی) (جون، دسمبر، جولائی، ستمبر، دسمبر ۲۰۱۲ء) از فخر عالم (دسمبر ۲۰۱۱ء)

رتضیٰ حسین بلگرامی کی تحریر: مولانا آزاد اور اجمل خاں، کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۱۳ء

مسعود حسین خاں از مرزا خلیل احمد بیگ (کانفرنس گزٹ، فروری ۲۰۰۹ء)

مسعود حسین خاں (از مرزا خلیل احمد بیگ) کانفرنس گزٹ فروری ۲۰۰۹

مشاہیر کے خطوط   از احتشام احمد ندوی (اگست ۲۰۱۱ء)

مشاہیر کے خطوط (بنام محمد یٰسین از محمد یٰسین (اپریل ۲۰۰۹ء) از احتشام احمد ندوی (اگست ۲۰۱۱ء)

مشیر الحق (از احتشام احمد ندوی) کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۱۳

مقبول احمد، سید-از پروفیسر سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، جنوری ۲۰۱۲ء)

مکتوب رشید احمد صدیقی: بنام قاضی عبدالغفار (پیشکش از حکیم سید ظل الرحمٰن) کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۴ء

منٹو از مہر الٰہی ندیم (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۹ء)

منظور ہاشمی از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۰۸ء)

منظور ہاشمی (ادارہ) کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۸

مولانا آزاد لائبریری میں آزادی کے بعد قیمتی اضافے (از شائستہ خان) کانفرنس گزٹ، فروری، مارچ ۲۰۱۴ء

مہدی انصاری: از محمد سالم قدوائی (کانفرنس گزٹ، فروری ۲۰۱۱ء)؛ از سید احتشام احمد ندوی (جون ۲۰۱۲ء)

مہدی انصاری فرنگی محلی (از احتشام ندوی) کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۱۲

نذیر احمد از کبیر احمد جائسی (جنوری ۲۰۱۱ء) از مختار الدین احمد (دسمبر ۲۰۰۸ء) از ابوسفیان اصلاحی (جنوری ۲۰۰۹ء)

نذیر احمد از سید احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، اپریل ۲۰۰۹ء) از سید مرتضیٰ حسین بلگرامی (مارچ ۲۰۰۹ء) از کبیر احمد جائسی (فروری ۲۰۱۱ء)

نعیم شروانی (سفینۂ غزل پر تبصرہ) از اولاد احمد صدیقی (کانفرنس گزٹ، نومبر ۲۰۰۸ء)

نورالحسن از ثاقب صدیقی (کانفرنس گزٹ، جنوری ۲۰۰۹ء)

وحید اختر از ابوسفیان اصلاحی (کانفرنس گزٹ، جولائی ۲۰۰۵ء)

وقارالملک از مولانا محمد حبیب الرحمن خاں (کانفرنس گزٹ، مئی ۲۰۰۳ء)

ہاشم علی صاحب کی یادیں (از محمد سالم قدوائی) کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۸

ہاشم علی، سید-از محمد سالم قدوائی (کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۸ء)

یاسین کے نام: مشاہیر کے خطوط۔ کانفرنس گزٹ ،فروری ۲۰۰۹

یوسف حسین خاں، از احتشام احمد ندوی (کانفرنس گزٹ، دسمبر ۲۰۰۹ء) (اکتوبر ۲۰۱۱ء) از محمد عمیر الصدیق دریابادی ندوی (جنوری ۲۰۰۵ء) از مولوی محمد حبیب الرحمن (جنوری ۲۰۰۵ء) (جولائی ۲۰۰۵ء)

☆

معارف اعظم گڑھ

(۱۹۱۶ـ۲۰۱۲)

معارف سے علیگڑھ کے اکابر دو عنوانوں کے تحت لئے گئے ہیں: **تذکرہ اور وفیات**۔ کچھ پر، سوانح یا تذکرہ کے طور سے لکھا گیا ہے، اور کچھ کا ذکر کسی اور طور سے ہے۔ یہ سب ہم نے تذکرہ کے عنوان سے یکجا کر لیے ہے۔ دوسرا حصہ وفیات، معارف کی اُن تحریروں پر مشتمل ہے جو تعزیت میں لکھی گئیں۔ یہ کبھی تو طویل مضامین کی شکل میں ہیں، اور کبھی رسالہ کے شذرات میں ان کا ذکر ہوا ہے، ان مرحومین کو بھی وفیات کے تحت لے لیا گیا ہے۔ وفیات میں جہاں ممکن ہوا مرحومین کی تاریخ وفات بھی دے دی گئی ہے۔

معارف کے حوالے، اس طرح دیے گئے ہیں کہ: مثلاً ۲۶/۵ کا مطلب ہے جلد ۲۶ کا پانچواں شمارہ؛ ۳۰/۱ کا مطلب ہے جلد ۳۰ کا پہلا شمارہ۔ یعنی پہلے، جلد کا حوالہ ہے اور پھر شمارے کا۔ جلدوں کا سلسلہ اس طرح ہے:

	معارف کی پہلی جلد	جولائی	۱۹۱۶ء	تا	جون	۱۹۱۷ء
	دوسری جلد	جولائی	۱۹۱۷ء	تا	جون	۱۹۱۸ء
	تیسری جلد	جولائی	۱۹۱۷ء	تا	جون	۱۹۱۹ء
مگر	چوتھی جلد	جولائی	۱۹۱۹ء	تا	دسمبر	۱۹۱۹ء

اور اس کے بعد ہر چھ ماہی کی ایک جلد چلتی رہی۔

جلد۵	جنوری	۲۰ء	تا	دسمبر	۲۰ء
جلد۶	جولائی	۲۰ء	تا	دسمبر	۲۰ء
جلد۷	جنوری	۲۱ء	تا	جون	۲۱ء
جلد۸	جولائی	۲۱ء	تا	دسمبر	۲۱ء
جلد۹	جنوری	۲۲ء	تا	جون	۲۲ء
جلد۱۰	جولائی	۲۲ء	تا	دسمبر	۲۲ء

اس طرح سلسلہ آگے چلتا رہے گا کہ ہر دو جلد = ایک سال = دو چھماہی۔

جلد۱۱،۱۲	۱۹۲۳ء
جلد۱۳،۱۴	۱۹۲۴ء
جلد۱۵،۱۶	۱۹۲۵ء
جلد۱۷،۱۸	۱۹۲۶ء
جلد۱۹،۲۰	۱۹۲۷ء
جلد۲۱،۲۲ تا ۲۶	۱۹۲۸ء تا ۱۹۳۰ء

اس طرح پانچ سال میں دس جلدیں آئیں گی ، یا دس جلدوں میں پانچ اور دس سال میں بیں جلدیں آئیں گی یا بیس جلدوں میں دس سال۔

جلد۲۷ تا ۳۶	۱۹۳۱ء تا ۱۹۴۰ء
جلد۴۷ تا ۶۶	۱۹۴۱ء تا ۱۹۵۰ء
جلد۶۷ تا ۸۶	۱۹۵۱ء تا ۱۹۶۰ء
جلد۸۷ تا ۹۶	۱۹۶۱ء تا ۱۹۶۵ء
جلد۹۷	جنوری تا جون ۱۹۶۶ء
جلد۹۸	جولائی تا دسمبر ۱۹۶۶ء
جلد۹۹_۱۰۰	۱۹۶۷ء
جلد۱۰۵_۱۰۶	۱۹۷۰ء
جلد۱۰۷-۱۰۸	۱۹۷۱ء

جلد۱۰۹-۱۱۰ ، ۱۱۱-۱۱۲ ، ۱۱۳-۱۱۴ ، ۱۱۵-۱۱۶ ، ۱۱۷-۱۱۸ ، ۱۱۹-۱۲۰ ، ۱۲۱-۱۲۲ ، ۱۲۳-۱۲۴ ، ۱۲۵-۱۲۶ (جنوری ،تادسمبر۱۹۸۰ء) جلد۱۲۷-۱۲۸ (جنوری تا دسمبر۱۹۸۱) جلد ۱۲۹-۱۳۰ (جنوری تا دسمبر ۱۹۸۲ء)۔

اسی طرح سلسلہ آگے بڑھتا جائے گا ہر چھ مہینے پر ایک جلد کا اضافہ۔ تا آنکہ ۲۰۰۰ء کی جلد جنوری ۲۰۰۰ تا جون ۲۰۰۰ جلد ۱۶۵ ہوگی۔ اور جولائی ۲۰۰۰ تا دسمبر ۲۰۰۰ جلد ۱۶۶۔ اور آگے بڑھیے جنوری تا دسمبر ۲۰۱۴ کی جلد ۱۹۴ ٹھہرتی ہے۔ تو اگر جلد اور شمارہ نمبر سے حوالے دیے جائیں تو یہ چارٹ استعمال ہو سکتا ہے۔

اور اس طرح آپ آسانی سے معلوم کر لیں گے کہ ۶۷/۳ کا مطلب ہے ۱۹۵۱ء کے پہلے چھ ماہی کا

تیسرا شمارہ، یعنی مارچ ۱۹۵۱ء۔ اور پھر لازماً ۶۸/۳ کا مطلب ہے ۱۹۵۱ء کی آخری چھ ماہی کا تیسرا شمارہ یعنی ستمبر ۱۹۵۱ء۔ اسی طرح ۱۹۷۱ء سے ۲۰۱۴ء تک چھ چھ مہینے کی ایک ایک جلد چلتی جائے گی۔ اس طرح ۹۶ جلدیں مزید؛ جن میں ۱۰۶ جلدیں ۱۹۷۰ء تک کی، جوڑ لیجئے تو یہ ۲۰۲ جلدیں ہو جائیں گی۔ اور ۲۰۱۵ء سے اور آگے بڑھ کے ۲۰۱۶ء کے جون تک، جب معارف صدی دائرہ مکمل ہو لے گا، تو ۳ جلدوں کے مزید اضافے سے ۲۰۱۶ء کے نصف اول کے اختتام تک یہ ۲۰۵ جلدیں ہو جائیں گی۔

یہاں ایک ضروری بات ملاحظے میں لانی ہے کہ معارف اشاریہ "۱۹۷۲ ایڈیشن"، اور؛ پھر ہماری ترمیمات ہماری تصحیحات اور ہمارے اضافہ جات (موضوعات کا اشاریہ، صحافت کا اشاریہ، مصنفین کا اشاریہ وغیرہ) کے ساتھ معارف اشاریہ "۱۹۹۵ ایڈیشن" تک: جگہ اور وقت بچانے کے مفاد میں، ہم نے معارف کی جلد اور شمارے کا حوالہ دینا مناسب سمجھا تھا؛ مگر اس درمیان میں اندازہ ہو گیا کہ قاری کا بھلا اس میں نہیں؛ بلکہ راست، مہینہ اور سال کا حوالہ دینا مناسب تر رہے گا؛ اس لئے ۱۹۷۰ء کے بعد والے حوالوں کے لئے ہم نے پہلی اسکیم یعنی جلد/شمارے کے بجائے یہ دوسری اسکیم یعنی مہینہ/سال مرجح قرار دی ہے۔ اس دو رنگی کے لئے معذرت!

خدا معارف کی عمر دراز کرے، ہم قبل از وقت جون ۲۰۱۶ تک کی گنتی کر لی ہے کہ وہ اس وقت اپنے سو برس پورے کرے گا جو اردو میں اپنی مثال آپ ہے۔ معارف کی یہ صدی ہمیں آپ کو، سب کو، مبارک ہو، اور سب سے پہلے معارف اور دارالمصنفین کو ! (ش)

تذکرہ

اسلوب احمد انصاری (از وارث ریاضی) معارف، مارچ ۲۰۱۱ء

اشرف، کنور محمد: پی ایچ ڈی کے لئے لندن میں (۱۹۲۸ء میں) معارف، ۳/۲۱

افضال عثمانی، اعظمی الاصل نگر باشندہ ممبئی نگر تعلیماً علیگ: علی گڑھ پر انہوں نے ایک بڑا نیٹورک بنایا ہے نام ہے AMU Network@yahoogroups.com سات ہزار سے اوپر علیگیرین اس کے ممبر: دارالمصنفین کی ویب سائٹ بھی بنا دی بنام: http: //Shibliakadmi.blogspot.com (شذرات)

معارف، فروری ۲۰۰۷ء

اقبال سہیل، حیات وشاعری : پر تبصرہ (ض) معارف، جون ۱۹۹۶ء

اقبال سہیل، حیات وشاعری : پر تبصرہ (ض) معارف، جون ۱۹۹۶ء

اقتدار حسین صدیقی کا مضمون ''دوزبانیں، دوادب'' معارف، مارچ ۲۰۰۹ء

الطاف احمد اعظمی کا مضمون ''جمہوریت اور اسلام'' معارف، فروری ۲۰۱۱ء

الطاف احمد اعظمی کا مضمون ''وحدت الوجود اور وحدت الشہود، معارف، مئی ۲۰۰۹ء

امین اشرف اور تکمیذ رحمٰن (از وارث ریاضی) معارف، نومبر ۲۰۱۳ء

بدرالدین علوی: سو سال پہلے کے اردو اخبارات میں میرے چند اساتذہ کا ذکر، معارف، ۴/۸۱

بیدار اب رامپور میں: خدا بخش لائبریری کی خدمات (شذرات-ض) معارف، جون ۱۹۹۶ء

بیدار اب رامپور میں: خدا بخش لائبریری کی خدمات (شذرات-ض) معارف، جون ۱۹۹۶ء

بیدار/ خدا بخش لائبریری (شذرات)، معارف، اکتوبر ۱۹۹۳ء

بیدار، علی میاں، مفتی صاحب، اسلام اور مستشرقین سیمینار (اعظم گڑھ): اسلام محمدی اسلام، محذن پر گفتگو، معارف، ۱۹۸۰ء

بیدار/ خدا بخش لائبریری: قومی تحریک میں: مسلمانوں کی خدمات، پر مواد کی گردآوری کا منصوبہ (شذرات) ستمبر ۱۹۹۵ء

بیدار/ خدا بخش لائبریری (شذرات-ض) دسمبر ۱۹۹۵ء

پاک وہند میں عربی وفارسی کتب کی طباعت (از احمد خاں) معارف، اگست ۲۰۱۴ء

پروفیسر خورشید الاسلام اور چند دوسرے رند پارسا (از وارث ریاضی، سید انیس شاہ جیلانی، پاکستان) معارف، دسمبر ۲۰۰۶ء

پروفیسر محمد اقبال کا مضمون ''عصر جدید کا ایک انسان دوست مفکر'' معارف، ستمبر ۲۰۱۱ء

چراغ علی: ''رسائل چراغ علی'' پر تبصرہ: (جو ضمناً چراغ علی پر اچھا مقالہ ہو گیا ہے) ۴/۱

حالی: نامۂ حالی بنام حمید الدین فراہی: (شمس العلما کی مبارکباد ملنے پر شکریہ) ۵/۲

حالی: خود نوشت سوانح عمری ('' عماد الملک کو بھیجی تھی، شاید ان کی فرمائش پر۔ ہمیں یقین نہیں کہ ان کے اپنے ہاتھ کا لکھا ہوا ہے، ہمیں عماد الملک کی وفات کے بعد ملا'')۔ ۵/۱۹

حالی: نامۂ حالی بنام حمید الدین (بسلسلۂ شکوک دربارۂ ''یادگار غالب'' ۱۸۹۸ء) ۳/۳

حالی: نامہ حالی بنام شبلی (شبلی کی اردو فارسی غزلوں کی تعریف میں)، معارف، ۲/۱

حامد انصاری علی گڑھ کے نئے وائس چانسلر (شذرات) معارف، جون ۲۰۰۰ء

حامد انصاری (شذرہ: وائس چانسلر ہونے پر) (جون ۲۰۰۰ء)

حامدہ مسعود کی کتاب خطوط غالب کا تجزیہ (تبصرہ) معارف، جولائی ۸۳

حامدہ مسعود کی کتاب خطوط غالب کا تجزیہ (تبصرہ) معارف، جولائی ۸۳

حبیب الرحمٰن خاں شروانی: قطعۂ تاریخ پیدائش پاکستان ۶۰/۱

حبیب الرحمٰن خاں شروانی صدر یار جنگ: مکاتیب بنام سید سلیمان: حبیب الرحمٰن خاں شروانی صدر یار جنگ کو اعزازی ڈگری، ۶/۹۴

حبیب الرحمٰن خاں شروانی نمبر: (لکھنے والے: سید سلیمان، گیلانی، سید بدرالدین علوی، معین الدین شاہجہاں پوری صباح الدین عبدالرحمٰن، شاہ معین الدین ندوی وغیرہ) ۶/۶۶

حبیب الرحمٰن خاں شروانی، بعنوان ''علامہ شروانی'' (سید منظر علی، حیدرآباد) ۱/۱۵

حبیب الرحمٰن شروانی (شذرہ) (فروری ۲۰۰۵ء)

حسرت موہانی کے اخبار مستقبل کی تحریروں کا انتخاب: گورکھپور کے حامد علی صاحب کے کتاب خانے سے (تبصرہ) معارف، جولائی ۸۳

حسرت موہانی کے اخبار مستقبل کا انتخاب: گورکھپور کے حامد علی صاحب کے کتاب خانے سے (تبصرہ) جولائی ۸۳

حسرت موہانی کے پسماندگان کے لئے (حکومت یو۔ پی کی طرف سے سو روپے ماہانہ) ۷۰/۱

حفیظ الرحمان صدیقی کا مضمون ''دنیا میں اسلامی مخطوطات'' معارف، مئی ۲۰۰۹ء

حکیم ظل الرحمٰن/ ابن سینا اکیڈمی میں ۱۲۰۰۰ کتابیں (شذرات) معارف، مارچ ۲۰۰۱ء

حمید اللہ خاں لندن سے چل پڑے: (بھوپال کی گدی ۹ جون کو سنبھالیں گے) (شذرہ) ۶/۱۷

خورشید الاسلام: ایک خط (اسلام پر بہت اچھی تحریر): آفتاب مجلس کے مجلہ آفتاب کا منکرین اسلام نمبر شائع کرنے سے پہلے خورشید الاسلام نے ایک بھاری بھرکم لمبا چوڑا خط لکھا تھا، اسے معارف نے اپنے طویل نوٹ کے ساتھ شائع کیا ہے) (شذرہ) ۵/۴۷

دارالمصنفین اور مولانا مودودی (از احمد سعید) معارف، جنوری ۲۰۱۴ء

دارالمصنفین / معارف کی بیاضِ مظہر جانِ جاناں/ ''خریطہ جواہر'' کا شائع شدہ ایڈیشن (از نواب رحمت اللہ خاں شروانی و عابد رضا بیدار) معارف، دسمبر ۲۰۰۵ء

دینی تعلیمی کونسل (از محمود الحسن عثمانی) معارف، اپریل ۲۰۱۱ء

ڈاکٹر حامد علی الہ آبادی کا مسلمان طلبہ کے لئے گرانقدر عطیہ: (۱۳ لاکھ روپے وقف کر دیے ہیں۔ تنخواہ صرف ۱۳ سو روپیہ ہے لیکن اس کام کے لئے بچپن سے جوڑتے چلے آئے اور اس سرمائے کو تجارت میں لگا دیا (اب ایجوکیشنل کانفرنس علی گڑھ کے ذریعہ اس رقم سے وظائف دیے جاتے ہیں) (شذرہ) ۵/۵۳

ذاکر حسین کی کہانیاں : علی گڑھ، خدا بخش، دارالمصنفین کے سیمینار: ڈاکٹر اوم پرکاش پرشاد کی تحریر، خدا بخش سیمینار میں۔ (شذرات) معارف، جون ۱۹۹۹ء

ذاکر حسین کی کہانیاں : علی گڑھ، خدا بخش، دارالمصنفین کے سیمینار: ڈاکٹر اوم پرکاش پرشاد کی تحریر، خدا بخش سیمینار میں۔ (شذرات) معارف، جون ۱۹۹۹ء

ذاکر صاحب کی وردھا کمیٹی رپورٹ: (جامعہ ۱۹۳۸ء کا خاص نمبر) ۳/۴۱

ذاکر علی خاں، کراچی (شذرہ) (نومبر ۲۰۰۸ء)

ذکاء اللہ: ایک مطالعہ (از اقبال حسین) معارف، اگست ۲۰۱۱ء

راس مسعود علی گڑھ کے وائس چانسلر (شذرہ) ۴/۲۳

رشید احمد صدیقی (شذرات) فروری ۱۹۸۷ء

رشید احمد صدیقی (''یہ خبر کو حیرت کے ساتھ نہیں لیکن افسوس کے ساتھ سنی جائے گی کہ مسلم یونیورسٹی کے اردو پروفیسر صدیقی صاحب نے فلسفۂ ازدواج پر ایک مضمون اپنے خاص ظریفانہ انداز میں نومبر ۲۳ء کے علی گڑھ میگزین میں لکھا تھا، جس میں موجودہ یورپین آداب و رسوم معاشرۂ نسائیت کی تنقید اور شادی، پردہ، تعدد ازدواج وغیرہ پر اسلامی اصول کی تائید کی تھی، سنا ہے یہ مضمون بحق سرکار مسلم یونیورسٹی ضبط کیا گیا، اور لکھنے والے کو کوئی قانونی سزا دی جانے والی تھی۔ فرد قرارداد جرم یہ تھی کہ اس مضمون سے یورپین تمدن کے خلاف ملک میں بغاوت کا اندیشہ ہے۔ یہ بھی روایت ہے کہ معارف کے شذرات ملزم کی طرف سے صفائی میں پیش کیے گئے، مگر گواہ نامعتبر ٹھہرا۔ اور آخر ملزم نے معافی مانگ لی اور اس طرح کسی بڑی سزا سے بری کیا گیا)۔

رضی الاسلام ندوی کا مضمون ''کیا موضوع احادیث کی ترتیب درست نہیں؟'' معارف، مارچ ۲۰۰۹ء

رئیس احمد نعمانی کی تفسیر ''ایرج افشاء کی رحلت، معارف، مئی ۲۰۱۱ء

ریاست علی ندوی (از عتیق الرحمان) معارف، اگست ۲۰۰۹ء

ریاض الرحمان خاں شروانی کی تحریر: ''اصلاح طلب بات'' معارف، اکتوبر ۲۰۰۲ء

ریاض الرحمٰن خاں شروانی اعظم گڑھ میں (شذرات) معارف، اپریل ۱۹۹۶ء

ریاض الرحمٰن خاں شروانی کا ایک خط: ہندوستانی الفاظ کے عرتلفظ میں فرق، معارف، اگست ۱۹۹۷ء

سرسید اکیڈمی کی مطبوعات (شذرات) معارف، مارچ ۲۰۰۶ء

سرسید اور ان کی تفسیر (عارف عمری رضوی) ستمبر ۱۹۹۴

سرسید کی والدہ: عزیز النساء بیگم (از اطہر مسعود خاں) معارف، اکتوبر ۲۰۰۵ء

سرسید کی ''تبیین الکلام فی تفسیر التوراۃ والانجیل'' سرسید اکیڈمی ایڈیشن، مرتبہ اصغر عباس پر تبصرہ (از مسعود الحسن) معارف، اکتوبر، نومبر ۲۰۰۸ء

سرسید کے خطوط (از حامدہ مسعود) معارف، اگست ۸۲

سرشاہ سلیمان: مکتوب (عکس خط) ۴/۴۷

سرشاہ سلیمان (از شاہ ظفر الیقین) معارف، اپریل، جون ۲۰۰۹ء

سرسید: نامۂ سرسید بنام محمد علی ناظم ندوہ: ندوہ کی تائید میں: ۱۸۹۴ء ، ۱/۴

سرسید: نامہ ٔ سرسید بنام عنایت رسول چڑیا کوٹی ۲/۵

سرسید کے چند خطوط بنام شرف الدین بلخی: (کچھ مسائل شرعی کے جوابات: ۱۰/۳

سرسید و شبلی و عبدالوہاب انصاری: مکاتیب، ۲/۴ انصاری تھیالوجی/ دینیات کے استاد ہیں۔ شبلی چاہتے ہیں کہ عربی ان کے سپرد کردی جائے۔ شبلی سرسید کو "قبلہ ام" کر کے خطاب کرتے ہیں۔

سعید احمد (ام۔اے) اکبرآبادی) از سید اختیار جعفری، معارف، جوزری ۲۰۱۰ء

سعید احمد اکبرآبادی (سید اختیار جعفری) ۱۸۵/۵، جنوری ۲۰۱۰ء

سید حامد کا مقالہ مستشرقین سیمینار میں : خلاصہ، معارف، ستمبر ۸۲

سید حامد کی فکرمندی: مسلمانوں کی پسماندگی دور کرنے کے لئے (شذرات) معارف، فروری ۲۰۰۴ء

سید حامد کے ساتھ پانچ دانشوروں کی اپیل : مسلمانوں کی پسپائی ختم کرنے کی تدابیر (شذرات) معارف، ستمبر ۲۰۰۰ء

سید حامد (شذرہ: ہمدرد یونیورسٹی کے چانسلر ہونے پر) (اکتوبر ۹۹ء)

سید حسن بلگرامی :مکتوب (شذرہ) ۴/۱۴

سید حسین بلگرامی "مدظلہ" (شذرہ) ۵/۹

سید سلیمان اشرف، حضرت مولانا (از ابرار حسین فاروقی گوپاموی) معارف، فروری ۱۹۷۵ء

سید محمود کا مقدمہ دیوان غالب نظامی اڈیشن (از مبشر علی صدیقی) معارف، مارچ ۱۹۷۵ء

سید محمود کی سوانح حیات بھی تو ضروری" (شذرہ) ۱/۲

سید حامد (شذرات) (نومبر ۱۹۸۹ء)

شاہ ولی اللہ کا اصل نام (از یٰسین مظہر صدیقی) معارف، ستمبر ۲۰۰۱ء

شاہ ولی اللہ کی حجۃ اللہ البالغہ کا سنہ تصنیف (از یٰسین مظہر صدیقی) معارف، اپریل ۲۰۰۲ء

شبلی: شعر العجم اور خواجہ حافظ شیرازی (از شعیب اعظمی) معارف، اگست ۲۰۰۶ء

شبلی: انسان، مصنف، مصنف گر (عبدالماجد دریابادی) ۳/۹۵

شبلی اسکول (اور اب کالج) کو ۹۳ سال ہو چکے سربراہ ڈاکٹر افتخار احمد کے آنے کے بعد غیر معمولی ترقی (شذرات) معارف، مارچ ۲۰۰۷ء

شبلی اور براؤن (از سید محمد طارق، علی گڑھ) ستمبر ۱۹۹۳ء

شبلی اور حکیم اجمل خاں (از وسیم احمد اعظمی) فروری 2015

شبلی اور دار المصنفین کا رامپور سے تعلق (شذرات) معارف، اپریل ۲۰۰۴ء

شبلی اور فارسی شاعری (از مہر النساء خان) معارف، مئی ۲۰۰۴ء

شبلی اور مسلمان خواتین کی تعلیمی و معاشرتی بیداری (از شائستہ خاتون) معارف، نومبر ۲۰۱۳ء

شبلی اور مولانا فاروق چریاکوٹی (از عبدالباری آصفی) جون ۱۹۹۵ء

شبلی اور مولانا فراہی کے خلاف: کفر کے فتاویٰ سے "سر مفتیان مولانا اشرف علی تھانوی کی رجعت" (شذرات) ۳،۲/۳۸

شبلی ایک مصنف گر (از جمشید ندوی) معارف، جنوری ۲۰۰۰ء

شبلی ایک مصنف گر (از جمشید ندوی) معارف، جنوری ۲۰۰۰ء

شبلی بنام خان بہادر بشیر الدین ۶/۴

شبلی بنام مرزا سلیم: مکاتیب ۱/۷۷

شبلی پر تحریف کا الزام (ع۔ع) معارف، نومبر ۲۰۰۲ء

شبلی پر تحریف کا الزام (ع۔ع) معارف، نومبر ۲۰۰۲ء

شبلی توسیعی خطبہ (از ریاض الرحمٰن خاں شروانی) بعنوان "مدارس اسلامیہ کے نصاب کا مسئلہ علامہ

شبلی کے حوالے سے ''(شذرات) معارف، مئی ۲۰۰۷ء

شبلی کا الفاروق کے فقہی مباحث (از ظفر الاسلام اصلاحی) معارف، جنوری ۲۰۰۳ء

شبلی کا رسالہ ''الندوہ'' لکھنؤ (از کلیم صفات اصلاحی) معارف، دسمبر ۲۰۱۰ء

شبلی کا سفرنامہ (ض) نومبر-دسمبر ۱۹۹۵ء

شبلی کا مرتبہ انٹرنیس کورس فارسی (از لطیف حسین ادیب) معارف، نومبر ۱۹۹۶ء

شبلی کا مرتبہ انٹرنیس کورس (از ظفر الاسلام) معارف، مارچ ۱۹۹۷ء

شبلی کا مرتبہ انٹرنیس کورس (از ظفر الاسلام) معارف، مارچ ۱۹۹۷ء

شبلی کا مرتبہ انٹرنیس کورس فارسی (از لطیف حسین ادیب) معارف، نومبر ۱۹۹۶ء

شبلی کا نظریہ تاریخ (از الیاس اعظمی) معارف، نومبر ۱۹۹۸ء

شبلی کا نظریہ تاریخ (از الیاس اعظمی) معارف، نومبر ۱۹۹۸ء

شبلی کی الفاروق: ایک مطالعہ (از ضیاالدین اصلاحی) معارف، اپریل، مئی ۲۰۰۱ء

شبلی کی الفاروق پر علی گڑھ میں سیمینار (شذرات) معارف، دسمبر ۲۰۰۰ء

شبلی کی اہمیت (شذرات-ض) اگست ۱۹۹۵ء

شبلی کی ایک نادر تحریر: تعطیل جمعہ کے سلسلہ میں (از اشتیاق احمد ظلی) معارف، مارچ ۲۰۱۴ء

شبلی کی ایک نادر تحریر (ادارہ) معارف، نومبر ۲۰۱۳ء

شبلی کی ایک نادر تحریر (از شاہ عبدالسلام) معارف، فروری ۱۹۹۹ء

شبلی کی ایک نادر تحریر (از شاہ عبدالسلام) معارف، فروری ۱۹۹۹ء

شبلی کی ایک نادر تحریر، تعطیل جمعہ کے سلسلے میں (از اشتیاق احمد ظلی) مارچ ۲۰۱۴

شبلی کی ایک نایاب تحریر (از عتیق الرحمٰن) معارف، ستمبر ۲۰۱۴ء

شبلی کی بدولت علی گڑھ کالج میں علمی رنگ پیدا ہوا (شذرات) معارف، نومبر ۲۰۰۴ء

شبلی کی تصنیف اورنگ زیب عالمگیر (از الیاس اعظمی) معارف، جون ۲۰۰۰

شبلی کی تصنیفات کے ترجمے (از الیاس اعظمی) معارف، نومبر ۱۹۹۹ء

شبلی کی تصنیفات کے ترجمے (از الیاس اعظمی) معارف، نومبر ۱۹۹۹ء

شبلی کی تیسری برسی ۱۸ر نومبر کو: (ایک صفحہ کا شذرہ) ۵/۲

شبلی کی خدمات اردو ادب میں (از مسعود الحسن عثمانی) معارف، جولائی ۲۰۱۳ء

شبلی کی دینی منزلت (از یٰسین مظہر صدیقی) معارف، ستمبر، اکتوبر ۲۰۰۵ء

شبلی کی سیرت النبی (از الیاس اعظمی) معارف، فروری-مارچ ۱۹۹۸ء

شبلی کی سیرت النبی میں وارد مستشرقین کا تعارف (از عالم اعظمی ندوی) معارف، ستمبر، اکتوبر ۲۰۱۱ء

شبلی کی سیرت النبی (از الیاس اعظمی) معارف، فروری-مارچ ۱۹۹۸ء

شبلی کی شخصیت کے امتیازی پہلو (از ریاض الرحمٰن خاں شروانی) معارف، جون ۱۹۹۷ء

شبلی کی شخصیت کے امتیازی پہلو (از ریاض الرحمٰن خاں شروانی) معارف، جون ۱۹۹۷ء

شبلی کی عظمت و جامعیت (از ضیاءالدین اصلاحی) معارف، نومبر ۲۰۰۲ء

شبلی کی عظمت و جامعیت (از ضیاءالدین اصلاحی) معارف، نومبر ۲۰۰۲ء

شبلی کی کردار کشی (وارث ریاضی) معارف، اپریل ۲۰۰۷ء

شبلی کی مزاحمتی شاعری (از آصف قادری) معارف، نومبر ۲۰۰۹ء

شبلی کی معنویت عصر رواں میں (از سید عبدالباری) معارف، نومبر ۲۰۰۸ء

شبلی کی موازنہ انیس و دبیر: ایک مطالعہ (از الیاس الاعظمی) معارف، نومبر ۲۰۱۰ء

شبلی کی نایاب تحریر (از عمیر الصدیق ندوی) معارف، نومبر ۲۰۱۳ء

شبلی کی نظر میں مولانا روم (از ضیاءالدین اصلاحی) معارف، نومبر ۲۰۰۷ء

شبلی کی ''سوانح مولانا روم'' پر ایک نظر (از شریف حسین قاسمی) معارف، جنوری ۲۰۰۷ء
شبلی کی ''سیرت النبی'' (از عارف عمری) اکتوبر-نومبر ۱۹۹۵ء
شبلی کے اثرات اور معنویت موجودہ دور میں (از خورشید نعمانی) معارف، نومبر ۲۰۰۵ء
شبلی کے اثرات-مولانا ابوالکلام آزاد پر (از احتشام احمد ندوی) معارف، جون ۲۰۰۶ء
شبلی کے بارے میں: جہان شبلی (از شمس بدایونی) معارف، جولائی ۲۰۱۳ء
شبلی کے تعلیمی افکار اور عصر حاضر، (از ظفر الاسلام اصلاحی) معارف، جولائی ۲۰۰۹ء
شبلی کے تعلیمی تصورات کی عصری معنویت (از اختر الواسع) معارف، جنوری ۲۰۱۴ء
شبلی کے خطوط-تدوین جدید کی ضرورت (از شمس بدایونی) معارف، فروری، مارچ ۲۰۰۶ء
شبلی کے عہد حاضر میں بعض تجویزوں اور منصوبوں کی معنویت (از الیاس الاعظمی) معارف، فروری ۲۰۰۸ء
شبلی کے معتقد، مہدی افادی (از شاداب عالم) معارف، جولائی ۲۰۱۴ء
شبلی کے مقالات شبلی میں عربی زبان و ادب (از ابوسفیان اصلاحی) معارف، مارچ، اپریل ۲۰۰۷ء
شبلی کے موازنہ انیس و دبیر کا نیا اڈیشن (از عقیل الغروی) معارف، جولائی ۲۰۰۴ء
شبلی مطالعہ-چند معروضات (از افغان اللہ خاں) معارف، مارچ ۲۰۰۸ء
شبلی نعمانی: مولوی خدا بخش خاں عظیم آبادی کا کتب خانہ، معارف، اکتوبر ۲۰۱۴ء
شبلی نعمانی کا مذہبی نقطہ نظر (از خورشید جمال قاسم) معارف، جنوری ۲۰۱۳ء
شبلی نعمانی کے استاد مولوی مفتی محمد ارشاد حسین مجددی رام پوری (از تبسم صابر) معارف، نومبر ۲۰۱۱ء
شبلی نعمانی کے دو فارسی خطوں کا اردو ترجمہ (از خالد ندیم و نوید احمد گل) معارف، ستمبر ۲۰۱۴ء
شبلی نعمانی (افغان اللہ خاں) ۳/۱۸۱، مارچ ۲۰۰۸ء
شبلی نعمانی (الیاس اعظمی) ۲/۱۷۹، فروری ۲۰۰۷ء

شبلی نعمانی-شخصیت، افکار اور کچھ نئی باتیں (از ظفر احمد صدیقی) معارف، مئی ۲۰۰۸ء
شبلی نمبر فکر و نظر علی گڑھ: تبصرہ (ض) معارف، مئی ۱۹۹۷ء
شبلی نمبر فکر و نظر علی گڑھ: تبصرہ (ض) معارف، مئی ۱۹۹۷ء
شبلی نمبر (مقالات: از عطا خورشید وغیرہ) معارف نومبر-دسمبر ۲۰۱۴
شبلی و سرسید و عبدالوہاب انصاری: (مکاتیب) ۲/۴ انصاری دینیات کے استاد ہیں۔ شبلی چاہتے ہیں کہ عربی ان کے سپرد ہو۔ سرسید کو ''قبلہ ام'' کر کے خطاب
شبلی/دارالمصنفین کے بارے میں (شذرات) معارف، اکتوبر ۲۰۰۴ء
شبلی (از حبیب ریحان ندوی) نومبر ۱۹۹۴ء
شبلی (شذرات): سرسید پر نقد: شبلی عظیم تر تھے سرسید کا توڑ کیا، معارف، جولائی ۲۰۰۲ء
شبلی-حافظ شیراز ہند (از عبدالحق) معارف، جنوری ۲۰۰۶ء
شعبۂ عربی علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کے سیمینار کی روداد (----) معارف، اپریل ۲۰۰۵ء
شعرالعجم کے متن کی تصحیح (از رحمت اللہ خاں شروانی و عابد رضا بیدار) معارف، نومبر ۲۰۰۶ء
شعرالعجم کے متن کی تصحیح (از رحمت اللہ خاں شروانی) معارف، اکتوبر ۲۰۰۶ء
شفیع قریشی قومی اقلیتی کمیشن کے صدر (شذرات) معارف، اکتوبر ۲۰۰۷ء
شمیم جیراجپوری کی آپ بیتی: کچھ یادیں کچھ باتیں (ض) معارف، دسمبر ۲۰۰۲ء
شمیم جیراجپوری کی آپ بیتی: کچھ یادیں کچھ باتیں (ض) معارف، دسمبر ۲۰۰۲ء
شوکت علی: مکتوب بنام مسعود علی ندوی از بیتول جیل ۴/۸۰
ضیاءالدین ''پرنسپل علی گڑھ'' کی ''تاریخ التعلیم'' پر تبصرہ (شاید پہلی تصنیف ہے ان کی ''تیرہ/چودہ سال پیشتر یورپ سے واپسی'' سخت تنقید تھت۔) ۲/۴
طاہر محمود کی تحریریں: تعریف (شذرات) معارف، جون ۲۰۰۷ء

ظفر احمد صدیقی کا مضمون "علامہ واقدی - فن سیر کے امام، معارف، نومبر ۲۰۱۰ء

ظفر الاسلام اصلاحی کا مضمون "سلاطین دہلی کے مذہبی رجحانات پر ایک نظر" معارف، ستمبر ۲۰۰۰

عابد رضا بیدار (شذرہ: خدمات) (مارچ ۱۹۸۹ء، جون ۹۱ء، جون ۹۳ء، اکتوبر ۹۳ء، جنوری ۹۵ء، دسمبر ۹۵ء)

عبدالحق اور صدر یار جنگ کو اعزازی ڈگریاں: (تجویز سر شاہ سلیمان سابق وائس چانسلر کی تھی، عمل ڈاکٹر ضیاء الدین کے زمانے میں ہوا۔ اس سے پہلے علمی خدمات کے صلہ میں سید امیر علی اور عماد الملک کو ۱۹۲۵ء، اور اقبال اور سر شاہ سلیمان کو ۳۴ء میں اعزازی ڈگریاں دی گئیں تھیں) (شذرہ) ۳/۵۱

عبدالحق، افضل العلما ڈاکٹر (رشید احمد صدیقی) ۸۲/۱

عبدالحق، ڈاکٹر علی گڑھ کے پی۔ وی۔ سی ۶۹/۵

عبدالحمید، حکیم (محمد اقبال) ستمبر ۲۰۱۱ء

عبدالستار صدیقی: حیات اور کارنامے (از مقصود احمد) فروری 2015

عبدالسلام خاں رامپوری، نواب: (ایک دو سال ہوئے جن کا انتقال ہوا۔ ان کی کتابیں مسلم یونیورسٹی میں) (شذرہ) ۳۷/۲

عبدالعزیز میمن (شذرہ) (اپریل ۲۰۰۳ء)

عبدالستار صدیقی: احوال (از محمود حسن الہ آبادی) معارف، جولائی ۲۰۱۳ء

عبدالعلیم کی مرتبہ "کتاب بیان اعجاز القرآن" معارف، اکتوبر ۲۰۱۰ء

عبداللہ بن زبیر کا دردناک قتل (از نذیر احمد) معارف، نومبر ۲۰۰۱ء

عبدالماجد دریابادی کی ایک قرآنی کاوش (از جمشید ندوی) معارف، مئی ۲۰۰۰ء

علی گڑھ: مولانا آزاد لائبریری، میں موجود "تذکرہ ید بیضا" کے قلمی نسخوں کا تفصیلی تعارف (از زرینہ خان) معارف، اپریل ۲۰۰۸ء

علی گڑھ: سپریم کورٹ میں اقلیتی کردار پر ہائی کورٹ فیصلے کے خلاف رٹ ایڈمٹ: تا حکم ثانی

ہائی کورٹ سے قبل کے یونیورسٹی کا موقف برقرار (شذرات) معارف، مئی ۲۰۰۶ء

علی گڑھ کا اقلیتی کردار (شذرات) معارف، مارچ ۲۰۰۶ء

علی گڑھ کی اعزازی ڈگری رشید احمد صدیقی کو: اس بہانے ذکر خیر (شذرات) معارف، اپریل ۱۹۷۵ء

علی گڑھ کی اعزازی ڈگری عبدالماجد دریابادی کو: اس بہانے ذکر خیر (شذرات) معارف، اپریل ۱۹۷۵ء

علی گڑھ کی بزم خواتین سے "بزم ادب" کی اشاعت شروع (شذرات) معارف، فروری ۲۰۰۳ء

علی گڑھ کے اقلیتی کردار ایڈوکیٹ عبدالقدیر کا مقالا (تلخیص از ع ص) معارف، فروری ۲۰۰۶ء

علی گڑھ کے سفر کی جسمانی و علمی فتوحات (از وارث ریاضی) معارف، اگست ۲۰۰۳ء

علی گڑھ کے لئے فروری ۲۰۰۵ میں راشٹرپتی کی منظوری ۵۰ فیصدی ریزرویشن؛ کورٹ کا اکتوبر ۲۰۰۵ میں اقلیتی کردار ماننے سے انکار (شذرات) معارف، فروری ۲۰۰۶ء

علی گڑھ کے وی۔ سی عبدالعزیز کا خط علی گڑھ ہنگامہ کے بارے میں: یونیورسٹی بند مگر مرحلہ وار کھل رہی ہے (شذرات) معارف، نومبر ۲۰۰۷ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی میں بے چینی: سہ رکنی اولڈ بوائز کمیٹی کی تشکیل (شذرات) معارف، مارچ ۲۰۰۰ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی میں بے چینی: سہ رکنی اولڈ بوائز کمیٹی کی تشکیل (شذرات) معارف، مارچ ۲۰۰۰ء

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی، محمود الرحمٰن، ہنگامے (از شذرات) معارف، اکتوبر ۱۹۹۶ء

علی گڑھ مکتوب (از رئیس احمد نعمانی) معارف، اگست، مئی، نومبر، دسمبر ۲۰۰۹ء

علی گڑھ مکتوب (از ریاض الرحمان شروانی) معارف، جولائی ۲۰۰۹ء

علی گڑھ میں پھر شورش (شذرات) معارف، جنوری ۲۰۰۰ء

علی گڑھ میں سعید احمد اکبرآبادی سیمینار (شذرات) معارف، اکتوبر ۲۰۰۳ء

علی گڑھ میں شاہ ولی اللہ ریسرچ سیل (شذرات) معارف، مارچ ۲۰۰۱ء

علی گڑھ میں فساد (شذرات) معارف، مئی ۲۰۰۶ء

علی گڑھ میں فلسفے کے پروفیسر رفیق کی سراہی میں سیمینار موضوع: ہندوستان میں اسلامی ثقافت تہذیب، مذہب، فلسفہ، اور حکومت کے ارتقا کے موضوع پر، جون میں ہوا۔ (شذرات) معارف، جولائی ۲۰۰۳ء

علی گڑھ میں متحرک، مدرسہ اصلاح کے قدیم طلباء کی انجمن (شذرات) معارف، اگست ۲۰۰۵ء

علی گڑھ میں ہندوستانی ثقافت پر سیمینار (شذرات) معارف، اگست ۲۰۰۲ء

علی گڑھ میں تین قتل، طلباء کا ہنگامہ (شذرات) معارف، اکتوبر ۲۰۰۷ء

علی گڑھ میں ''اسلام میں تسلسل وتبدل'' سیمینار (شذرات) معارف، جنوری ۱۹۹۹ء

علی گڑھ میں ''اسلام میں تسلسل وتبدل'' سیمینار (شذرات) معارف، جنوری ۱۹۹۹ء

علی گڑھ یونیورسٹی کا رسالہ فکر ونظر (شذرات) دسمبر ۱۹۹۶ء

علی گڑھ یونیورسٹی کے طلبا کے ساتھ آئی۔بی کی اوچھی حرکتیں (شذرات) معارف، اکتوبر ۲۰۰۰ء

علی گڑھ یونیورسٹی مرحلہ وار کھلے گی (شذرات) معارف، نومبر ۱۹۹۶ء

علی گڑھ یونیورسٹی مرحلہ وار کھلے گی (شذرات) معارف، نومبر ۱۹۹۶ء

علیگڑھ کی سرسید اکیڈمی کا سیمینار: ''علیگڑھ تحریک: پس منظر اور پیش منظر'' (رپورٹ)، معارف، مئی ۹۱

فرہنگِ آصفیہ کا مطالعہ (از بلال اعجاز) معارف، مئی ۲۰۱۰ء

کلب صادق کی تحریر: شعلہ بہ پیراہن، کراچی سے، دسمبر ۱۹۹۵ء

کھلا خط: ہندوتو پر آر۔ایس۔ایس/اسد رشن سے گفتگو ہوتی رہنی چاہیے (از معزز علی بیگ) معارف، مئی ۲۰۰۲ء

لطف اللہ، استاذ العلما مولوی ۳۱/۴

لطف اللہ، استاذ العلما مفتی: کے علمی کارنامے (بدرالدین علوی) ۸۱/۴

محمد علی: مکتوبات بنام سید سلیمان ندوی ۲۵/۱/۲

محمد علی: مکتوبات بنام مسعود علی ندوی ۳۰/۲

محمد علی جوہر (شذرہ) (جون ۱۹۷۹ء) ☆محمود الرحمٰن (شذرہ) (دسمبر ۱۹۹۵ء)

محمد علی جوہر (ظہیر علی صدیقی) ۱۸۱/۳، مارچ ۲۰۰۸ء

محمد علی شوکت علی کے خطوط (۲) محمد علی کی غزلیں: (سلسلۂ اشاعت ''انجمن نظر بندان اسلام فتح پوری دہلی'' کا ذکر خیر) (شذرہ) ۱/۲

محمد علی نمبر، رسالہ جامعہ کا (تبصرہ) نومبر ۷۹

محمود الرحمٰن اور علی گڑھ (شذرات) معارف، اپریل ۲۰۰۰ء

محمود الرحمٰن بطور وی۔سی (شذرات) دسمبر ۱۹۹۵ء

مختار الدین احمد کی عربی (از ضیاء الدین اصلاحی) معارف، مارچ ۲۰۰۹ء

مسعود انور علوی کا مضمون ''صوفیہ کی شعری بصیرت میں شری کرشن''، معارف، اکتوبر ۲۰۰۹ء

مسعود حسین خاں جامعہ ملیہ کے وائس چانسلر ہوئے: دسمبر ۷۳

معتصم عباسی آزاد: اسلامی تصوف، معارف، اپریل ۲۰۰۷ء

معتصم عباسی آزاد کا تحریر میر درد پر مضمون، معارف، جنوری ۲۰۰۴ء

معتصم عباسی آزاد کا مضمون: خواجہ معین الدین چشتی کا زمانہ ورود ہند، تاریخ کے آئینے میں، معارف، دسمبر ۲۰۰۴ء

معتصم عباسی آزاد کا مضمون: کنز الرموز، معارف، جنوری ۲۰۰۴ء

معربات رشیدی کے حوالے سے عربی زبان میں ہندوستانی الفاظ (از ظفر احمد صدیقی) معارف، اپریل ۲۰۱۱ء

معزز علی بیگ کا کھلا خط، معارف، مئی ۲۰۰۲ء

معزز علی بیگ کا مضمون: عصر حاضر کا ایک عظیم فکری رجحان، معارف، مارچ ۱۹۹۶ء

معزز علی بیگ کا مضمون: عصر حاضر کا ایک عظیم فکری رجحان، معارف، مارچ ۱۹۹۶ء

معز علی بیگ کا مضمون نفسیات-۲، جولائی ۲۰۰۱ء

مہدی افادی معتقدِ شبلی (از شاداب عالم)، معارف، جولائی ۲۰۱۴

میمن عبدالعزیز پر علی گڑھ میں سیمینار (شذرات) معارف، اپریل ۲۰۰۳ء

نجات اللہ صدیقی، علی میاں، قاضی مجاہد الاسلام قبلا: اور اب یٰسین مظہر صدیقی کو منظور عالم آبجیکٹو اسٹڈیز اوارڈ (شذرات) معارف، دسمبر ۲۰۰۵ء

نجیب محفوظ اور نوبل انعام (از ریاض الرحمان شروانی) معارف، مئی ۲۰۱۰ء

نذیر احمد کا مضمون: بوے جوے مولیاں : تاریخی جائزہ، معارف، نومبر ۱۹۹۸ء

نذیر احمد کا مضمون ''انکیا نو اور سعدی شیرازی'' معارف، جولائی ۲۰۰۰

نذیر احمد کا مضمون ''عبداللہ بن زبیر کا دردناک قتل'' معارف، نومبر ۲۰۰۱ء

نذیر احمد کا مضمون ''ہندوستان کے مشرقی کتاب خانے اور ان کے مسائل'' معارف، دسمبر ۲۰۰۰ء

نواب وقار الملک کی سوانح عمری لکھی جانے کی ایک تجویز پر: (حالی و محسن الملک کی طرف سے)، معارف، ۱/۲۰

''ولایت مرحوم'' کے عنوان سے سجاد انصاری کی ماتمیہ نظم ('کامریڈ اور نیو ایرا' والے ولایت علی بمبوق پر) ۸/۳

☆

وفیات

آ

آرنلڈ (جولائی ۳۰ء) معارف، (۱/۲۶) ☆ آفتاب احمد خاں، صاحبزادہ (۱۸/ جنوری ۳۰ء) ☆ آل احمد سرور (م ۹ فروری ۲۰۰۲) از ضیا الدین اصلاحی =ض، (۴/۱۶۹) اپریل ۲۰۰۲ء ☆ آل احمد سرور (ض) معارف، اپریل ۲۰۰۲ء

الف

☆ ابن فرید (ض) معارف، اگست ۲۰۰۳ء ☆ ابن فرید (م ۸/ مئی ۲۰۰۳ء) از ض، معارف،

۲/۱۷۲) ☆ ابو محفوظ الکریم معصومی (از ع ص) معارف، جولائی ۲۰۰۹ء ☆ ابو بکر محمد شیث جونپوری ۲۶ ستمبر ۴۰ء، ۴/۳۶ ☆ ابو اللیث صدیقی (ع۔ص) معارف، جنوری-فروری ۱۹۹۵ء ☆ اسحاق خاں، حاجی محمد، ۵/۳ ☆ اسد اللہ کاظمی (شذرہ) نومبر ۷۱ ☆ اسرار احمد سائنسداں، مسلم یونیورسٹی (شذرہ) ۵/۱۸۵، مئی ۲۰۱۰ء ☆ اسلام احمد (ض) جنوی ۱۹۹۴ء ☆ اسلم جیراجپوری (م ۲۸ دسمبر ۶۵ء) ۱/۷۷ ☆ اسماعیل خاں، نواب، ۱/۸۲ ☆ اقبال سہیل ۵/۷۶ ☆ اکرام اللہ خاں ندوی ۲/۶۹ ☆ امین اشرف (ادارہ) معارف، اپریل ۲۰۱۳ء ☆ ایم حبیب خاں (شذرات) مارچ ۹۸

ب

☆ بدر الدین طیب جی (ض) معارف، فروری ۱۹۹۷ء ☆ بدر الدین طیب جی (۲۸ دسمبر ۱۹۹۵) از ضیا الدین اصلاحی، معارف، (۲/۱۵۷) ☆ بدر الدین علوی ۶/۹۵ ☆ بشیر الدین اٹاوہ (جون ۵۶ء) ۱/۷۸ ☆ بشیر الدین خلف نذیر احمد (م ۲۴/ اگست ۲۷ء) ۳/۲۰ ☆ بشیر حسین زیدی (ض) اپریل ۹۲

ت۔ج۔چ

☆ تقی امینی (ض) مارچ ۹۱ ☆ تقی امینی، معارف، (مارچ ۹۱ء) ☆ جذبی، معین احسن (م ۱۳ فروری ۲۰۰۵) از ض (۵/۱۷۵/۴) ☆ جلیل عباسی، قاضی (شذرہ) ۶/۱۵۸ ☆ چھتاری، نواب (شذرات) معارف، جنوری ۱۹۸۲ء

ح

☆ حامد الانصاری غازی، عابد اللہ غازی کے والد محترم (مستقیم احسن اعظمی)، معارف، دسمبر ۹۲

☆ حبیب خاں، ایم (شذرہ) ۳/۱۶۱ ☆ حبیب، پروفیسر محمد (معارف نے لکھا ہے کہ اعتدال و توازن نہ تھا:

مثال محمود غزنوی پر کتاب: مثال اطہر عباس کی کتاب پر حبیب صاحب کا مقدمہ جس میں اطہر عباس کو البیرونی، محدث دہلوی اور نظام الدین کا ہم پلہ بنادیا ہے، تعریفی نوٹ میں حبیب صاحب کی تصانیف کا کوئی ذکر نہیں۔ نائب صدر جمہوریہ کے عہدے کے لئے حبیب صاحب کو ہندوستانی جمہوریہ کی پوری اپوزیشن کے متحدہ امیدوار کے طور پر الیکشن لڑنے کا بھی کوئی ذکر نہیں) (شذرات) ۷۱ ☆ حسرت موہانی، فضل الحسن (۱۵ر مئی 1951ء) از س۔ن، معارف، (۶/۶۸) ☆ حکیم عبدالحمید (شذرات-ض) معارف، اگست ۱۹۹۹ء ☆ حمید اللہ خاں، نواب بھوپال ۳/۸۵ ☆ حبیب الرحمٰن شروانی (۱۱ر اگست ۱۹۵۰ء) ۳/۶۶ ☆ حنیف احمد نقوی (ادارہ) معارف، جنوری ۲۰۱۳ء ☆ حیات اللہ انصاری (شذرات) مارچ ۱۹۹۹ء ☆ حیات اللہ انصاری (م ۱۸ فروری ۱۹۹۹) ض (۳/۱۶۳)

خ

☆ خان عبدالغفار خاں (شذرہ)، معارف، فروری ۱۹۸۸ء ☆ خسرو، علی محمد (م ۲۴ر اگست ۲۰۰۳ء) از ض (۴/۱۷۲) ☆ خلیق احمد نظامی (م ۵ دسمبر ۱۹۹۷) از اصغر عباس) (۱/۱۶۱) ☆ خلیق احمد نظامی (ض) جنوری ۱۹۹۸ ☆ خلیق احمد نظامی (از اصغر عباس: از ض) جنوری ۱۹۹۸ ☆ خلیق الزماں: ان کے ماموں اور خسر محمد نسیم تھے (شذرات) جون ۷۳ ☆ خلیق الزماں، چودھری (م قبل از جون ۱۹۷۳) از شاہ معین الدین احمد ندوی (۶/۱۱۱) ☆ خلیل الرب (ض) معارف، اگست ۱۹۹۹ء ☆ خلیل الرب (م قبل از اگست ۱۹۹۹) ض (۲/۱۶۴) ☆ خلیل الرحمان اعظمی (م یکم جون ۱۹۷۸) ض (۱/۱۲۲) ☆ خورشید احمد فارق (از مختار الدین احمد) معارف، جنوری ۲۰۰۲ء ☆ خورشید احمد فارق (م ۵ جون ۲۰۰۱) از مختار الدین احمد (۱/۱۶۹) ☆ خورشید الاسلام (از ضیاء الدین اصلاحی) (اگست ۲۰۰۶ء) ☆ خورشید الاسلام (ض) معارف، اگست ۲۰۰۶ء ☆ خیر بہوروی (شذرات) ۷۱

ر

☆ راس مسعود، سر (۳۰ر جولائی ۱۹۳۷ء)، معارف، ۲/۴۰ ☆ رحمت اللہ خاں شروانی، نواب

(معارف جنوری ۲۰۱۲ء) ☆ رشید احمد سالم انصاری (اکتوبر ۴۲ء) ☆ رشید احمد صدیقی (شذرات) معارف، فروری ۷۷ ☆ رشید الظفر (ع۔ص) دسمبر ۱۹۹۴ء ☆ رشید الظفر، پروفیسر، وائس چانسلر (قبل از دسمبر ۱۹۹۴) ع (۶/۱۵۴)

س

☆ سردار جعفری (م یکم اگست ۲۰۰۰ء) از ض، معارف، (۲/۱۶۶) اگست ۲۰۰۰ء ☆ سرور، آل احمد (م ۹ر فروری ۲۰۰۲ء) از ضیاء الدین اصلاحی (۴/۱۶۹) ☆ سعید احمد اکبرآبادی (شذرہ) (اکتوبر ۲۰۰۳ء) ☆ سلیمان اشرف (اپریل ۳۹ء) ۶/۴۱ ☆ سید محمود (از صباح الدین عبد الرحمٰن) ۶/۱۰۸ ☆ سید محمود (شذرہ) ۴/۱۰۸ ☆ سید محمود (ص) نومبر ۷۱ ☆ سید ہاشم علی اختر (ض) معارف، اگست ۲۰۰۳ء ☆ سیدین، خواجہ غلام السیدین (شذرہ) ۱/۱۰۹

ش

☆ شہریار (فروری ۲۰۱۲ء) ☆ شان الحق حقی (ض) معارف، دسمبر ۲۰۰۵ء ☆ شانتی سروپ (از ع ص) معارف، اکتوبر ۲۰۱۱ء ☆ شکیل اوج (ادارہ) معارف، اکتوبر ۲۰۱۴ء ☆ شور، منظور حسین (از غلام محمد خاں) (فروری ۱۹۹۵ء) ☆ شیخ عبداللہ، شیر کشمیر (شذرہ) اکتوبر ۸۲ء

ض۔ظ

☆ ضیا احمد بدایونی (م جولائی) (شذرات از معین الدین ندوی) ستمبر ۷۳ ☆ ضیاء احمد بدایونی (شذرہ: جولائی میں وفات)، معارف، (ستمبر ۱۹۷۳ء) ☆ ضیاء الحسن فاروقی (شذرہ) (اگست ۱۹۹۶ء) ☆ ضیاء الدین اصلاحی (شذرہ) (مارچ ۲۰۰۸ء) ☆ ضیاء الدین انصاری (ض) (شذرات) معارف، اپریل ۲۰۰۷ء ☆ ضیاء الدین، ڈاکٹر، ۱/۶۱ ☆ ظفر احمد صدیقی: دینی تعلیمی کونسل (م ۴ر اکتوبر ۱۹۸۰ء) (از اشتیاق حسین قریشی) معارف، نومبر ۱۹۸۰ء ☆ ظفر احمد

صدیقی (م ۱۴ اکتوبر ۱۹۸۰) (۱۲۶/ ۵) ☆ ظفر حسین خاں ۲/۸۸ ☆ظفر علی خاں (۲۷ نومبر ۵۶ء) ۶/۷۸ ☆ظہیر احمد صدیقی (م۔ ۲۷/فروری) (شذرات) معارف، اپریل ۲۰۰۳ء ☆ظہیر احمد صدیقی (شذرہ: وفات ۱۷ فروری) (اپریل ۲۰۰۳ء) ☆ظہیر الدین علوی، سید ۳/۹۳

ع

☆ عابد حسین (از عبد السلام قدوائی) معارف، (جنوری ۱۹۷۹ء) ☆عبد الحق، افضل العلماء، ڈاکٹر (مارچ ۵۸ء) ۱/۸۲ ☆ عبد الحق، مولوی (اگست) ۳/۸۸ ☆ عبد الرحمٰن بجنوری (۷ نومبر ۱۸ء) ۵/۳ ☆عبد الستار صدیقی (شذرہ: وفات جولائی ۷۲ء) ☆عبد العزیز میمن (م ۲۷ اکتوبر ۱۹۷۸) از شیخ نذیر حسین (۱/۱۲۳) ☆عبد الغفار، قاضی (۱۷ جنوری ۵۱ء) ۱/۷۷ ☆عبد اللہ ٹونکی، مفتی محمد (۷ نومبر ۲۰ء) ۵/۶ ☆عبد الماجد دریابادی (شذرات) معارف، جنوری ۷۷ ☆عبد السلام خاں رامپوری (از ع ص) معارف، مئی ۲۰۰۹ء ☆عبد العلیم (شذرہ) (مارچ ۱۹۷۶ء) ☆عبد الغفار خاں = خان ☆ عبد اللطیف، مفتی، علی گڑھ (دسمبر ۵۹ء) ۱/۸۵ ☆عبد اللطیف اعظمی کی وفات (از سبط محمد نقوی) معارف، جون، جولائی ۲۰۰۲ء ☆عبد اللطیف اعظمی کے بارے میں: تاریخی غلطی: صحیح تاریخ وفات ۱۱ر مئی ۲۰۰۲ ہے۔ (از عبد الرحمان ناصر اصلاحی) معارف، اکتوبر ۲۰۰۲ء ☆عبد اللطیف اعظمی مرحوم کے بارے میں اصلاح طلب بات: علی گڑھ میں ایم۔ اے عربی میں داخلہ لیا مگر بیوی کی تعلیم مکمل نہ کر سکے (از ریاض الرحمان خاں شروانی) معارف، اکتوبر ۲۰۰۲ء ☆عبد اللطیف اعظمی (۱۰ر مئی ۲۰۰۲) از ض (۱/۱۷۰) ☆عبد الودود، قاضی (م ۲۵/جنوری ۱۹۸۴ء) از عبد الرحمٰن پرواز اصلاحی (۲/۱۳۳) ☆ عبید الرحمان خان شروانی م مئی ۹۲ (شذرات) جون ۹۲ ☆عتیق احمد صدیقی، پروفیسر (م ۱۷/دسمبر ۲۰۰۴ء) از ض۔ (۳/۱۷۵) ☆عثمان اد ہمی (وفات ۱۵ مارچ ۹۷) (شذرات: اپریل ۱۹۹۷ء) ☆عثمان غنی (از ضیاء الدین

اصلاحی: وفات ۲۴ ستمبر) (اکتوبر ۲۰۰۶ء) ☆عثمان غنی، لکھنؤ (ض) معارف، اکتوبر ۲۰۰۶ء ☆ عدیل عباسی (ض) معارف، ۱۲۶/۱، جولائی ۱۹۸۰ء ☆ عدیل عباسی، محمد (۱۹۸۰ء) از ض (۱۲۶/ ۱) جولائی ۱۹۸۰ ☆علی نقی نقوی، نقن میاں (شذرہ) (جون ۱۹۸۸ء) ☆علی یاور جنگ (از صباح الدین عبد الرحمٰن) (جنوری ۷۷ ۱۹ء) ☆علی یاور جنگ، نواب (م دسمبر ۱۹۷۶ء) (۱/۱۱۹) ☆علی یاور جنگ (شذرات) جنوری ۷۷ ☆عنایت اللہ دہلوی، مولوی (م اکتوبر ۴۳ء)

۶/۵۳

غ

☆ غلام السیدین، خواجہ (شذرہ) معارف، ۱/۱۰۹، جنوری ۱۹۷۲ء ☆ غلام مصطفیٰ خاں (از فیروز الدین احمد) ۱/۱۷۹، جنوری ۲۰۰۷ء ☆غلام مصطفیٰ (از رفیق احمد۔ م ۲۵ ستمبر ۲۰۰۵ء) (جنوری ۲۰۰۶ء) ☆غلام مصطفیٰ، حافظ (م دسمبر ۱۹۹۳ء) از م (۱/۱۵۳) (جنوری ۱۹۹۴ء) ☆غلام مصطفیٰ، حافظ-علی گڑھ، (از مختار الدین احمد) جنوری ۱۹۹۴ء

ف۔ک۔۔ق،ل

☆فضل اللہ (م جون ۱۹۷۹ء سے قبل) از س۔ ق، معارف، (۶/۱۲۳) ☆فضل الرحمٰن فریدی (ع۔ص) معارف، اگست ۲۰۱۱ء ☆فضل اللہ مرحوم (از عبد السلام قدوائی) جون ۷۹ ☆ قاری طیب، محمد (شذرات) اگست ۸۳ ☆ قاضی عبد الودود (م ۲۵/جنوری ۱۹۸۴ء) از عبد الرحمٰن پرواز اصلاحی (۲/۱۳۳) ☆قدوائی، رفیع احمد ۵/۷۴ ☆قرۃ العین حیدر (ضیاء الدین اصلاحی) ۲/۱۸۰، اکتوبر ۲۰۰۷ء ☆قمر رئیس (از ع ص) معارف، مئی ۲۰۰۹ ☆قمر رئیس (از عمیر الصدیق ندوی) (مئی ۲۰۰۹ء) ☆کبیر احمد جائسی (ادارہ) معارف، جنوری ۲۰۱۳ء ☆لیاقت علی خاں، صاحبزادہ ۵/۶۸

م

☆محفوظ علی بدایونی، سید (۲/اکتوبر ۴۳ء) ۶/۵۳ ☆ مختار الدین احمد آرزو (از محمد عمیر الصدیق)

جولائی ۲۰۱۰ء ☆ مزمل اللہ خاں، نواب (۲۵ ستمبر ۱۹۳۸ء) ۴۲/۴ ☆ میمن، عبدالعزیز (از شیخ نذیر حسن) (جنوری ۱۹۷۹ء) ☆ مجنوں گورکھپوری (م ۴ جون ۸۸) (از عمیر الصدیق دریابادی) معارف، (جولائی ۱۹۸۸ء) ۱/۱۶۲ ☆ محب الحسن (ع ع) معارف، جون ۱۹۹۹ء ☆ محب الحسن، پروفیسر (م جون ۹۹ سے قبل) از ع ص (۶/۱۶۳) ☆ محمد رضا انصاری (م ۵ فروری ۱۹۹۰) از ع ص (۳/۱۴۵) ☆ محمود الٰہی (از ع ص) معارف، مئی ۲۰۱۴ء ☆ محمود، ڈاکٹر سید (م ۲۸ ستمبر ۱۹۷۱) ازص ع (۵/۱۰۸) ☆ مختار الدین احمد آرزو (از ع ص) معارف، جولائی ۲۰۱۰ء ☆ مختار الدین احمد (از وارث ریاضی) ۶/۱۸۶، دسمبر ۲۰۰۶ء از ض (۲/۱۶۶) مختار الدین احمد (از محمد عتیق الرحمٰن) اپریل ۲۰۱۱ء ☆ مرزا احسان احمد وکیل (از شاہ معین الدین) معارف، جنوری ۱۹۷۳ ☆ مرزا احسان بیگ (دسمبر ۷۲ء) ۱۱۱/۱ جنوری ۷۳ء ☆ مسعود حسن، (۲۷ مئی ۱۹۹۲) از مختار الدین احمد (۳/۱۵۰) ☆ مشیر الحق (م رمضان ۱۴۱۰ھ) از ع ص (۴/۱۴۵) ☆ معین احسن جذبی (ض) معارف، اپریل ۲۰۰۵ء ☆ مقبول احمد، سید، علی گڑھ (شذرہ) (۱۹۹۸ء)؛ مقبول احمد، کلکتہ (م ۱۰ اکتوبر ۲۰۰۴) از ع ص ۴/۱۷۴ ☆ مقصود علی خاں، میر (م ستمبر ۹۹ سے قبل) از ض (۳/۱۶۴) ☆ منظور حسین شور (از غلام مصطفیٰ خاں، سندھ) فروری ۱۹۹۵ء ☆ منظور حسین شور (م ۷ جولائی ۱۹۹۴) از غلام مصطفیٰ خاں (۲/۱۵۵) ☆ مہر محمد خاں شہاب (شذرات) اپریل ۷۶

ن

☆ ناظر، چودھری خوشی محمد (یکم اکتوبر ۴۴ء) معارف، ۶/۵۴ ☆ نذیر احمد (شذرہ) (اگست ۱۹۹۰ء) ☆ نذیر احمد، علی گڑھ (شذرہ) (نومبر ۲۰۰۸ء) ☆ نذیر احمد، شمس العلماء حافظ (مارچ ۲۷ء) ۴/۱۹ ☆ نعیم احمد، صدر شعبہ اردو علی گڑھ، (شذرات) معارف، فروری ۱۹۹۷ء ☆ نعیم احمد، علی گڑھ (شذرہ: وفات جنوری میں) (فروری ۱۹۹۶ء) ☆ نور الحسن ہاشمی (شذرہ: وفات ۲۸ نومبر) (دسمبر ۲۰۰۰ء) ☆ نور الحسن ہاشمی (م ـ ۲۷/نومبر ۲۰۰۰ء) (شذرات) معارف، دسمبر ۲۰۰۰ء

☆ نور الحسن، سید (م ۱۲/جولائی) (ض) اگست ۱۹۹۳ء ☆ نیاز احمد صدیقی (صباح الدین عبد الرحمٰن) مارچ ۸۳ء ☆ نیرنگ، غلام بھیک (اکتوبر ۵۲ء) ۵/۷۰

و ـ ہ

☆ وحید اختر (م اواخر ۱۹۹۶) از ض معارف، (۱/۱۵۹) ☆ وحید اختر (ض) معارف، جنوری ۱۹۹۷ء ☆ وقار الملک (۲۷/جنوری ۱۷ء) ۱/۷۰ ☆ ہادی حسن (مئی ۶۳) ۱/۹۲ ☆ ہاشم علی۔ علیگڑھ وی سی (م ۱۴ جون ۲۰۰۳) از ض (۲/۱۲۷) ☆ ہاشمی فرید آبادی، سید ۲/۹۴

ی

☆ یعقوب بخش راغب بدایونی (۲۱ فروری ۴۸ء) ۴/۶۱ ☆ یعقوب، مرحوم: مراد آباد بعنوان قافلے کا آخری مسافر، معارف، ۶/۵۰ ☆ یلدرم، سید سجاد حیدر (۱۲/اپریل ۴۳ء) ۵/۵۱ ☆ یوسف حسین خاں (۲۱ فروری ۷۹) ازص ع (۴/۱۲۳) ☆ یوسف حسین خاں (از حبیب الرحمٰن اعظمی) (اپریل ۱۹۷۹ء) ☆ یوسف حسین خاں (ص) اپریل ۷۹ ☆ یوسف صدیقی (شذرہ: ڈاکٹر ذاکر حسین کے ساتھیوں میں تھے) جون ۱۹۷۶ء ☆ یوسف مرحوم، مولانا محمد، امیرِ جماعتِ اسلامی ہند (م ۴ جون در رامپور) اگست ۹۱ ☆ یوسف، خواجہ محمد (شذرہ) مارچ ۱۹۸۷ء ☆ یوسف، جسٹس خواجہ محمد (۹ دسمبر ۲۰۰۴) از ض (۳/۱۵۵) مارچ ۱۹۸۷ء

نقوش (لاہور) شخصیات نمبر

محمد طفیل نے لاہور سے نقوش کے نام سے جو رسالہ نکالا، شروع شروع میں تو احمد ندیم قاسمی اور ایسا ہی کوئی اکبر الاکابر اسکی ادارت کرتا رہا، پھر طفیل صاحب نے سوچا مجھ سے اچھا کون! چنانچہ خود ایڈیٹر بن گئے اور ایسی ایڈیٹری کی کہ تاریخ میں نقوش کا نام ہمیشہ کے لئے زندہ رہ گیا۔ ایسا 'من تو شدم' ہوا کہ اڈیٹر صاحب اپنا نام کبھی کبھی محمد نقوش لکھنے لگے تھے۔ نقوش نے دو شخصیات نمبر نکالے۔ ہم نے دونوں کو یکجا کر دیا ہے۔ مگر شخصیات نمبر ا کو صرف شخصیات لکھنا کافی سمجھا ہے اور شخصیات نمبر ۲ کے آگے شخصیات۔ ۲ لکھ دیا ہے اس سے صاف پہچان ہو جائے گی۔ ناموں کو سہل الحصول کرنے کے لئے، ترتیب ابجدی کر دی گئی ہے۔ پہلے اکابر ہیں، پھر لکھنے والے کا نام ہے، اسکے بعد نقوش شخصیات یا شخصیات نمبر ۲ کا حوالہ ہے، اور آخری اندراج پر صفحہ نمبر ہے۔ (ش)

ابواللیث صدیقی (از صابر علی خاں) نقوش شخصیات، ۶۴۷

احمد عباس، خواجہ (از صالحہ عابد حسین) نقوش شخصیات، ۴۱۱

اختر انصاری (از عزیز عرفی) شخصیات۔۲، ۱۱۲۰

اختر انصاری (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

اختر حسین رائے پوری (از دیوندر ستیارتھی) شخصیات۔۲، ۱۰۶۲

اکرام اللہ خاں (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

تسنیم سلیم چھتاری (از سلمی خورشید منیر) نقوش شخصیات، ۴۵۹

جذبی (از انور عظیم) شخصیات ۲، ۱۱۴۴

جذبی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

چراغ علی، مولوی (از غلام پنجتن) شخصیات۔۲، ۷۶۸

حالی (از خواجہ غلام الحسنین) نقوش شخصیات، ۲۶

حبیب الرحمٰن شروانی (از مالک رام) شخصیات۔۲، ۸۰۲

حبیب الرحمان خاں شروانی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

حبیب الرحمان شاستری (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

حبیب اللہ خاں، ڈپٹی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

حسرت موہانی (از جلیل قدوائی) نقوش شخصیات ۱۶۸

حیات اللہ انصاری (از مسیح الحسن رضوی) شخصیات۔۲، ۱۰۸۶

خلیل الرحمٰن اعظمی کا مضمون علی گڑھ کی چند شخصیتیں: شامل در نقوش شخصیات نمبر-۲

خواجہ احمد عباس=احمد عباس

خواجہ منظور حسین (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

ذاکر حسین (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶

ذاکر حسین (از سید عابد حسین) نقوش شخصیات، ۲۶۷

ذوقی، مسعود علی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

رشید احمد صدیقی (از آل احمد سرور) نقوش شخصیات، ۲۸۵

رشید احمد صدیقی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

رشید جہاں، ڈاکٹر (از صدیقہ بیگم سیوہاروی) شخصیات۔۲، ۹۰۷

سجاد حیدر یلدرم (از قرۃ العین حیدر) نقوش شخصیات، ۱۳۰

سرسید احمد خاں (از محمد اسماعیل پانی پتی) شخصیات۔۲، ۱۳۷۹

سرسید احمد خاں (از مولوی عنایت اللہ) نقوش شخصیات، ۵۵۹

سرور، آل احمد (از وقار عظیم) نقوش شخصیات، ۴۷۹

سرور، آل احمد (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

سلطان حیدر جوش (وحید احمد) شخصیات۔۲، ۸۷۸

سلطان حیدر جوش (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

شائستہ خاں کا مضمون: پہلی طلسم ہوش رُبا، (نقوش..........)

شبلی (از سید صباح الدین عبدالرحمٰن) نقوش شخصیات، ۱۸

ضیا احمد بدایونی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

ضیاء الدین احمد، ڈاکٹر (از محمد حسین خاں زبیری) شخصیات۔۲، ۸۴۷

ظفر علی خاں (شورش کاشمیری) نقوش شخصیات، ۵۹۵

ظفر عمر (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶

عباس = احمد عباس

عبدالحق، مولوی (از عبادت بریلوی) نقوش شخصیات، ۱۹۹

عبدالعزیز میمن (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

عبدالعلیم (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

عبدالغفار، قاضی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

عزیز محمد (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

عشرت حسین انور (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

عظیم بیگ چغتائی، مرزا (شاہد احمد دہلوی) نقوش شخصیات، ۱۲۱

قاضی عبدالغفار (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

مجاز (از ابواللیث صدیقی) شخصیات۔۲، ۹۱۴

محسن الملک، نواب (از ڈاکٹر سید محمود) شخصیات۔۲، ۱۴۹۶

محمد حسن (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲) اکتوبر ۱۹۵۶ء

محمد علی جوہر، مولانا (ضیاء الدین احمد برنی) شخصیات۔۲، ۱۱۵۹

مختار الدین آرزو (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

مسعود حسین خاں (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

مقتدیٰ خاں شروانی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

منیب الرحمان (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

نجم الدین، منشی (خلیل الرحمان اعظمی: علیگڑھ کی چند شخصیتیں (شامل در نقوش شخصیات نمبر۔۲)
اکتوبر ۱۹۵۶ء

نذیر احمد، ڈپٹی (از قاری عباس حسین) نقوش شخصیات ۵۶۳

وقار الملک (از غلام رسول مہر (شخصیات۔۲، ۲۲۷

وقار عظیم (از اقبال عظیم) نقوش شخصیات، ۶۴۲

یلدرم = سجاد حیدر

☆

نقوش: مکاتیب نمبر ۱۹۵۷ء

پہلے مکتوب نگار کا نام ہے، پھر جس کے نام خط ہے یعنی مکتوب الیہ، پھر نقوش کا حوالہ ہے اور پھر صفحہ نمبر۔

آفتاب احمد خاں، صاحبزادہ (بنام وقار الملک، اختر عباسی) (نقوش مکاتیب نمبر ۱۹۵۷ء) ۸۷۹

آلِ احمد سرور (بنام خلیل الرحمان اعظمی) (نقوش مکاتیب نمبر ۱۹۵۷ء) ۱۰۰۱

اجمل خاں، حکیم (بنام وقار الملک، محسن الملک، حبیب شروانی وغیرہ) (نقوش مکاتیب نمبر ۱۹۵۷ء) ۳۸۶

احسن مارہروی (بنام بشیر الدین، محمد دین فوق، دل شاہ جہاں پوری، ڈاکٹر زور، منشی مہیش پرشاد وغیرہ) ۲۶ خط ص ۴۳۵

احسن مارہروی (بنام بشیر الدین، ڈاکٹر زور وغیرہ: ۲۶ خط) (نقوش مکاتیب نمبر ۱۹۵۷ء) ۴۳۵

اختر رائپوری (بنام صمد شاہین) (نقوش مکاتیب نمبر) ۱۰۰۶

اسلم جیراجپوری (بنام پروفیسر مسلم پٹنہ) (نقوش مکاتیب نمبر ۱۹۵۷ء) ۹۱۸

اکرام اللہ خاں ندوی (بنام الطاف بریلوی) (نقوش مکاتیب نمبر ۱۹۵۷ء) ۸۴۷

بجنوری (بنام مولوی عبدالحق) (نقوش مکاتیب نمبر ۱۹۵۷ء) ۵۷۹

بشیر الدین، مولوی (بنام شاہ سلیمان پھلواروی) ایک خط ص ۸۲۰

تسنیم سلیم چھتاری (بنام اختر انصاری) (نقوش مکاتیب نمبر) ۱۰۲۷

جذبی (بنام باقر مہدی) (نقوش مکاتیب نمبر) ۱۰۳۰

جوش بنام میکش اکبر آبادی (نقوش مکاتیب نمبر) ۹۹۶

حالی (بنام محسن لملک، حبیب شروانی، سید افتخار عالم وغیرہ: ۲۶ خط) ۱۳۷

حالی (بنام محسن الملک، عبدالرحیم خاں، حبیب الرحمان خاں شروانی) ص ۱۳۷

حبیب الرحمان خاں شروانی (بنام مخدوم عالم، حالی وقار الملک، رفعت یار جنگ، مالک رام،

امتیاز علی عرشی، ڈاکٹر سید محمود) ۸۷ خط، (نقوش مکاتیب نمبر ۱۹۵۷ء) ص ۲۶۲

حسرت موہانی (بنام نشاط النسا بیگم، بشیر الدین) ۱۱ خط، ص ۶۰۷

حسرت موہانی (بنام نشاط النسا بیگم، بشیر الدین) (نقوش مکاتیب نمبر ۱۹۵۷ء) ۶۰۷

حیات اللہ انصاری (بنام صمد شاہین) (نقوش مکاتیب نمبر) ۱۰۱۵

خواجہ احمد عباس (بنام ممتاز شیریں) (نقوش مکاتیب نمبر) ۱۰۱۷

خوشی محمد ناظر (بنام محمد دین فوق) (نقوش مکاتیب نمبر ۱۹۵۷ء) ۸۱۴

ذاکر حسین (بنام مولانا عرفان (نقوش مکاتیب نمبر) ۹۷۹

ذکاء اللہ (بنام محمد حسین آزاد، محسن الملک) (نقوش مکاتیب نمبر ۱۹۵۷ء) ۱۲۳

راس مسعود (بنام امین زبیری، نصیر ہاشمی، عبدالحق وغیرہ) ۹ خط ص ۵۶۶

رشید احمد صدیقی بنام طاہر فاروقی) (نقوش مکاتیب نمبر) ۹۸۴

رضا علی، سید (بنام الطاف بریلوی) ۲ خط ۸۴۰

سرسید (بنام سید حبیب اللہ، نواب علی حسن، محمد عبدالسلام) ۱۶ خط ص ۱۱۱

سلطان حیدر جوش (بنام طاہر فاروقی) ۳ خط ص ۳۲۷

سمیع اللہ خاں، محمد (بنام نامعلوم) ۲ خط ص ۷۹۲

سید حسین بلگرامی (بنام کشن پرشاد، نامعلوم) ۹ خط ص ۸۷۴

سید علی بلگرامی (بنام وقار الملک) ص ۸۰۴

سید محمود (بنام وقار الملک، حبیب شروانی وغیرہ: ۳ خط) ۲۳۱

شبلی (بنام مفتی شیر علی، حبیب شروانی، مولوی عبدالحق وغیرہ: ۴۴ خط) ۱۸۲

شوکت علی (بنام غلام رسول مہر) ص ۳۶۶

شیخ محمد عبداللہ (بنام غلام رسول مہر) (نقوش مکاتیب نمبر) ۹۹۵

ضیاالدین، ڈاکٹر (بنام محمود احمد عباسی، مولوی بشیر الدین) ۸۳۴

طفیل احمد منگلوری (بنام الطاف علی بریلوی) ایک خط ص ۸۳۷

عابد حسین (بنام سید عبداللہ) (نقوش مکاتیب نمبر) ۹۸۳

عبدالحق (بنام عابد حسین) (نقوش مکاتیب نمبر) ۹۷۱

عبدالرحمان بجنوری (بنام مولوی عبدالحق) ۳ خط ص ۵۷۹

عبدالستار صدیقی (بنام سید عبداللہ) (نقوش مکاتیب نمبر) ۹۸۲

عبدالماجد دریابادی (بنام ضیا احمد بدایونی (نقوش مکاتیب نمبر) ۹۷۳

عزیز مرزا (بنام حبیب شروانی) ۲ خط ص ۸۵۵

عصمت چغتائی (بنام اختر انصاری) (نقوش مکاتیب نمبر) ۱۰۱۲

عنایت اللہ (بنام شیخ محمد اسماعیل پانی پتی) (نقوش مکاتیب نمبر) ۸۲۴

عنایت اللہ، سروی (بنام اسماعیل پانی پتی) ایک خط ص ۸۳۳

غلام بھیک نیرنگ (بنام سید ممتاز علی وغیرہ) ۸ خط ص ۴۰۷

فانی بدایونی (بنام میکش اکبرابادی وغیرہ: ۷ خط) ص ۶۷۷

قاضی عبدالغفار (بنام پروفیسر محمد مسلم، دریابادی، عبدالستار صدیقی، قاضی ودود، مختار الدین آرزو وغیرہ): ۲۸ خط) ۷۱۵

قرۃ العین (بنام ممتاز شیریں) (نقوش مکاتیب نمبر) ۱۰۲۴

مجاز (بنام رضا انصاری، اختر انصاری) (نقوش مکاتیب نمبر) ۱۰۳۹

محمد علی (بنام نواب علی حسن، شوکت علی، محمود احمد عباسی، غلام بھیک نیرنگ: دس خط) ۳۳۶

محسن الملک (بنام ذکاء اللہ، مولوی بشیر الدین، نواب افسر الدولہ بہادر وغیرہ ۲۳ خط) ۱۴۹

مختار الدین، احمد آرزو (بنام خلیل الرحمان اعظمی) (نقوش مکاتیب نمبر) ۱۰۰۲

سمیع اللہ خاں، مولوی، ۹۳۴ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

سید محمود، ۹۲۸ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

شبلی نعمانی، ۹۲۶ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

شوکت علی، ۹۳۴ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

ضیاء الدین احمد، ڈاکٹر، ۹۵۴ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

طفیل احمد منگلوری، ۹۵۶ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

ظفر علی خاں، ۹۵۴ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی

ظفر عمر، ۹۵۶ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

عبدالرحمٰن بجنوری، ۹۵۴ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

عزیز مرزا، مولوی، ۹۲۷ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

عنایت اللہ دہلوی، ۹۴۶ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

غلام بھیک نیرنگ، ۹۴۲ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

فانی، ۹۶۰ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

قاضی عبدالغفار، ۹۶۳ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

مجاز، ۹۶۹ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

محسن الملک، ۹۳۸ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

مزمل اللہ خاں، ۹۴۳ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

منٹو، ۹۶۹ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

ناظر، خوشی محمد، ۹۴۷ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

نذیر احمد، مولوی، ۹۴۳ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

وحیدالدین سلیم، ۹۴۷ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

وقار الملک، ۹۴۵ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

یعقوب، سر محمد، ۹۶۴ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

یلدرم، سجاد حیدر، ۹۵۱ (سوانح مکتوب نگاراں از محمد عبداللہ قریشی (نقوش مکاتیب نمبر میں شامل)

☆

نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

آفتاب احمد خاں، صاحبزادہ (بنام عبدالماجد دریابادی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

آل احمد سرور (بنام نادم سیتاپوری)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

اجمل خاں، حکیم (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

احسن مارہروی (بنام مسعود حسن رضوی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

احمد شجاع، حکیم (بنام نواب صاحب)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

اختر انصاری (بنام ممتاز شیریں)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

اختر حسین رائیپوری (بنام ممتاز شیریں)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

اسلم جیراجپوری (بنام عبدالعزیز کمال)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

افتخار عالم مارہروی بنام عبدالماجد دریابادی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

امین زبیری (بنام وحید قریشی، مختار الدین آرزو، نصیر الدین ہاشمی، یوسف بھوپالی) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

بشیر الدین (بنام حسین حریف، قمر علی، سید افتخار عالم) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

بیگم حسرت موہانی (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

جاں نثار اختر جاں (بنام واجدہ تبسم)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

جوش (بنام تمکین کاظمی، مبارک شاہ جیلانی، میاں محمد صادق، دل شاہجہاں پوری، سجاد ظہیر، صفدر آہ، نادم سیتاپوری، میکش اکبرآبادی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

حالی (بنام وقار الملک)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)، ص

حبیب الرحمان شروانی (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

حبیب الرحمان خاں شروانی (بنام وقار الملک، ظفر احمد عثمانی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

حسرت موہانی بنام نشاط النسا بیگم (بیگم حسرت)، مولوی بشیر الدین۔

حسرت موہانی (بنام شفقت کاظمی) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

حسرت موہانی (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

حیات اللہ انصاری (بنام مسعود حسن رضوی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

خواجہ غلام السیدین (بنام تاجور، صالحہ عابد حسین،)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

ڈپٹی نذیر احمد (بنام نواب سید علی حسن، مولوی بشیر الدین، نواب محسن الملک) ۲۷۲

ذاکر حسین، ڈاکٹر (بنام سید عبداللہ، غلام یزدانی، مبارک علی شاہ جیلانی، محمد مسلم پٹنہ)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

رشید احمد صدیقی (بنام سلیم تمنائی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

رشید احمد صدیقی (بنام گوپی چند نارنگ)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

رشید احمد صدیقی (بنام امتیاز علی عرشی، طاہر فاروقی، ظہیر احمد صدیقی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

سجاد حیدر یلدرم (بنام جلیل قدوائی: ۸ خط) ص ۵۵۲ نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

سرسید کے نام خط (از قسیم بیگ چغتائی، قائد علی خاں، الٰہی بخش، عمر حیات، کریم بخش، شیخ کفایت اللہ، سید امیر حسن شاہ، محمد عبدالسلام، عزیز الدین ڈپٹی کلکٹر، مطیع اللہ)

سرسید کے نام (سید ممتاز علی کا خط)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)، ص

سرسید (بنام سید ممتاز علی محسن الملک، عنایت رسول چریا کوٹی، سید محمد امام جامہ مسجد، اکبر الہ آبادی) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)، ص ۳۲

سعید احمد اکبرآبادی (بنام مختار الدین آرزو)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

سمیع اللہ، محمد (بنام نامعلوم: دو خط) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

سید حسین بلگرامی بنام وقار الملک)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)، ص

سید حسین بلگرامی (بنام مہاراجہ کشن پرشاد) ۱۹ خط (۴۷۸) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

سید علی بلگرامی (بنام وقار الملک)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)، ص

سید علی بلگرامی (بنام وقار الملک) ص ۴۰۸ نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

شبلی نعمانی (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

شبلی (بنام سید ممتاز علی، وقار الملک)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)، ص

شبلی (بنام مفتی شیر علی، مولوی بشیر الدین، حبیب شروانی، مولوی عبدالحق، نواب علی حسن، وقار الملک، ۳۳ خط) ص ۱۸۲ نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

شعیب قریشی (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

شعیب قریشی (بنام مولانا عرفان) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

شوکت علی (بنام عبدالماجد دریابادی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

شوکت علی (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

شوکت علی (بنام وقار الملک)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)، ص

ظفر علی خاں (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

عبدالحق، مولوی (بنام مشتاق احمد خاں)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

عبدالحق، مولوی (بنام سلیم تمنائی،)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

عبدالستار صدیقی (بنام امتیاز علی عرشی، تمکین کاظمی، مالک رام)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

عبدالحق مولوی بنام سید ممتاز علی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)، ص

عبدالحق، مولوی (بنام ڈاکٹر سید عبداللہ، نقوش خطوط نمبر شمارہ ۱۰۹)

عبدالحق، ،،،، (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

عبدالرحمان بجنوری (بنام وقار الملک، عبدالحق)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)، ص

عبدالماجد دریابادی (بنام عبدالعزیز کمال)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

عبدالماجد دریابادی (بنام میکش اکبرآبادی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

عبد الماجد دریابادی (بنام غلام رسول مہر، مختار الدین آرزو، غلام یزدانی، میکش بدایونی، مسعود حسن رضوی، وارث کامل، نادم سیتاپوری)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

عبدالماجد دریابادی (بنام شاہ غلام حسین)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

عبدالمجید خواجہ (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

عظیم بیگ چغتائی (بنام میکش اکبرآبادی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

غلام بھیک نیرنگ (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

فانی بدایونی (بنام عشرت علی خاں)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)، ص

قاضی عبد الغفار (بنام پروفیسر مسلم، دریابادی، عبدالستار صدیقی، قاضی ودود، مختار آرزو، نصیر ہاشمی، وحید احمد خاں، شہاب دسنوی، حمیدہ سلطان، مولانا عرفان، الطاف بریلوی، عبدالقادر سروری) نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸، ص ۱۵۷

قاضی عبدالودود (بنام شاہ مقبول احمد شعیبی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

قرۃ العین حیدر (بنام امتیاز علی عرشی، مختار الدین، خدیجہ مستور)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

محسن الملک (بنام وقار الملک، سید محمود)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)، ص

محمد علی جوہر (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

محمد علی (بنام محمد مسلم، پٹنہ)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

محمد علی (بنام وقار الملک)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)، ص

مختار الدین آرزو (بنام گوپی چند نارنگ)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

مزمل اللہ خان نواب سر (بنام حالی، نواب سید علی) ص ۹۱۷ نقوش خطوط نمبر (شمارہ ۱۰۹) ۱۹۶۸

مزمل اللہ خاں بنام نواب صاحب، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

مشیر حسین قدوائی (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

ممتاز علی، سید (بنام سرسید)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)، ص

مہدی افادی (بنام یوسف قیصر)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

مہدی بیگم = بیگم مہدی افادی (بنام معین الدین)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

نذیر احمد = ڈپٹی

نذر سجاد حیدر (بنام قمر زمانی بیگم)، نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

نواب چھتاری (بنام مولانا عبدالباری فرنگی محلی) نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

وقار الملک (بنام مشتاق فاطمہ، والدہ مکرمہ، عزیز فاطمہ، نواب افتخار الملک، احسان الحق، سید محمد محمود، افسر الملک بہادر، مولانا ایچ ایم ملک)، (نقوش خطوط نمبر، شمارہ ۱۰۹، ۱۹۶۸)

☆

ماہنامہ نگار (لکھنؤ) ایڈیٹر: نیاز فتح پوری

۱۹۲۲ء۔ ۱۹۵۸ء

نگار پہلے نیاز صاحب نے بھوپال سے نکالا پھر لکھنؤ لے آئے۔ ایسا البیلا اور منچلا پرچہ اردو کیا کسی دوسری زبان میں بھی مشکل سے ملے گا۔ آزادی ہوئی تو ہندوستان ہی میں رہنے کا فیصلہ کیا اور گیارہ۔ بارہ سال تک جمے رہے۔ لیکن بالآخر بیٹی داماد نے پاکستان جانے کے لئے ایسی ضد کی کہ آدھی صدی کی ادبی کمائی اور صاف ستھری شہرت چھوڑ چھاڑ کے نیا دیس بسالیا۔ نگار کے عہد نیاز کا اشاریہ ڈاکٹر عطا خورشید نے خدا بخش لائبریری سے شائع کر دیا ہے۔ مندرجہ ذیل انتخاب اسی اشاریہ پر مبنی ہے۔ جس کے لئے ان کا شکریہ ادا کیا جاتا ہے۔

پاکستان میں ڈاکٹر فرمان فتح پوری نے نیاز کا پرچہ اپنی ادارت میں نکالنے کی اجازت لے لی، اور ہندوستان میں اکبر علی خاں عرشی زادہ نے حقوق اشاعت حاصل کر لئے۔ چھ سات مہینے رامپور سے نکلا، اور فرمان صاحب کی زندگی بھر کراچی سے نگار پاکستان کے نام سے نکلتا رہا۔

ع خدا رحمت کند این عاشقان پاک طینت را (ش)

آل احمد سرور کے مجموعہ کلام: ذوق جنوں کے بارے میں (نظیر صدیقی جون ۵۶ء)

آل احمد سرور کی تنقید نگاری (محمد عظیم) نگار اگست ۱۹۴۸ء

اقبال سہیل (رشید احمد صدیقی) نگار، اکتوبر ۱۹۵۳ء

حالی خطوط کی روشنی میں (خورشید الاسلام) نگار نومبر ۱۹۴۹ء

حالی کے نکتہ چیں (رفیع الدین فیروز آبادی) نگار اکتوبر ۱۹۵۷ء

حالی (از فراق گورکھپوری) فروری ۱۹۳۶ء (از مجنوں گورکھپوری) فروری ۱۹۳۸ء (از رشید حسن خاں) نومبر ۱۹۵۳ء

حالی کے ایک شعر کا مفہوم: (محمد اسماعیل لکشمی پیٹ) نگار، جنوری ۲۶ء۔ شعر یہ ہے:

آدمی ہو تو کبھی پاس محبت کے نہ جائے اب بھی کہتے ہیں کہ ہم غیر کے نقصاں میں نہیں

حالی کے اس شعر میں مغربی سے حالی کی کیا مراد ہے؟ فارسی کا شاعر مغربی یا مغربی شاعری؟ (محمد زکریا، جمال پور) ۲۶ء

حالی کی زبانی، پیروئ مغربی (پروفیسر حسرت نعمانی) نگار، نومبر دسمبر ۳۶ء

حالی (فراق گورکھپوری) فروری ۳۶ء

حالی کی شاعری (سید اعجاز حسین) نگار جولائی، اگست ۲۷ء

حالی کا مرتبہ اردو ادب میں (مجنوں گورکھپوری) نگار ۳۸ء

غزلیات حالی کا ایک جائزہ (رشید حسن خاں) نگار نومبر ۱۹۵۳ء

حسرت موہانی نمبر (شفیق جونپوری، نیاز فتح پوری، سید محمد عقیل، آل احمد سرور، عبادت بریلوی، احتشام حسین، عبدالمالک آروی، سید سلیمان ندوی، محمد حنیف فوق، سید ممتاز حسین، مجنوں گورکھپوری، خلیل الرحمٰن اعظمی، فراق گورکھپوری، پنڈت کشن پرشاد کول، جعفر علی خاں اثر لکھنوی، جمال میاں فرنگی محلی، رشید احمد صدیقی، خواجہ احمد فاروق) نگار جنوری فروری ۱۹۵۴ء

حسرت کی خانگی زندگی (رابعہ بیگم) نگار جولائی ۱۹۵۲ء

حسرت موہانی: نگاہ بازگشت (علی سجاد مہرا کبرآبادی) نگار نومبر ۱۹۳۱ء

حسرت کی ''مشاہدات زنداں: آپ بیتی'' نگار، جون ۱۹۵۲

خورشید الاسلام، ایک نقاد شاعر (مجنوں گورکھپوری) نگار ۱۹۶۱ء

خورشید الاسلام کا مقالہ ''شبلی'' (خورشید الاسلام) نگار دسمبر ۱۹۴۸ء

خیر بہوروی (نقاد دہلوی) نگار مارچ ۱۹۵۸ء

داؤد عباسی: علی گڑھ کے دور اولیں کی ایک عجیب شخصیت (سبط محمود فاروقی) نگار جون ۱۹۵۶ء

رشید احمد صدیقی (محمد عظیم) نگار اپریل ۱۹۵۸ء

رشید احمد صدیقی (نظیر صدیقی) نگار مارچ ۱۹۵۶ء

رشید احمد صدیقی کا آرٹ (شکیل الرحمٰن شکیل) نگار ستمبر ۱۹۵۱ء

ڈاکٹر ذاکر حسین کے سلسلے سے: وارد ھا اسکیم اور سید سلیمان ندوی (نیاز فتح پوری) نگار ستمبر ۱۹۳۸ء

سرسید کا ایک دلچسپ طنز (نیاز فتح پوری) نگار اکتوبر ۱۹۶۰ء

شور علیگ (حامد عزیز مدنی) نگار اکتوبر ۱۹۳۶ء

عبدالحق پر کیا گزری: مولوی عبدالحق اور مولانا ابوالکلام کی ایک پیشن گوئی: لیل ونہار سے اقتباس (ابوالکلام آزاد) نگار جون ۱۹۵۸ء

مولوی عبدالحق کے بارے میں: بعنوان ''جلوے'' (معین الدین دردائی) نگار اگست ۱۹۵۳ء

مختار الدین احمد کا ایک مقالہ (نیاز فتح پوری) نگار اپریل ۱۹۴۱ء

دسمبر ۴۰ء کے شمارے میں ''شخصیات سید سلیمان ندوی'' کے عنوان سے مختار الدین احمد کا ایک مقالہ شائع ہوا جس پر ''ندویوں نے کافی ہنگامہ مچایا''۔ مقالہ نگار کو ندویوں کے اس انداز پر اعتراض، اور نیاز کو انہیں اپنا کام جاری رکھنے کا مشورہ۔

وحید الدین سلیم کے انتقال پر اظہار تعزیت (نیاز فتح پوری) نگار ستمبر ۱۹۲۸ء

☆

ماہنامہ نیا دور (لکھنؤ)

نیا دور، یوپی کا سرکاری ماہنامہ ہے۔ جیسے، آج کل مرکزی حکومت کا پرچہ ہے۔ بہت اچھے ایڈیٹر اسے پہلے درجہ کا جریدہ بنائے رہے ہیں، اور رضا لائبریری کی طرف سے اس کا اشاریہ بھی ڈاکٹر اطہر مسعود خاں نے شائع کر دیا ہے۔ مندرجہ ذیل انتخاب اسی اشاریہ پر مبنی ہے جس کے لئے ان کا شکریہ ادا کیا جاتا ہے۔ (ش)

ابرار حسین فاروقی، مرحوم: از سبط محمد نقوی (نیا دور) ستمبر ۱۹۸۲،

احسن مارہروی: حیات وشاعری از محمد عثمان عارف نقش بندی (نیا دور) دسمبر ۱۹۸۶

احسن مارہروی: شخصیت اور خدمات، از اسعد بدایونی (نیا دور) اکتوبر ۱۹۸۹

احمد اللہ شاہ - از ہری ترپاٹھی (نیا دور) اگست ۱۹۶۸

احمد جمال پاشا: از عبدالباری، ڈاکٹر سید (نیا دور) اپریل۔ ستمبر ۱۹۸۸

احمد جمال پاشا: از شمس تبریز خاں، (نیا دور) یادرفتگاں نمبر اپریل۔ ستمبر ۱۹۸۸

احمد جمال پاشا: (از رام لعل، از ابوالبرکات، اقبال مجید، از ایم۔ کوٹھیاوی راہی، سعادت علی صدیقی، اختر بستوی (نیا دور) یادرفتگاں نمبر، اپریل۔ ستمبر ۱۹۸۸

احمد جمال پاشا: از وجاہت علی سندیلوی، (نیا دور) نمبر، اپریل۔ ستمبر ۱۹۸۸

احمد حسن فرقانی وشا کی از علی جواد زیدی، جنوری ۱۹۶۵، اسپیشل نمبر ۲۶ جنوری ۱۹۶۵

احمد عباس، خواجہ: کچھ یادیں کچھ تاثرات از فیاض رفعت (نیا دور) فروری ۱۹۹۹

احمد عباس، خواجہ: از راج بہادر گوڑ، ناوک حمزہ پوری، اوپندر ناتھ اشک، محمد علی

اختر الایمان (انتقال پر، اداریہ نیا دور) مارچ ۹۶

اختر الایمان از پریمی رومانی (نیا دور) ستمبر ۲۰۰۰، از غلام رضوی گردش (نیا دور) جولائی ۱۹۹۶

اقبال سہیل از علی جواد زیدی، نیا دور گاندھی جینتی نمبر (نیا دور) اکتوبر ۱۹۵۵

اقبال مجید: سوانحی خاکہ، (نیا دور) دسمبر ۱۹۹۵

امان اللہ خاں شروانی: سوانحی کوائف۔۱۹۹۴ (خودنوشت) (نیا دور)

انیس رضوی (حیات وخدمات) از نثار احمد فاروقی (نیا دور) دسمبر ۱۹۵۶

بشیر حسین زیدی (چندر بھان گپتا) (یو. پی. کے وزیر اعلیٰ سے ملاقات پر (نیا دور) اداریہ ستمبر ۱۹۶۱

بنے بھائی مرحوم (سجاد ظہیر)، از خواجہ احمد فاروقی، (نیا دور)، نومبر ۱۹۷۶

بنے بھائی (سجاد ظہیر) از سری نیواس لاہوٹی مع تصویر (نیا دور) ۲۶ جنوری ۱۹۷۴

تسکین قریشی: (۱۸۹۸۔۱۹۷۱) از ویریندر پرشاد سکسینہ، (نیا دور) جون ۱۹۷۴

تنویر احمد علوی (خودنوشت) (نیا دور) اکتوبر ۱۹۹۳

جاں نثار اختر (از احتشام حسین ناٹدوی) اپریل ۱۹۹۰ء (از عرش ملسیانی، مبشر علی صدیقی)

(نیا دور) ۲۶ جنوری ۱۹۷۷

جوش ملیح آبادی: (از جعفر عسکری) جولائی ۱۹۸۷، نومبر ۱۹۸۹ (از جعفر ملیح آبادی) فروری

۱۹۸۷ (نیا دور)

جوہر، مولانا محمد علی: قدیم ترین تحریر، از اکبر علی خاں عرشی زادہ (نیا دور)، اپریل ۱۹۸۱

جوہر، مولانا محمد علی، (از خان قمر اقبال) (نیا دور) جنوری۔ مارچ ۱۹۸۶

جوہر، محمد علی (از غلام رضوی گردش) اگست ۱۹۹۹

حالی (اور آرنلڈ، نذیر احمد، محسن الملک، شبلی اور وقار الملک) از اکبر حیدری کاشمیری، (نیا دور)

ستمبر۔ اکتوبر ۱۹۸۵

حالی کا ایک نادر و نایاب مکتوب (بنام مولوی عبداللہ خاں) از رفعت رضوانہ (نیا دور) مئی ۱۹۹۰

حسرت موہانی بعنوان: شیدائے غزل از کوثر چاند پوری، (نیا دور) اگست ۱۹۷۵،

حسرت موہانی، سید فضل الحسن: پہلی بار قید فرنگ میں از عبد القوی دسنوی (نیا دور)، جنوری ۱۹۸۳

حسرت موہانی، مولانا فضل الحسن (۱۸۷۵۔۱۹۵۱)، از عرفان عباسی، (نیا دور) جون ۱۹۸۳

حکیم محمد حسین خاں، (نیا دور) مئی ۱۹۹۲

حیات اللہ انصاری از شاہنواز فاروقی (انتقال پر، اداریہ نیا دور) مارچ ۹۹

حیات اللہ انصاری بعنوان: مجموعۂ اقدار، از اظہار احمد، (نیا دور) مئی ۱۹۹۹

حیات اللہ انصاری (انٹرویو) از امجد حسین (نیا دور)۔ یادگار آزادی نمبر اگست ۹۷

خان عبد الغفار خان بعنوان دو گاندھیوں کی آخری ملاقات از کنہیا لال مشرا پربھاکر۔م۔ صدیقی،

(نیا دور) (اداریہ) جنوری ۹۶

خلیق انجم (خودنوشت) (نیا دور) اپریل ۹۴

خلیل الرحمٰن اعظمی: ایک قدآور نقاد از محمد شافع قدوائی، (نیا دور) ستمبر ۱۹۷۸

خلیل الرحمٰن اعظمی: فکر و فن از نثار اعظمی، (نیا دور) نومبر ۱۹۸۱،

خواجہ احمد عباس=احمد عباس، خواجہ

خیر بہوروی از احسان بیگ ناناپاروی، محمد (نیا دور)، جولائی ۱۹۹۹،

ذاکر حسین اور دار المصنفین از ضیاء الدین اصلاحی (نیا دور)، جنوری ۲۰۰۰،

ذاکر حسین: سیرت و کردار کے بعض جلوے از ضیاء الدین اصلاحی، (نیا دور) مئی

ذاکر حسین از عشرت علی صدیقی، (نیا دور) جون ۱۹۶۹

ذاکر حسین از آصف زمانی،، ڈاکٹر، اطفال نمبر، (نیا دور) نومبر دسمبر ۱۹۷۹

ذاکر حسین مرحوم: کچھ یادیں کچھ باتیں مع تصویر از امان اللہ خاں شروانی، یوم جمہوریہ نمبر

(نیا دور)، جنوری فروری ۱۹۸۲

ذاکر حسین، صدر بنے، از صباح الدین عمر (نیا دور) جون ۶۲ (اداریہ)

ذاکر صاحب، معلم انسانیت از رفعت سروش (نیا دور) مئی، ۱۹۹۸

راہی معصوم رضا: حیات اور شاعری از حیدر علی خاں (نیا دور) جولائی ۱۹۹۵

رشید احمد صدیقی: ایک عظیم اور منفرد خاکہ نگار از سردار احمد علیگ (نیا دور) اپریل ۱۹۸۱

رشید احمد صدیقی: فن اور شخصیت از محمد حسن (نیا دور) جولائی ۱۹۹۷

رشید احمد صدیقی: بحیثیت مرقع نگار از صفدر امام رضوی، جنوری (نیا دور) مارچ ۱۹۸۶

رشید احمد صدیقی: ذہن وضمیر کی سرگذشت از خاور ہاشمی، ڈاکٹر عطاء اللہ (نیا دور) جنوری ۱۹۸۷

رفعت سروش (میں اور میرا تخلیقی سفر) ۱۹۹۶ (خودنوشت) (نیا دور)

رفیع احمد قدوائی (انتقال پر، اداریہ نیا دور) فروری ۹۵

رفیع احمد قدوائی (کے انتقال پر، اداریہ نیا دور) فروری ۵۹،

سرسید احمد خاں: بحیثیت صحافی از احمد ابراہیم علوی (نیا دور)، اکتوبر ۱۹۹۹

سرسید احمد خاں از کاظم علی خاں (نیا دور) اپریل ۱۹۶۷

سرسید احمد خاں: ایک مطالعہ از نثار اعظمی (نیا دور) ستمبر ۱۹۸۰

سرسید اور علامہ اقبال از مختار احمد مکی (نیا دور) ستمبر ۱۹۸۴

سرسید کا تصور تعلیم از عتیق احمد صدیقی (نیا دور) اکتوبر ۱۹۹۰

سرسید کا تنقیدی شعور از احسن نشاط، ڈاکٹر (نیا دور) اپریل ۱۹۸۴

سرسید کی ظرافت نگاری از معظم محمد رضی الدین (نیا دور) دسمبر ۱۹۷۷

شبلی کے تنقیدی تصورات از عبدالحق (نیا دور)، جنوری ۱۹۹۴

شبلی کی ذوق آفرینی از محمد عارف فرید ایوبی (نیا دور) جون جولائی ۱۹۸۵

شبلی نعمانی کی تاریخ ولادت، از محمد طاہر (نیا دور) جون ۱۹۸۳،

شبلی نعمانی (نشریہ: آل انڈیا ریڈیو لکھنو)، از صباح الدین عمر، (نیا دور) ستمبر ۱۹۵۷،

شبلی نعمانی، حافظ محمود شیرانی، پروفیسر نذیر احمد، اور پروفیسر امیر حسن عابدی (از آصفہ زمانی)

(نیا دور) مئی ۱۹۹۱

شوکت علی، مولانا (حیات وخدمات) از نظر برنی، (نیا دور) جنوری فروری ۱۹۸۱

شوکت علی، مولانا: حیات اور نگارشات (تصویر: محمد علی شوکت علی) از حکیم حسین خاں شفا

شیو پرشاد راجہ اور اردو زبان کا تحقیقی مطالعہ از عبدالغفار شکیل (نیا دور) مارچ ۱۹۶۲،

صدیق حسن، سید: ایک شاعر کی حیثیت سے از حبیب احمد صدیقی (نیا دور) اپریل ۱۹۶۴

صدیق حسن، سید: ایک منفرد شاعر از شمس تبریز خاں (نیا دور)، نومبر ۱۹۷۴،

صدیقی، حنیف فوق، ضمیر نیازی، عبدالرحمٰن، سید، ایم۔ کوٹھیاوی یاد (نیا دور) رفتگاں نمبر،

اپریل۔ ستمبر ۱۹۸۸

ضیاء الدین احمد از احمد ضیاء، دسمبر ۱۹۹۵

ضیاء احمد بدایونی اور ان کا ایک خط از محمد مشتاق شارق، (نیا دور) اکتوبر ۱۹۷۷،

ظفر علی خاں از، جسونت سنگھ (نیا دور)، مارچ ۱۹۸۴

ظہیر احمد صدیقی، بعنوان رو میں ہے رخش عمر کہاں دیکھے تھمے، مارچ ۹۲ (نیا دور) (خودنوشت)

عابد حسین کی شاعری، از حنیف کیفی، یوم جمہوریہ نمبر (نیا دور) جنوری فروری ۱۹۸۱،

عابد حسین، سید از علی جواد زیدی، مئی ۱۹۵۶

عابد حسین، بعنوان: گاندھی اور نہرو کا شارح از رشید احمد (نیا دور)، مارچ ۱۹۸۴

عبدالحق مولوی: ہندوستان اور پاکستان میں از سری نواس لاہوٹی (نیا دور) مارچ۔ مئی ۱۹۹۵،

عبدالحق، مولوی اور خاکہ نگاری از مسعود سراج (نیا دور)، اکتوبر ۱۹۷۴

عبدالعلیم، ڈاکٹر ملاحظہ ہو علیم صاحب

عتیق احمد صدیقی، پروفیسر (میری آپ بیتی) (نیا دور) جون ۹۳

عتیق احمد صدیقی، پروفیسر (میری آپ بیتی) (نیا دور) جون ۹۳

عصمت چغتائی از عبدالرافع، (نیا دور) مارچ ۲۰۰۱

عصمت چغتائی اور جرأت نسواں از شبنم رضوی، (نیا دور) جولائی ۱۹۹۰

علی سردار جعفری (انتقال پر۔ از شاہنواز فاروقی، اداریہ نیا دور) (نیا دور) اگست ۲۰۰۰

علی سردار جعفری از فوزیہ یاسمین، (نیا دور) مئی ۲۰۰۱،

علی سردار جعفری از احتشام حسین ٹانڈوی، سید، (نیادور) جولائی ۱۹۹۰

علی سردار جعفری بعنوان زندگی کا مختصر سفر نامہ، (نیادور) فروری ۱۹۹۶

علی سردار جعفری بعنوان زندگی کا مختصر سفر نامہ (نیادور)، فروری ۱۹۹۶ (خودنوشت)

علیم صاحب از منظر سلیم، (نیادور) دسمبر ۱۹۹۰،

غلام السیدین: ایک تعارف از مختار احمد مکی، (نیادور) جولائی ۱۹۸۰

غلام السیدین، اور ڈاکٹر اقبال مع تصویر از اکبر حیدری کاشمیری، (نیادور) جنوری ۱۹۸۴

قاضی عبدالغفار (حیات وخدمات) از سری نیواس لاہوٹی (نیادور)، ستمبر ۱۹۸۷

قاضی عبدالودود بنام کاظم علی خاں خطوط (تعداد خطوط: ۱۴) از کاظم علی خاں (نیادور)، مارچ ۱۹۹۲

قاضی عبدالغفار (حیات وخدمات) از عشرت علی صدیقی، (نیادور) مارچ ۱۹۵۶

قاضی عبدالغفار اوران کا فن از ناظر انصاری ہرگانوی (نیادور)، اکتوبر ۱۹۷۰

مجاز: کچھ یادیں، از عابد سہیل، جمہوریت نمبر (نیادور)، جنوری ۱۹۷۹

مجاز: رومان سے انقلاب تک از تبسم ضیاء، (نیادور) اپریل ۱۹۹۰

مجاز: آشفتہ مزاج از حرمت الاکرام، (نیادور) اکتوبر ۱۹۷۱

مجاز: کچھ یادیں از شارب ردولوی، پروفیسر، (نیادور) دسمبر ۱۹۹۷

مجاز کی انفرادیت از قیصر تمکین (نیادور)، ستمبر ۱۹۵۷

مجاز کی زندگی کا ایک اہم موڑ، از علی احمد فاطمی (نیادور)، ستمبر ۱۹۹۱

مجاز لکھنوی از نجم الدین شکیب، (نیادور) ستمبر ۱۹۵۶

محمد حسن، ڈاکٹر (میری آپ بیتی) (نیادور) اپریل ۹۲

محمد علی = جوہر

منظر اعظمی منظر نامہ: (نیادور) نومبر ۹۳

منظر عباس نقوی، ڈاکٹر (خودنوشت) (نیادور) فروری ۹۳

مونس بھائی (پروفیسر مونس رضا) از شارب ردولوی، (نیادور) جولائی ۱۹۹۸

مہدی افادی: اردو کا ایک بے مثل نثر نگار از مسعود سراج، (نیادور) اکتوبر ۱۹۸۰،

مہیندر پرتاب، راجہ بعنوان عظیم مجاہد آزادی از راحت ابرار (نیادور)، اگست ۱۹۸۷

نظامی بدایونی از محمد اسماعیل بدایونی، (نیادور) جون ۱۹۶۶

نظامی بدایونی کی ادبی خدمات۔ مع تصویر از محمد اسماعیل بدایونی، (نیادور) مئی ۱۹۷۵

نورالحسن ہاشمی از محمد حسن، (نیادور) فروری ۲۰۰۱،

نورالحسن ہاشمی (انتقال پر، از شاہنواز فاروقی اداریہ نیادور) دسمبر ۲۰۰۰

نورالحسن ہاشمی (آپ بیتی) جولائی ۱۹۹۳ء

نورالحسن ہاشمی (چند نقوش طاق نسیاں از نورالحسن ہاشمی) (نیادور) جنوری ۱۹۸۳،

وارث کرمانی بعنوان سرگذشت، (نیادور) مارچ ۱۹۹۶ (خودنوشت)

وامق: ایک عوامی فنکار (از محمود الحسن، منظر نیاز) وامق جونپوری نمبر (نیادور)، جون ۱۹۹۹

وامق جونپوری حیات وشاعری، مع تصویر از غلام رضوی گردش، فروری ۱۹۸۷،

وامق جونپوری، خودنوشت "گفتنی ناگفتنی" کے آئینے میں از جعفر عسکری (نیادور)، جون ۱۹۹۹

وامق جونپوری (انتقال پر، اداریہ نیادور) از شاہنواز فاروقی جنوری ۹۹ء

☆

نیوجرسی سرسیڈے میگزین

فیڈریشن علی گڑھ مسلم یونیورسٹی ابنائے سابقہ،

آفتاب حسن، میجر از جمال حسین قادری (اردو ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

اختر حسین رائے پوری از شاہد حسین (انگریزی ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

اختر حسین رائے پوری از عرفان حسین (انگریزی ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

اسد الرحمان (خودنوشت بعنوان میرا علی گڑھ) (اردو ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

اقبال شفیع (یادیں بعنوان میرا علی گڑھ) (اردو ۲۰۰۷) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

امین، محمد از نوید مسعود (انگریزی ۲۰۱۳) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

بصیر احمد خاں از محمد طارق غازی (اردو ۲۰۱۱) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

حبیب اے. زبیری (یادیں) (انگریزی ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

حسرت موہانی از سید علی نقوی (انگریزی ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

حسرت موہانی از مسعود حیدر (اردو ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

خسرو، ور از شان محمد (اردو ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

خواجہ احمد عباس از شہلا نقوی (اردو ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

ذاکر حسین از عابد اللہ غازی (اردو ۲۰۰۲) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

ذاکر علی خاں، ور (یادیں) (اردو ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

راشد ندوی، ور از ابوسفیان اصلاحی (اردو ۲۰۱۱) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرسید احمد خاں از مسعود حیدر (انگریزی ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرسید از افتخار عالم (اردو ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرسید از سید عامر (انگریزی ۲۰۰۲) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرسید از سید علی نقوی (انگریزی ۲۰۱۱) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرسید اقبال کی نظر میں از محمد سعود عالم قاسمی (اردو ۲۰۱۱) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرسید کی صحافتی زندگی از محمد طاہر (اردو ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرسید احمد خان از ظہیر جان (انگریزی ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرسید از افتخار عالم (انگریزی ۲۰۰۷) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرسید از آل احمد (انگریزی ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرسید از شاہ محمد وسیم (انگریزی ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرسید از عبدالجمیل خاں (انگریزی ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرسید از کرامت اللہ غوری (انگریزی ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرسید کی سائنٹفک سوسائٹی از سلطان احمد (اردو ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سرور، آل احمد از امتیاز احمد (اردو ۲۰۰۷) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سعید الظفر چغتائی (یادیں) (اردو ۲۰۱۱) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سلیم الزماں صدیقی از جمال حسین قادری (اردو ۲۰۰۷) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سید حامد (خودنوشت بعنوان نوائے سروش) (اردو ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

سید حامد (یادیں) (انگریزی ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

شان الحق حقی از سید تقی عابدی (اردو ۲۰۰۲) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

شان الحق حقی از صفوان محمد چوہان (اردو ۲۰۰۷) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

شان الحق حقی از عروج حیدر زیدی (اردو ۲۰۰۲) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

شان الحق حقی (خودنوشت رازوں کا دفینہ) (اردو ۲۰۰۲) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

شاہ حسن عطا (یادیں) (اردو ۲۰۱۱) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

شہریار ازابوسفیان اصلاحی (اردو ۲۰۱۱) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

شہریار، کنور اخلاق محمد خاں ازشاہ محمد وسیم (انگریزی ۲۰۱۱) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

صفیہ اختر از جمال حسین قادری (اردو ۲۰۰۲) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

طارق غازی، ڈاکٹر (یادیں) (اردو ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

طارق غازی، ڈاکٹر (یادیں) (انگریزی ۲۰۰۷) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

طاہر حسین (یادیں) (اردو ۲۰۰۲) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

عابداللہ غازی (خودنوشت بعنوان میرا علی گڑھ) (اردو ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

عبداللہ انصاری ازعابداللہ الانصاری غازی (اردو ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

عبداللہ، ڈاکٹر (یادیں) (اردو ۲۰۰۲) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

عبدالماجد صدیقی ازمسعود حیدر (انگریزی ۲۰۱۱) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

عبید صدیقی ازماجد صدیقی (انگریزی ۲۰۰۴) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

مجاز ازحمیدہ سالم (اردو ۲۰۰۷) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

مختارالدین احمد آرزو ازشہاب الدین ثاقب (اردو ۲۰۰۷) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

مختارالدین احمد آرزو ازاطہر صدیقی (انگریزی ۲۰۰۷) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

مسعود حیدر (یادیں) (انگریزی ۲۰۰۷) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

مسعود حیدر (یادیں) (انگریزی ۲۰۱۱) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

مشتاق احمد یوسفی ازطاہرہ حسین علیگ (اردو ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

مشتاق احمد یوسفی ازمحمد طاہر (اردو ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

مشتاق احمد یوسفی (خودنوشت) (اردو ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

مظفر حبیب (یادیں) (انگریزی ۲۰۱۱) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

ممتاز جہاں حیدر ازثریا حسین (اردو ۲۰۰۷) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

منن خاں ازذاکر علی خاں (اردو ۲۰۰۲) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

نذیر احمد ازابوسفیان اصلاحی (اردو ۲۰۰۸) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

قرۃ العین حیدر ازطاہرہ حسین (اردو ۲۰۰۷) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

مہدی حسن ازنوید مسعود (انگریزی ۲۰۱۳) نیوجرسی سرسیڈے میگزین

☆

نیویارک علیگ: سرسید ڈے میگزین

علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک

اقبال شفیع: میرا علیگڑھ (خودنوشت) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

تزئین بیگ: یادیں، جواہرلعل میڈیکل کالج گولڈن جبلی (انگریزی) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

زین العابدین ازایس عامر علی (انگریزی) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

ضمیرالدین شاہ (ازایڈیٹر) (انگریزی) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

طاہرہ حسین (خودنوشت) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

ظل احمد نظامی (2013-1931) ازطاہرہ حسین (انگریزی) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

عبید صدیقی (2013-1932) ازطاہرہ حسین (انگریزی) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

نصیرالدین شاہ ازایڈیٹر (انگریزی) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

فاروق شیخ ازایڈیٹر (انگریزی) علیگڑھ المنائی ایسوسی ایشن، نیویارک، ۲۰۱۳

☆

ضمیمہ

متفرق رسائل و جرائد

متفرق رسائل و جرائد

سرِ راہ چلتے چلتے، جو چند حوالے ایسے ملے، جنھیں عارضی سورسے ہی سہی، چھوڑ نے کو جی نہیں چاہا (یعنی وہ ماٰخذ جن کے چند شمارے فوری توجہ چاہتے تھے مگر جن کے مکمل اندراجات ہمارے اگلے مجلد کے لئے موقوف ہیں) انہیں بھی ہم نے متفرق رسائل وجرائد کے تحت شامل کرلیا ہے۔ یہ رسالے اور جریدے، (مثلاً کانفرنس گزٹ، روشن بدایوں، عالمی اردو ادب وغیرہ) بروقت مکمل دستیاب نہیں ہو پائے، مناسب سمجھا گیا کہ جو چند ایک مل گئے ہیں انہیں بھی متفرق رسائل و جرائد کے تحت لے لیا جائے۔

ہمارے مفید مطلب بعض رسائل کے اشاریے جو اس درمیان میں ترتیب پاگئے مگر ہمیں بروقت نہ مل سکے، ان رسالوں سے مستفاد کارآمد مواد بھی "متفرق" میں درج کردیا گیا ہے، مثلاً اخبار اردو کا اشاریہ۔

یہ حوالے "چلتے چلتے" مل گئے اس لئے متن کا حصہ نہ بنا کر انہیں ضمیمے کے طور سے دیا جارہا ہے تاکہ ضروری فائدہ بھی ہو جائے اور اندر کی اسکیم پر یہ اثر انداز بھی نہ ہوں؛ پھر یہ بھی ہے کہ جن رسائل کو یہاں ضمیمہ کے تحت لیا گیا ہے ان میں کئی ایک کو مفصل دیکھنا باقی ہے۔ یہ تو صرف چھڑے چھینٹے ہیں، تاہم کسی نہ کسی کے کام آجائیں۔ ضائع کرنے یا ملتوی رکھنے کے بجائے انہیں دینا بہتر سمجھا گیا، اور اس لئے انہیں متفرق رسائل وجرائد کے تحت لے لیا ہے۔

اہم تر ماٰخذ، اس پیش نظر پہلی جلد میں آگئے ہیں؛ الگ بھگ ایسے ہی اہم، اگلی جلد کے لئے ہیں مثلاً: رسائل / جرائد میں: ہماری زبان، قومی زبان، تہذیب (کراچی)، کتاب نما، کانفرنس گزٹ اور علیگڑھ میگزین وغیرہ کے بقیہ شمارے۔ علی گڑھ تحریک اور علی گڑھ والوں پر آپ کے مطالعہ میں کچھ کارآمد چیزیں اور بھی آئی ہوں یا آئندہ آئیں تو ازراہِ کرم ہماری اس پیشکش کی تکمیل میں مدد فرمائیں۔ (ش)

ابواللیث صدیقی (از ڈاکٹر مختار الدین احمد) کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۸

اخلاق الرحمان قدوائی کی پچاس سال پرانی دو تحریریں (خدا بخش لائبریری جرنل نمبر ۱۰۳)

اسعد بدایونی (دلاور فگار) (ماہنامہ روشن بدایوں، فروری ۱۹۷۸)

اسلم جیراجپوری: شیعہ سنی مسئلہ پر نادر شاہ کی یادگار دستاویز (جامعہ نومبر ۱۹۲۶)

السیر سید احمد خاں، حیات وافکار (صلاح الدین عمری کی عربی کتاب پر تبصرہ) از ریاض الرحمان شروانی کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۱۲

الطاف علی بریلوی (از ابوسفیان اصلاحی) کانفرنس گزٹ جولائی ۲۰۱۲

انصار اللہ نظر (طارق سعید، ماہنامہ روشن بدایوں، جولائی ۱۹۷۹)

آل احمد سرور (از محمد حسن مشمولہ عالمی اردو ادب ۲۰۱۱؛ آخری سلام از محمد حسن)

ایم اے او کالج میں طلبا کی پہلی شورش (از ساجد نعیم) اکتوبر ۲۰۱۳، تہذیب الاخلاق

تقی امینی (معارف، مارچ ۱۹۹۱)

جذبی (از احراز اعظمی) اردو چینل (نمبر ۳۲) ممبئی؛ ایڈیٹر قمر صدیقی

جذبی (از رشید اشرف خاں) اردو چینل (نمبر ۳۲) ممبئی؛ ایڈیٹر قمر صدیقی

جذبی (از زبیر رضوی) اردو چینل (نمبر ۳۲) ممبئی؛ ایڈیٹر قمر صدیقی

جذبی (از صدیق الرحمٰن قدوائی) اردو چینل (نمبر ۳۲) ممبئی؛ ایڈیٹر قمر صدیقی

جذبی (از فضیل جعفری) اردو چینل (نمبر ۳۲) ممبئی؛ ایڈیٹر قمر صدیقی

جذبی (از قاضی جمال حسین) اردو چینل (نمبر ۳۲) ممبئی؛ ایڈیٹر قمر صدیقی

جذبی (از قمر صدیقی،) اردو چینل (نمبر ۳۲) ممبئی؛ ایڈیٹر قمر صدیقی

جذبی (از شارب ردولوی) اردو چینل (نمبر ۳۲) ممبئی؛ ایڈیٹر قمر صدیقی

جذبی (گوشہ جذبی: پر ایک نظر) (از خلیل الرب، کتاب نما فروری ۱۹۹۱ء)

جذبی (از خلیل الرحمان اعظمی) نیا دور کراچی، نمبر ۷۔۸

جعفر رضا زیدی (ابوسفیان اصلاحی) کانفرنس گزٹ جنوری ۱۲

جوش (وفیات) نیا دور کراچی، نمبر ۴۹۔۵۰

حالی کا ایک غیر مطبوعہ مضمون: نقوش اپریل ۱۹۶۰ء

حالی کی ایک بے نظیر غیر مطبوعہ کتاب (پیش کردہ محمد اسماعیل پانی پتی) نقوش اپریل ۱۹۶۰

حالی کی کتاب اصولِ فارسی، غیر مطبوعہ: نقوش اکتوبر ۱۹۵۳ء

حبیب تنویر از اقبال نیازی، انیس اعظمی، زبیر رضوی، اقبال مجید) (اعالمی اردو ادب ۲۰۰)

حبیب الرحمان خاں شروانی کے مقالات کا توضیحی اشاریہ (از سید مسعود حسن، پٹنہ) کانفرنس گزٹ فروری ۲۰۰۹

حسرت موہانی (از حکیم سید ظل الرحمٰن، عابد رضا بیدار، علی احمد فاطمی، شاہد ماہلی، خلیق انجم، اسلم پرویز، صدیق الرحمٰن قدوائی) غالب نامے کا حسرت موہانی نمبر۔

شہریار (از مجتبیٰ حسین) کانفرنس گزٹ جولائی ۲۰۱۲

شہریار: ایک دیا اور بجھا (از ادارہ) یکم مارچ ۲۰۱۲ ہماری زبان

صدیق الرحمٰن قدوائی (از اطہر فاروقی:) ہماری زبان ۲۲/ مارچ ۲۰۱۴ء

ظفر علی خاں اور اقبال کی گائے (وشوناتھ طاؤس) ہماری زبان ۱۸ اپریل ۲۰۱۴

عبدالعلیم (علیگڑھ کے دو معزز وائس چانسلر از ریاض الرحمان خاں شروانی) کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۱۲

عبدالحق، مولوی (مشفق خواجہ، قومی زبان، گست ۷۴)

عبدالحق (اداریہ) نیا دور کراچی نمبر ۲۵_۲۶

عبدالحق: خطوط بنام شوکت سبزواری، (نیا دور، کراچی، نمبر ۲۹-۳۰، ۳۳-۳۴)

عبدالستار صدیقی (جلیل قدوائی، قومی زبان نومبر ۷۲)

عبدالعزیز میمن (سب رس، کراچی، رفتگاں نمبر ۲، اپریل ۸۲)

عبداللہ ولی بخش قادری (وفیات: عالمی اردو ادب)

عصمت آپا (از مسرور جہاں) نیا دور، دسمبر ۲۰۰۶

علیگڑھ کے تین فنکار (طارق سعید، ماہنامہ روشن بدایوں، جون ۱۹۷۸)

علیگڑھ تحریک: ایک تعارف (از عابد رضا بیدار، کتاب نما، دسمبر ۱۹۸۷)

علیگڑھ یونیورسٹی کی مولانا آزاد لائبریری میں قیمتی اضافے (از شائستہ خان) کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۴

علیم صاحب (''علی گڑھ کے دو معزز وائس چانسلر''، از ریاض الرحمٰن خان شروانی) کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۲۱

غلام مصطفیٰ خاں (از احتشام ندوی) کانفرنس گزٹ، اگست ۲۰۰۸

فانی (از شمس بدایونی، فراست علی خان، ایوب قادری، اختر انصاری، تابش دہلوی، ذکاء الدین شایاں، مبشر علی صدیقی، وغیرہ) ماہنامہ روشن بدایوں، جنوری ۱۹۸۱، فانی نمبر)

فضل الرحمان ندوی (سید احتشام احمد ندوی) کانفرنس گزٹ، ستمبر ۲۰۰۸

فوق کریمی (از ایس این اے / فردوسی) ترجمان، علیگڑھ، فوق کریمی نمبر

قاضی عبدالستار کا اسلوب جلیل (طارق سعید) نیا دور، کراچی، نمبر ۷۹-۸۰

قاضی عبدالستار کا شاہکار: شب گزیدہ (از عابد رضا بیدار) نیا خواب رامپور، ۱۹۶۲ء

قاضی عبدالودود (از رشید حسن خاں، گیان چند جین، کلیم الدین احمد، عابد رضا بیدار، فخر الدین علی احمد، امتیاز علی عرشی، منشور عالم، سید حسن عسکری، ذکی الحق، یوسف حسین خاں، صدر الدین فضا، انیس الرحمٰن، مالک رام، عطا کاکوی) معاصر، پٹنہ، قاضی عبدالودود نمبر، ۱۹۷۶ء

قاضی عبدالودود (از مختار الدین احمد، نور الحسن انصاری، رشید حسن خاں، جمیل احمد خاں، حمیرا خاتون، امیر حسن عابدی، حسن عسکری، عطا کاکوی، نثار احمد فاروقی، فخر الدین علی احمد، خلیق انجم، کلیم الدین احمد، عابد رضا بیدار، اور دوسرے) غالب نامہ، جنوری ۱۹۸۷ء

قاضی عبدالودود: غالب انسٹی ٹیوٹ کی طرف سے، علمی و ادبی خدمات کے اعتراف میں ایک کتابچہ: مختصر تحریریں (از مالک رام، مسعود حسین خاں، امیر حسن عابدی، محمد حسن، گوپال متل، رشید حسن خاں، گوپی چند نارنگ، خلیق انجم) غالب نامہ

قرۃ العین حیدر کی یاد میں (از ابوالکلام قاسمی) کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۱۴

قمر رئیس (از راشد عزیز، وہاب اشرفی، ابوظہیر ربانی، خالد اشرف، سید محمد عقیل رضوی، عتیق اللہ، علی احمد فاطمی، خاور ہاشمی)۔ عالمی اردو ادب، ۲۰۱۰

قمر رئیس (لکھنے والے: شبیر عباسی، گجرال، شفیع قریشی، اقبال مجید، انور معظم، جیلانی بانو، ظفر گورکھپوری، تسکین زیدی، عبدالاحد ساز، نامی انصاری، القمہ شبلی، ف۔س۔ اعجاز، پروین شیر، اظہر عنائتی، سید شہاب الدین، شہباز خانم عابدی، نذیر فتح پوری، شوکت حیات، اظہار عثمانی، حیرت فرخ آبادی، سکریٹری اردو اکادمی دہلی، اردو اکادمی کا دہلی کے اہم اردو اداروں کے اشتراک سے تعزیتی

جلسہ: روداد: ادبی سنگم اودے پور اور دوسرے اداروں کی تعزیتی جلسوں کی روداد یں) ایوانِ اردو جون ۲۰۰۹

قمر رئیس کا مضمون سجاد ظہیر پر: سجاد ظہیر کے چند خطوں کے ساتھ: ایوانِ اردو جون ۲۰۰۹

قمر رئیس: آخری تصویر (مورخہ ۱۸ اپریل ۲۰۰۹) ایوانِ اردو جون ۲۰۰۹

قمر رئیس: تصویر: کتاب نما ئی ۲۰۰۸

قمر رئیس: (لکھنے والے: عتیق اللہ، علی احمد فاطمی، مشتاق صدف، قاضی عبید الرحمان ہاشمی، ابن کنول، خالد محمود، شہزاد انجم) کتاب نمائی ۲۰۰۸

مجاز لکھنوی (از شارب ردولوی، نند کشور کرم، عابد سہیل) عالمی اردو ادب، ۲۰۱۱

مجنوں گورکھپوری (خطوط میرے نام: از محمد یاسین) کانفرنس گزٹ ۲۰۰۹

محسن الظفر (از ڈاکٹر محمد اقبال، ہمدرد یونیورسٹی) نومبر ۲۰۱۰، تہذیب الاخلاق

محمد حسن (از کمال احمد صدیقی) ایوان اردو جون ۲۰۰۹

محمد علی جوہر: کچھ یادداشتیں (از مرزا عزیز اللہ بیگ) خدا بخش لائبریری جرنل ۱۰۲

محمود الٰہی 1930-2014 (ایک دیا اور بجھا: ادارہ): ہماری زبان ۱۸ اپریل ۲۰۱۴

مختار الدین احمد مرحوم (از انور سدید، اطہر صدیقی، ظفر احمد صدیقی، راشد شیخ) (کتاب نما اکتوبر ۲۰۱۰)

مختار الدین احمد مرحوم (از شہاب الدین ثاقب، فوزان احمد، سرور الہدیٰ، محمد مقیم) (کتاب نما اکتوبر ۲۰۱۰)

مسعود حسین خان (عالمی اردو ادب از درخشاں زرین ۲۰۱۱): (ڈھونڈو گے انہیں از کبیر احمد جائسی):

مسعود حسین خاں (از مرزا خلیل احمد بیگ) کانفرنس گزٹ فروری ۲۰۰۹

مسعود حسین خاں: غالب انسٹی ٹیوٹ کی طرف سے، علمی و ادبی خدمات کے اعتراف میں ایک کتابچہ: مختصر تحریریں (از-) غالب نامہ

منظور ہاشمی (از ادارہ) کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۸

مہدی انصاری فرنگی محلی (از احتشام ندوی) کانفرنس گزٹ، جون ۲۰۱۲

نذیر احمد (از مختار الدین احمد، معاریہ بلقیس، علیم اشرف خاں، صغیر افراہیم) آرٹس فیکلٹی جرنل نمبر ۶ (۲۰۰۹-۲۰۱۰ء)

وامق جونپوری (از عمر انصاری، سید محمد عقیل رضوی، سید محمود الحسن، عنبر بہرائچی، علی احمد فاطمی، اصغر زمانی، ایس ایم عباس، جعفر عسکری، علی باقر زیدی، آفاق فاخری، رضوان احمد، منظر نیاز، فاخر جلالپوری علی باقر زیدی) نیا دور جون ۱۹۹۹ء

وحید اختر (اطہر سلطانہ: سبرس جنوری فروری ۲۰۱۱ء)

ہاشم علی صاحب کی یادیں (از محمد سالم قدوائی) کانفرنس گزٹ، مارچ ۲۰۰۸

☆

اخبار اردو (اسلام آباد)

آل احمد سرور (از عتیق احمد صدیقی) اخبار اردو، اگست ۲۰۰۴ء

اشتیاق حسین قریشی کی یاد میں (انٹرویو)، مئی ۱۹۸۷ء؛ (از ہلال احمد زبیری، سعید الدین ڈار، یوسف عباس، انور سدید، ایم۔ سلطانا بخش، جمیل) مئی ۱۹۸۷ء؛ (از محمود الرحمٰن) نومبر ۱۹۸۷ء؛ اخبار اردو جنوری ۱۹۸۳ء؛

بابائے اردو (از عقیل عباس جعفری) ستمبر ۱۹۹۸ء؛ (از فرید احمد عاشر) فروری ۱۹۹۷ء؛ (از وقار احمد رضوی) نومبر ۲۰۰۷ء

تذکرہ رفتگاں (از سید مسعود حسن) مئی ۲۰۰۴ء؛ مارچ ۲۰۰۵ء؛ اپریل ۲۰۰۶ء؛ اخبار اردو، اپریل ۲۰۰۷ء

حسرت موہانی (از طاہر مسعود) اخبار اردو، جنوری ۱۹۸۷ء

خورشید الاسلام (از ابوسفیان اصلاحی، شمس الرحمٰن فاروقی) نومبر ۲۰۰۶ء؛ (از ریاض الاسلام) اخبار اردو، فروری ۲۰۰۷ء

سرسید (از وقار احمد رضوری) مارچ ۲۰۰۷ء؛ اخبار اردو، مئی ۱۹۸۸ء

سلیم الزماں صدیقی (انٹرویو)، اخبار اردو، نومبر ۱۹۸۹ء

شان الحق حقی (از محمود الرحمٰن) دسمبر ۲۰۰۵ء؛ (از اسلوب احمد انصاری)، مارچ ۲۰۰۶ء، ستمبر ۲۰۰۸ء؛ (از تقی عابدی) اخبار اردو، اگست ۲۰۰۶ء

عبدالحق، اخبار اردو، اپریل ۲۰۰۷ء؛ (از شہاب قدوائی) اخبار اردو، فروری ۲۰۰۳ء

عبدالستار صدیقی (از سید مسعود حسن) اخبار اردو، ستمبر ۱۹۹۴ء

علامہ جوہر نظامی (از محسن عباس) اخبار اردو، اکتوبر ۲۰۰۸ء

غلام مصطفیٰ خاں، (انٹرویو)، نومبر ۲۰۰۵ء؛ (از راشد حمید: محمود الرحمٰن) نومبر ۲۰۰۵ء؛ (از رفیق احمد خاں) اخبار اردو، جون ۲۰۰۶ء؛

قاضی عبدالودود (از محمود الرحمٰن) اخبار اردو، جنوری ۲۰۰۸ء

لیاقت علی خاں (از محمد اسلام نشتر) اخبار اردو، اکتوبر ۲۰۰۹ء

ماریشس ریڈیو کے عبدالسلام (انٹرویو) اخبار اردو، مارچ ۱۹۹۴ء

ماریشس کے گل حمید بے گن (انٹرویو) اخبار اردو، اکتوبر ۱۹۹۱ء
مجنوں گورکھپوری (از محمود الرحمٰن) اخبار اردو، جولائی ۱۹۸۸ء
ڈاکٹر محمد حسن (انٹرویو) اخبار اردو، جولائی ۱۹۸۵ء
نبی بخش بلوچ (از عبدالرزاق صابر، مختار الدین احمد، منیزہ شمسی، نذیر احمد، حمید خوڑو) نومبر ۲۰۰۵ء؛ (از تسنیم فاطمہ) اخبار اردو، اکتوبر ۲۰۰۷ء

☆

ضیا (سر ضیاالدین ہال) علی گڑھ : ایڈیٹر محمد یونس فلاحی (بلا تاریخ)

علی گڑھ میگزین نے تو ایک تاریخ بنائی ہے: سال میں نکلتا ہے، کبھی کبھی دو سال میں بھی، مگر دھوم میں مچا جاتا ہے۔ علی گڑھ کے مختلف ہال بھی میگزین ہی کی روش پر، کبھی کبھی کوئی جیالا طالب علم آجاتا ہے تو، ایک اچھا نمبر اس ہال کے نام پر نکال دیتے ہیں: وقار الملک ہال سے وقار، محسن الملک ہال سے محسن، آفتاب ہال سے آفتاب، اور سرسید ہال سے سرسید ہال میگزین۔ ہمیں حسن اتفاق سے ضیاالدین ہال کا ایک "ضیا" مل گیا جس میں بڑے قابل قدر اندراجات ملے۔ متعلقہ تحریریں آپ تک پہونچاتے ہیں: (ش)

رشید احمد صدیقی (از امتیاز احمد)۔
سرسید کا حقیقی پیغام (از آل احمد سرور کی ۱۹۳۲ء کی ایک تحریر) رسالہ بیداری، خاص نمبر سے۔
ضیاالدین احمد کا خط (آرکائیوز سے: ۱۹۱۹ء)۔
علی گڑھ کالج میں ریڈنگ روم، یا، پھر ریفرینس لائبریری (از سر ضیاالدین احمد)۔
علی گڑھ کے طلباء کے لئے پیغام (از سید حاشم علی وائس چانسلر)۔
علی گڑھ یونیورسٹی ایکٹ ۱۹۲۰ء میں اہم ترامیم: ایک تقابلی مطالعہ (از سرفراز خاں آصفی)۔
مسلم یونیورسٹی میں دینیات کی تعلیم: ایک تاریخی جائزہ (از محمد مسعود عالم قاسمی)۔
مولانا آزاد لائبریری (از محمد ظفر محفوظ نعمانی)۔

☆

علی گڑھ اور اکابر علی گڑھ،

خودنوشت سوانح عمریوں میں

خودنوشت سوانح عمریوں میں، علی گڑھ اور اکابر علی گڑھ

انگریزی کتابوں میں:

آندرے وائل: میتھ میٹکس کے ایک کارگزار کی خودنوشت (اپرنٹس شپ) (باسل ۱۹۹۲) (انگریزی) (علیگڑھ پر ایک باب)

اگوانی، [illegible]: لائف ان اکیڈیمیا: یادیں ۲۰۱۳ (انگریزی) (علی گڑھ پر ایک باب)

انصار ہروانی: آزادی سے پہلے اور بعد ۱۹۸۹ (انگریزی)

ایم حبیب خاں: (ایک بیوروکریٹ کی کہانی، علیگڑھ ۱۹۳۷\۱۹۳۸) (انگریزی)

ایوب خاں: (آقا نہیں دوست، لندن ۱۹۶۷) (انگریزی)

بدرالدین طیب جی: (علی گڑھ ۶۳-۱۹۶۰ء) دو مجلدوں پر مشتمل کتاب "ایک انانیت پسند کی یادیں" میں شامل اور "کچھ اور یادیں" میں شامل) ۱۹۹۳: ۱۹۹۷ (انگریزی)

بیگم خورشید مرزا: (شیخ عبداللہ کی بیٹی، ممتاز آپا اور ڈاکٹر رشید جہاں کی بہن، ہندوستان کی رینو کا دیوی) (اے وومن آف سبسٹنس، (۲۰۰۵) (انگریزی)

پانیکر، کے۔ ایم: (ایک آٹو بایوگرافی ۱۹۷۷) (انگریزی)

حمیدہ سعید الظفر: (۱۹۲۱-۸۸) (خودنوشت) (انگریزی)

خلیق الزماں: (شاہراہ پاکستان، ۱۹۶۱) (انگریزی)

خواجہ احمد عباس: (میں ایک جزیرہ نہیں ہوں، ۱۹۷۷) (انگریزی)

راجہ مہندر پرتاپ: 1886-1979 (میری زندگی کی کہانی، ۲۰۰۴) (انگریزی)

رحم علی الہاشمی کی یادیں: (۱۹۷۵) (انگریزی) ۱۹۷۶ء (اردو)

سعید محمد خاں: (ایم اے او کالج کی یادیں ۱۹۶۳) (انگریزی)

سلطان جہاں بیگم: (میری زندگی کی کہانی، دو جلدوں میں، لندن ۱۹۱۰، ۱۹۲۲، ۱۹۲۷) (انگریزی)

فاروقی، [illegible]: سابق وائس چانسلر (علی گڑھ میں میرے شب و روز، پٹنہ ۱۹۹۴): دہلی ۱۹۹۸ (انگریزی)

قریشی، [illegible]: (ایک آئی سی ایس کی یادیں: آزادی سے قبل) (انگریزی)

محمد علی، [illegible]: (مائی لائف، اے فراگمنٹ) (انگریزی)

واجد علی، [illegible]: (علیگڑھ کی یادیں، کلکتہ) (انگریزی)

☆

خودنوشت سوانح عمریوں میں، علی گڑھ اور اکابر علی گڑھ

انگریزی رسائل وجرائد میں:

اختر حسین رائے پوری کی یادیں: دو بیٹوں عرفان حسین، شاہد حسین کی زبانی (سرسید ڈے میگزین، نیویارک ۲۰۰۴ ،انگریزی)

بدرالدین طیب جی (علیگڑھ کی کچھ پرانی یادیں: علیگڑھ میگزین ۷۷۔۱۹۷۸، انگریزی)

بشیر حسین زیدی، کرنل: سابق وی. سی. (انٹرویو) ضیاء الرحمٰن: این. آر. ایس. سی. میگزین ۱۹۹۸ء (انگریزی)

حمیدالدین خاں: یونیورسٹی اور ایم اے او کالج کی یادیں ۱۹۰۹ سے (سرسید ڈے میگزین، نیویارک ۲۰۰۶ ،انگریزی

خسرو، علی محمد: سابق وی. سی. (انٹرویو) ضیاء الرحمٰن: این. آر. ایس. سی. میگزین ۱۹۹۸ء (انگریزی)

خواجہ احمد عباس: علیگڑھ میں میری مہم جوہیاں (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ، ۱۹۸۳، انگریزی)

رحمان، اے: علیگڑھ میں میری طالب علمی کی زندگی کا ایک ورق (اے ایم یو النائی میگزین، انگریزی ۹۷، ۹۸، کناڈا)

سمیر محمد رمال: علیگڑھ کے بارے میں میرے تاثرات (سرسید ڈے میگزین، نیویارک ۲۰۰۵، انگریزی)

سید حامد: کشش ثقل، علیگڑھ کی (سرسید ڈے میگزین، نیویارک ۲۰۰۵، انگریزی)

شاہد حسین = اختر حسین رائپوری

شہناز ہاشمی کچھ یادیں کچھ باتیں (سرسید ڈے میگزین، نیویارک، ۲۰۰۵، انگریزی)

صدیق احمد: رعایتوں کی تلاش (علیگڑھ میگزین، علیگڑھ، ۱۹۶۲، انگریزی)

طارق غازی علیگڑھ کے چٹکلے (سرسید ڈے میگزین، نیویارک ۲۰۰۷ ،انگریزی)

طیب جی: سابق وی. سی. (انٹرویو) ضیاء الرحمٰن: این. آر. ایس. سی. میگزین ۱۹۹۸ء (انگریزی)

ظفر محمود: علیگڑھ کی زندگی، چند یادیں (ہادی حسن ہال میگزین، علیگڑھ ۱۹۸۵) (انگریزی)

عرفان حسین = اختر حسین رائے پوری

فاروقی، ایم این: سابق وی. سی. (انٹرویو) ضیاء الرحمٰن: این. آر. ایس. سی. میگزین ۱۹۹۸ء (انگریزی)

محمود الرحمان: سابق وی. سی. (انٹرویو) ضیاء الرحمٰن: این. آر. ایس. سی. میگزین ۱۹۹۸ء (انگریزی)

مسعود حیدر: علیگڑھ کا سیاسی اور ادبی منظر نامہ، ۱۹۲۵ تا ۵۵ (سرسید ڈے میگزین، نیویارک ۲۰۰۷)

ہاشم علی، سید: سابق وی. سی. (انٹرویو) ضیاء الرحمٰن: این. آر. ایس. سی. میگزین ۱۹۹۸ء (انگریزی)

☆

خودنوشت سوانح عمریوں میں، علی گڑھ اور اکابر علی گڑھ

اردو کتابوں میں:

آل احمد سرور، خواب باقی ہیں ۱۹۹۱ء

احمد سعید خاں چھتاری: یادِ ایام ۳ جلدیں، ۱۹۷۴ء؛ دوسرا ایڈیشن (ایک جلد میں) ۲۰۱۳ء

اختر الایمان: اس آباد خرابے میں ۲۰۰۳ء

اختر حامد خان: گنگا جمنی میدان، کراچی ۱۹۹۹ء

اختر حسین رائے پوری: گردِ راہ، ۱۹۸۴ء

اطہر پرویز: علی گڑھ سے علی گڑھ تک، علی گڑھ ۲۰۰۷ء

اطہر صدیقی: میں کیا میری حیات کیا (۲ جلدیں) علی گڑھ، ۲۰۰۳ء

اقبال شفیع: تلاشِ منزل، لاہور، ۱۹۹۷ (تحریک علیگڑھ کی پہلی کھیتیاں: ظہور وارڈ اور منٹو سرکل: مسعود زیدی: اقبال کے خطبات علیگڑھ میں: اقبال اور علیگڑھ: قائد اعظم اور علی گڑھ ۴۶-۱۹۳۵ کے انتخابات)

انیس فاطمہ بریلوی: یادیں اور خاکے، کرچی ۱۹۶۸ء

ایوب خاں، صدر پاکستان: جس رزق سے آتی ہو بعد میں کوتاہی، کراچی ۱۹۶۲ء (ترجمہ)

ٹونکی، سید محمد: آبگینہ ۱۹۶۳ء

جلیل قدوائی: حیات مستعار، کراچی ۱۹۸۷ء

جوش ملیح آبادی: یادوں کی بارات، کراچی

حفیظ نعمانی روداد قفس ۱۹۶۵ء کی داستان، لکھنؤ ۲۰۰۰ء

حقی، محفوظ الحق: علی گڑھ کے چار سال

حمیدہ اختر: ہم سفر کراچی ۱۹۹۹ء

حمیدہ سالم: شورش دوراں، دہلی ۱۹۹۹ء

ذاکر علی خاں، محمد: روایات علی گڑھ، کراچی ۲۰۰۰ء

ذاکر علی خاں، محمد: یادوں کا دسترخوان، کراچی ۲۰۰۷ء

رحم علی الہاشمی: یادیں، علی گڑھ ۱۹۷۶ء

رشید احمد صدیقی: آشفتہ بیانی میری، دہلی مکتبہ جامعہ

رضا علی، سر: اعمال نامہ، پٹنہ ۱۹۹۲ء

ریاض الرحمان خاں شروانی (دھوپ چھاؤں)، علیگڑھ ۲۰۱۰ء

روزبیر: کتاب زیست، کراچی ۱۹۸۲ء

سید حامد: نقوش جاوید، دہلی ۲۰۰۰ء

شفیع، ایس، ایم. : ایبٹ آباد، علی گڑھ ۱۹۷۶ء

شیخ عبداللہ (شیر کشمیر): آتش چنار، سری نگری ۱۹۸۶ء

شیخ عبداللہ (پاپا میاں): مشاہدات و تاثرات، علیگڑھ ۱۹۶۹ء

سلطان جہاں بیگم: گوہر اقبال (۲ جلدیں، آگرہ ۱۹۱۴ء)

فصیح احمد صدیقی: یادوں کی مہک، علی گڑھ ۲۰۰۰ء

عابد اللہ غازی: صریر خامہ، علی گڑھ ۲۰۰۵ء

عبدالماجد دریابادی: آپ بیتی، لکھنؤ ۱۹۷۸ء

عشرت حسین: علی گڑھ کی تربیت گاہِ اول، کراچی ۱۹۹۶ء

عصمت چغتائی: کاغذی ہے پیرہن، دہلی ۱۹۹۴ء

غلام پنجتن: علیگیات، حیدرآباد، ۱۳۵۳ف

غلام مصطفےٰ خاں: میرا علی گڑھ، حیدرآباد سندھ ۱۹۹۳ء

جاوید اختر (فن اور شخصیت: آپ بیتی نمبر مرتبہ صابر دت)

جوش (فن اور شخصیت: آپ بیتی نمبر مرتبہ صابر دت)

حالی (نقوش ،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۲۸۱،۴۳۴

حسرت موہانی، سید فضل الحسن (نقوش،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۱۶۳۸

حسن کمال (فن اور شخصیت: آپ بیتی نمبر مرتبہ صابر دت)

خلیق الزماں، چودھری ((نقوش،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۱۷۳۳

خلیل الرب (علیگڑھ میگزین آپ بیتی نمبر، مرتبہ قاضی افضال حسین، ۹۷-۱۹۹۵)

خلیل الرحمان اعظمی (اعظمی کی کتابوں: آئینہ خانے میں، کاغذی ہے پیرہن وغیرہ کے
دیباچے، ۱۹۵۰، ۱۹۵۶، ۱۹۶۳، وما بعد)

خلیل الرحمان اعظمی (علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن :شعرائے علیگڑھ نمبر)۱۹۷۰

خورشید الاسلام (علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن :شعرائے علیگڑھ نمبر)۱۹۷۰

ذاکر علی خاں (علیگڑھ میگزین آپ بیتی نمبر، مرتبہ قاضی افضال حسین، ۹۷-۱۹۹۵)

ذکاء الدین شایاں (علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن :شعرائے علیگڑھ نمبر)۱۹۷۰

راس مسعود، سر سید (نقوش،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۴۳۹

رشید احمد صدیقی (فن اور شخصیت: آپ بیتی نمبر مرتبہ صابر دت)

رشید احمد صدیقی (نقوش،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۱۰۰۷

زاہدہ زیدی (علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن :شعرائے علیگڑھ نمبر)۱۹۷۰

ساجدہ زیدی (علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن :شعرائے علیگڑھ نمبر)۱۹۷۰

سلمیٰ صدیقی (فن اور شخصیت: آپ بیتی نمبر مرتبہ صابر دت)

سید احمد خاں، سر (نقوش،لاہور :آپ بیتی نمبر جون ۶۴)،۱۱۱،۴۲۵

سید حامد (علیگڑھ میگزین آپ بیتی نمبر، مرتبہ قاضی افضال حسین، ۹۷-۱۹۹۵)

سید محمود (نقوش،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۴۳۸

شان الحق حقی (علیگڑھ میگزین آپ بیتی نمبر، مرتبہ قاضی افضال حسین، ۹۷-۱۹۹۵)

شروانی، محمد حبیب الرحمٰن، خاں (نقوش،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۱۶۴۸

شمیم حنفی (علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن :شعرائے علیگڑھ نمبر)۱۹۷۰

شہاب عراقی (علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن :شعرائے علیگڑھ نمبر)۱۹۷۰

شہریار (علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن :شعرائے علیگڑھ نمبر)۱۹۷۰

شیخ محمد عبداللہ (نقوش ،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۹۰۳

ضیا احمد بدایونی (علیگڑھ میگزین آپ بیتی نمبر، مرتبہ قاضی افضال حسین، ۹۷-۱۹۹۵)

ظفر علی خاں (نقوش،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۷۳۱

عبدالحق، مولوی (نقوش،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۱۳۵

عزیز مرزا (نقوش،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۵۶۵

عشرت حسین، ر،(علیگڑھ میگزین آپ بیتی نمبر، مرتبہ قاضی افضال حسین، ۹۷-۱۹۹۵)

عصمت چغتائی (فن اور شخصیت: آپ بیتی نمبر مرتبہ صابر دت)

عصمت چغتائی (نقوش،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۱۰۲۷

غلام مصطفیٰ خاں (علیگڑھ میگزین آپ بیتی نمبر، مرتبہ قاضی افضال حسین، ۹۷-۱۹۹۵)

فانی بدایونی (نقوش،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۱۴۴۹

فوق کریمی (علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن :شعرائے علیگڑھ نمبر)۱۹۷۰

قاضی عبدالودود: آپ بیتی (معاصر قاضی عبدالودود نمبر)

قاضی عبدالودود (فن اور شخصیت: آپ بیتی نمبر مرتبہ صابر دت)

قاضی معزالدین (علیگڑھ میگزین آپ بیتی نمبر، مرتبہ قاضی افضال حسین، ۹۷-۱۹۹۵)

قرۃ العین حیدر (فن اور شخصیت: آپ بیتی نمبر مرتبہ صابر دت)

قرۃ العین حیدر (نقوش ،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۱۷۴۱

مجاز (فن اور شخصیت: آپ بیتی نمبر مرتبہ صابر دت)

مجنوں گورکھپوری (فن اور شخصیت: آپ بیتی نمبر مرتبہ صابر دت)

محسن الملک، نواب (نقوش ،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۴۳۲

محمد حسن، ڈاکٹر (نقوش ،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۱۲۳

محمد علی جوہر (نقوش ،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۷۷۸

محمد یوسف بی اے (علیگڑھ میگزین آپ بیتی نمبر، مرتبہ قاضی افضال حسین، ۹۷-۱۹۹۵)

مختار الدین احمد (نقوش ستمبر ۶۵ علیگڑھ میگزین آپ بیتی نمبر، مرتبہ قاضی افضال حسین، ۹۷-۱۹۹۵)

مرزا خلیل (علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن :شعرائے علیگڑھ نمبر) ۱۹۷۰

مسعود علی ذوقی (علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن :شعرائے علیگڑھ نمبر) ۱۹۷۰

منیب الرحمان (علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن :شعرائے علیگڑھ نمبر) ۱۹۷۰

نبی بخش بلوچ (علیگڑھ میگزین آپ بیتی نمبر، مرتبہ قاضی افضال حسین، ۹۷-۱۹۹۵)

نذیر احمد دہلوی، مولوی (نقوش ،لاہور :آپ بیتی نمبر)،۴۳۴

نذیر احمد (علیگڑھ میگزین آپ بیتی نمبر، مرتبہ قاضی افضال حسین، ۹۷-۱۹۹۵)

وارث کرمانی (علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن: شعرائے علیگڑھ نمبر) ۱۹۷۰

وحید اختر (علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن :شعرائے علیگڑھ نمبر) ۱۹۷۰

وقار الملک، نواب (نقوش ،لاہور :آپ بیتی نمبر) ۴۳۵

یاور حسین (علیگڑھ میگزین آپ بیتی نمبر، مرتبہ قاضی افضال حسین، ۹۷-۱۹۹۵)

☆☆☆

آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ

اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں

مرتبہ: ڈاکٹر شائستہ خاں، ۲۰۱۳ء: انگریزی، اردو

آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ

اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں

مرتبہ: ڈاکٹر شائستہ خان، ۲۰۱۴ء: انگریزی، اردو

علیگڑھ کے اکابر کو ایک درخواست گزاری گئی کہ راقمہ شائستہ اپنے عہد کو علیگڑھ کے اپنے ہمعصر اکابر کی حیات اور افکار کو ایک مجموعے میں مرتب کر کے اس عہد کو جیسا کچھ بھی وہ ہے اور جو بھی انکی سوچ ہے سب کا سب جوں کا توں اگلی نسلوں تک منتقل کرنا چاہتی ہے۔ یہ کتاب اسی گزارش کے جواب میں ہمارے اکابر اور احباب کا کرم ہے۔ :اور اہل نظر کی خدمت میں پیش کر دیا گیا ہے:

انگریزی تحریروں کے آگے لفظ انگریزی لکھ دیا گیا ہے، بقیہ اردو تحریریں ہیں جن کے آگے کچھ نہیں لکھا گیا۔ (ش)

آصف نقوی (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

ابوسفیان اصلاحی (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

احمد سعید (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

اسلم قدیر (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

ہما **افضال حسین** (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

اقتدار حسین صدیقی (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

امین اشرف (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

امین، سید شاہ: (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

ٹونکی، سید محمد (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

حامی الدین (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

حمید اللہ (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

ذوالفقار (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

ریاض الرحمان خاں شروانی (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں

ریشمہ خان (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

بزاہد (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

سراج اجملی (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

سعود عالم قاسمی (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

سعید الظفر چغتائی (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

شان محمد (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

شائستہ (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

شائستہ (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) اردو

شائق احمد یحییٰ (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

صغیر افراہیم (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

ظفر احمد صدیقی (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

حکیم **ظل الرحمان** (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

اے اے **عباسی** (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) اردو

اے اے **عباسی** (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

عبدالحق انصاری (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

عبدالرحیم قدوائی (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

عبدالعلی (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

عفت عبید خاں (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

علی محمد (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

فرمان حسین (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

قمر عالم (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشوری سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

کبیر احمد جائسی (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشوری سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

رمحمود (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشوری سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

مسعود انور علوی (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشوری سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

مسعود الحسن (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشوری سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

مہدی رضا (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشوری سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

نجات اللہ صدیقی (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشوری سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

نجم الحق (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشوری سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

واجد نقوی (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشوری سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ)

یوسف امین (آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشوری سوچ: اپنے خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) انگریزی

☆

رحم علی الہاشمی کی آٹو بایو گرافی 'یادیں':

ہمعصروں کے سوانح کے لئے خودنوشتوں کی اہمیت: بطور نمونہ

رحم علی الہاشمی کی آٹو بایوگرافی 'یادیں' :

ہمعصروں کے سوانح کے لئے خودنوشتوں کی اہمیت: بطور نمونہ

آپ بیتیاں ایسی دستاویز ہوتی ہیں جن میں اہم افراد کا ذکر تو جا بجا ملتا ہے، لیکن وہ ان آپ بیتیوں میں صاف صاف عنوان کہیں بھی نہیں بنتے، اور اس لئے جب تک ایسی کتابوں کا باریکی سے مطالعہ نہ کیا جائے، وہ افراد ان کتابوں کے صفحات میں ہمیشہ کے لئے کھو جاتے ہیں۔ مگر ہم انہیں کھونے نہیں دیں گے۔ نمونے میں ایک کتاب پیش کر دیں، بقیہ کتابوں میں ریزہ ریزہ کھوج میں آپ سب ہماری مدد کریں۔ یادیں از رحم علی الہاشمی (علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) کو ایک مثال کے طور پر پیش کیا جا رہا ہے، محض مثال کے طور پر۔

ہر آٹو بایوگرافی میں نہ سہی، بیشتر میں خودنوشت سوانح نگار اپنے سوانح میں لازماً اپنے ہمعصروں کے ذکر کے ساتھ انکے بارے میں کتنے ہی ایسے احوال و افکار قلم بند کرتا جاتا ہے جو بالعموم دوسری جگہ نہیں ملتے، کہ یہ تو انکی ذاتی زندگی کا حصہ بن کر اسکے سوانح میں رل مل کر شائد انجانے میں ہم تک پہنچ جاتے ہیں۔ ایسی مثال میں الہاشمی کی یہ خود نوشت پیش کی جا سکتی ہے (محض مثال اس لئے کہ رحم علی الہاشمی کی کتاب کے بارے میں انکے معاصرین پر لکھے انکے نوٹس کا اشاریہ ساری خودنوشتوں سے اس قسم کا مواد جمع کر لینے میں مددگار ثابت ہو سکتا ہے۔ اور اس طرح دوسری ساری خودنوشتوں پر صادق آتا ہے)۔

اپنے زمانے کے مشاہیر میں گنے جانے والے، الہاشمی کو اب انے گنے لوگ ہی جانتے ہونگے۔ زمانے کا دستور ہے نئے نام چھاتے جاتے ہیں تو پرانے یادداشت سے محو ہوتے جاتے ہیں۔ اس لئے یہاں الہاشمی کے بارے مین چند ضروری سطریں اضافہ کر دی جائیں:

مشاہیر پر نیم قاموس کی حیثیت سے یہ تحریر رحم علی الہاشمی کی "یادیں" کی یاد میں ہے اور بطور نمونہ پیش خدمت ہے، اس رمز کو فاش کرنے کی سعی ہیں کہ آٹو بایوگرافی میں اسکالرس کو کیا کیا جواہر ریزے چھپے مل سکتے ہیں۔ بطور نمونہ اس امر کے لیے بھی پیش ہے کہ اس طرح کے ابجدی انڈکس ساری اہم خودنوشتوں کے تیار ہو جائیں تو اسکالرس کی کتنی محنت بچ جائے۔ الہاشمی کی "یادیں" کی مشاہیر انڈکس ملاحظہ فرمائیں گے تو ماڈرن انڈین، ہسٹری کا (کسی قدر) اندازہ ہو سکے گا۔

چودھری رحم علی الہاشمی بن چودھری ناظم علی، ولادت ۱۸۹۵، تھلواہ، ضلع بارہ بنکی، وفات ۲۷ر نومبر ۱۹۸۷ء علی گڑھ۔ تصانیف/تراجم: حیدرآباد ڈائرکٹری، سوگوار یاد، عطر انتخاب، لمحات، تراجم: پُراسرار مقدمہ، تاریخ جہاں گیر، دکن کے بہمنی سلاطین، ہندوستان کے تمدن پر اسلام کا اثر وغیرہ۔ اردو سے انگریزی میں بھی کئی ترجمے (وفیات مشاہیر، اردو از بشارت علی فروغ)

رحم علی الہاشمی، جو حسرت موہانی کے اشعار اور حالی کی رباعیات کے مترجم کی حیثیت سے معروف ہیں، سمندری سفر حج کے دوران جنھوں نے ۱۹۷۰ کے آس پاس سیما کی تلاش کا بھی ترجمہ کیا، فن صحافت پر بھی جن کی ایک کتاب منفرد حیثیت رکھتی ہے، غیر منقسم ہندوستان کے اکابر میں شمار ہوتے تھے۔ صحافی اور اکابر جن کے ساتھ انھوں نے کام کیا ان میں بپن چندر پال، ابوالکلام آزاد، موتی لال نہرو، پرشوتم داس ٹنڈن، مولانا شوکت علی، مولوی عبدالحق اور سید حسین قابلِ ذکر ہیں۔ بڑے اہم تاریخی مواقع پر وہ شریک محفل رہے ہیں مثلاً وجے لکشمی پنڈت کی شادی کی دعوت میں (مگر کس کے ساتھ ہوئی تھی، یہ اڑا دیا ہے اور وہاں چار نقطے لگا دیے ہیں۔)

ان کے بڑے صاحب زادے (حمید) الہاشمی علی گڑھ میں عرصۂ دراز تک پولی ٹیکنک کے پرنسپل رہے اور چھوٹے صاحب زادے سعد محمود ہاشمی ہماری وزارت خارجہ کے رکن رکین

رہے۔ اقوامِ متحدہ میں بھی ہندوستان کے مستقل مندوب کی حیثیت سے کئی سال کام کیا، فرانس میں ہندوستانی سفارت خانہ میں بھی علی یاور جنگ کے ساتھ کچھ عرصہ گزارا۔ جواں سال ہی تھے کہ وفات پا گئے۔ رحم علی الہاشمی صاحب کی بیٹی شہناز ہاشمی علی گڑھ کے مصنفین میں نمایاں مقام کی مالک رہی ہیں۔ بڑی بیٹی خالدہ ہاشمی (یونیورسٹی گرلز اسکول) اور ان کے شوہر مرحوم معز الدین احمد فیض، مجاز، جذبی کے ناشر، مشہور پبلشنگ ہاؤس آزاد کتاب گھر دہلی کے مالک تھے۔ ان کے صاحب زادے انڈین ایڈمنسٹریٹو سروس میں نام پیدا کر رہے ہیں۔ رحم علی الہاشمی صاحب ہی کے لیے یہ کہن صادق آتی ہے کہ :این خانہ ہمہ آفتاب است۔

رحم علی الہاشمی صاحب کی خودنوشت یادیں کے عنوان سے اردو میں ۱۹۷۶ء میں چھپی۔ اس سے پہلے یہ انگریزی میں Reminiscences کے عنوان سے نیویارک سے شائع ہوئی۔ یہ خودنوشت سوانح عمری اصلاً ۱۹۲۴ میں لکھی گئی جس کا مسودہ گم ہوگیا۔ اس لیے اب جب کہ اتنے عرصے کے بعد اسے ازسرنو لکھا تو مصنف کا کہنا ہے کہ بہت سی یادیں گم ہو چکی ہیں، پھر بھی جو کچھ کہ انھیں یاد رہ گئیں ملاحظہ ہوں کہ اس میں کیا کیا قیمتی سرمایہ ہے :

ہر آٹو بایوگرافی میں ایک جہانِ معنی پوشیدہ ہوتا ہے، خصوصاً اچھی خودنوشت سوانح عمریاں۔ معاصر مشاہیر کی شخصیت اور احوال کے بارے میں اہم امور پر ان خودنوشتوں میں جو مواد مل جاتا ہے اس کی دل آویزی اور استناد کا کوئی دوسری تحریر مقابلہ نہیں کر سکتی۔ ہم نے اس کتاب کا جو تفصیلی ابجدی ترتیب میں تیار کر دیا ہے اس اشاریہ سے آپ اندازہ کر سکیں گے کہ کتنے اہم اشخاص پر صرف اس کتاب ہی سے روشنی پڑ سکتی ہے۔ [۷۶ اشخاص کے سوانح پر اس کتاب سے روشنی پڑتی ہے ان میں سے علی گڑھ والوں کو یہاں پیش کیا جا رہا ہے]

[رحم علی ہاشمی کے بارے میں ایک یادداشت، مطبوعہ، کانفرنس گزٹ، جنوری ۲۰۱۳ء سے]

''یادیں'' سے مفصلہ خزانہ ملاحظہ ہو:

اسلوب احمد انصاری (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ص ۷۷

بشیر الدین اٹاوہ (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۶۰

تصدق احمد شروانی (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۹۴

حسرت موہانی (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء)

خلیق الزماں چودھری (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۸۷

خواجہ غلام السیدین (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۸۸

ذاکر حسین (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۸۸

ساغر نظامی (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۹۱

سر شاہ سلیمان (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۵۴،۵۵،۱۱۱

سرور (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ص ۷۱

سعد محمود الہاشمی (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۳۱،۱۰۶

سعید احمد اکبرآبادی (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۷۷

سلیمان اشرف (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۹۲

شوکت علی (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۲۳،۹۴

ضیاء الدین احمد (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۵۱،۵۴،۵۵،۹۷

عبید الرحمان خاں شروانی (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۹۴

عبدالحق (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۵۷،۹۸

عبدالستار صدیقی (یادیں از رحم علی الہاشمی، علیگڑھ، ۱۹۷۶ء) ۹۶

☆

خلیل الرحمٰن اعظمی کی کتاب ''آئینہ خانے میں'' کا مقدمہ، بطور خودنوشت سوانح

علی گڑھ اکابر آٹوبایوگرافی کا ایک اور ماخذ: مجموعہ ہائے کلام کے مقدمے

خلیل الرحمن اعظمی کی کتاب ''آئینہ خانے میں'' کا مقدمہ، بطور خودنوشت سوانح

علی گڑھ اکابر آٹو بایوگرافی کا ایک اور مأخذ : مجموعہ ہائے مضامین رمجموعہ ہائے کلام کے مقدمے

کبھی کبھی مصنف کا مجموعہ مضامین یا مجموعہ کلام بھی ایک اہم مأخذ بن جاتا ہے اسکی دو مثالیں ہماری ببلیوگرافی کی فہرست میں مندرج پروفیسر اسلوب احمد انصاری کا مجموعہ مضامین آئینہ خانہ میں، اور پروفیسر خلیل الرحمان اعظمی کا مجموعۂ کلام آئینہ خانہ میں، ہر دو کتابوں کے مقدمے ہیں جن میں مصنفوں نے اپنے سوانح حیات، پورے یا ادھورے، درج کر دئے ہیں۔ان دونوں میں سے ایک، یعنی ثانی الذکر کی کتاب کے مقدمے سے متعلقہ سطور درج ذیل کی جاتی ہیں، اس نمونے کے طور پر کہ، تلاش کیا جائے تو، بہت سے مجموعوں کے مقدموں میں مصنفوں کی خودنوشتیں مل جائیں گی (ش):

خلیل الرحمان اعظمی کی کتاب ''آئینہ خانے میں'' (۱۹۵۰ء) کے مقدمے سے:

(ترقی پسندوں سے پہلے کی شاعری) میں سوائے مصرعوں کی تراش خراش، فنی کرتب اور چونکا دینے والے انداز بیان کے، کچھ نہیں ہے۔ نہ تو اس میں اجتماعی احساس ہے اور نہ اس کا تعلق اس وسیع دنیا اور اس رواں دواں زندگی سے ہے جہاں لاکھوں آدمی سر سے کفن باندھے ایک نئی زندگی پر فتحیاب ہونے کے لیے آگے بڑھے جا رہے ہیں۔ ہماری نظمیں اب بھی غزل کے چکر سے نہیں نکل سکی ہیں۔ اکثر ترقی پسند شعراء بھی نظم نما غزلیں کہتے ہیں، یا مختلف غزلوں کو ملا کر ایک نظم بنا دیتے ہیں۔ نظم میں جس پھیلاؤ، وسعت اور مرکزیت و تسلسل کی ضرورت ہے آج کل صرف اُنھیں شعراء کے یہاں ملتا ہے جن کا شعور نیا ہے اور جو آج جمہور کی آواز سے ہم

آہنگ ہیں۔ آج جو شاعر حال اور مستقبل سے پورے طور پر ہم آہنگ ہیں وہ سردار جعفری، احمد ندیم قاسمی، کیفی اعظمی وغیرہ ہیں، اس لیے کہ ان کی شاعری میں شکست خوردگی، فرار اور گھٹن کے بجائے زندگی کی نئی طاقت اور کس بل کا احساس ہوتا ہے۔ اس شاعری کو پروپیگنڈہ کہہ دینا تو آسان ہے لیکن اس سے لطف اندوز ہونے کے لئے اپنے ذہن کو نیا بنانے کی ضرورت ہے۔ اس شاعری کو سمجھنے کے لئے ڈرائنگ روم کی فضا سے نکل کر کھلی ہوئی ہوا میں سانس لینا پڑے گا۔ مصرعے گڑھنے والی شاعری مریض ذہنوں کے لئے تفریح طبع کا سامان فراہم کر سکتی ہے لیکن جمہور میں پہنچ کر یہ شاعری پھیکی اور بے جان معلوم ہونے لگتی ہے۔

میری تخلیقات میں، میری زندگی کے جن تجربات کا کسی نہ کسی طرح عکس پڑا ہے ان میں سے دو ایک باتوں کا ذکر ضروری ہے۔ میں ایک بہت گھٹے ہوئے مذہبی ماحول میں پیدا ہوا تھا، اس لئے سب سے پہلی میری شعوری بیداری مذہب کے خلاف بغاوت سے شروع ہوتی ہے۔ دوسرا اہم واقعہ دہلی کے فسادات کا ہے جب میرے جسم پر آٹھ زخم آئے تھے اور بڑی مشکلوں کے بعد میری جان بچی تھی۔ تیسری چیز میری جیل کی زندگی ہے جب میں فروری ۱۹۴۹ء میں طالب علموں کے ایک جلسے میں تلنگانہ پر نظم پڑھنے کے جرم میں گرفتار کرلیا گیا تھا اور تین مہینے تک میں نے ان ساتھیوں کے ساتھ زندگی گزاری جو اپنے خون سے نئے دور کی تاریخ لکھ رہے ہیں۔

آخر میں اُن لوگوں کا نام لینا چاہتا ہوں جن سے مل کر میں نے کچھ حاصل کیا ہے اور اپنے شعور کو جلا دی ہے، ان میں سردار جعفری، کیفی اعظمی، احتشام حسین، ڈاکٹر عبد العلیم، ڈاکٹر رام بلاس شرما، انا بھاؤ ساٹھے، کھیم سنگھ ناگر اور شاد عارفی شامل ہیں۔

☆

ڈائریکٹریاں:

اکابر علیگڑھ مصنفوں، شاعروں، صحافیوں کے مختصر سوانح پر مشتمل تالیفات میں

ڈائریکٹریاں:

مصنفوں، شاعروں، صحافیوں کے مختصر سوانح پر مشتمل تالیفات میں اکابر علیگڑھ

پرانے زمانے میں تذکرے بڑے تعداد میں لکھے جاتے تھے، شعراء صوفیاء محدثین وغیرہ کے حالات میں۔ اب بھی چھوٹے بڑے تذکرے لکھے جا رہے ہیں، اسی ذیل میں ڈائریکٹریاں بھی تیار ہو رہی ہیں۔ اس باب کا عنوان بھی ڈائریکٹریاں ہے۔ لیکن اسکے تحت مشاہیر کے تذکرے بھی آجائیں گے۔

فی الحال ڈائریکٹری کی صنف میں ہم صرف ایک تالیف پیش کر رہے ہیں: اسکا کا نام ڈائریکٹری ہی ہے (مرتبہ عبداللطیف اعظمی و گوپی چند نارنگ) اسے ہم بطور نمونہ یہاں شامل کر رہے ہیں تا کہ اگلی بار اس قسم کی بقیہ ڈائریکٹریاں بھی لی جاسکیں۔ بقیہ سے ہماری مراد ہے مثلاً:

مالک رام کا تذکرہ ماہ و سال ، دہلی ۱۹۹۱ء، جس میں تقریباً ساڑھے تین ہزار مشاہیر اردو کا تذکرہ ہے،

ایک اور مثال ہے **نظامی بدایونی** کی **قاموس المشاہیر** (دو جلدیں)، جو ۱۹۲۴/۱۹۲۶ء میں شائع ہوئی۔ اسی برس بعد اسکی دوسری اشاعت خدا بخش لائبریری سے ہو گئی ہے۔ اس میں ابجدی ترتیب سے تقریباً چھ ہزار مشاہیر آگئے ہیں۔ اس تالیف میں صرف مصنفین ہی نہیں ہر قسم کے مشاہیر موجود ہیں۔

ایک اور مثال ہے **بشارت علی فروغ** کی 'وفیات مشاہیر اردو' (رامپور ۲۰۰۰ء) جسکا پھیلاؤ تذکرہ، ماہ و سال سے وسیع تر ہے کہ معاصرین سے آگے بڑھ کے اردو کے سارے

مشہور شعرا و ادبا کا احاطہ کرنے کی کوشش کی گئی ہے۔ مزید براں انکی تصانیف کے نام بھی دیدیے گئے ہیں۔ وسیع تر کے ساتھ ساتھ ان معنوں میں تنگ تر بھی ہے کہ یہ صرف مرحومین کا تذکرہ ہے۔ جبکہ مالک رام کے یہاں وہ بھی موجود ہیں جو سال تالیف ۱۹۹۱ء تک زندہ تھے۔ تعداداً یہاں ڈھائی ہزار کے قریب اندراجات ہیں۔

مزید ایک مثال ہے احمد حسین صدیقی امروہوی کی **دبستانوں کا دبستان** جو (کراچی، ۲۰۰۳ء)۔ یہ کراچی کے ان دوسو کے قریب اردو مشاہیر کا تذکرہ ہے (مع تصاویر) جو سینتالیس کے بعد اپنی اپنی بستیاں چھوڑ کے کراچی جا بسے۔

دبستان کراچی کی طرح متعدد تذکرے جنہیں ڈائریکٹری کی صنف میں بھی شمار کیا جاسکتا ہے، ریجنل یا علاقائی سطح پر بھی لکھے گئے ہیں۔ مثلاً خدا بخش لائبریری سے نکلے یادگار روزگار، مشاہیر بہار (بہار کے اکابر)، تذکرہ کاملان رامپور (قدیم)، تذکرہ کاملان رامپور (جدید)، امروہہ کے قدیم و جدید شاعروں کا تذکرہ بنام شعرائے امروہہ (۲۰۰۴ء) مرتب مصباح الدین صدیقی : اور مراد آباد کے شاعروں کا تذکرہ: اردو مدرسین مراد آباد اور اردو شاعری (از توصیف الحسن و کشور عثمانی) وغیرہ۔

مندرجہ بالا تذکروں یا ان جیسے مزید مجموعوں میں علیگڑھ جا بجا ملے گا، جن سے استفادہ اگلی بار!

فی الحال نارنگ لطیف ڈائریکٹری ملاحظہ ہو۔

☆

اردو مصنفین وشعرا کی ڈائریکٹری

مرتبین : گوپی چند نارنگ وعبداللطیف اعظمی (=نارنگ لطیف ڈائریکٹری) ۱۹۸۰

واثق جونپوری (=نارنگ لطیف ڈائریکٹری)۵۷۵

وقار صدیقی (=نارنگ لطیف ڈائریکٹری)۷۰۳

ہاشمی، نورالحسن (=نارنگ لطیف ڈائریکٹری)۵۸۷

☆

شائستہ انوار، علی گڑھ

ببلیوگرافی

ببلیوگرافی

پہلے کتابیں درج ہیں، پھر رسائل وجرائد کتابوں کی ترتیب عنوان وار ہے۔ اگلی بار ایک اور فہرست مصنف وار اضافہ کی جائے گی۔

کتابیں

آبگینہ، (ٹونکی، سید محمد) ۱۹۶۳ء

آپ بیتی، (عبدالماجد دریابادی) لکھنؤ ۱۹۷۸ء

آپ بیتی، (ولایت حسین، میر) علی گڑھ ۱۹۷۰ء

آتش چنار، (شیخ عبداللہ (شیر کشمیر)) سری نگری ۱۹۸۶ء

آخری سلام (پروفیسر محمد حسن)

آزادی سے پہلے اور بعد (انصار ہروانی:) ۱۹۸۹ (انگریزی)

آزادی کے بعد علیگڑھ کے دانشور کی سوچ: اپنی خودنوشت سوانح کے آئینہ میں (شائستہ) یونیورسٹی لائبریری، علیگڑھ مسلم یونیورسٹی۔ علیگڑھ۔

آسماں ایسے ایسے (فاخر جلال پوری) ۲۰۱۱ء

آشفتہ بیانی میری، (رشید احمد صدیقی) دہلی مکتبہ جامعہ

آقا نہیں دوست، لندن ۱۹۶۷ (ایوب خاں) (انگریزی)

آندھی میں چراغ (خواجہ غلام السیدین)

آواز دوست، (مختار مسعود) لاہور ۱۹۸۱ء

آئینہ خانے میں (خلیل الرحمان اعظمی)، ۱۹۵۰

آئینہ خانے میں (اسلوب احمد انصاری) ۲۰۰۴

آئینہ افکار (محمد طارق ایوبی ندوی)

ابرنیساں (طیبہ خسرو)

ابنائے قدیم علی گڑھ مسلم یونیورسٹی، کی یادیں، انکے اپنے قلم سے (شائستہ خان وعطا خورشید)

احباب نامے (مرتبین صالحہ عابد حسین وصغرا مہدی)

اردو مصفین وشعرا کی ڈائریکٹری (عبداللطیف اعظمی وگوپی چند نارنگ)

ارمغان سرور (اصغر عباس رشمس الرحمان فاروقی)

اس آباد خرابے میں (اختر الایمان) ۲۰۰۳ء

اعمال نامہ (رضا علی، سر) پٹنہ ۱۹۹۲ء

افکار وشخصیات (ظفر احمد صدیقی)

امریکہ کی شام وسحر (اخلاق احمد)

انجم اعظمی (مشرف احمد) کراچی

انجمن (فقیر سید وحید الدین)

انکھلی کتاب (عابد سہیل)

اوراق زندگی (اخلاق احمد) علیگڑھ ۲۰۰۸

اہل علم کی محسن کتابیں (فیصل بھٹکلی)

ایبٹ آباد، (شفیع، ایس. ایم.) علی گڑھ ۱۹۷۶ء

ایک آٹو بایوگرافی (پانیکر، کے۔ ایم) ۱۹۷۷ (انگریزی)

ایک شائستہ آپ بیتی

ایک آئی سی ایس کی یادیں: آزادی سے قبل (قریشی، ایم اے) (انگریزی)

ایک بیوروکریٹ کی کہانی، علیگڑھ ۱۹۳۷\۱۹۳۸ (ایم حبیب خاں) (انگریزی)

ایم اے او کالج کی یادیں (سعید محمد خاں) ۱۹۶۳ (انگریزی)

برگِ گل، (مقبول احمد، سید) بمبئی ۲۰۰۱ء

بزم وفا، یوم سرسید، سووینیر علیگڑھ اولڈ بوائز لکھنؤ ۱۹۹۷

پراگندہ طبع لوگ (غلام رضوی گردش)

پرانے چراغ (ابوالحسن علی ندوی)

پرچھائیوں کے اجالے (حمیدہ سالم)

تاثرات وتعصبات از نظیر صدیقی، شعبۂ تحقیق واشاعت، ڈھاکا، ۱۹۶۲ء

تصویریں اجالوں کی (نورالحسن نقوی)، علگڑھ ۱۹۷۹ء

تفہیم وتحریر (عزیزہ بانو)

تلاشِ منزل (اقبال شفیع): لاہور

یادیں اور خاکے، کرچی ۱۹۶۸ء، (انیس فاطمہ بریلوی)

تماشائے اہل قلم، (از محمد لطف اللہ خان،) ایجوکیشنل پبلشنگ ہاؤس، دہلی ۲۰۰۷ء

جاگتے رہو (مرتبہ کوثر فاطمہ): ۲۰۱۱ء ۔ حاصل کردہ احمد صوفی صاحب کے لیے [illegible]

جانے والوں کی یاد آتی ہے (صالحہ عابد حسین)

جس رزق سے آتی ہو پرواز میں کوتاہی، (ایوب خاں، صدر پاکستان) کراچی ۱۹۶۲ء

جلوہ ہائے صد رنگ (خاکے) از عبادت بریلوی، ادارہ ادب و تنقید، لاہور

جناب (محمد طفیل). لاہور، ۱۹۶۱

جو کہا نہیں گیا (کسم انسل)، دہلی ۱۹۹۷ء

جواب دوست، (نسیم انصاری) علی گڑھ ۱۹۸۸ء

چند ادبی شخصیتیں (شاہد احمد دہلوی)

چند یادیں چند تاثرات ج۲ (عاشق حسین بٹالوی)

حمیدہ سعید الظفر: (۱۹۲۱-۱۹۸۸ء) خودنوشت (انگریزی)

حیات مستعار (جلیل قدوائی)، کراچی ۱۹۸۷ء

حیدرآباد کے ادیب (زینت ساجدہ)

خشک چشمے کے کنارے (ناصر کاظمی)

خطوط وقار الملک (مرتبہ مشتاق احمد) علیگڑھ ۱۹۷۴ء

خواب باقی ہیں، (آل احمد سرور)، ۱۹۹۱ء

خودنوشت (حمیدہ سعید الظفر) (انگریزی) ۸۸-۱۹۲۱

خودنوشت (مسعود حیدر) علیگڑھ ۱۹۲۵۔۱۹۵۵ مشمولہ سرسید ڈے میگزین، نیویارک

خیر خواہان جہان علم وزبان از ساحل احمد، جلد اول، دوم وسوم، نئی دہلی، ۲۰۰۳ء

دامان باغباں (قرۃ العین حیدر)

دستاویزات متعلقہ محسن الملک (مرتبہ اقبال حسین) علیگڑھ سرسید اکیڈمی ۲۰۰۷

دھوپ چھاؤں (آپ بیتی: جلد اول) (ریاض الرحمان خاں شروانی)

دید وشنید (داز رئیس احمد جعفری)

ڈھونڈو گے جنہیں (کبیر احمد جائسی)

راہ ساز (فاخر حسین)

راہی اور راہ نما (سید الطاف علی بریلوی)

رموز فکر وفن (زاہدہ زیدی)

روایات علی گڑھ، (ذاکر علی خاں، محمد) کراچی ۲۰۰۰ء

روداد قفس: ۱۹۶۵ء کی داستان، (حفیظ نعمانی) لکھنؤ ۲۰۰۰ء

روشنائی (علی حیدر ملک)

رہ نوردانِ شوق: خاکے (عبادت بریلوی)، لاہور

زرگزشت (مشتاق احمد یوسفی) ۲۰۰۱ء

زندگی ہے تو کہانی بھی ہوگی، (فیاض رفعت) ۲۰۰۸ء

زیرلب (صفیہ اختر)

سب کہاں کچھ (امان اللہ خاں شروانی)

سخنور (سلطانہ مہر)

سرخ آنچل (پرکاش پنڈت)

سرسید صدی سیمنار مقالات (مرتبہ ریاض الرحمٰن خان شروانی)

سوغات: نذر پروفیسر سید محمد طارق حسن (مرتبہ غلام اشرف قادری)

شاہراہِ پاکستان، ۱۹۶۱ (خلیق الزماں) (انگریزی)

شخص و عکس (حمایت علی شاعر) کراچی، ۱۹۸۴ء

شعور وادراک (ایوب واقف)

شنیدہ و دیدہ (اختر الواسع) رامپور ۲۰۰۷

شورشِ دوراں، (حمیدہ سالم) دہلی ۱۹۹۹ء

شیخ عبداللہ کی بیٹی، ممتاز آپا اور ڈاکٹر رشید جہاں کی بہن، ہندوستان کی رینوکا دیوی
(بیگم خورشید مرزا) (اے وومن آف سبسٹنس، ۲۰۰۵) (انگریزی)

صحبتیں اگلی: مشاہیر کے خطوط خواجہ غلام السیدین کے نام (مرتبہ صغرا مہدی)

صریرِ خامہ (عابد اللہ غازی) علی گڑھ ۲۰۰۵ء

ضلع بجنور کے مشاہیر (فرقان سنبھلی)

عارضِ گیتی (سجاد حیدر زیدی)

عکسِ بصیرت (مطیع اللہ نازش)

علی گڑھ ۶۳-۱۹۶۰ء میں: دو مجلدوں پر مشتمل کتاب "ایک انانیت پسند کی یادیں" میں شامل اور
"کچھ اور یادیں" میں شامل) (بدر الدین طیب جی) ۱۹۹۴؛ ۱۹۹۷ (انگریزی)

علی گڑھ سے علی گڑھ تک، (اطہر پرویز) علی گڑھ ۲۰۰۷ء

علی گڑھ کی باتیں علی گڑھ کی یادیں عرف راتوں کی یاد (مسعود الحسن زیدی)

علی گڑھ کی تربیت گاہِ اول (عشرت حسین) کراچی ۱۹۹۶ء

علی گڑھ کے چار سال، حمیدہ اختر: (حقی، محفوظ الحق) ہم سفر کراچی ۱۹۹۹ء

علی گڑھ میں میرے شب و روز، (فاروقی، ایم این) (مائی ڈیز ان علی گڑھ) پٹنہ ۱۹۹۴؛ دہلی 1998
(انگریزی)

علیگڑھ کی اہم شخصیتیں (خلیل الرحمان اعظمی، شامل در نقوش شخصیات نمبر)

علیگڑھ کی یادیں (واجد علی، ایس)، کلکتہ

علیگڑھ کے وائس چانسلروں سے انٹرویو: (ضیا الرحمان، سید (ایڈیٹر) این. آر. ایس. سی. میگزین
۱۹۹۸ء (انگریزی)

علیگیات، (غلام پنجتن) حیدرآباد، ۱۳۵۳ف

عہد ساز لوگ (ابوالفضل صدیقی)

غبارِ کارواں (علی جواد زیدی) ول پبلیکیشنز، ۱۹۹۵ء

غریب لڑکے جو نامور ہوئے (شاہد احمد دہلوی)

غزالانِ رعنا (عبادت بریلوی)

قاموس المشاہیر (نظامی بدایونی، دو مجلد، بدایوں ۲۶/۱۹۲۴)

قیدی کے خطوط (محمد یونس) دہلی ۱۹۸۴ء

کارنامہ سروری

کاروان رفتہ (ڈاکٹر محمد ایوب قادری)

کار جہاں دراز ہے (۳ جلدیں) (قرۃ العین حیدر) ۲۰۰۳ء

کاغذی ہے پیرہن، (عصمت چغتائی) دہلی ۱۹۹۴ء

کتابی چہرے (سید قمر جعفری)

کتاب زیست، (محمد زبیر) کراچی ۱۹۸۲ء

کشکول، (فاروقی، ابرار حسین م) علی گڑھ ۱۹۸۰ء

کف گل فروش، (قرۃ العین حیدر) دہلی

کیا خوب آدمی تھا (حالی پبلشنگ ہاؤس، دہلی)

گرد راہ، (اختر حسین رائے پوری) ۱۹۸۴ء

گفتگو (مظہر جمیل)

گلہائے صد رنگ: آمنہ خاتون کے نام مشاہیر کے خطوط (مرتبہ فوزیہ بیگم/محمد خاں) بنگلور

گنج ہائے گراں مایہ، جلد ۱ و ۲ (رشید احمد صدیقی)

گنجینہ گوہر (از شاہد احمد دہلوی) مطبع سعید، کراچی، ۱۹۶۲ء

گنگا جمنی میدان (اختر حامد خان) کراچی ۱۹۹۹ء

گوہر اقبال (سلطان جہاں بیگم) (۲ جلدیں، آگرہ ۱۹۱۴ء)

گھنگرو ٹوٹ گئے (قتیل شفائی): ۲۰۰۸ء

گھومتی ندی، (وارث کرمانی) رامپور ۲۰۰۶ء

لائف ان اکیڈیمیا: یادیں (اگروانی، ایم ایس، سابق وائس چانسلر جواہر لال نہرو یونیورسٹی ۲۰۱۳ (انگریزی)

لذت آشنائی (زاہدہ زیدی)

لوح و قلم از خاور ہاشمی و وقار، ۱۹۹۷ء

مائی لائف اے فریگمنٹ (مولانا محمد علی) (انگریزی)

مسلمان اور سائنس (سراج الدین ندوی)

مشاہدات و تاثرات، (شیخ عبداللہ (پاپا میاں)) علیگڑھ ۱۹۶۹ء

مشاہیر اہل علم کی محسن کتابیں (فیصل احمد بھٹکلی)

مضامین رشید (رشید احمد صدیقی)

معین بیتی، (معین الحق) کراچی ۱۹۹۳ء

مقالات زمانی (آصف زمانی) لکھنؤ ۱۹۸۹ء

مکاتیب احسن (مرتبہ عنوان چشتی)، دہلی ۱۹۷۷ء

مکاتیب (مشمولہ باقیات بجنوری)

مکتوبات (مرتبہ ضیا احمد بدایونی)

مکتوبات ماجدی (مرتبہ ہاشم قدوائی) ۷ مجلدات

ملاقاتیں (انتظار حسین)

ملاقاتیں (عبد الباری)

ملاقاتیں (ندا فاضلی)

منٹو کے خاکے (ہمایوں اشرف)

مولانا اشرف، کا سفرنامہ (وسیم، کے. کے. (مرتب)) علی گڑھ

میتھ میٹکس کے ایک متعلم کی خودنوشت (آندرے وائل) باسل، ۱۹۹۲ (انگریزی) (علیگڑھ پر ایک باب)

میرا علی گڑھ، (غلام مصطفے خاں) حیدرآباد سندھ ۱۹۹۳ء

میری زندگی کی کہانی، دو جلدوں میں (سلطان جہاں بیگم) لندن ۱۹۱۰، ۱۹۲۲، ۱۹۲۷) (انگریزی)

میری نظر میں ادبی شخصیات، (از قمر سنبھلی)، دہلی، ۲۰۱۱

میرے بزرگ میرے ہمعصر از وفا راشدی، مکتبہ اشاعتِ اردو، کراچی، ۱۹۹۵ء

میں ایک جزیرہ نہیں ہوں، ۱۹۷۷ (خواجہ احمد عباس) (انگریزی)

میں کیا میری حیات کیا (۲ جلدیں) (اطہر صدیقی) علی گڑھ، ۲۰۰۳ء

نامہ ہائے صدق وصفا، (قریشی، عبدالمجید) کراچی ۱۹۸۷ء

نایاب ہیں ہم (ابوسفیان اصلاحی)

نذر آل احمد سرور (شمس الرحمٰن فاروقی؛ اصغر عباس)

نذر اسلوب احمد انصاری (شاہد ماہلی؛ عفت آرا)

نذر خسرو (اے۔ ایم۔ خسرو وائس چانسلر کی نذر) (اختر الواسع)

نذر رشید احمد صدیقی (ظہیر احمد صدیقی؛ مہر الٰہی)

نذر ذاکر (مالک رام) ۱۹۶۸ء

نذر ذاکر علی خاں: ذاکرِ علیگڑھ (ابوسفیان اصلاحی)

نذر زیدی (مالک رام) ۱۹۸۰ء

نذر ظل الرحمٰن: پروفیسر حکیم سید ظل الرحمٰن (از حسن عباس)

نذر عابد (مالک رام) ۱۹۷۴ء

نذر عبداللطیف اعظمی (شاہد علی خاں)

نذر علیم: ڈاکٹر عبدالعلیم کی نذر (سالم قدوائی)

نذر قاضی عبدالستار (مرتبہ محمد غیاث الدین)

نذر مختار (مالک رام) ۱۹۸۸ء

نذر مسعود (مرزا خلیل بیگ) ۱۹۸۹ء

نذر منظور (اسلوب احمد انصاری) ۱۹۹۰ء

نذر نذیر احمد (ڈاکٹر ماریہ؛ ڈاکٹر ریحانہ)

نذر ہاشم علی اختر: ہندوستانی مسلمان منزل کی تلاش میں، ۲۰۰۳ء

نقوش تابندہ (اخلاق احمد)

نقوش جاوید (سید حامد) دہلی ۲۰۰۰ء

نقوش ماضی (اخلاق اثر)

نقوش وتاثرات (امامی)

نگار (لکھنو)

نیا عہد نامہ (خلیل الرحمان اعظمی)

ورودِ مسعود (مسعود حسین خاں)، پٹنہ ۱۹۸۶ء

ہست وبود از عرش ملسیانی، مرکز تصنیف وتالیف نکودر (پنجاب)

ہم ساتھ تھے (حمیدہ سالم)

ہم نفسان رفتہ (رشید احمد صدیقی)

ہمارے عہد کا ادب (ابوالخیر کشفی)

یاد ایام (عبدالرزاق کانپوری)

یاد ایام ۲ جلدیں، (احمد سعید خاں چھتاری) ۱۹۷۴ء؛ دوسرا ایڈیشن (ایک جلد میں) ۲۰۱۳ء

یاد یاراں مہرباں از عبدالحق (تنویر احمد علوی، ظہیر احمد صدیقی، محمد حسن اور محمود الٰہی) پر مضامین

یادوں کا دسترخوان، (ذاکر علی خاں، محمد) کراچی ۲۰۰۷ء

یادوں کی بارات، (جوش ملیح آبادی) کراچی

یادوں کی دنیا، (یوسف حسین خاں) اعظم گڑھ ۱۹۶۷ء

یادوں کی مہک (فصیح احمد صدیقی) علی گڑھ ۲۰۰۰ء

یادوں کے سائے (سید مقصود زاہدی)

یادیں (رحم علی الہاشمی) ۱۹۷۵ (انگریزی)

یارانِ رفتہ (سید یوسف بخاری)

یہ خلد بریں ارمانوں کی (مقبول محمود) ۲۰۰۳ء

یہ لوگ بھی غضب کے تھے (ابوالخیر کشفی)

یہ لوگ (از سری نواس لاہوٹی) انجمن ترقی اردو (ہند)، نئی دہلی، ۱۹۸۹ء

رسائل و جرائد

آجکل (دہلی)

ادراک (محمد نفیس حسن)

ادیب (الہ آباد)

اے ایم یو المنائی میگزین، ۹۷، ۹۸ء کناڈا، انگریزی

اے ایم یو المنائی

برہان شخصیات: ماہنامہ برہان (دہلی): ادارت سعید احمد اکبرآبادی و مفتی عتیق الرحمان عثمانی

تہذیب الاخلاق (علیگڑھ): ۷ حصے

جامعہ (دہلی)

خدا بخش لائبریری جرنل (پٹنہ)

روشن (بدایوں)

زمانہ (کانپور)

سب رس (کراچی) رفتگاں ۲

سچ (دریاباد / لکھنؤ)

سرسید ڈے میگزین، نیویارک ۲۰۰۴، انگریزی

سرسید ڈے میگزین، نیویارک ۲۰۰۵، انگریزی

سرسید ڈے میگزین، نیویارک ۲۰۰۶، انگریزی

سرسید ڈے میگزین، نیویارک ۲۰۰۷، انگریزی

سرسید ڈے میگزین، نیوجرسی ۲۰۱۳

سرسید ڈے میگزین، کناڈا، ٹورنٹو

سوغات (بنگلور)

صبح امید (لکھنؤ)

صدق (لکھنؤ)

ضیا (علیگڑھ)

عالمی اردو ادب (دہلی) ایڈیٹر نند کشور وکرم

علیگڑھ میگزین، علیگڑھ، ۱۹۸۳، انگریزی: ۷۸-۱۹۷۷ء، ۱۹۶۲ء

علیگڑھ میگزین مرتبہ عنایت حسین عیدن: شعرائے علیگڑھ نمبر ۱۹۷۶

علیگڑھ میگزین، علیگڑھ، ۱۹۶۲، انگریزی

علیگڑھ میگزین، علیگڑھ، ۱۹۷۷-۱۹۷۸، انگریزی

علیگڑھ میگزین ۹۷-۱۹۹۰ء مرتبہ قاضی افضال حسین

In the meanwhile we thought it advisable, that, since such works are lifelong mission without any end, let us present to the searchers and researchers whatever has been accomplished so far.

Shayesta Khan
Maulana Azad Library, Aligarh Muslim University
28th March 2015

*

فکرونظر، آل احمد سرور نمبر؛ فکرونظر، حالی نمبر؛ فکرونظر، شبلی نمبر؛ نذیر احمد نمبر تا مواران علی گڑھ نمبر: چار جلدیں)

قومی زبان (کراچی)

کانفرنس گزٹ (علیگڑھ)

معارف (اعظم گڑھ)

نقوش: آپ بیتی نمبر

نقوش: خطوط نمبر

نقوش: مکاتیب نمبر

نقوش: شخصیات نمبر-۱ اور شخصیات نمبر-۲

نگار (لکھنؤ)

نیادور (لکھنؤ)

ہادی حسن ہال میگزین، علیگڑھ ۱۹۸۵، انگریزی

ہماری زبان (دہلی)

☆☆☆

INTRODUCTION

Stalwarts cover the entire commune containing the life & achievements of distinguished alumni and those associated with the *alma mater* in one way or the other.

In the present volume, an humble attempt has been made to have at one place all of the Aligarh Stalwarts, to facilitate the researcher as well as the lay-reader interested in knowing those builders of modern India who worked for educational advancement of the weaker section , the down trodden, to help enable them take part, firstly in the fight for freedom and thereafter in creating a strong secular democratic nation .

Aligarh has always been a legendry subject of research since long, for all those belonging to or having any *feel* for this *dream* of Sir Syed: the dream that is being realized through Aligarh Movement . I thought it desirable to bring Aligarh Luminaries at one place, as many as possible; with references as to how could one may find information about their life and works. Though it would be long- drawn-out venture, as sources are innumerable and the variety is vast; however , what we have been able to collect so far , covers ninety percent of the helpful material on Aligarh -the-movement, Aligarh-the- Institution and Aligarh-the luminaries.

Those leaving an imprint on the sand dunes of the times are worthy to be remembered, and remembered through the story of their lives and works, so that the models they have created may inspire the coming generations to go further and farther on the history-making path set by the great predecessors. This, at the very outset, requires a handy biographical reference source regarding each of them which should give instant, authentic and concise information as to where the concerned material is to be found. Clue to such information is essential to a large segment of the society, including our writers, thinkers, social workers, builders of the nation, and missionaries for noble causes. This communication, is to be, instant, authentic and easy to approach.

Aligarh Movement is one of the most significant movements of the sub-continent contributing to educational and social advancement of the nation. Those who have contributed to the Movement meaningfully will be remembered with gratitude and, over and again, referred to on various counts but more especially as a great source of inspiration.

There should be an easy way to discover these stalwarts in their life and works.

Here is an humble attempt to present a panorama of this splendid chapter of socio-educational history of India wherein you may find most of the eminent Aligarians who devoted their lives for the noble cause of humanity.

For most of them, the pivot of their entire thinking has been Aligarh: the educational, social and cultural mission of Aligarh that revolved round the emotional integration not only of the people of the subcontinent but of the world at large. These Aligarh Stalwarts represent the best of the intellectual thinking of the India of the bygone days.

This, reference encyclopedia covers biographies and autobiographies, sketches and impressions, personal correspondence and notices, available both in Urdu in English. Quite a few sources are yet to be explored as such works always remain in progress. Major sources have, however, been combed through, to bring the pride of Aligarh under one umbrella.

CONTENTS

*

2015 Edition

Complementary (limited) Edition
for Select Scholars and Libraries
Price: Our Complements

بک جاتے ہیں ہم آپ متاعِ سخن کے ساتھ
لیکن عیارِ طبع خریدار دیکھ کر

bik jAtE haiN ham Ap matA '-e sukhan kE sAth
LEkin 'ayAr-e tab'-e kharIdAr dEkh kar

Dedicated to

The Great Aligarian

SYED SHAHID MAHDI

(akAbir-e aligarh)

Aligarh Stalwarts

A Reference Encyclopedia of

Sources for their life & Achievements

Compiled by

Dr. Shayesta Khan

Maulana Azad Library Aligarh Muslim University, India

2015 Edition

Complementary (limited) Edition

for Select Scholars and Libraries

Price: Our Complements

بک جاتے ہیں ہم آپ متاعِ سخن کے ساتھ

لیکن عیارِ طبع خریدار دیکھ کر

bik jAtE haiN ham Ap matA '-e sukhan kE sAth

LEkin 'ayAr-e tab'-e kharIdAr dEkh kar